

UNIVERSAL
LIBRARY

OU_198261

UNIVERSAL
LIBRARY

ಬಿಡಿನುತ್ತು—೬

ಕ ವಿ-ಕಾ ವ್ಯ-ದೃಷ್ಟಿ

(ವಿನೇಚನಾತ್ಮಕ ಪ್ರಬಂಧಗಳ ಸಂಗ್ರಹ)

ಶ್ರೀ. ವಿ. ಸೀತಾರಾಮಯ್ಯ

೧೯೫೫

ಮನೋಹರ ಗ್ರಂಥಪ್ರಕಾಶನ ಸಮಿತಿ, ಧಾರವಾಡ

ಪ್ರಕಾಶಕರು :
ಜಿ. ಬಿ. ಜೋಶಿ
ಮನೋಹರ ಗ್ರಂಥಮಾಲೆ
ಧಾರವಾಡ

ಬೆಲೆ : ಎರಡು ರೂಪಾಯಿ

ಮುದ್ರಕರು :
ಹ. ರಾ. ನೊಹರೆ
ಸಂಯುಕ್ತ ಕರ್ನಾಟಕ ಮುದ್ರಣಾಲಯ
ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿ

ಕೃತಜ್ಞತೆ

ಕನ್ನಡದ ಶ್ರೇಷ್ಠಕವಿ, ರಸಗ್ರಾಹಿ ವಿಮರ್ಶಕ, ದೃಶ್ಯದ ಹಿಂದೆ ಇರುವ ಅದೃಶ್ಯವನ್ನು ತೆರೆದು ತೋರಿಸುವ ನಾಟಕಕಾರ, ಅರ್ಥಶಾಸ್ತ್ರವಿಶಾರದರಾದ ಶ್ರೀ. ವಿ. ಸೀತಾರಾಮಯ್ಯನವರ ಗ್ರಂಥವೊಂದನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಬೇಕೆಂಬ ಹಂಬಲ ಬಹಳ ವರ್ಷಗಳಿಂದಲೂ ಇತ್ತು. ಅದೀಗ ಈ ಗ್ರಂಥದಿಂದ ಪೂರ್ತಿಗೊಂಡು ಕ್ಷಾಂತಿ ಸಂತೋಷವಾಗಿದೆ. ತಮ್ಮ ಸತ್ವಯುತ ಲೇಖನಗಳ ಈ ಸಂಗ್ರಹವನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಲು ಅನುಮತಿ ಕೊಟ್ಟುದಕ್ಕಾಗಿ ಶ್ರೀ. ವಿ. ಸೀತಾರಾಮಯ್ಯನವರಿಗೆ ನಾನು ಅತ್ಯಂತ ಕೃತಜ್ಞನಾಗಿದ್ದೇನೆ. ಈ ಲೇಖನಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಈಗಾಗಲೇ ಅಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾಗಿವೆ. ಕೆಲವು ಆಕಾಶವಾಣಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಬಿತ್ತರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ. ಅವನ್ನು ಮೊದಲಿಗೆ ಪ್ರಕಟಿಸಿದ, ಬಿತ್ತರಿಸಿದ ಪ್ರಕಾಶನ ಸಂಸ್ಥೆಗಳಿಗೂ, ಆಕಾಶವಾಣಿಯವರಿಗೂ ಉಪಕೃತನಾಗಿದ್ದೇನೆ.

ಈ ಗ್ರಂಥವು ಎರಡು ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆಯೇ ಬೆಳಕಿಗೆ ಬರಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಆದರೆ ಕೆಲವೊಂದು ಅನಿವಾರ್ಯ ಕಾರಣಗಳಿಂದ ಇಷ್ಟು ದೀರ್ಘ ಅವಧಿಯ ವರೆಗೂ ತಡೆದು ನಿಂತು ಈಗ ಪ್ರಕಟಿಸುವ ಸುಸಂದರ್ಭವೊದಗಿದ್ದಕ್ಕಾಗಿ ಸಮಾಧಾನ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸದಿರಲಾರೆ.

ಪ್ರಕಾಶಕ

ಪರಿವಿಡಿ

ಕವಿ-ಕಾವ್ಯ-ದೃಷ್ಟಿ	.	.	.	.	೧
ಕಲೆಯ ಪ್ರಪಂಚ	.	.	.	.	೩೦
ಸಾಹಿತ್ಯವಿಮರ್ಶೆ	.	.	.	.	೪೮
ಸ್ಫೂರ್ತಿ ಮತ್ತು ಕಲೆಗಾರಿಕೆ	.	.	.	.	೬೩
ಭಾರತಸಂಸ್ಕೃತಿ-ಧರ್ಮ	.	.	.	.	೭೨
ಭಾರತಗಳ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣ	.	.	.	.	೮೯
ಅಲ್ಲಮಪ್ರಭು	.	.	.	.	೧೧೨
ಶ್ರೀಚಿನ್ನಕೇಶವನ ಅಂತಃಪುರಗೀತೆ	.	.	.	.	೧೨೩
ಶ್ರೀನಿವಾಸರ ಕವಿತೆ	.	.	.	.	೧೨೯
F ⁶ ಆರೋಹಣ	.	.	.	.	೧೩೭
ಕಲಾಕೃತಿಯ ಅರ್ಥ	.	.	.	.	೧೪೬

ಮೊದಲ ಮಾತು

ಇಲ್ಲಿ ಕೂಡಿಸಿರುವ ಲೇಖನಗಳೆಲ್ಲ ಈಗಾಗಲೇ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಕಡೆ ಪ್ರಕಟವಾಗಿವೆ. ಕೆಲವು ಇಷ್ಟತ್ತು ವರ್ಷಗಳಿಗೆ ಹಿಂದೆ ಹೊರಬಿದ್ದುವು. ಸಾಹಿತ್ಯದ ಸ್ವರೂಪವನ್ನೂ ವಿಮರ್ಶೆಯ ಸ್ವರೂಪವನ್ನೂ ಕುರಿತು ಆಗೀಗ ನಾನು ಆಡಿದ, ಬರೆದ ಕೆಲವು ಮಾತುಗಳು ಇಲ್ಲಿವೆ. ಇವನ್ನು ಹೀಗೆ ತೆರಳೆ ಮಾಡಿ ತಮ್ಮ ಗ್ರಂಥಪ್ರಕಾಶನ ಸಮಿತಿಯ ಬಿಡಿಮುಕ್ತಿನಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತೇವೆಂದು ಕೇಳಿ ಗೆಳೆಯರಾದ ಶ್ರೀ. ಜಿ. ಬಿ. ಜೋಶಿಯವರು ನನಗೆ ಗೌರವ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಇವು ಯಾರಿಗೆ ಬೇಕೋ, ಯಾರಿಗೆ ರುಚಿಸುವುವೋ ಅದು ಅವರು ನೋಡಿ ಕೊಳ್ಳಬೇಕಾದ ಸಂಗತಿ. ಮನೋಹರ ಗ್ರಂಥಮಾಲೆ ಹೊಸ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೆ ಗಣ್ಯವಾದ ಸರಸವಾದ ಸೇವೆಯನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸಿದೆ. ಆ ಗ್ರಂಥ ಮಾಲೆಯನ್ನು ನಡೆಸಿರುವ ಸಾಹಸ ಜೋಶಿಯವರದು; ಅವರ ಸಲಹೆಗಾರ ಮಂಡಲಿಯದು. ಆ ಮಾಲೆಯ ಒಂದು ಹೂವಾಗಿ ಸೇರಿಕೊಳ್ಳುವುದು ನನಗೂ ಒಂದು ಸಂತೋಷ.

ಇಲ್ಲಿಯ ಬರೆಪಣಿಗೆ ಎರಡು ಬಗೆಯಾಗಿದೆ. ಒಂದು: ಸುಮಾರು ತತ್ತ್ವಭಾಗಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ್ದು. ಇನ್ನೊಂದು: ವಿಮರ್ಶೆಯ ಪ್ರಯೋಗಭಾಗ. ಕಡೆಯ ಲೇಖನ ಮೊದಲ ಭಾಗಕ್ಕೇ ಸೇರಬೇಕಾದ್ದು.

ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟು ಬಗೆ, ಮಟ್ಟ ಇವೆಯೋ ಅಷ್ಟಕ್ಕೆ ಕಡಮೆ ಇಲ್ಲದ ಮಟ್ಟದ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ವಿಮರ್ಶೆ ಇವೆ. ತಮಗೆ ಕಾಣಿಸಿದುದನ್ನು ತಮಗೆ ಹಿತಕಂಡ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಒರಹಗಾರರು ಬರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಲೋಕ ಅದನ್ನು ಸ್ವೀತಿಯಿಂದ ಸ್ವೀಕರಿಸಿದರೆ ಅದೊಂದು ಭಾಗ್ಯ. ಸ್ವೀಕರಿಸಬೇಕೆಂದಾಗಲಿ, ಮೆಚ್ಚಬೇಕೆಂದಾಗಲಿ ಯಾವ ನಿರ್ಬಂಧವೂ ಇಲ್ಲ. ಬಹುಮಟ್ಟಿಗೆ ಪರಿಚಯಾತ್ಮಕವಾದ ಈ ಸ್ವರೂಪನಿರ್ದೇಶನಗಳಲ್ಲಿ ಬೆಲೆಯಿದ್ದರೆ ಅದನ್ನು ಒಪ್ಪುವವರು ಒಪ್ಪಬಹುದು. ನನಗೆ-ನನ್ನ-ಬರವಣಿಗೆ ಸುಲಭವಲ್ಲ. ರಂಗು, ಚುಂಗು, ರಸ, ಬೆಡಗುಗಳು ಯಾವುದೂ ಇಲ್ಲದ ಈ ಒಣ ಗದ್ಯವನ್ನು ಒಟ್ಟಿಗೆ ಓದು

ವುದು ಕೂಡ ಕಷ್ಟವಾದೀತು. ಆಮೆಯ ಚಿಪ್ಪು, ಅಳಿಲಿನ ಮೃದುಮೆಯ, ಎರಳೆಯ ಸೊಗಸು ಅವನಕ್ಕೆ ಸಹಜ. ಒಂದು ಇನ್ನೊಂದಾಗಲಾರದು. ಅಂಥದನ್ನು ಬಯಸಬಾರದು ಕೂಡ. ವಿಮರ್ಶೆಯಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದ ಯಾರು ಯಾವ ವಿಚಕ್ಷಣೆ ಮೆರೆಯುವರೋ, ಯಾವ ತೀರ್ಮಾನಗಳಿಗೆ ಬಂದು ತಾರತಮ್ಯಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟುವರೋ ಅದೆಲ್ಲ ಒಬ್ಬರ ಬೆಲೆ. ಅವರ ರುಚಿ, ಸಂಸ್ಕಾರ, ಮನಸ್ಸುಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ್ದು. ತಿಳಿದವರು ಸಹೃದಯರು ಎಂದು ಲೋಕವರಿತ ನಾಲ್ವರ ಬೆಲೆ ನಾಲ್ಕು ಬಗೆಯಾಗಿರಬಲ್ಲದು. ಅವರಲ್ಲಿ ಯಾರ ವಿಮರ್ಶೆ ಕೃತಿಕಾರನ ಸಮಾನಾನುಭವವನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುತ್ತದೆ ಯೆನ್ನಬಹುದು? ಈ ನಡುವೆ ನಮ್ಮದೇ ದೃಷ್ಟಿ, ರೀತಿ, ರುಚಿ ನಿರ್ಣಯ ಸರಿ ಎಂದು ಹಟ ಹಿಡಿಯುವುದು ತರವಾಗದು. ಅಂತೇ ಒಳ್ಳೆಯ ಸಾಹಿತ್ಯ— ಹಾಗಿರಬೇಕು ಹೀಗಿರಕೂಡದು ಎಂದು ಹೊರಗಿಂದ ನುಡಿಯುವುದು, ಸಾಹಿತ್ಯ ಸ್ವರೂಪಜ್ಞತೆಯ ಮತ್ತು ಅದು ಹುಟ್ಟುವ ಸನ್ನಿವೇಶಜ್ಞತೆಯ ಲಕ್ಷಣವಲ್ಲ. ಇತ್ತ ವಿಮರ್ಶೆ ಹೀಗೆ ಆಗಬೇಕು, ವಿಮರ್ಶಕರು ಇಂಥವರೇ ಸರಿ ಎಂದು ಚಂಡಿಸುವುದೂ ಸರಿಯಾಗದೇನೋ. ಅಂಥವರನ್ನು ಎಲ್ಲಿಂದಮಾಡಿಸಿ ತರೋಣ? ಒಬ್ಬ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಪ್ರೀತಿಯನ್ನೂ ಮನಸ್ಸನ್ನೂ ಸಾರ್ವಕಾಲಿಕ ತತ್ವ, ಪ್ರಮಾಣ ಎಂಬ ಮಟ್ಟಕ್ಕೇರಿಸಿಕೊಂಡು ಒರಟಾಗಿ, ಗಡುಸಾಗಿ ಮಾತನಾಡಿದರೆ ಅದು ನಿಜವಾದ ವಿಮರ್ಶೆ ಎಂದು ಕರೆಯುವ ಚಟ ಕೆಲ ವೇಳೆ ಪ್ರಬಲಿಸುತ್ತದೆ. ಆಯಾ ಮೋಹ ತನ್ನಂತೆ ತಾನೇ ಮುರಿಯಬೇಕು; ‘ಕಡದಿದ ಸಳಿಲ ತನ್ನಿಂತಾನೆ ತಿಳಿವಂದದೆ’ ತಿಳಿಯಬೇಕು. ನಮ್ಮ ಸೂತ್ರಗಳಿಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ, ನಮ್ಮ ಧೈರ್ಯನಿಷ್ಠೆ ಸಾಧಿಸುವಂತೆ ವಿಮರ್ಶಕರ ಸೃಷ್ಟಿಯಾಗುವುದು ಕಡಮೆ ವಯಸ್ಸು, ಸಾಹಿತ್ಯಾನುಭವ ಕಡಮೆಯಾದಂತೆಲ್ಲ, ತೀರ್ಮಾನ ಬಿಗಿಯಾಗಿರುತ್ತದೆ; ಅಂಥಲ್ಲಿನ ವಿಶ್ವಾಸ ವಿಸ್ಮಯ ತರುತ್ತದೆ. ‘ಮಿಸೆ ಬಂದವನು ದೇಶಣ್ಣ’ ಎಂಬ ಗಾದೆ ಉಂಟು. ಮಿಸೆ ಮೊಳೆಯಲು ತೊಡಗುತ್ತಿರುವಾಗ ಲೋಕ ಹೇಗೆ ಕಂಡೀತು? ಇನ್ನು ಕೆಲವರು ಒಂದು ಸಲ ನಿರ್ಣಯಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಮನಸ್ಸನ್ನು ಮುಚ್ಚಿಕೊಂಡುಬಿಡುತ್ತಾರೆ. ಅಲ್ಲಿ ಜುಂಗು ಕರಟ ಒಡೆದ ಹೊರತು ಕೊಬ್ಬರಿ ಎಳನೀರು ಸಿಕ್ಕವು. ಬೆಳವಣಿಗೆ ನಿಂತು ಹೋದ ಮನಸ್ಸಿನ ವೈಖರಿ ಬೇಸರ ತರಬಲ್ಲದು. ಅದೆಲ್ಲ ಹೇಗೇ ಇರಲಿ ಸದ್ಯೆ ಬೇಡ. ಒಂದೆರಡು ವಿಷಯಗಳ ನೆಲಸನ್ನು ಕಾಣಿಸಲು ಇಲ್ಲಿ ಯತ್ನ

ನಡೆದಿದೆ ಅಷ್ಟೇ. ಇಲ್ಲಿನ ಸರಿ ತಪ್ಪುಗಳನ್ನು ತಿಳಿದವರು ನಿರ್ಣಯಿಸಬೇಕು.

ಇವನ್ನು ಈ ಮುಂಚೆ ಪುಸ್ತಕಗಳಲ್ಲಿಯೋ ಪತ್ರಿಕೆಗಳಲ್ಲಿಯೋ ಅಚ್ಚುಮಾಡಿ ಉತ್ತೇಜನ ಕೊಟ್ಟಿರುವ ಗೆಳೆಯರಿಗೆ ವಂದನೆಗಳು. ನನ್ನ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯನ್ನು ಮನ್ನಿಸಿ, ಮೈಸೂರು, ಧಾರವಾಡ ಮುಂತಾದ ಬಾನುಲಿ ಕೇಂದ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಚಾರಮಾಡಿದ ಕೆಲವು ಗಾಳಿಮಾತುಗಳನ್ನು ಈ ಪುಸ್ತಕಕ್ಕಾಗಿ ಬಳಸಿ ಕೊಳ್ಳಲು, ಉದಾರವಾಗಿ ಅನುಮತಿ ಕೊಟ್ಟ ಭಾರತದ ಆಕಾಶವಾಣಿಯ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿಗೆ, ಮುಖ್ಯವಾಗಿ The Director, A. I. R. Delhi ಅವರಿಗೆ ನಾನು ಋಣಿ.

ಅಚ್ಚಿನ ಕರಡನ್ನು ಕಳಿಸುವುದರಲ್ಲಿಯೂ ಅಚ್ಚು ಮಾಡುವುದರಲ್ಲಿಯೂ ನೆರವಾದ ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿಯ ಸಂಯುಕ್ತ ಕರ್ನಾಟಕ ಅಚ್ಚುಕೊಟದವರಿಗೆ ನನ್ನ ವಂದನೆಗಳು.

ಬೆಂಗಳೂರು }
೧೫-೮-೧೯೫೫ }

— ವಿ. ಸೀತಾರಾಮಯ್ಯ

ತಿದ್ದುಪಡಿ

ಪುಟ	ಸಾಲು	ಓದಿ
೯	೨೮	ವಿಮರ್ಶ
೧೨	೧೬	ಸೇವೆಯನ್ನೂ ಮಾಡುವುದು
,,	೧೭	ಸರಿಯೆನ್ನಲು
೨೨	೨	ತಮ್ಮ
,,	೨೦	ವಿಮರ್ಶ
,,	೨೬	ಅವನು
೨೩	೨೨	ಜಿಂದವು
೩೦	೧೮	ಚಾಣ,
೩೧	೪	ಯಾವ ಬಂದು
೪೬	೧	ಸಭ್ಯಕೀರ್ತಿ
೪೯	೧	ಕಾದಂಬರಿಕಾರ
,,	೪	ಎಸ್ರಾ
೫೫	೧೩-೪	ಆ ಮನಸ್ಸಿಗೆ. . . ಕಟ್ಟಿದ್ದು
೬೮	೪	ರೂಪಗೊಡುತ್ತ
೭೦	೨೧	ಗಳದಾಗಲಿ
೮೪	೧೭	ದಶರಥಾದಿಗಳನ್ನು
,,	೨೧	ಅದ ರಾಮನು
೯೫	೧೫	ತ್ತಿತ್ತು.
೯೭	೮	ಉಗ್ರಸೇನ, ವಸುದೇವ
೧೦೭	೧೬	ಲಾಗದು
೧೧೬	೨	ಆತನ ಎದುರಿಗೆ
೧೧೮	೨೧	ವಾಲ್ಮೀಕಿಗಳದು;
೧೩೦	೧೪	ಅವರನ್ನು (ಬೇಕಿಲ್ಲ)
೧೩೪	೧೬	ವಾದ್ದು
೧೩೯	೨	ಇತರರಾರಿಗೂ
೧೪೪	೨೨	ಎಂದು+ ಮಠಾಧಿಕಾರಿ
೧೪೫	೧೨	ಆಸ್ಕಿಯಾ
,,	೧೩	ಬ್ರಿಟಿಷ

ಕವಿಕಾವ್ಯದೃಷ್ಟಿ *

ಮೈಸೂರು ದೇಶದಲ್ಲಿ ವಾಸಮಾಡುವ ನಮಗೆ ಮಲೆನಾಡು ಬಯಲು ಸೀಮೆ — ಇವೆರಡರ ಪರಿಚಯ ಮಾತ್ರ ಇರುತ್ತದೆ. ನಾನು ಪೂರ್ತ ಬಯಲು ಸೀಮೆಯವನು. ಅಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲಿ ನಮ್ಮೂರ ಕಡೆ ಬೆಟ್ಟ ಗುಡ್ಡಗಳಿದ್ದರೂ ನಿಡಿದಾಗಿ ಹಬ್ಬಿದ ಪರ್ವತಶ್ರೇಣಿಯನ್ನು ನೋಡಬೇಕಾದರೆ ನಾನು ಮಲೆ ನಾಡಿಗೆ ಹೋಗಬೇಕು. ಇವೆರಡರ ಸೌಂದರ್ಯವೂ ಒಂದು ಬಗೆಯದು. ನಮ್ಮ ಸೀಮೆಯ ಸೊಬಗನ್ನು ನಿಮ್ಮ ಕರೆನಾಡಿನಲ್ಲಿ ಕಾಣುವುದು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಅದನ್ನು ಕಂಡಾಗ ನಿಮ್ಮ ಮನಸ್ಸು ಖಂಡಿತವಾಗಿಯೂ ಸೋಲುವುದು. ನಾವು ಆದರಲ್ಲಿಯೇ ಹುಟ್ಟಿ ಬೆಳೆದವರಾದುದರಿಂದ ಅದು ಬಳಕೆಗೆ ಬಂದು ನಮಗೆ ಅಗ್ಗುವಾಗಿದೆ. ನಮಗೆ ಹೊಸದಾದ ಈ ಪ್ರದೇಶದ ಚೆಲುವು ಕಾಣಿಸಿ ದೊಡನೆಯೇ ಅದು ನಮ್ಮ ಕಣ್ಣನ್ನು ಸೂರೆಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಉತ್ತರಕನ್ನಡ ನಾಡನ್ನು ನೋಡಬೇಕೆಂಬ ಆಸೆಯು ನನಗೆ ಬಹುದಿನದ ಬಯಕೆಯಾಗಿದ್ದು ಇಂದು ನೆರವೇರಿದುದಕ್ಕಾಗಿ ನನಗೆ ಹಿರಿದಾದ ಸಂತೋಷ. ಇಂತಹ ಸಂತೋಷ ವನ್ನು ಒದಗಿಸಿಕೊಟ್ಟುದಕ್ಕಾಗಿ ಈ ಪರಿಷತ್ತಿನ ಸ್ವಾಗತಮಂಡಲಿಯವರಿಗೆ ನಾನು ಕೃತಜ್ಞನಾಗಿದ್ದೇನೆ.

ಮೈಸೂರು ದೇಶದಲ್ಲಿ ನಮಗೆ ಪರಿಚಯವಿರುವ ಪಶ್ಚಿಮಘಟ್ಟದ ಬೆಟ್ಟ ಸಾಲು ಮೈದಾನಕ್ಕೆ ಸುಮುಖವಾಗಿ ಸಾನುವನ್ನು ಧರಿಸಿರುವ ಸಾಲು. ನಿಮ್ಮ ಕಡೆಗಿರುವ ಸಹ್ಯಾದ್ರಿಯ ಸಾಲು ಕಡಲಿಗೆ ಕಾಲು ಚಾಚಿ ನಿಂತಿರುವ ಅಚಲ ಪಂಕ್ತಿ. ಕಡಲೂ ಬೆಟ್ಟಸಾಲೂ ಪ್ರಕೃತಿದೇವಿಯ ಚೊಚ್ಚಲ ಮಕ್ಕಳು.

* ೨೯-೧೨-೧೯೩೧ರಲ್ಲಿ ಕಾರವಾರದಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಕನ್ನಡ ಕವಿಸಮ್ಮೇಳನದಲ್ಲಿ ಮಾಡಿದ ಭಾಷಣದ ಅನುವಾದ. ಇಲ್ಲಿನ ಶೈಲಿಯು ಪೂರ್ತಿ ಭಾಷಣದ ರೀತಿಯಲ್ಲ, ಪೂರ್ತಿ ಬರವಣಿಗೆಯ ರೀತಿಯಲ್ಲವಾದರೂ ಭಾಷಣದ ರೀತಿಯನ್ನು ಉಳಿಸಿ ಕೊಂಡು ನೆನಪಿನಲ್ಲಿಟ್ಟು ದನ್ನು ಬರೆದಿದೆ.

ಇವೆರಡೂ ಜೀವನದ ಹಿರಿಮೆಯಲ್ಲಿನ ಎರಡು ದೊಡ್ಡ ತತ್ವಗಳಿಗೆ ಪ್ರತಿನಿಧಿಯಾಗಿವೆ. ಒಂದು ಅಚಲವಾದ ನಿಯಮದ ಎಲ್ಲೆ ಕಟ್ಟು; ಇನ್ನೊಂದು ಅನಂತ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಪ್ರಸಂಚ. ಇವೆರಡೂ ಸಂಧಿಸಿರುವ ನಿಮ್ಮ ಕರೆನಾಡು ಪುಣ್ಯಶಾಲಿಯಲ್ಲದೆ ಏನು? ಜನಸಂಚಾರಕ್ಕೆ ಅಡ್ಡಲಾಗಿ ನಿಂತಿರುವ ಈ ನಿಯಮ ಪಂಕ್ತಿಯನ್ನು ದಾಟಿ ಇಳಿದು ಬಂದ ಹೊರತು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ದರ್ಶನವು ನಮ್ಮ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಸುಲಭವಾಗಿ ಆಗದು. ನಿಯಮವು ಕೆಟ್ಟದ್ದೆಂದಲ್ಲ. ಆದರೆ ಬಹುದಿನ ಕೇವಲ ಅದರ ಕಟ್ಟಿನಲ್ಲಿಯೇ ಇದ್ದು ಬಿಟ್ಟರೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಅನುಭವವೇ ಮರೆತುಹೋಗಿ ಸತ್ಯಕ್ಕೆ ಆ ಒಂದು ಮುಖವೂ ಇದೆ ಎಂಬುದು ಮರೆತುಹೋಗುವುದು.* ಹೀಗೆ ಒಳ್ಳೆಯದಾದ ಸಂಗತಿಯೇ ಎಳೆಗೆಗೂ ಚಲನ ವಲನಕ್ಕೂ ತಡೆಯಾಗುವುದು. ನಿಯಮದ ನಿಶ್ಚಲ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ನೋಡಿ ಎದೆಗುಂದಿ, ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ವರ್ಣನೆಯನ್ನೂ ಪ್ರಶಂಸೆಯನ್ನೂ ಕೇಳಿ ಆಸೆ ಪಡುತ್ತ ಅದನ್ನು ಕಣ್ಣಿನಿಂದ ಕಂಡು ಪೂಜಿಸಬೇಕೆಂದಿದ್ದ ನಾವು ಬೆಟ್ಟದ ಶಿಖರಗಳನ್ನು ಹತ್ತಿ, ಪಡುವಲನ್ನೇ ದಿಟ್ಟಿಸುತ್ತ, ಕೊರಲೆತ್ತಿ, ಕಣ್ಣನ್ನು ಆಚೆ ಈಚೆ ಆತುರದಿಂದ ಕಳುಹಿಸುತ್ತ ದಾರಿ ನಡೆದು ಬಂದೆವು. ನಿಮ್ಮ ಊರು ಹತ್ತಿರವಾದಷ್ಟೂ ಕಡಲಿಗೆ ಹತ್ತಿರ ಹತ್ತಿರ ಬಂದೆವು. ಆಗೊಮ್ಮೆ ಈಗೊಮ್ಮೆ, ಕೈತೋಟಗಳಾಚೆ, ಕಬ್ಬಿನ ತೋಟಗಳ ನಡುವೆ, ಸರುವೆ ತೋಪುಗಳ ಸಾಲುಗಳ ಸಂದಿನಲ್ಲಿ, ದೂರದ ತೆಂಗು ಹಲಸು ಮಾವುಗಳ ತಳಗೆ ವಿಶಾಲವಾಗಿ ನೆಲಸಿರುವ ನೀರಿನ ನೀಲಿಯೊಟ್ಟಲನ್ನು ನೋಡುತ್ತ ತವಕಗೊಂಡು ಬಂದೆವು. ನಮ್ಮೊಡನೆ ಕಣ್ಣು ಮುಚ್ಚಾಲೆಯಾಡುವಂತೆ ಈ ಮೂಲೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಸಲ, ಆ ತಿರುವಿನಲ್ಲಿ ಇನ್ನೊಂದು ಸಲ, ಇನ್ನೇನು ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕಾಣಿಸಿತು, ಅಗೊ ಅದೇ ಎಂದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದ ಹಾಗೆಯೇ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಮರೆಯಾದ ಕಡಲು ಪುನಃ ಸ್ವಲ್ಪ ದೂರದಲ್ಲಿ ಮತ್ತೊಂದು ಬಾರಿ ಮೊದಲಿಗಿಂತಲೂ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ದರ್ಶನ ಕೊಡುತ್ತ, ಕಾಣುತ್ತ ಮರೆಯಾಗುತ್ತ ಆಡಿ, ಕಾಡಿ, ಕಡೆಗೆ ನಿಮ್ಮೊರನಲ್ಲಿ ನಾವು ಗಾಡಿಯನ್ನಿಳಿಯುವ ವೇಳೆಗೆ ನಮ್ಮ ಬಿಡದಿಯ ಮನೆಯ ಮುಂದೆಯೇ ಸ್ವಾಗತಕ್ಕಾಗಿ ಕಾದು ನಿಂತಿದ್ದಿತು. ನಾವು ಶ್ರದ್ಧಾಳುಗಳಾಗಿ ಬಂದಿದ್ದೆವೆಂದು ಅದಕ್ಕೆ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲವೇ?

* ನಮ್ಮ ಸಂಪ್ರದಾಯ ಅಚಾರಗಳಲ್ಲಿ ಆಗಿರುವಂತೆ.

ನಿಮ್ಮ ಈ ಊರು ತಾನೇ ಎಷ್ಟು ಸುಂದರವಾದುದು! ನನಗೆ ಹೀಗೆ ತೋರುತ್ತದೆ: ಪ್ರೀತಿಯ ಮಕ್ಕಳಾದ ನಿಮಗೆ ಸಹ್ಯಾದ್ರಿಯು ತನ್ನ ಮಡಿಲಲ್ಲಿ ಒಂದು ನೆಲೆಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಟ್ಟು ಕೇವಲ ತನ್ನ ಧೈರ್ಯದಿಂದ ನಿರ್ಭಯಬಂದು ಎಲ್ಲಿ ಜೀವನದ ಇನ್ನೊಂದು ಮುಖವನ್ನು ನೀವು ಮರೆತೀರೋ ಎಂಬ ಶಂಕೆಯಿಂದ ತನ್ನ ಸೋದರ ಸಾಗರನಿಗೆ ಹೇಳಿ ನಿಮ್ಮ ಕಣ್ಣೆದುರಿಗೆ ಆತನು ನಿರಂತರನವ್ಯತೆಯಿಂದ ಸುಳಿಯುತ್ತಿರುವಂತೆ ಏರ್ಪಡಿಸಿರಬೇಕು. ತನ್ನ ಹರಿಕಾರರಂತೆ ಇರುವ ಆ ಪುಡಿ ಗುಡ್ಡಗಳನ್ನು ದಾರಿಗೆ ಸರಿಯಾಗಿ ನಿಲ್ಲಿಸಿ ನಿಲವುದೀವಿಗೆ ಹೊತ್ತಿಸಿ ಆತನಿಗೆ ಸ್ವಾಗತ ಹೇಳಿಸುತ್ತಿರಬೇಕು. ಅದುದರಿಂದಲೇ ನಿಮ್ಮಲ್ಲಿ ನಿಯಮ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಗಳ ಶುಭಾಭಿಮಾನವಿದೆ. ಇಂತಹ ನಿಯಮ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಗಳ ಸಂಗಮಸ್ಥಾನವೊಂದರಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡ ಕವಿಸಮ್ಮೇಳನವು ನಡೆಯುತ್ತಿರುವುದು ಸಾಮಾನ್ಯ ಸಂಘಟನೆಯಲ್ಲ. ಅದು ಧ್ವನಿಪೂರ್ಣವಾಗಿದೆ: ನಮ್ಮ ಸಾರಸ್ವತ ಪ್ರಪಂಚದ ಭವಿಷ್ಯಕ್ಕೆ ಶುಭ ಸೂಚಕೆಯಾಗಿದೆ.

ಕನ್ನಡ ಕವಿತೆಯು ಈವರೆಗೂ ಕೇವಲ ಪ್ರಾಚೀನ ಸಂಪ್ರದಾಯ ಬದ್ಧವಾಗಿಯೇ ಇದ್ದಿತು. ಆಗೊಂದು ಸಲ ಈಗೊಂದು ಸಲ ಕನ್ನಡಿಗರ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಕವಿತೆಯು ಹೊಸ ತಾನಗಳಲ್ಲಿ ಕುಣಿದು ನಾಟ್ಯವಾಡಿದ್ದರೂ ಬಹುತರ ಹಿಂದಿನ ಹಿಗ್ಗಟ್ಟಿಗೆ ಸಿಕ್ಕಿಬಿದ್ದಿದ್ದಿತು. ಕಾಲವು ಈಗ ಬದಲಾಯಿಸಿದೆ. ಅದರೊಡನೆ ನಮ್ಮ ಜೀವನ ರೀತಿಯೂ ಬದಲಾಯಿಸಿದೆ; ಜನರ ಆಶೆ ಆಕಾಂಕ್ಷೆಗಳು ಬೇರೆಯಾಗುತ್ತಿವೆ. ಹೊಸ ಸಂಪರ್ಕಗಳಿಂದ ಹೊಸ ದೃಷ್ಟಿ ಬಂದಿದೆ. ಹೊಸ ಸೌಂದರ್ಯಗಳೂ ರಸಾನುಭವಗಳೂ ಶುಚಿ ರುಚಿಗಳೂ ನಮ್ಮ ಕಡೆಗೆ ತೇಲಿಬರುತ್ತಲಿವೆ. ಬಹುದಿನದ ನಿರ್ಬಂಧದಿಂದ ಕಂದಿದ್ದ ಕವಿಹೃದಯವು ಸ್ವಸ್ವರೂಪವನ್ನು ತಿಳಿದು ಹೊರಗಿನ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಂಚಾರದಿಂದ ತಾನೂ ಜಾಗೃತವಾಗಿ ಅದರ ಸಂಗ ಬಯಸಿ ಮೇಲಕ್ಕೆ ಉಕ್ಕಿ ಬಂದಿದೆ. ರೂಪದಲ್ಲಿ, ರೀತಿಯಲ್ಲಿ, ಆಸೆಯಲ್ಲಿ, ಸಾಧನದಲ್ಲಿ, ಜೀವನದಲ್ಲಿ, ರುಚಿಯಲ್ಲಿ, ರಚನೆಯಲ್ಲಿ, ತಾನತಾಂಡವಗಳಲ್ಲಿ, ಧ್ವನಿ ವಿಲಾಸಗಳಲ್ಲಿ ತಮಗೆ ತೋರಿದಂತೆ ವಿಹರಿಸಬೇಕೆಂದು ಬಯಸಿದೆ. ಸ್ವಾಭಾವಿಕವೇ ತಾನೆ!

ಒಂದು ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡಿದರೆ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಹಳತು ಹೊಸತು

ಎಂಬ ಭೇದವೇ ಇಲ್ಲ. ಹಿಂದಿನ ಕಾಲದ್ದು ಹಳತು, ಇಂದಿನದು ಹೊಸತು ಎಂಬ ಭಾವನೆಯು ಸರ್ವಥಾ ಸರಿಯಲ್ಲ. ಒಂಬತ್ತನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ ಒಂದು ಕಾವ್ಯವು ಇಂದಿಗೂ ನಾಳೆಗೂ ಕಾಲಕಾಲಕ್ಕೂ ಹೊಸದಾಗಿರಬಹುದು. ಇದೇ ಈ ದಿನ ಬರೆದ ಕವಿತೆಯು ಸತ್ಯತಃ ಬಹಳ ಹಳತಾಗಿರಬಹುದು. ಎಂದರೆ ಹೊಸದೆಲ್ಲ ಹೊಸತಲ್ಲ ಹಳದೆಲ್ಲ ಹಳತಲ್ಲ ಎಂದು ಹೇಳಿದಂತಾಯಿತು. ಮಾನವ ಹೃದಯವನ್ನು ಸರಸವಾಗಿ ವಿಶಾಲವಾಗಿ ಸರ್ವತೋಮುಖವಾಗಿ ಚಿತ್ರಿಸುವ, ಅದರ ಒಳಜಾಡನ್ನು ಹಿಡಿದು ಅಲ್ಲಿನ ಸುಖದುಃಖಗಳನ್ನೂ ಆವೇಗಗಳನ್ನೂ ತೋರಿಸುವ ಸಾಹಿತ್ಯವು ಭಾಷಾರೀತಿಗಳಲ್ಲಿ ಹಳದಾಗಿರಲಿ ಹೊಸದಾಗಿರಲಿ ಜೀವಂತವಾಗಿರುವುದು; ಅಮೃತವಾಗುವುದು. ಕವಿಯು ತನ್ನ ಕಾಲದವರನ್ನೇ ಕುರಿತು ಆಗಿನ ಭಾಷೆ, ಶೈಲಿ, ಸಂಪ್ರದಾಯ, ಕಟ್ಟು ಇವುಗಳನ್ನೇ ಅನುಸರಿಸಿ ಮಾತನಾಡುತ್ತಿದ್ದರೂ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲ ಕಾಲಕ್ಕೂ ಸಹಜವಾದ, ಮಾನವ ಪ್ರಪಂಚಕ್ಕೆಲ್ಲಾ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಹೊಂದುವ, ರಸಸ್ಪಷ್ಟಿಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿರುತ್ತಾನೆ; ಸೌಂದರ್ಯಗಳನ್ನು ನೇಯುತ್ತಿರುತ್ತಾನೆ. ಶುಭಗಳನ್ನು ಬಯಸುತ್ತ, ಹಿಗ್ಗುತ್ತ, ಹಾಡುತ್ತ ಇರುತ್ತಾನೆ. ಪ್ರತಿಭೆಗೆ ಆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಹೊಳೆದ ಸೌಂದರ್ಯವನ್ನು ಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ಸೆರೆಹಿಡಿದು ನಿಲ್ಲಿಸಿ ಅದಕ್ಕೆ ಒಂದು ಭವ್ಯ ಮಂದಿರವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಟ್ಟು ಅಲ್ಲಿ ಅದು ಚ್ಯುತಿಯಿಲ್ಲದಂತೆ ನೆಲಸಿ ಕಾಲದ ಅಂತ್ಯದವರೆಗೂ ಸಹೃದಯರನ್ನು ರಂಜಿಸುವಂತೆ ಏರ್ಪಡಿಸುತ್ತಾನೆ. ಅವನು ಕೇವಲ ತನ್ನ ಗುಂಪಿನವರಿಗೋ ತನ್ನ ಕಾಲದವರಿಗೋ ಮಾತ್ರ ಅರ್ಥವಾಗುವ, ಒಪ್ಪುವ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಕುರಿತೇ ಬರೆಯುತ್ತಿದ್ದರೆ ಅವನ ಕಾಲ ದೊಡನೆಯೇ ಅದೂ ಮೃತವಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ನಮ್ಮ ಕಾಲದವರಿಗೆ ಅರ್ಥವಾಗದಾಗುತ್ತಿತ್ತು; ಒಪ್ಪದಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಹೀಗೆ ನಿಜವಾದ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಕಾಲಾತೀತವಾದ, ದೇಶಾತೀತವಾದ, ಮಾನವ ವರ್ಗಕ್ಕೆಲ್ಲ ಚರಿತ್ರೆಗೆಲ್ಲ ಸಮಕಾಲೀನವಾಗಿ ಹೊಂದಿ ಸಂತೋಷವುಂಟುಮಾಡಬಲ್ಲ, ಜೊತೆಗೆ ಎಲ್ಲರ ಉತ್ತಾನತೆಗೂ ಸಾಧನವಾಗಬಲ್ಲ ಹಿರಿಯ ಗುಣವಿರುತ್ತದೆ.

ಸಾಹಿತ್ಯವೂ ಕಲೆಯೂ ಸುತ್ತಲಿನ ಜೀವನವನ್ನು ವರ್ಣಿಸುವುವು. ಬದುಕು ಯಾವ ಬಗೆಯದಾಗಿದ್ದರೆ ಕಾವ್ಯವು ಆ ಬಗೆಯದಾಗುವುದು. ಅದರಲ್ಲಿ ಹುರುಳಿದ್ದರೆ ಇದರಲ್ಲಿ ಹುರುಳಿರುವುದು. ಅದಕ್ಕೆ ತಿರುಳಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ

ಇದಕ್ಕೂ ತಿರುಳಿಲ್ಲದಾಗುವುದು. ಜೀವನ್ತವಾದ ಎಲ್ಲ ಕಾಲಗಳಲ್ಲಿಯೂ ದೇಶಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಅತ್ಯುತ್ತಮವಲ್ಲವಾದರೆ ಎರಡನೆಯ ಅಂತಸ್ತಿನ ಕಾವ್ಯವಾದರೂ ಇದ್ದೇ ಇರುವುದು. ಹುಟ್ಟಿ, ತಿಂದು, ಬೆಳೆದು, ನಿಬ್ರಮಾಡಿ, ಯಾವ ವಿಶೇಷವನ್ನೂ ಗಳಿಸಿ ಮರೆಯದೆ, ಕಾಲಕ್ಕೆ ತುತ್ತಾಗುವ ಯಾವುದನ್ನೂ ಜೀವನ್ತವಾಗಿದೆಯೆನ್ನಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಉಸಿರನ್ನು ಹೊತ್ತಿದ್ದ ಮಾತ್ರಕ್ಕೇ ಯಾವ ಪ್ರಾಣವೂ ಬದುಕಾಗಲಾರದು. ತಿಳಿವು, ಉತ್ಸಾಹ, ವೀರ್ಯ, ಸಾಹಸಗಳಿಲ್ಲದ ಬಾಳು ಬಾಳಲ್ಲ. ಎಲ್ಲಿ ಚೈತನ್ಯಪೂರ್ಣವಾದ ಬದುಕಿರುತ್ತದೆಯೋ ಅಲ್ಲಿನ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಭಾವವೂ ಆಸೆಯೂ ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಂದ ಕೂಡಿರುವುವು ; ಕಾರ್ಯಮುಖವಾಗಿರುವುವು. ಅಲ್ಲಿ ನಡತೆಯು ಶೀಲಪೂರ್ಣವಾಗಿರುವುದು ; ಗುರಿಯು ಉನ್ನತವಾಗಿರುವುದು. ಇಂತಹ ಆವರಣದಲ್ಲಿ ಸಂತತವಾಗಿ ಶಾಸ್ತ್ರ, ಕಲೆ, ಚರ್ಚೆ, ಕಾರ್ಯೋತ್ಸಾಹ ಕಾರ್ಯಸಿದ್ಧತೆಗಳು ತಲೆದೋರಿ ಜೀವನವನ್ನು ಬೆಳೆಗುವುವು. ಇಂತಹ ಜೀವನವಿದ್ದಲ್ಲಿಯೇ ಕಾವ್ಯಕ್ಕೆ ಪೂರ್ಣವಾದ ಆವೇಶವು ದೊರಕಬೇಕಾದರೆ. ದೊಡ್ಡ ಉತ್ಸಾಹಗಳೂ, ಸಂತೋಷಗಳೂ, ಸಂಕಟಗಳೂ, ಸಮಾರಂಭಗಳೂ ಇಲ್ಲದಿದ್ದಲ್ಲಿ ದೊಡ್ಡ ಕವಿತೆಯು ಹುಟ್ಟುವುದು ಅಸಮಾಧಿಕ.

ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಕಾಲದವರಿಗೂ ತಮ್ಮ ಕಣ್ಣುಮುಂದಿನ ಪ್ರಪಂಚವೇ ಕಾವ್ಯಾವೇಶವನ್ನೂ ಅನುಭವಗಳನ್ನೂ ಉಂಟುಮಾಡಿ ಕೊಡುವುದು. ಸ್ವಂತ ಅನುಭವಕ್ಕೆ ಬಾರದಿರುವುದನ್ನು ಯಾರೇ ಆಗಲಿ ಚೆನ್ನಾಗಿ ವರ್ಣಿಸಲಾರರು. ಸಮುದ್ರವನ್ನಾಗಲಿ ಯುದ್ಧವನ್ನಾಗಲಿ ಕಂಡಿರದವರು ಅದನ್ನು ಬಣ್ಣಿಸತೊಡಗಿದರೆ ಅದರಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟು ಸತ್ಯವಿದ್ದೀತು? ವರ್ಣಿಸಲು ತೊಡಗಿದರೆ ಅದಕ್ಕೆ ಜೀವಕಳೆ ಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಎಷ್ಟೇ ಸರಳವಾಗಿ ಮೃದುವಿನ್ಯಾಸದಿಂದ, ಎಷ್ಟೇ ಸುಮಧುರ ತಾನಗಳಿಂದ ತಮ್ಮ ಕೃತಿಯನ್ನು ಹೆಣೆಯಲಿ, ಅಲ್ಲಿ ಜೀವದ ಕಾವೂ ಸ್ಪಂದನವೂ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಅದುದರಿಂದಲೇ ಕವಿಗಳು ಯಾವಾಗಲೂ ತಮ್ಮ ಕಾಲದ ತಮ್ಮ ಅನುಭವದ ವಿಷಯಗಳನ್ನೇ ಕುರಿತು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಬರೆಯುವರು ; ಹಾಗೆ ಮಾಡುವುದೇ ಧರ್ಮ, ಕರ್ತವ್ಯ ಎಂದು ಅರಿಯುವರು. ತಮ್ಮ ಅನುಭವದ ಮಾರ್ಗವನ್ನೂ ಓಟವನ್ನೂ ಹಿಡಿದು

* ತಳಮಳವೂ, ಸಂಕ್ರಾಂತಿಯೂ, ಸೋಲಿನ ವ್ಯಥೆ ಕ್ಲೇಶಗಳೂ ಇರುವಾಗಲೇ ಉತ್ತಮ ಸಾಹಿತ್ಯ ಹುಟ್ಟುವುದು, ಹುಟ್ಟುವುದು ಎಂಬ ವಾದವೂ ಇದೆ.

ಓಡುವುದೇ ಹಾಗೆ ಓಡಿ ಅದರ ಜೀವಕಳೆಯನ್ನು ಮೆರೆಸಿ ಹಾಡುವುದೇ ಅವರ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ. ತಾವು ಕಂಡು ಕೇಳಿದುದನ್ನು, ಅನುಭವಿಸಿದುದನ್ನು ಹಿಗ್ಗಿಸಿ ಕೊಂಡು ಹೊಂದಿಸಿಕೊಂಡು, ಕಲೆಯ ತನಿರಸವನ್ನು ಅದಕ್ಕೆ ಧಾರೆಯೆರೆದು ತಮ್ಮ ಶಿಕ್ಷಣ ಸಂಸ್ಕಾರಗಳಿಂದ ಪಡೆದ ನಿಪುಣತೆಯನ್ನೆಲ್ಲ ವೆಚ್ಚ ಮಾಡಿ ಸ್ವಂತವಾದ ಕಾವ್ಯವನ್ನು ನಿರ್ಮಾಣ ಮಾಡುವರು. ಹೀಗೆ ಹೇಳುವುದು ಕೂಡ ಒಂದು ವಿಧದಲ್ಲಿ ಅಸತ್ಯವೇ ಆಗುವದು. ಏಕೆಂದರೆ ಕಾವ್ಯಸೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ, ಪ್ರತಿಭೆಯದಿಷ್ಟು ಭಾಗ, ವಸ್ತುವಿನದು ಇಷ್ಟು ಭಾಗ, ರಚನಾನಿಪುಣತೆ ಇಷ್ಟು ಭಾಗ, ಆವೇಶ ಇಷ್ಟು ಭಾಗ, ಭಂದಸ್ಸು ಇಷ್ಟು ಭಾಗ ಎಂದು ಮುಂತಾಗಿ ಅಳತೆ ತೂಕಗಳನ್ನು ಜೋಡಿಸಿ ಯಾರೂ ಕವಿತೆಯನ್ನು ಬರೆಯುವುದಿಲ್ಲ. ಆವೇಶ ಸಾಮಗ್ರಿಯಿಂದ ಪ್ರತಿಭೆಯು ಉದ್ವಿಷ್ಟವಾಗಿ ಶಾಖಗೊಂಡು, ಕುದಿದು ಒಂದು ಪಾಕಕ್ಕೆ ತಿರುಗಿ ಕವಿಯ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಯೇ ಮೊರೆದು, ಕುಣಿದು, ಸಂತತವಾಗಿ ಧ್ವನಿಗೈಯುತ್ತಿರುವ ಒಂದು ನಾದಲಯ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಒಳಗೇ ಹದವಾಗಿ, ಒಂದು ಧಾಟಿಯಲ್ಲಿ ಬೆಸೆದುಕೊಂಡು, ತನ್ನದೇ ಆದ ಒಂದು ವಿಶಿಷ್ಟರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಸಂಪೂರ್ಣ ಅವಯವಿಯಾಗಿ ಹೊರ ಹೊಮ್ಮುತ್ತದೆ. ಅದನ್ನು ಕಂಡು ಕೇಳಿದ ನಾವು ಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ಆಮೇಲೆ ಅದರ ವಿಭಜನೆಮಾಡಿ ಇಲ್ಲಿ ಈ ಅಂಶವು ಇಷ್ಟಿಷ್ಟು ಎಂದು ಅರ್ಥಮಾಡಿ ಕೊಳ್ಳುತ್ತೇವೆ. ಆಗಲೂ ಅದರ ಜೀವಾಳವು ಇಲ್ಲೇ ಇದೆ, ಹೀಗೇ ಉಂಟಾಗಿದೆ ಎಂದು ಹೇಳುವುದು ಕಷ್ಟ. ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ವಿಷಯ, ಶೈಲಿ, ರೂಪ, ಭಂದಸ್ಸುಗಳ ಸಂಬಂಧವು ದೇಹಾತ್ಮ ಸಂಬಂಧದಂತೆ. ಅದನ್ನು ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ತೋರಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಆಯಾ ಭಾಗಗಳನ್ನು ಪ್ರತ್ಯೇಕಿಸಲು ಪ್ರಯತ್ನ ಸಟ್ಟರೆ ಕಾವ್ಯದ ಜೀವವು ಹಾರಿಹೋಗುವುದು.

ಹಿಂದಿನ ಕಾಲದ ಕವಿಗಳೆಲ್ಲರೂ ತನುಗೆ ಇಷ್ಟವಾದ ಬಳಕೆಯಾದ ಕಥಾ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಆರಿಸಿಕೊಂಡರು; ತಮ್ಮ ಅನುಭವದಿಂದ ಅವುಗಳನ್ನು ಪೋಷಿಸಿದರು; ಅವನ್ನು ಕುರಿತು ಬರೆದರು, ಹಾಡಿಕೊಂಡರು; ಪ್ರಪಂಚಕ್ಕೆ ದಿವ್ಯವಾದ ಸಾಹಿತ್ಯ ದಾನಮಾಡಿದರು. ಅವರ ಕಾಲವು ಅವರ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಹೊರತು ಅವರೊಡನೆಯೇ ಹೋಯಿತು. ಈಗ ನಮ್ಮ ಸುತ್ತಲಿರುವ ಪ್ರಪಂಚದ ರೀತಿಯೇ ಬೇರೆಯಾಗಿದೆ. ಕಡೆಗೆ ಈಗಿನ ಐವತ್ತು ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆ ಬದುಕಿದ್ದ ನಮ್ಮ ತಾತಂದಿರು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದು ನೋಡುವುದು ಸಾಧ್ಯ

ನಾದರೆ ಇದರಲ್ಲಿ ಬಹು ಭಾಗವನ್ನು ಗುರುತಿಸಲಾರರು. ನಮ್ಮ ವೇಷ, ನಡತೆ, ಅಭಿಪ್ರಾಯದ ಹಲವಂಶ ಅವರಿಗೆ ಅರ್ಥವಾಗದು. ನಮ್ಮ ಕೆಲವು ಉತ್ಸಾಹಗಳನ್ನೂ ಭಕ್ತಿಗಳನ್ನೂ ನೋಡಿ ಬೆದರಿಯಾರು. ಅವರ ಪ್ರಸಂಚ ಕ್ಷಿಂತ ನಮ್ಮದು ಹೆಚ್ಚು ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿದೆ. ವಿಧವಿಧವಾದ ಸಿಕ್ಕುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಪರಾಧೀನತೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಸಿಕ್ಕಿಹಾಕಿಕೊಂಡಿದೆ. ಅಖಂಡವಾದ ಮಾನವ ಪ್ರಸಂಚವೇ ಈಗ ನಮ್ಮ ಕಣ್ಣೆದುರಿಗೆ ಎದ್ದು ನಿಂತು ನಮ್ಮ ಸಂಕೋಚಗಳನ್ನು ಮುರಿದು ನಾಶಮಾಡುತ್ತಿದೆ; ನಮ್ಮ ಭುಜಗಳನ್ನಪ್ಪಳಿಸಿ ಅವನ್ನು ವಿಶಾಲಗೊಳಿಸುತ್ತಿದೆ; ಮನಸ್ಸನ್ನು ತನ್ನ ಗಲಕ್ಕೆ ತೆರೆಯಿಸುತ್ತ ತನ್ನ ಸಮಕ್ಕೆ ನಿಂತು ಯೋಚಿಸು, ನಿರ್ವಹಿಸು ಎಂದು ಕೂಗುತ್ತಿದೆ. ಈಗಿನ ಆಸೆ, ಆವಶ್ಯಕತೆ, ಕಾರ್ಯರೀತಿ, ಜೀವನದ ಲಕ್ಷ್ಯಗಳೇ ಬೇರೆ. ಅವು ಕೇವಲ ನಮ್ಮವು. ಅದುದರಿಂದ ನಮ್ಮ ಕೃತಿಗಳು ನಮ್ಮ ಜೀವನದಂತೆ ಇರಬೇಕು.

ಮೊದಲು ನಾವು ನಮ್ಮ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಸೇರಿದವರು. ಆಮೇಲೆ, ಬೇಕಾದರೆ, ಇತರ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಸೇರಬಹುದು. ನಮಗೆ ಕವಿತಾವೇಶ ನಮ್ಮ ಪ್ರಸಂಚದ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳಿಂದ, ತೊಡಕುಗಳಿಂದ, ಉತ್ಸಾಹ ಸಾಧನೆಗಳಿಂದ, ಸಂತೋಷ ವಿಜೃಂಭಣಗಳಿಂದ, ಸೋಲು ನಿರಾಶೆಗಳಿಂದ ಬರುವುದೇ ಸರಿ. ಅವುಗಳ ಗೌರವದಿಂದ ನಮ್ಮ ಕಾವ್ಯಕ್ಕೆ ಗೌರವವು ಬರಬೇಕು. ಅದು ಬಿಟ್ಟು ನಮಗೆ ಪರಿಚಿತವಲ್ಲದ ಬೇರೆ ಒಂದನ್ನು ಅಟ್ಟಿ ಹೋದರೆ ಆತ್ಮವಂಚನೆಯಾಗುವುದು. ಅದೂ ಅಲ್ಲದೆ, ಬೇರೆಯೊಂದನ್ನೇಕೆ ನಾವು ಅರಸಿ ಹೋಗಬೇಕು? ವರ್ಮಮಾನದಲ್ಲಿ ಬದುಕು ಬದುಕುತ್ತಿರುವ ನಮಗೂ ದೇವರು ಬೇಕಾದಷ್ಟು ಅವಕಾಶಗಳನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಟ್ಟಿಲ್ಲವೆ? ನಮಗೂ ಮೈ ಕೈಕಾಲು, ಕಣ್ಣು ಕಿವಿ ಮೂಗುಗಳಿಲ್ಲವೆ? ಮನಸ್ಸು ನಾಲಿಗೆಗಳಿಲ್ಲವೆ? ನಮ್ಮ ಸುತ್ತಲಿರುವ ಪ್ರಸಂಚದಲ್ಲಿಯೂ ಎಂದಿನಂತೆಯೇ ಸಂಜೆ ಬೆಳಗುಗಳು; ಚಂದ್ರಸೂರ್ಯರು; ವಿಧವಿಧವಾದ ಬಣ್ಣಬೆಡಗುಗಳು; ನೆಳಲು; ಬಿಸಿಲು; 'ತಾರಾಗ್ನಿ, ಹಿಮಾಶ್ರು, ಕಾಮನ ಬಿಲ್ಲಿನ ಕಾದ ಹೊನ್ನು' — ಇವು ಬೆಡಗಿಂದ ನಿಂತು ಕಾಣುವವು. ಎಂದಿನಂತೆಯೇ ಅಲೆ ಹೊ ಹಣ್ಣು ಬಳ್ಳಿಗಳ, ಪಕ್ಷಿ ಮೃಗ ನದಿ ಸರೋವರಗಳ ಸುಂದರ ಪ್ರಸಂಚವಿದೆ. ವಿಶಾಲವಾಗಿ ಹಬ್ಬಿರುವ ಸಮುದ್ರದ ಅಲೆಗಳು ಎಂದಿನಂತೆಯೇ ಆವೇಶದಿಂದ ಘೋಷಿಸುತ್ತ ಗರ್ಜಿಸುತ್ತ, ಬೆಕ್ಕೋರೆಗಳನ್ನು ಹೊತ್ತು ಸರಸವಾಡುತ್ತ ಒಂದು ಬಗೆಯ ವೀರಮೋಹಕತೆಯನ್ನು

ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕವಿಸುತ್ತಿವೆ. ಮಾನವ ಹೃದಯವು ಎಂದಿನಂತೆಯೇ ತಿಳಿವಿನಲ್ಲಿ, ಅಜ್ಞಾನದಲ್ಲಿ, ರಾಗದ್ವೇಷಗಳಲ್ಲಿ, ಉನ್ನತಿ ಅವನತಿಗಳಲ್ಲಿ, ತೇಲುತ್ತು ಮುಳುಗುತ್ತ ನವರಸ ಸೃಷ್ಟಿಗೆ ಉಸಕರಣ ಸಾಮಗ್ರಿಗಳನ್ನು ಒಂದೇ ಸವನೆ ಒದಗಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಲೇ ಇದೆ. ಹೀಗಿರುವಾಗ ನಾವು ಇತರರ ಕಣ್ಣಿನಿಂದ ಏಕೆ ನೋಡಬೇಕು? ಅವರ ಬುದ್ಧಿಯ ಕಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ತೊಡರಿಕೊಂಡು ತೆವಳಿಕೊಂಡು ಏಕೆ ನಡೆಯಬೇಕು? ಅವರ ಭಾವಕ್ಕೆ ಏಕೆ ದಾಸರಾಗಬೇಕು? ನಮಗೆ ಕಾಣುವ ನೋಟಗಳನ್ನು ನಾವು ಚಿತ್ರಿಸೋಣ. ನಮ್ಮ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಶೃಂಗಾರ ವಿಲ್ಲವೆ? ಒನಪು ಒಯ್ಯಾರ, ಬಿಂಕ ಬಿನ್ನಾಣಗಳಿಲ್ಲವೆ? ಎಲ್ಲ ಬಗೆ ಯಲ್ಲಿಯೂ ಬಿಡುಗಡೆಯನ್ನೂ ಸ್ವಾಧೀನತೆಯನ್ನೂ ಬಯಸಿ, ಅದುದಾಗಲಿ ಸಾಧಿಸಿಯೇ ತೀರುವೆವು ಎಂದು ನಿಶ್ಚಲ ನಿಶ್ಚಯದಿಂದ ಮುಂದುವರಿಯುತ್ತಿರುವ ನಮ್ಮ ಜನತೆಯಲ್ಲಿ ಈಗ ವೀರವಿಲ್ಲವೆ? ಶೌರ್ಯದ ವೈಭವವಿಲ್ಲವೆ? ಇಲ್ಲಿನ ಅನ್ಯಾಯ ಕಠಿಣತೆ ಸಂಕಟಗಳಿಗೆ ಕರಗುವ ಕರುಣೆ ಶೋಕಗಳಿಲ್ಲವೆ? ಸರಸ ಹಾಸ್ಯಗಳಿಗೆ ಎಡೆಯಿಲ್ಲವೆ? ಒಂದು ದಿನಕ್ಕೆ ಒಂದು ನೂರು ಭೇಕರ ಭಯಾನಕ ಪ್ರಸಂಗಗಳ ಕಥೆಯು ನಮ್ಮ ಕಿವಿಗಳನ್ನಿರಿಯುತ್ತಿಲ್ಲವೆ? ಕರುಳನ್ನು ಕಿವುಚಿ ಹಿಂಡಿ ಜೀವನವನ್ನು ಒಳಗಿನಿಂದಲೇ ತಿಂದು ನಾಶ ಮಾಡುವ ವೆತೆಗಳೂ, ಸಂದೇಹ ಸಂಶಯಗಳೂ, ಪ್ರವೃತ್ತಿ ಯುದ್ಧಗಳೂ ಇಲ್ಲವೆ? ಇವುಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ನಮ್ಮ ಕವಿಗಳು ಹಾಡುವರು. ಇವನ್ನು ಅರಿಯದವರು — ಇವನ್ನು ವರ್ಣಿಸಲಾರದವರು, ತಮಗೆ ಪರಿಚಿತವಲ್ಲದ — ಬೇರೆ ಯಾರಿಗೋ ಸೇರಿದ ಪ್ರಪಂಚವೊಂದನ್ನು ಹೇಗೆ ವರ್ಣಿಸಿಯಾರು? ನಮ್ಮ ಕಲ್ಪನೆಗೆಲ್ಲ ನಮ್ಮ ಪ್ರಪಂಚವೇ ತಳಹದಿ. ಅದರ ಮೂಲಕವೇ ಇತರ ಪ್ರಪಂಚಗಳ ಸ್ವರೂಪಜ್ಞಾನವಾದರೂ ನಮಗೆ ಆಗಬೇಕಾದರೆ. ಇನ್ನೂ ಒಂದು ಹೆಜ್ಜೆ ಮುಂದೆ ಹೋಗಿ, ಯಾವುದನ್ನು ವರ್ಣಿಸಿದರೂ ನಮ್ಮದನ್ನೇ ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿಯೂ ನಾವು ವರ್ಣಿಸುವುದು ಎಂದು ಕೂಡ ಹೇಳಬಹುದು.

ಹಿಂದಿನ ಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣುವ ವಸ್ತುವಾವುದು? ಯಾರೋ ರಾಜರು, ಅರಸು ಮನೆತನಗಳು, ಅವರ ಕಷ್ಟಸುಖ, ಅಭಿಸಾರ ವಿರಹ, ಭೋಗ; ಪುರಾಣ, ಇತಿಹಾಸ, ಮತಧರ್ಮಬೋಧೆ; ಋಷಿ ಮುನಿ ಯೋಗಿವರ್ಗಗಳ ವರ್ಣನೆ; ದಿವ್ಯಾತ್ಮರ ಜನ್ಮಕಥೆ, ಪವಾಡಗಳ ವಿಚಾರ; ರಾಜರ ಯುದ್ಧ; ಭಕ್ತಿ, ವೈರಾಗ್ಯ — ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಸುಮಾರು ಅದು ಮುಗಿದು ಹೋಗುತ್ತಿತ್ತು.

ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನಜೀವನದ ಚಿತ್ರವು ಅಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷವಾಗಿರುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಎಲ್ಲ ಕರಣಗಳ ಎಲ್ಲ ಪ್ರವೃತ್ತಿಗಳನ್ನು ಹೂಡಿ ಬಾಳಬೇಕೆಂಬ ಆಸೆಯು ಅಷ್ಟು ತೀವ್ರವಾಗಿ ಜನರ ಲಕ್ಷ್ಯದಲ್ಲಿರುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಆಗಿನವರು ಶಾಂತಿಯನ್ನು ಅರಸುತ್ತಿದ್ದರು ; ಮೈರಾಗ್ಯಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚು ಬೆಲೆ ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವರ ಸುಖ ಭೋಗಾಭಿಲಾಷೆಗಳೂ ಬೇರೆ ಒಂದು ರೀತಿಯವಾಗಿದ್ದವು. ನಮ್ಮ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಆ ಬಗೆಯ ರಾಜಕೀಯ ಸಾಮಾಜಿಕ ಆರ್ಥಿಕ ಆವರಣವಿಲ್ಲ. ಉತ್ತಮ ರಾದ ಈಗಿನ ಅನೇಕರಿಗೆ ಪುರಾಣೇತಿಹಾಸ ಮತಪ್ರಕ್ರಿಯೆಗಳಲ್ಲಿ ಹಿಂದಿನವರಿಗಿದ್ದಷ್ಟು ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಲ್ಲ. ಜೀವನವು ಹಿಂದಿನಷ್ಟು ವಿರಕ್ತಿಮುಖವಾಗಿಲ್ಲ. ಕಡೆಗೆ ಭೋಗದಲ್ಲಿಯೂ ಯಾವುದೋ ಒಂದು ಬಗೆಯ ನವ್ಯತೆಯನ್ನೂ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನೂ ಈಗಿನವರು ಬಯಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಏಳುವ ಎಲ್ಲ ಪ್ರವೃತ್ತಿಗಳನ್ನೂ ಸಂತತವಾಗಿ ತುಳಿಯುವುದು ಜೀವನದ ಆರೋಗ್ಯಕ್ಕೂ ಕೀರ್ತಿಗೂ ಕ್ಷೇಮವಲ್ಲವೆಂದು ತಿಳಿದಿರುವರು. ಹೊರಗಿನ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಪರಸ್ಪರ ಸೌಹಾರ್ದ, ರಾಜಕೀಯ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ, ಸರ್ವಸಮದೃಷ್ಟಿ, ಏಕಮತ್ಯ, ಸಮತೆ, ಸಹನೆ, ಹೃದಯವೈಶಾಲ್ಯ ಇವುಗಳನ್ನು ಸಮಾಜದ ಜನರು ಹೇಗೆ ಬಯಸುತ್ತಿರುವರೋ ಅದೇ ಬಗೆಯ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನೂ ಸರ್ವಸಮದೃಷ್ಟಿಯನ್ನೂ ಮಾನಸಿಕ ವ್ಯವಹಾರದಲ್ಲಿಯೂ ಬಯಸುವರು. ವೇದ, ಧರ್ಮಶಾಸ್ತ್ರ ಮುಂತಾದವುಗಳ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ ಕೂಡ ತಮಗೆ ತೋರುವ ಸಂಶಯಗಳನ್ನು ಎತ್ತಿಹಿಡಿದು ಚರ್ಚೆಗಳನ್ನು ಹೂಡಿ ತತ್ವವನ್ನು ತಿಳಿಯಲು ಪ್ರಯತ್ನಪಡುವರು. ಚಾರ್ವಾಕಾದಿ ಮತಗಳಿಂದ ಹಿಡಿದು ವೇದಾಂತದ ಹಲವು ಸಿದ್ಧಾಂತಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದ ಜನರ ವಂಶಜರಿಗೆ, ಯಮನನ್ನು ಹೋಗಿ ಕಾಡಿಸಿ ಸತ್ಯವನ್ನು ತಿಳಿಯಬಯಸಿದವರ ಸಂತತಿಗೆ ಇಂತಹ ಯೋಚನೆಯ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವು ತಕ್ಕುದಲ್ಲವೆಂದರೆ ಯಾರು ಸುಮ್ಮನಿರಲಾದೀತು ? ಕೇವಲ ಆಚಾರಕ್ಕೆ ಬೆಲೆಕೊಟ್ಟು, ಆಚಾರವೇ ಧರ್ಮವೆಂದು ಹಟಹಿಡಿದು ಕೂತವರಿಗೆ ಈ ನಡವಳಿಕೆಯು ನಾಸ್ತಿಕತೆ, ಅಧಿಕಪ್ರಸಂಗ ಮುಂತಾಗಿ ತೋರಿಬಂದರೂ ಈಗಿನವರು ಕುಂದದ ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಂದ ಧರ್ಮದ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ತಮ್ಮ ಬುದ್ಧಿಗೆ ನಿಶ್ಚಯ ತರುವಂತೆ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ಪ್ರಯತ್ನಿಸುವರು. ಚಾರಿತ್ರಕ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡುವರು ; ವಿಮರ್ಶಾದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡುವರು ; ವಿಷಯಗಳನ್ನು

ತೂಲನಮಾಡಿ ತತ್ತ್ವ ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳಿಗೆ ಪರಸ್ಪರ ತಾರತಮ್ಯಗಳನ್ನು ಹೂಡಿ ಪರೀಕ್ಷೆಮಾಡುವರು. ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಧರ್ಮತ್ವವನ್ನು ಕೊಡುವ ಗುಣವಾವುದು, ಅದನ್ನು ಏಕೆ ಅನುಸರಿಸಬೇಕು? ಸ್ವರ್ಗನರಕಗಳಿವೆಯೆ? ಶುಚಿ ಜೀವನದ ಲಕ್ಷಣವೇನು? ಬದುಕಿನ ಸಾರವಾವುದು? ಎಂದು ತಿಳಿಯಲು ನಿರಂತರವಾಗಿ ಪ್ರಯತ್ನಿಸುವರು. ಹಿಂದಿನ ತೀರ್ಮಾನಗಳಿಗೇ ಕಡೆಗೆ, ಅವರು ಹಿಂತಿರುಗಬಹುದು. ಆದರೂ ತಮಗೆ ಸರಿಯೆಂದು ತೋರಿದ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಹೋಗಿ ಸತ್ಯವನ್ನು ಹುಡುಕಿ ಅದನ್ನು ತಮ್ಮ ರಕ್ತಗತವಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆನ್ನುವರು. ಅವರು ಒಪ್ಪಿ ಆಚರಿಸುವ ಧರ್ಮವು ಸರ್ವಥಾ ಅವರದಾಗಬೇಕು.

ಈಗ ಅವರ ಸುತ್ತಲೂ ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿ ನೋಡಿದರೂ ಅಗಾಧವಾದ ಸಮಸ್ಯೆಗಳೂ ತೊಡಕುಗಳೂ ಅಸಂಬದ್ಧತೆಗಳೂ ಕಾಣುವುವು. ತೀರದ, ಹರಿಯದ ಸಂದೇಹಗಳು ಉಂಟಾಗಿರುವುವು.

Wandering between two worlds, one dead,
The other powerless to be born,
With nowhere yet to rest my head, —

ಎಂಬಂತೆ, ಎರಡು ನಾಗರಿಕತೆಗಳ ಈ ಸಂಕ್ರಾಂತಿ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಭಾವಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ಸಿದ್ಧಾಂತಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಪರಸ್ಪರ ಹೊಂದಿಕೆಯಿಲ್ಲದಿರುವುದನ್ನೂ ವಿರೋಧವನ್ನೂ ನೋಡಿ ಅವರು ಕಾತರರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಅವನ್ನು ಹೇಗೆ ಸಮನ್ವಯಮಾಡುವುದು? ಯಾವುದು ಸರಿ, ಯಾವುದು ತಪ್ಪು? ಈ ಕೋಟಲೆಗಳ ನಡುವೆ ನಮ್ಮ ಧರ್ಮವೇನು? ಲಕ್ಷ್ಯವಾವುದು? ಎಂದು ತಮ್ಮನ್ನು ತಾವೇ ಕೇಳಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವರು. ಆದುದರಿಂದ ಈಗಿನ ಎಲ್ಲ ಕಾರ್ಯರಂಗಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಸತ್ಯಶೋಧನೆಯ ಕೆಲಸವು ನಡೆಯುತ್ತಿದೆ. ಇದರ ಸಹಾಯಕ್ಕಾಗಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವಲ್ಲದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವೊಂದು ನೆರೆಯುತ್ತಿದೆ. ಈ ಬುದ್ಧಿಯು ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೂ, ಸಾಹಿತ್ಯದ ಅತಿಸುಂದರ ಪುಷ್ಪವಾದ ಕವಿತೆಗೂ ಬರುವುದರಲ್ಲಿ ಆಶ್ಚರ್ಯವಿಲ್ಲ.

ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಇಲ್ಲಿ ಹೇಳಬೇಕೆಂದಿರುವುದು ಇಷ್ಟೇ: ಹಿಂದಿನ ರೀತಿ ನೀತಿ ನಿಯಮ ಕಟ್ಟಡಗಳು ಈಗಿಗೆ ಸಾಲವು. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಸಾರವತ್ತಾದುದನ್ನು ವಿಂಗಡಿಸಿಕೊಂಡು ಉಳಿದುದನ್ನು ಗುಡಿಸಿ ಹೊರಗೆ ಹಾಕಬೇಕಾಗಿದೆ.

ಅವನ್ನು ಈಗಿನ ಪ್ರಯೋಜನಕ್ಕೂ ಸುಖಜೀವನಕ್ಕೂ ಸಾಧನಕ್ಕೂ ಹಿಗ್ಗಿಸಿ ಕೊಳ್ಳಲು ಪ್ರಯತ್ನ ನಡೆಯುತ್ತಿದೆ. ಅಶುಚಿಯೆಂದು ಶವವನ್ನು ಸುಟ್ಟು ಬೂದಿನಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಜನಾಂಗವು ಮನೋರಾಜ್ಯದ ಶವಗಳನ್ನು ಕಾಪಾಡಿದುವುದು ಶೌಚಸಾಧಕವಲ್ಲವೆಂಬುದನ್ನು ಮರೆಯಲಾಗದು. ಹಿಂದಿಗೂ ಈಗಿಗೂ ಜೀವನದ ಗುರಿಯಲ್ಲಿ ಕೂಡ ಎಷ್ಟು ವ್ಯತ್ಯಾಸ? ಆ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ವೈರಾಗ್ಯಕ್ಕೂ ಶಾಂತಿಗೂ ಎಷ್ಟು ಗೌರವವಿತ್ತೆಂಬುದನ್ನು ನೀವೆಲ್ಲರೂ ಬಲ್ಲರಿ. ಅವರಿಗೆ ತಿನ್ನಲು ಉಣ್ಣಲು ಬೇಕಾದಷ್ಟಿತ್ತು. ಹೊರಗಿನಿಂದ ಬಂದ ಯಾವ ಆಸತ್ತೂ ಅವರನ್ನು ಆಷ್ಠಾಗಿ ಕೋಟಲೆಗೊಳಿಸುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಅವರ ಜೀವನದ ಕ್ರಮವನ್ನು ಬದಲಾಯಿಸುವಷ್ಟು ಪ್ರಬಲವಾಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಇರುವಷ್ಟು ದಿನ ಸುಖವಾಗಿದ್ದು, ಗಾಢವಾಗಿ ಆಲೋಚಿಸಿ ಈ ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಬೇಸರ ಬಂದು ಇದರ ಅಸಾರತೆಯನ್ನು ಕಂಡು, ಇದರಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆಯನ್ನು ಬಯಸುವುದು ಅವರಿಗೆ ಸಹಜವಾಗಿತ್ತು. ಸಂಸಾರದ ಸಾರತೆ ಅಸಾರತೆಯನ್ನು ಕೇವಲ ಜ್ಞಾನದಿಂದಲೇ ತಿಳಿದು ಅದರ ವಾಸನೆಯನ್ನೇ ಹಚ್ಚಿಕೊಳ್ಳದೆ ಪ್ರಪಂಚವನ್ನು ಬಿಡುತ್ತಿದ್ದವರೂ ಹಲವರಿದ್ದರು. ಅಂತೂ ಆ ಕಾಲದ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಅಂಶವೂ ಒಂದು ಸಂಪೂರ್ಣ ಅವಯವಿಯಲ್ಲಿನಹಾಗೆ ಒಂದಕ್ಕೊಂದು ಹೊಂದಿಕೊಂಡಿತ್ತು; ಪಾಸುಹೊಕ್ಕುಗಳಂತೆ ಎಲ್ಲ ನಡತೆಯೂ ಯೋಚನೆಯೂ ಹೆಣೆದುಕೊಂಡಿದ್ದುವು. ಅದುದರಿಂದ ಆ ಶಾಂತಿಯೂ ವೈರಾಗ್ಯವೂ ಒಂದು ಸಮಗ್ರನಾಗರಿಕತೆಯ ಗುರಿಯಂತೆ, ನೆಲೆಯಂತೆ ಇದ್ದುವು.

ಆ ಬಗೆಯ ಜೀವನವು ಈಗ ಇಲ್ಲವಾಗುತ್ತಿದೆಯೆಂದು ಮೊದಲೇ ಹೇಳಿದ್ದೇನೆ.* ಬಾಳಿನ ಸುಖವೇನು ದುಃಖವೇನು? ಉತ್ಸಾಹವೇನು ಬೇಸರವೇನು? ಸತ್ಯವೇನು ಮಿಥ್ಯವೇನು? ಎಂದು ತಿಳಿಯದ ಹುಡುಗರ ಕಣ್ಣು ಮುಂದೆ ವೈರಾಗ್ಯವನ್ನು ಹಿಡಿಯುವುದು ಯಾವ ನ್ಯಾಯ? ಸುತ್ತಲೂ ನಮ್ಮ ದೇಶವು ಪರಕೀಯರ ಭೋಗಭೂಮಿಯಾಗಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಿಯಾತನೆಪಡುತ್ತ ಐಶ್ವರ್ಯದಲ್ಲಿಯೂ ಕಾರ್ಯದಕ್ಷತೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಯುಕ್ತಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಸತ್ತ್ವದಲ್ಲಿಯೂ ನಯದಲ್ಲಿಯೂ ಸರ್ವವ್ಯಾಪಕರಾಗಿರುವ

* ಇದು ಸರಿ ಅದು ತಪ್ಪು ಎಂದಾಗಲಿ, ಅದು ಸರಿ ಇದು ತಪ್ಪು ಎಂದಾಗಲಿ ಇಲ್ಲಿ ಹೇಳುತ್ತಿಲ್ಲ. ಸ್ಥಿತಿಚಿತ್ರ ಮಾತ್ರ. ಬೆಲೆ ಕಟ್ಟುವ ಯತ್ನವಲ್ಲ.

ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ಜನಾಂಗಗಳವರನ್ನೂ, ಅವರ ರೀತಿ ನೀತಿ ಸುಖ ಸೌಕರ್ಯಗಳನ್ನೂ ನೋಡುತ್ತ ತಮ್ಮವರ ಬಂಜೆತನ ತಬ್ಬಲಿತನಗಳನ್ನು ನೋಡುತ್ತಿರುವ ಜನರಿಗೆ ವೈರಾಗ್ಯವನ್ನು ಬೋಧಿಸುವುದು ನ್ಯಾಯವೋ? ಹೋಗಲಿ, — ಅಸಾರವೆಂದು ತಿಳಿಯುವ ವರೆಗಾದರೂ ಈ ಜೀವನವು ಸಾರವತ್ತಾದುದೇ ತಾನೆ? ತಿಳಿಯುವ ಕಾಲವು ಬಂದರೆ ಅವರಿಗೇ ತಿಳಿಯುವುದು. ಅವರು ತಿಳಿದರೆಯೇ ವಿರಕ್ತಿಗೆ ಬೆಲೆ; ಇಲ್ಲವಾದರೆ ಇಲ್ಲ. ವಿರಕ್ತಿಗೆ ತಾನೆ ಒಂದೇ ಮುಖವಿದೆಯೋ? ಜೀವನದ ನಡುವೆ ಇದ್ದುಕೊಂಡು ವಿರಕ್ತನಂತೆ[†] ಬಾಳುವ ವಿರಕ್ತಿ ಒಂದಿದೆ; ಕಾವಿಯ ಬಟ್ಟೆಯನ್ನುಟ್ಟು ಸಂನ್ಯಾಸವನ್ನು ಆಶ್ರಮವಾಗಿ ಸ್ವೀಕರಿಸಿರುವ ವಿರಕ್ತಿ ಒಂದಿದೆ. ಇವೆರಡರಲ್ಲಿ ಬಹುಜನಕ್ಕೆ ಸಾಧನವಾಗಿ ಬೇಕಾದುದು ಮೊದಲನೆಯ ಮಾರ್ಗ ಮಾತ್ರ !

ಈಗಿನ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಸುಖವಿಲ್ಲವೆ, ಸೌಂದರ್ಯವಿಲ್ಲವೆ, ತ್ಯಾಗವಿಲ್ಲವೆ, ಸೌಜನ್ಯ ಸೌಹಾರ್ದಗಳಿಲ್ಲವೆ, ಸ್ನೇಹವಿಲ್ಲವೆ, ಭಕ್ತಿ ವಾತ್ಸಲ್ಯಗಳಿಲ್ಲವೆ, ಕರುಣೆ ಔದಾರ್ಯಗಳಿಲ್ಲವೆ? ಇಲ್ಲಿನ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ನಡೆನುಡಿ ಕೆಲಸದಿಂದಲೂ ಪರವನ್ನು ಸಾಧಿಸುವುದೂ ಆತ್ಮದ ತಿರುಳನ್ನು ಬಲಿಸುವುದೂ, ಲೋಕಹಿತವನ್ನೂ ಧರ್ಮದ ಸೇವೆಯನ್ನು ಮಾಡುವುದೂ ಸಾಧ್ಯವಾಗಿರುವಾಗ, ಇದನ್ನು ಬಿಡಿರೆಂದು ಬೋಧಿಸುವುದು ಸರಿಯೆಂದು ಹೇಳಲು ಮನಸ್ಸು ಹೇಗೆ ಒಡಂಬಟ್ಟೀತು ! ಇನ್ನು ಶಾಂತಿ: ಶಾಂತಿಯು ಸಾಧನದ ಗುರಿಯಾಗಬೇಕಾದ್ದು ನ್ಯಾಯವೇ. ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬರೂ ಅದರ ಗಳಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಮನಸ್ಸನ್ನು ನಟ್ಟರೆ ಪ್ರಪಂಚಕ್ಕೇ ಸುಲಭವಾಗಿ ಮುಕ್ತಿ ಬರುವುದು. ಆದರೆ ಈ ಬಗೆಯ ಶಾಂತಿಗೂ ಪ್ರಪಂಚದ ದಿನಚರಿಯ ಜೀವನಕ್ಕೂ ಬಹು ಅಂತರವಿದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಸೇರಿದರೇಕು ; ಸೇರಿದರೂ ಸೇರದಂತೆ ಇರಬೇಕು. ಸರಿ. ವಿರಕ್ತಿಯು ಶಾಂತಿಗೆ ಮೆಟ್ಟಿಲು. ವಿರಕ್ತಿಯನ್ನು ಒಪ್ಪದವರು ಶಾಂತಿಯನ್ನು ಹೇಗೆ ಸಾರಿ ಕೊಂಡಾಡಿಯಾರು ? ಒಪ್ಪಿದರೂ ಅದನ್ನು ಸಾಧಿಸುವ ರಾಜಮಾರ್ಗವಾವುದು ? ಅವನವನ ಶಾಂತಿಯನ್ನು ಅವನವನು ಸಾಧಿಸಬೇಕು. ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ ಸಾಧಿಸಬಹುದು ; ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಸಾಧಿಸಬಹುದು. ಸಂಗದಲ್ಲಿ ಸಾಧಿಸಬಹುದು ; ನಿಸ್ಸಂಗದಲ್ಲಿ ಸಾಧಿಸಬಹುದು. ಹೊರಗಿನ ನಾಗರಿಕತೆಯೂ ಸಂಕಟ

† ' ಉವಾಸೀನವತ್ ಆಸೀನಃ '— ಹೋಲಿಸಿ.

ಸಂತೋಷಗಳೂ ಹೇಗೆಯೇ ಇರಲಿ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬನೂ ತನ್ನ ಶಕ್ತಿಗೂ ಸ್ವಭಾವಕ್ಕೂ ತನ್ನ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಬಂದಿರುವ ಅನುಭವಗಳಿಗೂ ತಕ್ಕಂತೆ ಸಾಧಿಸಬೇಕು. ಅಷ್ಟೂ ಆಯಿತು. ಅಲ್ಲಿಗೂ ಶಾಂತಿಯು ಒಂದು ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಜೀವನಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರ ಕೊನೆಯ ಸಾಧನ; —ಆತ್ಮಶಾಸನದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ. ಅದರಿಂದ ಪ್ರಪಂಚಕ್ಕೆ ಉಪಕಾರವಾಗಬೇಕಾದರೆ ಅದು ಸಾಧನವಾಗಿ, ಉಪಾಯವಾಗಿ ಸಹಾಯಕವಾಗಿ ಮಾತ್ರ ನಿಲ್ಲುತ್ತದೆ. ಅದೇ ಗುರಿಯಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ‘ಶಾಂತಂ ಶಿವಂ ಅದ್ವೈತಂ’ ಎಂಬ ತತ್ವದ ನುಡಿಯಲ್ಲಿ ಅದ್ವೈತಿಗಳು ವರ್ಣಿಸುವ ಶಾಂತಿಯಲ್ಲಿ ಪರಮ ಸೌಂದರ್ಯವಿದೆ, ಆನಂದವಿದೆ. ಆದರೆ ಆ ಶಾಂತಿಯನ್ನು ಸಾಧಿಸುವುದು ಎಲ್ಲರ ಭಾಗ್ಯಕ್ಕೂ ಪಾಲಿಗೂ ಬರುವುದಲ್ಲ. ಜನಸಾಮಾನ್ಯಕ್ಕೆಲ್ಲ ಅದನ್ನು ಯುಗಯುಗದಲ್ಲಿಯೂ ಮಹಾತ್ಮರು ಬೋಧಿಸಿದ್ದರೂ ವರ್ತಮಾನವು ಆ ಶಾಂತಿಸ್ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಹಿಂದಿನಷ್ಟೇ ದೂರದಲ್ಲಿದೆ.

ಇಂದಿನಂತೆಯೇ ಮುಂದೂ. ಈಗ ನಮ್ಮ ದೇಶದಲ್ಲಿನ ಅನೇಕ ಶ್ರದ್ಧಾಳುಗಳಿಗೆ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಒಂದು ಹೊಸ ಬಗೆಯ ದೃಢವೂ ಸಹನೆಯೂ ಬಂದಿವೆಯೆನ್ನಬಹುದು. ಅವರಿಗೆ ಶಾಂತಿ ಸಮಾಧಾನಗಳು, ಕೇವಲ ಶಾಂತಿ ಸಮಾಧಾನಗಳ ರೂಪದಲ್ಲಿದ್ದರೆ —ದೊರೆತರೆ—ಸಾಲದು; ಅವಷ್ಟೇ ತೃಪ್ತಿಯನ್ನೀಯವು. ಸಂತತವೂ ಪ್ರಪಂಚದ ಕಷ್ಟಸುಖಗಳಲ್ಲಿ ಭಾಗಿಗಳಾಗಿ, ತಮ್ಮ ಜೊತೆಗೂ ತಮ್ಮ ಮಟ್ಟಕ್ಕೂ ತೂಕಕ್ಕೂ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಎತ್ತಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ಅವರು ಇಚ್ಛಿಸುವರು; ಅದಕ್ಕಾಗಿ ತವಕಪಡುವರು; ವಿರಾಮವಿಲ್ಲದೆ ಶ್ರಮ ಪಡುವೆವೆನ್ನುವರು. ಹೊರಗೆ ಒಂದು ಪ್ರಾಣಿಗೆ ಅನ್ಯಾಯ, ಅಜ್ಞಾನ, ದಾರಿದ್ರ್ಯಗಳ ನೋವಿದ್ದರೂ ಅವರಿಗೆ ಸಹಿಸದು.* ಆ ಕಷ್ಟಗಳನ್ನು ಕಂಡು ಅವರ ಹೃದಯವು ಒಡೆದು ನೀರಾಗುವುದು. ಅವುಗಳನ್ನು ನೀಗಲು ಮುಂಬರಿಯುವುದೇ ಅವರ ಒಂದು ಕ್ರಿಯೆ; ಅವರಿಗೆ ಒಂದು ಸಮಾಧಾನ. ಆ ಕೆಲಸ ಮಾಡದಿದ್ದರೆ ಅವರಿಗೆ ಶಾಂತಿಯಿಲ್ಲ. ಅದು ಸಾಧಿತವಾಗದಿದ್ದರೆ ಬೇರೆ ಬಗೆಯಲ್ಲಿ ಶಾಂತಿ ಬರುವಂತಿದ್ದರೂ ಆ ಶಾಂತಿಯನ್ನು ಅವರು ಒಲ್ಲರು. ಹೀಗೆ ಅವರ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಶಾಂತಿಯೇ ಒಂದು ಗುರಿಯ ಪರಮಾವಧಿಯಾಗುವುದಿಲ್ಲ.

* ಲೋಕಸಂಗ್ರಹ, ಲೋಕಕಾರುಣ್ಯ ಎಂಬ ಮಾತುಗಳಿಗೆ ಇದೇ ಅರ್ಥವಾದರೂ ಅವನ್ನು ಗ್ರಹಿಸುವರೀತಿ ಘನಿಸಿ ವಿಪರೀತವಾಗುವುದುಂಟು. ಇಲ್ಲಿ ಹಾಗೆಯೇ ‘ಸರ್ವಮುಕ್ತಿ’ ತತ್ವವನ್ನೂ ನೆನೆಯಬಹುದು.

ಅದರ ಮೂಲಕ ಲೋಕಹಿತವು ಸಂಪಾದಿತವಾಗುವುದಾದರೆ ಮಾತ್ರ ಅವರು ಅದನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುವರು ; ಅದಕ್ಕೆ ಬಿಲೆಗೊಡುವರು.

ಈ ಸ್ಥಿತಿಯು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಸಿದ್ಧವಾಗಿಲ್ಲ. ಯಾರೊಬ್ಬರಲ್ಲಿಯೇ ಆಗಲಿ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆಯೆಂದೂ ಹೇಳುವುದಿಲ್ಲ. ಸಾಹಿತ್ಯರಂಗದಲ್ಲಿಯೂ ಇತರ ಕಾರ್ಯರಂಗಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಕೆಲಸಮಾಡುತ್ತಿರುವ ಕೆಲವರ ಜೀವನವನ್ನೂ ಆಶೆ ಆಶಯಗಳನ್ನೂ ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಂಡರೆ, ಅವರ ಮನಸ್ಸಿನ ಹಿಂದೆ ನಿಂತು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಪರೋಕ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಅವರ ಬಾಳನ್ನು ಈ ಗುರಿಯು ನಡೆಯಿಸುತ್ತಿದೆ ಎಂದಿಷ್ಟನ್ನು ಮಾತ್ರ ಖಂಡಿತವಾಗಿ ಹೇಳಬಹುದು. ಗುರಿ ಎದುರಿಗೆ ಇದೆ ; ಮಾರ್ಗ ತೆರೆದಿದೆ. ಸ್ವಲ್ಪಮಟ್ಟಿಗಾದರೂ ಆ ದರ್ಶನವನ್ನು ಪಡೆದವರು ಅದರಿಂದ ಹೃದಯವುಬಿಟ್ಟು, ಪುಳಕಿತರಾಗಿ ಆ ಕಡೆ ಸಂಚಾರ ಮಾಡಲು ತೊಡಗಿದ್ದಾರೆ. ಕವಿಗಳು ಜನತೆಯ ಜ್ಯೋತಿಗಳು: ಕವಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಇದೇ ಸ್ಥಿತಿ. ಆಶಯವೂ ದರ್ಶನವೂ ಇವೆಯೆಂದು ಹೇಳಿದ ಮಾತ್ರಕ್ಕೇ ಈಗ ಬರೆದಿರುವ ಯಾವ ಒಂದು, ಯಾವ ಒಬ್ಬರ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಆಗಲಿ ಇದು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಪ್ರತಿಬಿಂಬಿಸಿದೆ ಎಂದೂ ಹೇಳುತ್ತಿಲ್ಲ. ಅದು ಉಚ್ಚವಾದ ಧೈರ್ಯವೆಂದು ಕಂಡು ನಾಲ್ಕು ಜನ ದೊಡ್ಡವರೂ ಅವರನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿ ಹತ್ತು ಜನ ಕಿರಿಯರೂ ಆ ಕಡೆಗೆ ಸಾಗುತ್ತಿರುವಾಗ ಅದಕ್ಕೆ ಸರ್ವರೂ ನೆರವಾಗಬೇಕು.

ನೆರವಾಗದಿದ್ದರೆ ಹೋಗಲಿ, ತಡೆಯಾಗಬಾರದು. ನಿನ್ನೆಗೆ ಮೊನ್ನೆಗೆ, ನಮ್ಮ ಕಣ್ಣುಮುಂದೆ ಹುಟ್ಟಿದ ಈ ಕೋರಿ ಹುಡುಗರು ಕವಿಗಳಂತೆ, ಕವಿಗಳು ! ಹಿಂದಿನವರಿಗಿಂತ ಇವರೇನೂ ಮಾಡಿಬಿಡುವರಂತೆ ! ಅವರ ಉಂಗುಷ್ಟಕ್ಕಿದ್ದ ಯೋಗ್ಯತೆ ಇವರ ಆತ್ಮಕ್ಕಿಲ್ಲ ಎಂದು ತೆಗಳುವವರು ಹಲವರುಂಟು. ತಿಳಿದವರಂತೆ ಕಾಣುತ್ತ ತೆಗಳುವವರು ಕೆಲವರು ; ತಿಳಿಯದೆಯೊ ಕೇವಲ ಅಂಥವರನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿಯೊ ತೆಗಳುವವರು ಹಲವರು. ಈ ನಡವಳಿಕೆ ತಪ್ಪು. ಹಿಂದಿನದನ್ನು ಹೀಯಾಳಿಸಿ, ತಿಳಿದ ಈಗಿನವರು ಯಾರೂ ನಡೆಯುತ್ತಿಲ್ಲ. ಅವರ ಕೈಯಲ್ಲಾಗದುದನ್ನು ಅವರು ಹೇಗೆ ಮಾಡಿ ಕೃತಾರ್ಥರಾದರೊ ಹಾಗೆ, ತಮಗೆ ಬಲ್ಲಂತೆ ತಾವೂ ತಮ್ಮ ಭಾಗದ ಕೆಲಸವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಮಾತ್ರ ಇವರು ಕೇಳುತ್ತಿರುವುದು. ಅವರ ಕಾರ್ಯದ ಗೌರವವನ್ನು ಇವರು ಬಲ್ಲರು. ಅದನ್ನು ಕೊಂಡಾಡುವ ಉತ್ಸಾಹದಲ್ಲಿ

ಇವರು ಯಾರಿಗೂ ಹಿಂದಾಗುವವರಲ್ಲ. ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನೂ ನಾಡನ್ನೂ ನುಡಿಯನ್ನೂ ಅವರು ಒಂದು ಮಜಲಿಗೆ ತಂದು ನಿಲ್ಲಿಸಿದರು. ತಮ್ಮ ಕೃತಿಗಳಿಂದ ಜನರ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಒಲಿಸಿದರು. ಬದುಕನ್ನು ಕುದುರಿಸಿದರು. ಅವರಿಗೆ ಈಚಿನವರು ನಾವು. ಅವರಿಗೆ ಜೀವವಿತ್ತವರನ್ನು ಅವರು ಹೇಗೆ ತಿರಸ್ಕರಿಸುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲವೋ ಹಾಗೇ ನಾವೂ; ನಮಗೆ ಜೀವವಿತ್ತವರನ್ನು ನಾವು ಹೇಗೆ ತಿರಸ್ಕರಿಸಿಯೇವು? ಅವರಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ನಾವು ಇರುತ್ತಿದ್ದೆವೆ? ನುಡಿಗೆ ಜೀವ, ಕಾಂತಿ, ಓಟ, ಮಾಧವ, ವಿಲಾಸ, ಬಣಿ, ವೀರ್ಯಗಳನ್ನು ಇತ್ತು ಅದನ್ನು ಒಪ್ಪವಿಟ್ಟವರು ಅವರು; ಅದಕ್ಕೆ ಒಂದು ವ್ಯಕ್ತಿಗುಣವನ್ನೂ ಮರ್ಯಾದೆಯನ್ನೂ ಕೊಟ್ಟವರು ಅವರು. ಅದನ್ನು ಮೀರಿ ಯಾರು ನಡೆಯಲಾಪರು? ತಂದೆ ತಾತಂದಿರಿಂದ ತಾನೆ ಮಗ ಮೊಮ್ಮಕ್ಕಳು?

ಆದರೆ ಅವರು ಗಳಿಸಿದುದನ್ನು ನಾವು ಉಳಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಡವೆ? ಅದಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯರಾಗಬೇಡವೆ? ಅವರು ಗಳಿಸಿಟ್ಟಿರುವುದಕ್ಕೆ ನಮ್ಮದಾಗಿ ಇನ್ನಷ್ಟು ಸಂಪತ್ತನ್ನು ಸೇರಿಸುವುದು ನಮ್ಮ ಕರ್ತವ್ಯವಲ್ಲವೆ? ಅವರು ನಿಂತ ಮಜಲಿನಿಂದ ಮುಂದಕ್ಕೆ ನಾಲ್ಕು ಹೆಜ್ಜೆ ನಾವೂ ಸಾಹಿತ್ಯರಥವನ್ನು ನಡೆಯಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗಬೇಡವೆ? ಯಾವ ತಂದೆತಾಯಿಗಳಿಗೆ ತಾನೆ ಮಕ್ಕಳು ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೆ ಬರಬೇಕೆಂಬ ಆಸೆಯಿರುವದಿಲ್ಲ? ತಮಗಿಂತ ದೃಢಕಾಯರಾಗಿ, ಸಾತ್ವಿಕರಾಗಿ, ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಣಪಟುಗಳಾಗಿ, ಹತ್ತು ಜನರಿಂದ ಮಾನಿತರಾಗಿ ಬೇಕಾದಷ್ಟು ಐಶ್ವರ್ಯವನ್ನೂ ಕೀರ್ತಿಯನ್ನೂ ಪಡೆದು ಬಾಳಬೇಕೆಂಬ ಹಾರೈಕೆಯಿರುವದಿಲ್ಲ? ಅಂತಹ ಹಾರೈಕೆಯಿಲ್ಲದ ತಂದೆತಾಯಿಗಳ ಪ್ರೀತಿಯನ್ನು ಏನೆಂದು ಹೇಳೋಣ! ತಮ್ಮ ಹಾಗೆಯೇ ಒಣಗಿಕೊಂಡು ವಂಶ ಪಾರಂಪರ್ಯವಾಗಿ ಬಂದ ಜಾಡ್ಯಗಳಿಂದೆಲ್ಲ ನವೆದು, ಕೃಶರಾಗಿ, ತಾವು ಗಳಿಸಿಟ್ಟ ಕುಡಿಕೆ ಹಣವನ್ನು ಕೂತುಂಡು ಕೈ ಬರಿದು ಮಾಡಿಕೊಂಡು ವಂಶವನ್ನು ಮತ್ತಷ್ಟು ನಿರ್ಬಲವಾಗಿ ಮಾಡುವ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಕಂಡರೆ ತಂದೆ ತಾಯಿಗಳಿಗೆ ಪ್ರೀತಿಯೇನು? ಅಂಥ ಪ್ರೀತಿ ವಂಶಘಾತಕತೆಯಲ್ಲವೆ? ಹಿರಿಯರು ಸಂಪಾದಿಸಿದ ಮನೆಯನ್ನು ಒಂದು ವೇಳೆ ಉರುಳಿಸಿದರೂ ಅದು ಇದ್ದ ಸ್ಥಳದ ಚೊತೆಗೆ ಮತ್ತಷ್ಟು ಸ್ಥಳವನ್ನು ಸೇರಿಸಿ, ಮಣ್ಣುಮನೆ ಇದ್ದ ಕಡೆ ಕಲ್ಲುಕಟ್ಟಡವನ್ನು ಕಟ್ಟಿ, ಒಂದಕ್ಕೆ ಹತ್ತು ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ಸುಂದರವಾಗಿ ಮಾಡಿ, ವಸ್ತುವಾಹನಗಳನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ, ಸ್ವಂತ ಸಂಪಾದನೆಯಿಂದ

ಹಿರಿಯರ ಆಸ್ತಿಯನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸುವ ಮಗನಿಂದ ವಂಶಕ್ರೇ ಕೀರ್ತಿ. ಕುಸಿದು ಬೀಳುವ ಹಳೆಯ ಮನೆ ಹೋಯಿತಲ್ಲಾ ಎಂದು ಹಿರಿಯರು ಅಳಲಾರರು ಎಂದು ನನ್ನ ಭಾವನೆ.

ಈಗಿನ ಕಾವ್ಯಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿಯೂ ಹಾಗೆಯೇ. ಕನ್ನಡದ ಜೀವಗುಣ ನೆಲ್ಲಿ ಹೋದೀತು? ಅದನ್ನು ಯಾರು ನಾಶ ಮಾಡಿಯಾರು? ಅಲ್ಲಿನ ಸಂಪತ್ತನ್ನೆಲ್ಲ ರೂಢಿಸಿಕೊಂಡು ನಾವು ಯಾರೂ ಬಾಳುತ್ತಿಲ್ಲವಲ್ಲ ಎಂಬ ಕೊರಗಿರುವವರು ಅದನ್ನು ಕೆಡಿಸಲು ಕೈಹಾಕಿಯೇನೆ? ಹಿಂದಿನದಕ್ಕೆ ಯಾವ ಬಗೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಋಣಿಯಲ್ಲದ ಈಗಿನ ಬರವಣಿಗೆಗಾರನು ಯಾವನು ಇದ್ದಾನೆ? ಇರುವುದು ಸಾಧ್ಯವೋ? ಒಂದು ಸಾವಿರ ವರ್ಷಗಳಿಂದ ಅದು ಕನ್ನಡಿಗರ ರಕ್ತದಲ್ಲಿ ರಕ್ತವಾಗಿದೆ. ಅದರಿಂದ ನಮ್ಮ ಮನಸ್ಸು ಬೆಳೆದಿದೆ. ಒಂದು ವೇಳೆ ಈಗಿನ ಕಾವ್ಯದ ಹೊರರೂಪವೂ ಉಡುಪೂ ಬೇರೆಯಾದಂತೆ ಕಂಡರೆ — ಸತ್ಯದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡಿದರೆ ಅದೂ ಬೇರೆಯಾಗಿಲ್ಲ — ಅದರ ಒಳಗಿರುವ ಜೀವದ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯ, ರಕ್ತದ ನಾಳನಾಳದಲ್ಲಿ ಹರಿಯುತ್ತಿರುವ, ಎಲುವಿನ ಸೌಷ್ಠವಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗಿರುವ ಜೀವಶಕ್ತಿ, ಇವು ಎಲ್ಲಿ ಹೋದಾವು? ಅದುದರಿಂದ ಹಿರಿಯರು ಯಾರೂ ಈಗಿನ ಪ್ರಯತ್ನಗಳನ್ನು ಕಂಡು ಹಳೆಯ ಬಾರದು. ಮಗು ದುರ್ಬಲವಾಗಿದ್ದರೆ ತಂದೆಯ ಹೇಗೆ ಔಷಧಿ ಪಥ್ಯ ಮಾಡಿಸುವನೋ, ಹೇಗೆ ಪುಷ್ಟಿಯಾದ ಆಹಾರವನ್ನು ಊಡಿಸುವನೋ, ಅದರ ಒಂದು ಅಂಗವು ಸೊಟ್ಟಿಯಾಗಿದ್ದರೆ ತನ್ನ ಸಂಪಾದನೆಯನ್ನೆಲ್ಲ ವೆಚ್ಚ ಮಾಡಿಯಾದರೂ ಹೇಗೆ ಅದನ್ನು ತಿದ್ದಿಸಿ ಸರಿಮಾಡುವನೋ ಹಾಗೆಯೇ ಕಾವ್ಯ ಪ್ರಪಂಚದ ಹಿರಿಯರೂ ಈಗಿನ ಸಾಹಿತಿಗಳನ್ನೂ ಕವಿಗಳನ್ನೂ ವಾತ್ಸಲ್ಯದಿಂದ ಕಾಣಬೇಕು. ಸೌಂದರ್ಯವನ್ನು ಕಾಣುವ ಕಣ್ಣು ತಮ್ಮಿಂದಲೇ ತಮ್ಮಂತಹವರಿಂದಲೇ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಬಂದುದಂದು ಅದಕ್ಕೆ ಹೊಸ ಬೆಳಕನ್ನು ಹಾಯಿಸಿ ಹೊಸ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡಿಕೊಡಲು ನೆರವಾಗಬೇಕು. ಮರಿಗಳು ಹಾರಲು ಗರಿ ಹರಡಿದರೆ ರೆಕ್ಕೆಯನ್ನು ಕತ್ತರಿಸಹೋಗಬಾರದು ; ಹಾಡಲು ಬಾಯಿ ತೆರೆದರೆ ನಾಲಿಗೆಯನ್ನು ಕೇಳಬಾರದು ; ಕೊರಲನ್ನು ಹಿಸುಕಬಾರದು.

ಇನ್ನು ಹಲವರು ಬೀದಿಯ ತುಂಬ ಕವಿಗಳೇ — ಕಾಗೆ ಹಾರಿತು ಕಾಗೆ ಕೂಗಿತು ಎಂದು ಹೇಳುವವರೆಲ್ಲರೂ ಕವಿಗಳೇಯೆ ಎಂದು ಕರ್ಕಶವಾಗಿ

ಕೂಗಿ ಎಲ್ಲರ ಮನಸ್ಸನ್ನೂ ನೋಯಿಸುವರು. ಅದನ್ನು ಕೇಳಿ ನೊಂದ ಕಿರಿಯರು ಕೆಲವರು ಅಂತಹವರನ್ನು ಕುರಿತು, ನೀವು ರಾತ್ರಿಯ ಹಕ್ಕಿಗಳು, ಬೆಳಕನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ನಿಮಗೆ ಕಣ್ಣುಬೇನೆ ಎಂದು ಪ್ರತಿಕರಣವನ್ನು ನುಡಿಯುವುದು ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾದರೂ ನ್ಯಾಯವಲ್ಲ. ನಾವು ಈ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಅತಿ ಹತ್ತಿರದಲ್ಲಿದ್ದೇವೆ. ಆದುದರಿಂದ ಬರವಣಿಗೆಗಾರರು ಅನೇಕ ಮಂದಿಯೆಂದು ಜನರಿಗೆ ಕಂಡರೂ ಕಾಣಿಸುತ್ತಿರಬಹುದು. ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಬಹಳವಿಲ್ಲ. ಅವರ ಸಂಖ್ಯೆಯು ಇನ್ನೂ ಹತ್ತರಷ್ಟು ನೂರರಷ್ಟು ಆದೀತೇ, ಅವರೆಲ್ಲರ ಬರವಣಿಗೆಯು ಈಗಿಂತಲೂ ಹತ್ತರಷ್ಟು ನೂರರಷ್ಟು ಚೆನ್ನಾದೀತೇ — ಎಂಬುದೇ ಹಿರಿಯರೆಲ್ಲರ ಹಾರೈಕೆಯಾಗಬೇಕೆಂಬುದು ನಮ್ಮೆಲ್ಲರ ಆಸೆ. ಬರೆಯುತ್ತಿರುವವರಿಗೆಲ್ಲ ಒಂದೇ ವಯಸ್ಸಿಲ್ಲ; ಒಂದೇ ಮನಸ್ಸು, ಶಿಕ್ಷಣ, ಸಂಸ್ಕಾರ ಇಲ್ಲ; ಒಂದೇ ಅನುಭವದ ಆಳವಿಲ್ಲ. ಸಣ್ಣವರಾಗಲಿ ದೊಡ್ಡವರಾಗಲಿ, ಸಾಮಾನ್ಯರಾಗಲಿ ಸಿದ್ಧರಾಗಲಿ ಈ ಗೋಷ್ಠಿಗೆ ಸೇರಬೇಕೆಂದು ಉತ್ಸಾಹದಿಂದ ಅನೇಕರು ಬರುವರು. ಅವರಿಗೆಲ್ಲರಿಗೂ ಉದ್ವಾಮ ಕಾವ್ಯಗಳನ್ನು ಬರೆಯುವ ಯೋಗ್ಯತೆ ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಶ್ರದ್ಧೆ ಇಲ್ಲವೇ? ಸಂತೋಷವಿಲ್ಲವೇ? ಈ ಗೋಷ್ಠಿಗೆ ಸೇರಿದವರೆಲ್ಲರೂ ಕೂಡಿ — ಬರೆಯುವವರೂ ಪ್ರಚಾರಕರೂ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಕಾರರೂ ಸೇರಿ — ಜನತೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಉತ್ಸಾಹವನ್ನು ತುಂಬುವರು; ಸಾಹಿತ್ಯಸಾಧನೆಗೆ ತಮಗೆ ತೋರಿದ ಸೇವೆಯನ್ನು ಮಾಡುವರು; ಒಂದು ಉತ್ತೇಜನವನ್ನೂ ಸೌಹಾರ್ದದ ಆವರಣವನ್ನೂ ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಡುವರು. ಸಾಹಿತ್ಯದ ಪಕ್ಷಕ್ಕೆ ಆಸ್ಥೆಯುಳ್ಳ ಇಷ್ಟು ಜನರು ಒದಗುವುದರಿಂದ ನಿರ್ಮಾಣವಾದ ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೆ ಅದರದ ಸ್ವಾಗತ ಕೊಡುವ ರಸಜ್ಞರ ಮಂಡಲಿಯು ದೊಡ್ಡದಾಗುವುದು. ಈ ಮಧ್ಯೆ ಉತ್ತಮ ಕವಿಗಳು ಹುಟ್ಟುವುದಕ್ಕೂ ಹುಟ್ಟಿದವರ ಶಕ್ತಿ ಬೆಳೆಯುವುದಕ್ಕೂ ತಕ್ಕಷ್ಟು ಅವಕಾಶ ದೊರೆತಂತಾಗುವುದು. ಯಾವ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ ಆಗಲಿ ಇಂತಹ ಜನರು ಹೆಚ್ಚಾಗಿರುವರು. ಬರೆಯುವವರು ಬರೆಯುವರು; ಪ್ರಚಾರಕರು ಪ್ರಚಾರಕಾರ್ಯ ಮಾಡುವರು. ಹಳೆಯದು ಸಿದ್ಧವಾಗಿ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಸ್ವಶಕ್ತಿಯಿಂದ ಉಳಿಯಬಲ್ಲುದಾಗಿರುವಾಗ, ಹೊಸದಕ್ಕೆ ಪ್ರಚಾರಕಾರ್ಯ ಮಾಡುವುದು ಅವಶ್ಯಕವೆಂದು ತಿಳಿದು, ಅದರ ಪರವಾಗಿ ಒಂದು ಮಾತು ಹೆಚ್ಚು ಹೇಳಿದರೂ ಅದೇನು ದೊಡ್ಡ ತಪ್ಪಲ್ಲವೆಂದು ಎಣಿಸಿ ಹೊಸದಕ್ಕೆ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹ

ಮಾಡುವರು. ಇದು ಎಲ್ಲ ಕಾಲಗಳಿಗೂ ಎಲ್ಲ ದೇಶಗಳಿಗೂ ಅನುಭವದಲ್ಲಿ ಬಂದುದು.

ಯಾವ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ ಆಗಲಿ ದೊಡ್ಡ ಕವಿಗಳ ಸಂಖ್ಯೆಗಿಂತ ಚಿಕ್ಕವರ ಮತ್ತು ಸಾಧಾರಣರ ಸಂಖ್ಯೆಯೇ ಹೆಚ್ಚು. ಸಮಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಅವರೆಲ್ಲವರನ್ನೂ ಕುರಿತು ಅವರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಜನರು ಈಗಿನಂತೆಯೇ ಬಹುಮಟ್ಟಿಗೆ ಅಸಡ್ಡೆಯಿಂದ ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದಿರಬೇಕು. ಹಳಿದಿರಬೇಕು. ಅಥವಾ ಒಂದೆರಡು ಸಣ್ಣ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ನೋಡಿ ಬೇಸತ್ತು ದೊಡ್ಡ ಕಾವ್ಯಗಳೇ ಇಲ್ಲವೆಂದಿರಬೇಕು. ಹಾಗೆ ನೋಡಿದರೆ ಕಾವ್ಯಸೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಮೊದಲ ಮಟ್ಟಕ್ಕೆ ಸೇರಿದವರು ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿಯೇ ಎಷ್ಟು ಮಂದಿ ಇದ್ದಾರೆ? ಬೆರಳುಗಳನ್ನು ಮಡಿಸುತ್ತ ಲೆಕ್ಕ ಮಾಡಿದರೆ ಬೆರಳುಗಳ ಸಂಖ್ಯೆಯೇ ಹೆಚ್ಚಾಗುವುದು. ಬರೆಯುವವರಲ್ಲಿ ಉತ್ತಮರು ಮಧ್ಯಮರು ಇನ್ನೂ ಕೆಳಮಟ್ಟದವರು ಇರುವುದಿಲ್ಲವೆ? ಎಲ್ಲ ಕವಿಗಳನ್ನೂ ಹೋಮರ್, ವಾಲ್ಮೀಕಿ, ಕಾಳಿದಾಸ, ವ್ಯಾಸ, ಷೇಕ್ಸ್‌ಪಿಯರ್ ಇವರ ಜೊತೆಗೆ ತೂಗಿ ತೂಕ ಸರಿಬರಲಿಲ್ಲವೆನ್ನುವುದು ಸರಿಯೆ? — ಇವರೆಲ್ಲರ ಮಟ್ಟವೂ ಒಂದೇ ಸಮವೋ? — ಆಯಾ ದೇಶದ ಸಾಹಿತ್ಯಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಅಂತಹವರು ಇನ್ನೊಬ್ಬೊಬ್ಬರು ಹುಟ್ಟಿದರೇನು? ಉಳಿದವರು ಕವಿಗಳೇ ಅಲ್ಲವೆ? ತಾವರೆಯಂತಿಲ್ಲದ ಮಾತ್ರಕ್ಕೆ ಜಾಜಿ, ಮಲ್ಲಿಗೆ ಸಂಪಿಗೆಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬಿಡುವುದಕ್ಕಾಗುವುದೆ? ಅವು ಹೂಗಳೇ ಅಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳಿ ಮಡ್ವಿತನ ತೋರಿಸುವುದುಂಟೆ? ಅಥವಾ ಎಲ್ಲ ಬಗೆಯ ರೂಪಿಗೂ ಗಾತ್ರಕ್ಕೂ ತಾವರೆಯೂ ಒಪ್ಪಿತೋ? ಪ್ರತಿ ಬಣ್ಣದ ಪ್ರತಿ ಅಂತಸ್ತಿನ ಕಾವ್ಯ ಕುಸುಮಕ್ಕೂ ಅದರದರ ಸ್ಥಾನವಿದೆ; ಗುಣವಿದೆ; ಪ್ರಯೋಜನವಿದೆ. ಕಡೆಗೆ ದೊಡ್ಡ ಗ್ರಂಥಗಳ ದೊಡ್ಡತನವೆಷ್ಟು ಎಂಬುದನ್ನು ಸಣ್ಣ ಗ್ರಂಥಗಳ ಸಣ್ಣತನವೆಷ್ಟು ಎಂಬುದರಿಂದ ತಿಳಿಯಬಹುದಲ್ಲವೆ? ಯಾರೂ ಸಂತತವಾಗಿ ಆಕಾಶದಲ್ಲಿಯೇ ಸಂಚರಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಒಂದಲ್ಲ ಒಂದು ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲರೂ ಭೂಮಿಗೆ ಇಳಿದು ಬರಲೇಬೇಕು. ನೆಲದಮೇಲೆ ಬೆಳೆದ ಆಹಾರವನ್ನೇ ತಿನ್ನಬೇಕು. ಇಲ್ಲಿ ಸಾಮಾನ್ಯವಾದುವೇ ಹೆಚ್ಚುವಸ್ತುಗಳು. ದಿವ್ಯವಾದವು ಕಡಮೆ.

ಇನ್ನೊಂದು ಸಂಗತಿ: ಈಗಿನ ಕಾವ್ಯವನ್ನು ನೋಡುವಾಗಲೂ ಉದ್ದೀಕಗಳನ್ನೂ ಕೃತಿಗಳನ್ನೂ ನೋಡುವುದು ಅವಶ್ಯಕ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲರೂ

ಮೆಚ್ಚಬಹುದಾದ ಗಾಂಭೀರ್ಯ ಸೌಂದರ್ಯಗಳಿವೆ; ಸ್ವಾಭಾವಿಕತೆ ಇದೆ; ಶುಚಿ ಇದೆ. ಆವೇಶ ಸಾಮಗ್ರಿಗೂ ಕಾವ್ಯಕ್ಕೂ ಎಷ್ಟು ಹತ್ತಿರದ ಸಂಬಂಧವಿದೆಯೆಂಬುದನ್ನು ಸುಮಾರು ಈಗಿನ ಎಲ್ಲರ ಬರವಣಿಗೆಯಿಂದಲೂ ಉದಾಹರಿಸಬಹುದು. ನೇರವಾಗಿ ದುರ್ದಮನೀಯವಾಗಿ ಮೇಲುಕ್ಕಿ ಬರುವ ಸೌಂದರ್ಯಾನುಭವದ ವ್ಯಂಜನೆಯನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ಇವರು ವರ್ಣಿಸುವ ಶೃಂಗಾರದಲ್ಲಿ ಹಿಂದೆ ಆ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಮೆರೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಎಷ್ಟೋ ಒರಟುತನ ಹಸಿಯತನಗಳು ಕಾಣಿಸುವುದಿಲ್ಲ, ನಿಜ. ಆದರೆ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ತಾಯಿ ತಂಗಿಯರು ದಿನವೂ ಅನುಭವಿಸುತ್ತಿರುವ ಅನ್ಯಾಯಗಳನ್ನು ಕಣ್ಣೀರು ತುಂಬಿ ತೋರಿಸುವ ಕೋಮಲ ಹೃದಯವಿದೆ. ಗಂಡಸರು ಹೆಂಗಸರು ಇಬ್ಬರೂ ನೆರೆದಿರುವ ಸಭೆಗಳಲ್ಲಿ ಯಾರೂ ನಾಚದಂತೆ ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳ ಪರವಾಗಿ ಓದಿ ಹೇಳಬಹುದಾದ ಶುಚಿಶೃಂಗಾರ ಕೃತಿಗಳಿವೆ. ಹೆಂಗಸು ಕೇವಲ ಗಂಡಸಿನ ದಾಸಿಯಲ್ಲ; ಭೋಗದ ವಸ್ತುವಲ್ಲ; ಆಕೆಗೂ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವವಿದೆ; ಮನಸ್ಸು, ಇಚ್ಛೆ, ಸ್ವತಂತ್ರವಾದ ಅಂತಃಕರಣವೃತ್ತಿ ಇವೆ ಎಂಬ ಅಂಶವನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸುವ ಉದಾರ ಧರ್ಮಗುಣವಿದೆ. ಈಕೆಯು ಪವಿತ್ರಳಾದ ಸೀತಾದೇವಿಯೆಂದು ಲೆಕ್ಕಿಸದೆ, ಆಕೆ ಲೋಕೈಕವೀರರಾದ ಪಾಂಡವರ ಮನ್ನಣೆಯನ್ನು ಪಡೆದಿದ್ದ ದ್ರೌಪದಿ ಎನ್ನದೆ, ನಾರಿಯರ ಅಂಗಾಂಗಗಳನ್ನು ವರ್ಣನೆ ಮಾಡಿ ವಿಟರಂತೆ ವರ್ಣಿಸುವ ಪದ್ಧತಿ ಹೋಯಿತೆಂದು ಚಿಂತೆಪಡಬೇಕಾದ ಆವಶ್ಯಕತೆ ಇಲ್ಲ. ಈಗಿನ ವೀರದ ವರ್ಣನೆಯಲ್ಲಿ ಪೊಳ್ಳು ಮಾತುಗಳ ಆಡಂಬರ ಧೋರಣೆಗಳಿಗಿಂತಲೂ ವೀರ್ಯವನ್ನು ಕುದಿಸುವ ಪ್ರಚಂಡತೆ ಇದೆ; ಕೈಲಾಸಂ ಅಂತಹವರ ಹಾಸ್ಯದಲ್ಲಿ, ನಾವು ಹೊಟ್ಟೆ ಬಿರಿಯುವಂತೆ ಹೊರಗೆ ನಗುತ್ತಿದ್ದರೂ, ತಾನು ನಕ್ಕು ನಮ್ಮನ್ನು ನಗಿಸಿ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಯಾತನೆಯುಂಟುಮಾಡಿ, ಮನಸ್ಸನ್ನು ತಿಳಿಮಾಡಿ ಮಂಗಳಕ್ಕೆ ತಿರುಗಿಸುವ ಲೋಕಕಾರುಣ್ಯವಿದೆ. ಹೀಗೆ ಲಂಬಿಸುತ್ತ ಹೋಗಿ ಮಾತಿನ ಪ್ರಮಾಣವನ್ನು ಕೆಡಿಸಬಾರದು. ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ, ನಿಷ್ಪಕ್ಷಪಾತವಾಗಿ, ನೋಡಿದರೆ, ಈಗಿನವರೂ ತಮಗೆ ತೋರಿದಂತೆ ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೆ ಶುಚಿ ಸೇವೆಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿರುವುದು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಕಾಣಬರುವುದು.

ಈಗ ಬರೆಯುತ್ತಿರುವ ಹಲವರಿಗೆ ಹಳಗನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಪರಿಚಯವಿರುವುದರ ಜೊತೆಗೆ ಅದರ ಬಲಾಬಲಗಳ ಅರಿವೂ ಇದೆ. ಆ ಸಾಹಿತ್ಯ

ಸರಸ್ಸು ಉತ್ತಮವಾದುದೆಂದು ಅವರಿಗೆ ಗೊತ್ತು. ಅಲ್ಲಿನ ನೀರು ಬಹಳ ಕಾಲದಿಂದೀಚೆಗೆ ಕಡಮೆಯಾಗಿ ಕೊಳಚೆಯಾಗಿದೆ, ಕೆಸರು ನಾರುತ್ತಿದೆ, ಪ್ರಾಣಿ ಪಕ್ಷಿಗಳಿಗೆ ಜೀವನವನ್ನು ಒದಗಿಸದೆ ಹೋಗಿದೆ ಎಂಬುದೂ ಅವರಿಗೆ ಗೊತ್ತು. ಆದುದರಿಂದ ಆ ಕಡೆಗೆ ನಿಜವಾದ ಪ್ರೀತಿ ಹೋಗಿ ಆ ಸರಸ್ಸನ್ನು ಪುನಃ ಮನೋಹರವಾಗಿ ಮಾಡಬೇಕು; ಹೂಳೆತ್ತಿ ಅದನ್ನು ಶುದ್ಧಮಾಡಬೇಕು; ಅಡಿಯನ್ನು ಹೆಚ್ಚು ಆಳವಾಗಿ ತೋಡಿ, ಪಾತ್ರವನ್ನು ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ಮಾಡಬೇಕು; ಸುತ್ತಲಿರುವ ನೀರಿನ ಕಣ್ಣುಗಳನ್ನು ತೆರೆದು ಹೆಚ್ಚು ನೀರು ಬರುವಂತೆ ಮಾಡಬೇಕು; ವಿಶಾಲವಾಗಿ ನಾಲ್ಕು ಕಡೆಯೂ ಸೋಪಾನ ಕಟ್ಟಿ ಸಂತತವಾಗಿ ಹಸುರು ಹೂ ಹಣ್ಣುಗಳಿಂದ ತುಂಬಿದ ಉದ್ಯಾನಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಾಣ ಮಾಡಬೇಕು; ಜನರು ವಿನೋದಕ್ಕಾಗಿಯೂ ಶಾಂತಿಗಾಗಿಯೂ ವಿಶ್ರಾಂತಿಗಾಗಿಯೂ ಅಲ್ಲಿಗೆ ನೆರೆಯುವಂತೆ ರಮ್ಯವಾಗಿ ಮಾಡಬೇಕು; ದಾಹದಿಂದ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬರುವ ಹಕ್ಕಿ, ಮೃಗ, ಮನುಷ್ಯರಿಗೆ ತೃಪ್ತವಾದ ದಣಿವು ಹರಿಸುವ ತಿಳಿನೀರು ಒದಗುವಂತೆ ಮಾಡಬೇಕು; ಈ ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದ ಹೊರತು ತಮ್ಮ ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೆ ತಮ್ಮ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸೇನೆ ಮಾಡಿದಂತಾಗುವುದಿಲ್ಲ ಎಂದು ಅವರು ತಿಳಿದಿರುವರು. ಅವರ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶ ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಡುವುದೂ ಬೆಂಬಲವಾಗಿ ನಿಲ್ಲುವುದೂ ನಾಡಿನವರೆಲ್ಲರ ಕೆಲಸ.

ಇಷ್ಟೆಲ್ಲ ಇತರರು ಕವಿವೃಂದಕ್ಕೆ ಮಾಡಬೇಕಾದ ಸಹಾಯ. ಆದರೆ ಕವಿಗಳ ಕೆಲಸವೇನು? ಅವರ ಜೀವನವೂ ಸಂಧ್ಯಾ ಎಂತಹವಾಗಿರಬೇಕು? ಎಂಬುದನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪವುಟ್ಟಿಗೆ ನಿರೂಪಿಸಿ ಈ ದಿನ ತಾವು ನನ್ನ ಮೇಲೆ ಹೊರಿಸಿರುವ ಕಾರ್ಯಭಾರವನ್ನು ಇಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತೇನೆ.

ಕವಿತೆಯು ಕವಿ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿ ಇತರರ ಹೃದಯಕ್ಕೆ ನೇರವಾಗಿ ಮುಟ್ಟಿ ಅದನ್ನು ತನ್ನ ತಾನಕ್ಕೆ ಮಿಡಿಯುವ ಕೂಗು. ಎಲ್ಲ ಕಾವ್ಯದ ಅಡಿಯಲ್ಲೂ ಕವಿಯ ಮನಸ್ಸೂ ಹೃದಯವೂ ಇರುತ್ತವೆ. ಆ ಮನಸ್ಸು ಎಷ್ಟು ಉನ್ನತವಾಗಿದ್ದರೆ, ಎಷ್ಟು ವಿಶಾಲವಾಗಿ ಶುಚಿಯಾಗಿದ್ದರೆ ಕವಿತೆಯು ಅಷ್ಟು ಉನ್ನತವಾಗಿಯೂ ವಿಶಾಲವಾಗಿಯೂ ಶುಚಿಯಾಗಿಯೂ ಆಗುತ್ತದೆ. ಕವಿಯ ಕವಿತೆಗೆ ಹೊರಗಿನ * ಪ್ರಸಂಚವು ಆವೇಶ ಸಾಮಗ್ರಿಯನ್ನು ಒದಗಿಸುವ

* ಒಳಗಿನದೂ.

ದಲ್ಲವೆ ! ಆವೇಶ ಸಾಮಗ್ರಿಯು ಎದುರಿಗಿರುವಾಗಲಾಗಲಿ, ಅಥವಾ ನೆನಪಿನ ಸಹಾಯದಿಂದ ಕವಿಯು ತನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನ ಮುಂದೆ ನಿಲ್ಲಿಸಿಕೊಂಡು ಅದನ್ನು ಪುನಃ ಅನುಭವ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವಾಗ ಆಗಲಿ, ಅನೇಕ ಬಗೆಯ ರಾಗ ಭಾವಗಳು ವಸ್ತುವಿನೊಡನೆ ಸೇರಿಕೊಳ್ಳುತ್ತವೆ. ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಒಂದು ಬಗೆಯ ಕಾವು ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ಕವಿಯ ಹಿಂದಿನ ಸಂಸ್ಕಾರವೆಲ್ಲ, ಆತ್ಮಶಕ್ತಿಯೆಲ್ಲ, ಆಗಿನ ಸ್ಥಿತಿಯೆಲ್ಲ, ಆಗ ಆತನು ನಿರ್ಮಾಣಮಾಡುವ ಕೃತಿಗೆ ಕಳೆಗೊಟ್ಟು ಕೃತಿಯ ಮೇಲೆ ಕವಿಯ ಆ ಸಮಯದ ಮುದ್ರೆಯೊತ್ತುತ್ತದೆ. ಸಣ್ಣ ಗೀತೆಗಳಲ್ಲಿ ಆವೇಶ ಸಾಮಗ್ರಿಯೂ ಕವಿತೆಯೂ ಒಂದಕ್ಕೊಂದು ಅಂಟಿಕೊಂಡಿರುವುದನ್ನು ಕಾಣುವೆವು. ಅದರ ಕಟ್ಟಡವು ಸಣ್ಣದಾದುದರಿಂದ ಆಗಿನ ಆವೇಶವು ಅದಕ್ಕೆ ಬಹಳ ಸಹಾಯಮಾಡುತ್ತದೆ. ದೊಡ್ಡ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ವಸ್ತುವಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಆವೇಶವು ಹೆಚ್ಚು ಕಾಲ ನಿಲ್ಲಬೇಕಾಗುವುದು ; ಹೆಚ್ಚು ದೂರ ನಡೆಯ ಬೇಕಾಗುವುದು. ಅದಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಪ್ರತಿಭೆಯು ಹೆಚ್ಚುತ್ತಾ ತಗ್ಗುತ್ತಾ ಪ್ರಮಾಣಕ್ಕೆ ಸರಿಯಾಗಿ ಹೊಂದಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗುವುದು. ಬಹು ದೂರ ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಹಾರಿ ಸಂಚರಿಸಬೇಕಾದರೆ ಹಕ್ಕಿಯ ರೆಕ್ಕೆಯಲ್ಲಿ ಹೇಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಬಲವಿರಬೇಕೋ ಹಾಗೆಯೇ ಪ್ರತಿಭೆಯ ಸಂಚಾರಶಕ್ತಿಯು ಕವಿಯು ರಚಿಸುವ ದೊಡ್ಡ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಬಹು ದೂರ ಆತನನ್ನು ನಡೆಯಿಸಬೇಕಾಗುವುದು. ಅದುದರಿಂದ ಬಂದ ಆವೇಶವು ತನ್ನಲ್ಲಿ ದೀರ್ಘಕಾಲ ನಿಲ್ಲುವಂತೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳ ಬೇಕಾದುದು ಕವಿಗೆ ಅಗತ್ಯ. ಹುಟ್ಟುಕವಿಯಾದವನು ಕೂಡ, ತನ್ನ ಸ್ವಭಾವವನ್ನೂ, ಕವಿತಾಶಕ್ತಿಯನ್ನೂ, ಅನ್ತಃಸಾರವನ್ನೂ, ಅಭ್ಯಾಸದಿಂದಲೂ ನಿರಂತರ ಪ್ರಯೋಗದಿಂದಲೂ ಬಲಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ ಉತ್ತಮಗೊಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ ಹೋದ ಹೊರತು ಇದು ದುಸ್ಸಾಧ್ಯವಾದೀತು. ಅದೊಂದು ತಪಶ್ಚರ್ಯೆ. ದೊಡ್ಡ ಕವಿತೆಯಲ್ಲಿ ದೊಡ್ಡ ಹೃದಯದ ಗುಣವೂ ಬುದ್ಧಿಯೂ ಧರ್ಮವೂ ಸೇರಿಕೊಳ್ಳುವುವು. ಬರೆಯುವವನ ಜೀವನವು ಅವನ ಕವಿತೆಯಿಂದ ಸಭ್ಯ ವಾಗಿ ಸಂಸ್ಕೃತವಾಗುವುದು. ಹಾಗೆಯೇ ಅದು ಓದುವವನ ಹೃದಯವನ್ನು ಸಂಸ್ಕರಿಸುವುದು. ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಎಲ್ಲ* ಕವಿಗಳಿಗೂ ಬೇಕಾದುದು ಸೌಂದ

* ಉತ್ತಮ ಕವಿಗಳಿಗೆ. ಇಲ್ಲಿ 'ಉತ್ತಮ' ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಚಿಲೆ ಕೊಡುತ್ತೇವೊ ಕೇವಲ 'ಕವಿ' ಎಂಬುದಕ್ಕೂ ನಾವು ನಿರ್ಣಯಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಕವಿಗೆ ಕವಿತ್ವ ಸಿದ್ಧಿ

ಯವನ್ನು ಕಾಣುವ ಕಣ್ಣು ; ಸ್ಪಷ್ಟ ಆವೇಶ; ಅಂತಃಕರಣ ಶುದ್ಧಿ; ಅದನ್ನು ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಿಹಾಕಿ ಶಾಶ್ವತವಾಗಿ ನಿಲ್ಲಿಸಬಲ್ಲ ಜಾಣ್ಮೆ; ತನ್ನ ಅನುಭವದ ಸಾರವನ್ನು ಅದಕ್ಕೆ ಎರೆದು, ಜನರಿಗೆ ಅದರಿಂದ ಹೊಸ ಸ್ಪೈರ್ಯವೂ ಆನಂದವೂ ಬರುವಂತೆ ಮಾಡುವ ಆತ್ಮಶಕ್ತಿ.

ಕವಿತೆಯು ಎಷ್ಟು ಸ್ಫೂರ್ತಿಯನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದ್ದರೆ ಅಷ್ಟು ತೀವ್ರವಾಗಿ ನಮ್ಮ ಅಂತರಂಗವನ್ನು ಅದು ಸೆರೆಹಿಡಿಯುವುದು. ಎಷ್ಟು ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಪ್ರಪಂಚದ ಅನುಭವವನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದ್ದರೆ ಅಷ್ಟೂ ಅಷ್ಟು ಜೀವಗಳ ಚಾಲನೆಗೆ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಕೊಡುವುದು; ವಿಶಾಲವಾಗುವುದು. ಅದುದರಿಂದ ಕವಿಯ ಸಾಧನೆಯೂ ತಪಸ್ಸೂ ನಿರಂತರವಾದವು, — ಉಗ್ರವಾದವು. ಎಷ್ಟು ಗಂಭೀರವಾದರೂ ಧೀರವಾದರೂ ಅರಳಿಯ ಎಳೆಯ ಚಿಗುರಂತೆ ಕವಿಹೃದಯವು ಸಂತತವಾಗಿ ಮಿಡಿಯುವ ಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳದ್ದಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಮೆಲ್ಲಗೆ ಗಾಳಿಯು ಊದಿ ಬಂದರೆ ಸಾಕು. ಆ ಸೂಕ್ಷ್ಮಪ್ರಭಾವಕ್ಕೇ ಪಟಪಟ ಬಡಿದುಕೊಳ್ಳುವುದು; ಒದ್ದಾಡಿ ಹೋಗುವುದು. ಸೂರ್ಯನ ಬೆಳಕು ಹೇಗೆ ಬಿದ್ದರೆ ಹಾಗೆ ತಿರುಗಿ ಅದನ್ನು ಧಾರಣೆಮಾಡುವ ಎಲೆಗಳಂತೆ, ಹೂಗಳಂತೆ ಸತ್ಯಸೌಂದರ್ಯಗಳ ಬೆಳಕು ಹೇಗೆ ಬಿದ್ದರೆ ಹಾಗೆಲ್ಲ ತೂಗಿ ತೊನೆದು, ಕಣ್ಣು ತೆರೆದು, ಪ್ರೀತಿಯ ಆನಂದದಿಂದ ಅದನ್ನು ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಧಾರಣೆ ಮಾಡಿ, ತನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಪೋಷಿಸಿ ಕವಿಯು ಅದನ್ನು ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಫಲಿಸುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ತನ್ನ ಜ್ಞಾನೇಂದ್ರಿಯಗಳನ್ನು ಯಾವಾಗಲೂ ಜಾಗೃತವಾಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಸರಸ್ವತಿಯ ದರ್ಶನಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧನಾಗಿರುತ್ತಾನೆ.

ಪ್ರತಿಭೆಯ ಜೊತೆಗೆ ಕವಿಗೆ ವಿಮರ್ಶಾಬುದ್ಧಿ ಬೇಕು. ಕವಿತೆಯು ಸಲಸಲಕ್ಕೂ ಹೊಸತಾಗುವಂತೆ ಮಾಡಬಲ್ಲ ವಸ್ತುವೈವಿಧ್ಯವೂ ಕಲ್ಪನಾ ವಿಲಾಸವೂ ಬರವಣಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಚಾತುರಿಯೂ ಬೇಕು. ಆಯಾ ವಸ್ತುವಿಗೂ ಭಾವಕ್ಕೂ ಹೊಂದುವ ಪದ್ಯರಚನಾಶಕ್ತಿಯು ಬರಬೇಕು. ಎಂತಹ ನೈಜವಾದ ಕಾವ್ಯಸ್ಫೂರ್ತಿಯೂ ಪ್ರತಿಭೆಯೂ ಉಳ್ಳ ಕವಿಗಾಗಲಿ ಹತ್ತು ಬಗೆಯ ಬಂಧಗಳ ತಿಳಿವಳಿಕೆಯೂ ರಚನೆಯಲ್ಲಿ ಅಭ್ಯಾಸ ನೈಪುಣ್ಯಗಳೂ ಇಲ್ಲವಾದರೆ

ಸಿದರೆ ಸಾಕು. ಅದರಿಂದ ಅವನು ಮಾಡಿಸುವ ಕೆಲಸ, ಅದು ಮಾಡುವ ಮನಸ್ಸಿನ ದೊಡ್ಡತನ ಇವು ಎರಡನೆಯ ಎಣಿಕೆಯಾದವು.

ಕೃತಿಯ ಶ್ರೇಷ್ಠತೆಗೆ ಕುಂದು ಬಂದೀತು. ಆತನು ಒಂದೇ ಬಗೆಯ ವಿಷಯ ವನ್ನೊ ಒಂದೇಬಗೆಯ ಬಂಧವನ್ನೊ ಏಕನಾದದಂತೆ ಮೀಟುತ್ತಿರಬೇಕಾದೀತು. ಅದುದರಿಂದ ಮನಸ್ಸು ರೀತಿಗಳನ್ನು ಒಂದೇ ಜಾಡಿಗೆ ಬೀಳುಗೊಡಬಾರದು. ಅಲ್ಲದೆ ಸ್ಫೂರ್ತಿಯ ಆವೇಗದಲ್ಲಿ ಬಂದುದನ್ನು ಬಂದ ಹಾಗೆ ಕವಿಯು ಬರೆಯಲಿ. ಆಮೇಲೆ ನಿಧಾನದಲ್ಲಿ ಶಾಂತಿಯ ಸಮಾಧಾನದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ಅದನ್ನು ತಿದ್ದಲಿ. ತಪ್ಪು ಸರಿಯಾಗುವಂತೆ ತಿದ್ದಲಿ; ಆಕೃತಿ ನಯವಾಗಿ ಸ್ಫುಟವಾಗು ವಂತೆ ತಿದ್ದಲಿ. ನಿಜವಾದ ಕವಿಗೆ ಬರುವ ಉನ್ನತಾವೇಶದಲ್ಲಿ ಹೊರಹೊಮ್ಮುವ ಕೃತಿಯೊಳಗೆ ಹೊರತು ಉಳಿದ ಸಮಯಗಳಲ್ಲಿ ಬರೆದ ಕೃತಿಯನ್ನು ಅಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲಿ ತಿದ್ದಿ ನಯಮಾಡಿದರೆ ಅದು ಮೇಲಾಗುವುದು ಖಂಡಿತ.

ಹಿಂದಿನ ಕಾಲದ ವೃತ್ತಬಂಧಗಳು ಒಂದು ನಿಲವಿಗೂ ಒಂದು ತೂಕಕ್ಕೂ ಬಂದು ನಿಂತಿವೆ. ಅವುಗಳನ್ನು ಅದೇ ರೀತಿ ಪ್ರಯೋಗಿಸಿ ವಿಷಯಪ್ರತಿಪಾದನೆ ಸಂಪ್ರದಾಯಾನುಸರಣೆ ಮಾಡಿ ಹೊಸ ಬಗೆಯ ಕೆಲಸಕ್ಕೂ ರುಚಿಗೂ ಹೊಂದಿಸುವುದು ಕಷ್ಟವಾದೀತು. ಈಗ ಸಂಕೀರ್ಣಜಾತಿಯ ದೊಡ್ಡ ಪದ್ಯ ಖಂಡಗಳನ್ನೂ ಪದಗಳನ್ನೂ ನಡೆಯಿಸಿಕೊಂಡು, ಎಂಟು, ಹತ್ತು, ಹನ್ನೆರಡು, ಹದಿನಾರು ಪಾದಗಳುಳ್ಳ ಮಿಶ್ರಬಂಧದ ಪದ್ಯಗಳನ್ನು (Composite Stanza structures) ಒಂದಾದ ಮೇಲೊಂದು ಹತ್ತಾರು ಬರೆಯುವಾಗ ಪ್ರತಿಭೆಗೆಸಮನಾದ ಅಭ್ಯಾಸವೂ ಶಿಕ್ಷಣವೂ; ನಾದಗಳ ಸ್ವರಸಾಮರಸ್ಯವನ್ನು ಹಿಡಿದು ಜೋಡಿಸುವ, ರೂಢಿಸುವ, ಇಂದ್ರಜಾಲ ತೋರಿಸುವ, ಮೋಹಿಸುವ, ನಿಲ್ಲಬೇಕಾದಾಗ ನಿಲ್ಲಿಸಿ ತಾಂಡವವಾಡಬೇಕಾದಾಗ ಆಡಿಸಿ ಆದರೂ ಪಾದದ ಪ್ರಮಾಣವನ್ನಾಗಲಿ ಸಮತೆಯನ್ನಾಗಲಿ ಧಾರಾಳವನ್ನಾಗಲಿ ಬಿಗುವುಬನಿ ಗಳನ್ನಾಗಲಿ ಕೆಡಿಸದಂತೆ ಕಾಪಾಡುವ ಜಾಣ್ಮೆಯೂ ಅಗತ್ಯವಾಗುವುವು. ಪ್ರತಿಭೆಯ ಜೊತೆಗೆ ವಿಮರ್ಶೆಯೂ ಶಿಕ್ಷಣವೂ ಬೆರೆತರೆ ಕಾವ್ಯದ ಚಂದವು ಹೆಚ್ಚುವುದು. ಸುಶಿಕ್ಷಿತವಲ್ಲದ ಪ್ರತಿಭೆಯ ಒಟದಲ್ಲಿ ಅಸಮತೆಗಳು ತಲೆಹಾಕು ವುವು; ಪಾದಗಳು ಕುಂಟಬೇಕಾದೀತು — ನಡಿಗೆಯು ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಸೊರಗಿ ಕುಸಿಯಬೇಕಾದೀತು; ಬಂಧದಲ್ಲಿ ಶೈಥಿಲ್ಯವು ಪ್ರಬಲಿಸಿತು. ಸರಿಯಾದ ಸಂತತನಾದ ವಿವಿಧವಾದ ವಿಸ್ತಾರವಾದ ಪ್ರಯೋಗವಿಲ್ಲದಾದರೆ ಎಂಥ ಶಕ್ತಿಯೂ ಕ್ಷೀಣಿಸುವುದು. ಬಂಧದಲ್ಲಿ ಅಲಕ್ಷ್ಯವನ್ನೂ ಅಸಡ್ಡೆಯನ್ನೂ ತೋರಿದರೆ ಲಾಭವೇನೂ ಇಲ್ಲ; ನಷ್ಟ ಬಹಳವುಂಟು. ಅದೂ ಅಲ್ಲದೆ

ಕವಿಯು ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನು ಯಾವಾಗಲೂ ಜಾಗೃತವಾಗಿಟ್ಟು, ಕೇಳು ಕೆಲಸವನ್ನು ಮಾಡುವುದು ಅಯೋಗ್ಯವೆಂದರಿತು, ಇಂದಿಗಿಂತ ನಾಳೆ, ನಾಳೆಗಿಂತ ಮುಂದೆ ಮೊಡ್ಡ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿ ಸಾಹಸಿಗನಾಗಿ ಬೆಳೆಯಬೇಕಾದುದು ಅವಶ್ಯಕ. ತಾನು ಬರೆದುದೆಲ್ಲ ಸರಿ ಎಂಬ ಮೋಹವನ್ನೂ ಅವಿವೇಕವನ್ನೂ ಸುತರಾಂ ಬಿಟ್ಟುಹೊರತು ಮೋಕ್ಷವಿಲ್ಲ.

ಅಲ್ಲದೆ ತನ್ನ ಆತ್ಮತ್ವಸ್ಥಿಗಾಗಿ ಬರೆಯುವವನಾದರೂ ಅದರ ಸಂತೋಷವು ಇತರರಿಗೂ ಆಗಲೆಂದೇ ಅವರೂ ಅದನ್ನು ಮೆಚ್ಚಲೆಂದೇ ಅದನ್ನು ಇತರರ ಕಿವಿಗೆ ಹಾಕಲೇಕುವುದು; ಪ್ರಕಟನೆಗೆ ಕಳುಹಿಸುವುದು. ಆಗ ಅದರ ಗುರಿಯು ಹೊರಮುಖವಾಯಿತು. ಅವರನ್ನು ಒಲಿಸಿಕೊಳ್ಳದಿದ್ದರೆ ಅಥವಾ ಗೆಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ತೀರದು. ಕವಿಗೆ ಎಲ್ಲರ ಪ್ರೀತಿಯೂ ಬೇಕು; ಯಾರನ್ನೂ ಆತನು ಬಿಡುವಹಾಗಿಲ್ಲ. ಆದುದರಿಂದ ಹೊರಗಿನವರು ಯಾರು ಎಲ್ಲಿನವರು ಆ ಬರವಣಿಗೆಯನ್ನು ಓದಿದರೂ ಅದನ್ನು ತಾವೇ ಹೇಳಿ ಹಾಡಿಕೊಂಡಾಗ, ಓದಿ ಸವಿಯುವ ಶಕ್ತಿ ಬರುವಂತೆ ಆತನು ಬರೆಯಬೇಕಾಗುವುದು. ತಾನು ಅನುಸರಿಸಿರುವ ಮಾರ್ಗವು ಇದೇ ಎಂದು — ವಿಶ್ವಾಸದಿಂದ ಓದುವವರು ಯಾರೇ ಆಗಲಿ ಅವರಿಗೆ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುವಂತೆ, ಅದರಲ್ಲಿಯೇ ಅಡಗಿರುವ ಯಾವುದೋ ಒಂದು ಕ್ರಮದಿಂದ ಕೃತಿಯ ಓಟ ಹೀಗೆ, ಅದರ ಜೀವಸ್ಥಾನಗಳು ಇಂಥವು ಎಂದು ಗುರುತಾಗುವಂತೆ, ಭಾವದ ಒತ್ತು, ಜಾರು, ಏರು, ಸೊರಗು, ಕುಣಿತ, ವಿಜೃಂಭಣೆಗಳು ತಮ್ಮಷ್ಟಕ್ಕೆ ತಾವೇ ಮನಗಾಣುವಂತೆ ಬರೆಯಬೇಕಾಗುವುದು. ಹೀಗೆ ಅವೇಶಸಾಧನೆಯಂತೆಯೇ ಕೃತಿಸಾಧನೆಯೂ ಮೊಡ್ಡ ತಪಶ್ಚರ್ಯೆಯಾಗುವುದು.

ಕವಿಯು ಸರಸ್ವತಿಯ ಉಪಾಸಕ. ಉಪಾಸಕನಂತೆ ಸಂಪೂರ್ಣ ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ದೇವಿಯ ಅರ್ಚನೆಗೆ ನೆರೆಯುತ್ತಾನೆ. ತನ್ನ ಅಂತಃಕರಣಗಳನ್ನು ಪರಿಶುದ್ಧವಾಗಿ ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವುದರ ಜೊತೆಗೆ, ಪುಷ್ಟಿಗೊಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದರ ಜೊತೆಗೆ ಅವಕ್ಕೆ ವಿಶಾಲ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯನ್ನು ಕೊಡುತ್ತ ಹೋಗುತ್ತಾನೆ. ಉಪಾಸನೆಯ ಜೊತೆಗೆ ಆತನಿಗೆ ಅರ್ಚಕನ ಕೆಲಸವೂ ಸೇರುತ್ತದೆ. ಸರಸ್ವತಿಯ ಗುಣಗಾನವೇ ಅವನ ಸಂತತ ಪ್ರಯತ್ನ. ಇತರ ಅರ್ಚಕರಂತೆ ಅವನು ತನ್ನ ದೇವಿಯ ಮಂದಿರದಲ್ಲಿ ಸ್ವಾಧಿಕಾರವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಇತರರಾರೂ ಪ್ರವೇಶಿಸದಂತೆ ಅಡ್ಡಿ ಒಡ್ಡುವುದಿಲ್ಲ. ಆತನು ಜೀವನಕ್ಕಾಗಿ

ದಕ್ಷಿಣೆಗಾಗಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡುವವನಲ್ಲ.* ತನ್ನ ದೇವರನ್ನು ದಿನದಿನಕ್ಕೂ ಹೊಸಹೊಸದಾಗಿ ಶೃಂಗಾರ ಮಾಡುವನು. ಸಮಗ್ರ ಪ್ರಪಂಚದಿಂದ ಭಾಗ್ಯವನ್ನು ಹೊತ್ತು ತಂದು ಅಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಕೆ ಅರ್ಪಿಸುವನು. ಬಣ್ಣ ಚಿತ್ರ ನಾದಗಳಿಂದಲೂ, ಅರ್ಥ ಧ್ವನಿ ರಸಗಳಿಂದಲೂ ದೇವರ ಸುತ್ತಲೂ ಪ್ರಭಾವಳಿಯನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸುವನು. ಎದುರಿಗೆ ಕುಳಿತು ದಣಿವಿಲ್ಲದೆ ಹೃದಯವನ್ನು ಬಿಚ್ಚಿ ಹಾಡುವನು. ಬಂದವರೆಲ್ಲರಿಗೂ ಉತ್ಸಾಹದಿಂದ ಸಂಭ್ರಮದಿಂದ ತನ್ನ ದೇವರ ದಿವ್ಯ ಶೃಂಗಾರವನ್ನು ತೋರಿಸುವನು. ನೋಡಬನ್ನಿರೆಂದು ಎಲ್ಲರನ್ನೂ ಕೂಗಿ ಕರೆಯುವನು. ತನ್ನ ಭಕ್ತಿಯೂ ಪ್ರೀತಿಯೂ ಆವೇಶವೂ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಉಂಟಾಗುವಂತೆ ಮಾಡಿಕೊಡುವನು. ಪೂಜೆಗೂ ಸಂತೋಷಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚು ಹೆಚ್ಚು ಜನರು ಜೊತೆಸೇರಿದಂತೆಲ್ಲ ಆತನ ಸಂತೋಷ ಹೆಚ್ಚುವುದು. ಆತನ ಹಾಡು ಇಂಪಾಗುವುದು. ಅವನ ಹೃದಯದ ಕಾವೂ ತುಂಬೂ ಸವಿಯೂ ಇವರಿಗೂ ಬರುವುವು.

ಕಾವ್ಯವು ಜನರನ್ನು ಕೇವಲ ತಕ್ಷಣಕ್ಕೆ ಸಂತೋಷಪಡಿಸಿಬಿಟ್ಟರೆ ಕೃತಾರ್ಥವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಆ ಸಂತೋಷವು ಅನಂದವಾಗಬೇಕು. ಅನಂದವು ಅಳವಾದ ಹರುಷ. ದೇಹ ಮನಸ್ಸುಗಳೆರಡಕ್ಕೂ ಚೈತನ್ಯವನ್ನು ಕೊಡುವ ಆತ್ಮದ ತುಂಬು ಹರುಷಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟದ್ದು. ಅದುದರಿಂದ ಒಳಗೆ ಅನುಭವಿಸಬೇಕಾದ್ದು. ಸುಖದ ಮೂಲಕ, ಶಾಂತಿಯ ಮೂಲಕ, ಕರುಣೆ ಶೋಕಗಳ ಮೂಲಕ, ವೀರ ಹಾಸ್ಯಗಳ ಮೂಲಕ ಒಳಗೆ ಕರಣಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ತೊಳೆದು ಆ ಹರುಷವು ಶುಚಿಗೊಳಿಸುವುದು. ಭಾವೋನ್ನತಿಯನ್ನೂ ಸತ್ತ್ವದ ಉದ್ರೇಕವನ್ನೂ ತಂದುಕೊಡುವುದು. ಎಷ್ಟೇ ಸ್ವಸಂಪೂರ್ಣವಾದರೂ ಸಾಹಿತ್ಯವು ಉತ್ತಮ ಜೀವನಕ್ಕೆ ಸಾಧನ; ಬಾಳಿಗೆ ಬೆಳಕು; ಆತ್ಮಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಪ್ರೋಪಿಸುವ ಸಾರವಸ್ತು. ಕೇವಲ ವಿನೋದದಲ್ಲಿ ವರ್ಯವಸಾನವಾಗತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ. ಕಾಲ ದೇಶ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಗಳಿಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಮೃದುವಾಗಿಯೋ ಶಾಂತವಾಗಿಯೋ ಭೀಷಣವಾಗಿಯೋ ಪ್ರಚಂಡವಾಗಿಯೋ ಆಗುವುದು; ಆಗಬೇಕಾಗುವುದು. ಹೇಗೆಯೇ ಆಗಲಿ ಅದರ ತಳದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಆತ್ಮದ ಸತ್ತ್ವ

* ಅದೇ ಜೀವನಮಾರ್ಗವಾಗಿರುವವರ ಪರವಾಗಿ ಇಲ್ಲಿ ಯಾವ ಆಕ್ರೋಶವೂ ಇಲ್ಲ. ಅಂಥವರೂ ಅನೇಕರು ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ತಮ್ಮ ದೇವರನ್ನು ಸಿಂಗರಿಸಿ ಪೂಜಿಸಬಲ್ಲರೆಂದೂ ಪೂಜಿಸುತ್ತಿರುವರೆಂದೂ ಬಲ್ಲೆ.

ವಿದ್ದ ಹೊರತು ಅದಕ್ಕೆ ಜೀವಕಳೆ ಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಆ ಆತ್ಮದ ಗುಣವು ದೊಡ್ಡದಾದಷ್ಟೂ ಮಾನವ ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಅದರ ಅರ್ಥವೂ ಆವಶ್ಯಕತೆಯೂ ಸಹಾಯವೂ ಹೆಚ್ಚಾಗುವುವು.

ಪ್ರಕೃತಿಯಲ್ಲಿನ ಸಾಮಗ್ರಿಗಳೆಲ್ಲವೂ ಕವಿಯ ಚಿತ್ತವೇಧಕವಾಗಿ ಅವನ ಹೃದಯವನ್ನು ಕೆರಳಿಸುತ್ತಿರುತ್ತವೆ; ಮೋಹಿಸುತ್ತಿರುತ್ತವೆ; ಸಹಾಯ ಸಹಾನುಭೂತಿಗಳನ್ನೋ ವಿಷ ವಿರೋಧಾದಿಗಳನ್ನೋ ಸೂಚಿಸುತ್ತಿರುತ್ತವೆ. ಅವುಗಳ ಹೊರ ರೂಪದಲ್ಲಿನ ಚಿತ್ರಸೌಂದರ್ಯ, ಸೌಕುಮಾರ್ಯ, ವೈಭವ, ಕಠಿಣತೆ, ಕ್ರೂರ ಇವುಗಳನ್ನು ಕುರಿತೇ ಮನಸ್ಸು ಅನಂತವಾಗಿ ಹಾಡಿ ಬಾಹ್ಯಪ್ರಪಂಚದ ಅರಿವನ್ನೇ ಮಾಡಿಕೊಡುತ್ತಿರುವಾಗಲೂ ಅವನ್ನು ಕಾಣುವ ಕಣ್ಣು ಎಷ್ಟು ಹರಿತವಾಗಿ ಸೂಕ್ಷ್ಮಗ್ರಾಹಿಯಾದರೆ ತೋರುವ ನೋಟವು ಅಷ್ಟು ನಿಶ್ಚಯವಾಗುವುದು, ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗುವುದು. ಯಾವ ವಿಧದಲ್ಲಿ ಇಂದ್ರಿಯಗೋಚರವಾದರೂ ಕವಿಯ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ವಸ್ತು ಮಾರ್ಪುಗೊಳ್ಳುವುದು. ಅವನ ಆಗಿನ ಸ್ಥಿತಿಯಿಂದ ವಿಸರೀತವಾಗಿ ಕಾಣುವುದು ; ಅನುನಯದಿಂದ ವರ್ತಿಸುವಂತೆ ತೋರುವುದು ; ಕಳೆಗೊಂಡು ದಿವ್ಯ ರೂಪವನ್ನು ತಳೆದಂತೆ ಇರುವುದು. ಆಗಿನ ಭಾವ, ಬುದ್ಧಿ, ದೃಷ್ಟಿ, ಉದ್ದೇಶ ಇವುಗಳಿಗೆ ಅಧೀನವಾಗಿ ಅವನ ನುಡಿಯನ್ನು ನಡೆಯಿಸುವುದು. ಎಂದರೆ ವ್ಯಕ್ತಿಗುಣದ ಬಣ್ಣ ಕಳೆ ತೂಕಗಳಿಂದ ಬಣ್ಣಗೊಂಡು ರಂಜಿಸುವುದು. ಹೊರಗಿನ ವಸ್ತುಪ್ರಪಂಚಕ್ಕಿಂತ ಅವನು ಕಾಣಿಸುವ ನೋಟವು ಸತ್ಯಕ್ಕಿಂತ ಸತ್ಯವಾದ, ಚೆಲುವಿಗಿಂತ ಚೆಲುವಾದ ಒಂದು ಹೊಸ ಪ್ರಪಂಚವನ್ನು ನಿರ್ಮಾಣ ಮಾಡುವುದು. ಈ ಪ್ರಪಂಚದ ಸೌಂದರ್ಯವು ಇತರ ಹೃದಯಗಳನ್ನು ಹೊಕ್ಕು ಅಲ್ಲಿ ಅಡಗಿರುವ ರಾಗ ಭಾವಗಳನ್ನು ಎಚ್ಚರಗೊಳಿಸಿ ಆಧಿಸತ್ಯ ಮಾಡುವುದು. ಕವಿ ಹೃದಯದ ಪರಿಚಯವನ್ನೂ ಸ್ನೇಹವನ್ನೂ ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟು ಇಬ್ಬರನ್ನೂ ಅಲ್ಲಿನ ಕಾವಿನಿಂದ ಬೆಸೆಯುವುದು. ಕವಿ ನಿರ್ಮಿತವಾದ ಪ್ರಪಂಚವು ಎಷ್ಟು ಶುದ್ಧವಾಗಿ ಮೃದುವಾಗಿ, ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿ, ವಿವಿಧಸಂಪದ್ಯುಕ್ತವಾಗಿ ಪ್ರತಿಫಲಿಸುವುದೋ ಅಷ್ಟು ಸೌಖ್ಯದಿಂದ ಅದು ಇತರರ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಕೊಂಡು, ಅವರ ಬಾಳಿಗೆ ಅನ್ವಯಿಸಿ, ಬದುಕನ್ನು ತಿದ್ದಿ, ಅವರ ಅಂತಃಕರಣಪ್ರವೃತ್ತಿಗಳಲ್ಲಿ ಅಡಗಿರುವ ನಯ, ಹರುಷ, ಧೈರ್ಯ, ಸ್ಪೈರ್ಯಗಳನ್ನು ಹೊರಕ್ಕೆ ತರುವುದು. ಕಣ್ಣಿರಿಂದ ಅಲ್ಲಿನ

ಕಠಿಣವನ್ನು ಕರಗಿಸಿ ಕರುಣೆಯನ್ನು ಹೊರಕ್ಕೆ ತರುವುದು.

ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ದೊರಕುವುದು ಕವಿಯ ಸಹವಾಸ. ಅದರ ಆಳದಲ್ಲಿ ಅಡಗಿರುವುದು ಆತನ ಜೀವ. ಆದುದರಿಂದ ಕವಿ ಕಾಣಿಸುವ ಸತ್ಯ ದರ್ಶನವು ಯಾವ ಬಗೆಯದಾಗಿರಬೇಕೆಂಬ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಆತನು ಬಹಳ ಜನಾಬ್ದಾರಿಯನ್ನು ವಹಿಸಿದವನಾಗಿರಬೇಕು. ಯಾವ ಕೃತಿಯೇ ಆಗಲಿ ಆತನ ಮನಸ್ಸಿನ ಮಟ್ಟಕ್ಕೆ ತಾನೇ ಏರಬಲ್ಲದು? ತನ್ನಲ್ಲಿಲ್ಲದ ಗುಣವನ್ನೂ ಸ್ಫೂರ್ತಿಯನ್ನೂ ಕವಿ ತನ್ನ ಕಾವ್ಯಕ್ಕೆ ಹೇಗೆ ಬರಿಸಿಯಾನು? ಕಾವ್ಯದ ಮಟ್ಟವು ಎಷ್ಟು ಎತ್ತರಕ್ಕೆ ಏರಬಹುದು ಎಂಬುದನ್ನು ಹೀಗೆ, ಕವಿಯ ಆತ್ಮದ ಉನ್ನತಿಯೂ ಚಿತ್ತವಿಶೇಷವೂ ನಿರ್ಧರಿಸುವುವು. ಎಂತಹ ದೊಡ್ಡ ಕವಿಯೇ ಆಗಲಿ,—ತನ್ನ ಕವಿತೆ ವರ್ಣನೆಯಲ್ಲಿ ಪರಿಸಮಾಪ್ತಿ ಹೊಂದಲಿ, ಕೇವಲ ಕಥಾರಚನೆಯಾಗಲಿ, ಜೀವನದ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವಾಗಿರಲಿ ನೀತಿ ಬೋಧಕವಾಗಿರಲಿ ಅಥವಾ ಹಾಸ್ಯಪಂಥವನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿರಲಿ —ಅದರಲ್ಲಿ ಆತನು ಉತ್ತಮವಾದ ಭಾವರಸಗಳನ್ನು ತುಂಬಬೇಕು. ಅಮೃತವನ್ನು ಕರೆಯಬೇಕು. ಅದಿಲ್ಲದೆ ಆಕ್ರೋಶ, ಬೇಸರ, ನೀರಸತೆ, ಕಾರಿಣ್ಯಗಳನ್ನು ತುಂಬಿದರೆ ದಾಹದಿಂದ ನೀರು ಬೇಡಲು ಬಂದವರಿಗೆ ವಿಷಪಾನವನ್ನೊದಗಿಸಿ ದಂತಾಗುವುದು. ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೆ ದ್ರೋಹಮಾಡಿದಂತಾಗುವುದು. ಎಲ್ಲಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಆತ್ಮದ್ರೋಹಮಾಡಿಕೊಂಡ ಹಾಗಾಗುವುದು.

ಕವಿಯು ಪ್ರಪಂಚವನ್ನು ಕಣ್ಣು ತುಂಬ ನೋಡಲಿ; ತನ್ನ ಆವೇಶಗಳು ಒಂದು ಹದಕ್ಕೂ ಪಾಕಕ್ಕೂ ಬರುವಂತೆ ಮನಸ್ಸನ್ನು ನಿರಂತರವಾಗಿ ಒಂದು ಶಾಖದಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಲಿ; ತನ್ನ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವದ ಮುದ್ರೆಯನ್ನು ಕವಿತೆಯ ಮೇಲೆ ಹಾಕಲಿ;* ಪ್ರಪಂಚಕ್ಕೆ ಒಂದು ಹೊಸ ದೃಷ್ಟಿಯನ್ನೂ ಸಾತ್ವಿಕದಿಂದ ಮಿಡಿಯುವ ಒಂದು ಮೃದುಜೀವನವನ್ನೂ ಕಾಣಿಕೆಯಾಗಿ ಅರ್ಪಿಸಲಿ; ಅದರಿಂದ ಪ್ರಪಂಚದ ಸತ್ಯವು ಬೆಳೆಯುವಂತಾಗಲಿ. ಎಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲವೂ ತಿಳಿದಿದೆ, ಕಂಡಿದೆ, ಕೇಳಿದೆ, ತಿಳಿಯಬೇಕಾದುದು ಇನ್ನಾವುದೂ ಉಳಿದಿಲ್ಲ, ಎಂದು ಜಗತ್ತೇ ತೃಪ್ತಿ ಪಟ್ಟುಕೊಂಡಿದೆಯೋ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಒಂದು ಹೊಸ ನೋಟವನ್ನೂ, ಭಾವವನ್ನೂ, ಚಿಲುವಿನ ಅನುಭವವನ್ನೂ ಉದಾತ್ತತೆಯನ್ನೂ ತಂದು ಅಚ್ಚರಿಗೊಳಿಸಲಿ;

* ಅವನು ನಿಜವಾಗಿ ವ್ಯಕ್ತಿಯಾದರೆ ಆ ಮುದ್ರೆ ಬಿದ್ದೇ ಅವನ ವಾಣಿ ಕೇಳುವುದು.

ಎಲ್ಲೆಡೆಗೂ ಸಂತೋಷವನ್ನೂ ಶ್ರದ್ಧೆಯನ್ನೂ ಧೈರ್ಯವನ್ನೂ ವೀರ್ಯವನ್ನೂ ಎರೆಯಲಿ; ವಿಶ್ವವಿಶಾಲವಾದ ಕನಿಕರವನ್ನೂ ಸಹನೆಯನ್ನೂ ಮಾನವ ಪ್ರೀತಿಯನ್ನೂ ನಟ್ಟು ಬೆಳೆಯಿಸಲಿ. ಇಹವು ಸ್ವರ್ಗದ ಬೀಡಿನಂತೆ ಆಗುವ ಸಾಮಾನ್ಯವನ್ನು ಬಿತ್ತಿ ಬೆಳಸಲಿ. — ಇದೇ ಕವಿಯ ಮುಖ್ಯ ಕೆಲಸ.

ಉತ್ತಮ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಯಾವ ಅಪ್ರಾಮಾಣಿಕತೆಗೂ ಎಡೆಯಿಲ್ಲ; ಯಾವ ಭಾವದಾಸ್ಯಕ್ಕೂ ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲ; ಯಾವ ಕೃತಕ ಸೌಂದರ್ಯಗಳಿಗೂ ಬೆಲೆಯಿಲ್ಲ; ಯಾವ ಸದ್ಯಃಫಲದಾಸೆಗೂ ಗೌರವವಿಲ್ಲ; ಯಾವ ಧರ್ಮದೌರ್ಬಲ್ಯಕ್ಕೂ ದಾಕ್ಷಿಣ್ಯಕ್ಕೂ ಸ್ಥಾನವಿಲ್ಲ. ಕಡೆಗೆ ಕೇವಲ ನಯ, ನಾಜೂಕು, ಮೃದು, ಬೆಡಗು, ಚೆಲುವು, ಸೌಂದರ್ಯಗಳು ಕೂಡ ಇಂತಹದರೊಡನೆ ತೂಕಕ್ಕೆ ನಿಂತಾಗ ಕಡಮೆಯ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲುವುವು. ಸ್ವತಂತ್ರವಾದ, ಅಪರಾಜಿತವಾದ ಮನಸ್ಸು, ಉದ್ವಾದಮಗುಣ, ಗಾಂಭೀರ್ಯ, ಭವ್ಯತೆ, ಮಂಗಳದೃಷ್ಟಿ ಇವುಗಳು ಮೇಲೆ ನಿಂತು ಅಧಿಪತ್ಯಮಾಡುವುವು. ಸನ್ನಿವೇಶವು ಎಂತಹುದೇ ಆಗಲಿ ಕೇಳು ಕಲ್ಪನೆ, ಅನ್ಯಾಯ, ವಿಕಾರ, ಅಸತ್ಯ, ದೌಷ್ಟ್ಯ, ಅರಸಿಕತೆ, ಔದ್ಧತ್ಯ ಇವುಗಳಿಗೂ ಕವಿಜೀವನಕ್ಕೂ ಎಂದಿಗೂ ಒಡಂಬಡಿಕೆಯಿಲ್ಲ. ಅವು ಕವಿಗಳ ಹುಟ್ಟು ವೈರಿಗಳು; ಅವುಗಳನ್ನು ನಾಶಮಾಡುವುದಕ್ಕೇ ಕವಿತೆಯು ಹುಟ್ಟುವುದು. ಆ ಕೆಲಸವೇ ಎಲ್ಲ ಕಾವ್ಯದ ಕಲೆಯ, ಶಾಸ್ತ್ರದ, ಧರ್ಮದ, ಮತದ — ಅಷ್ಟೇ ಏನು ಎಲ್ಲ ಮಾನವೋದ್ಯಮದ ಪರಮೋದ್ದೇಶ, ಪರಮ ಕರ್ತವ್ಯ.

ಎಲ್ಲಿನವರೆಗೆ ಈ ಬಗೆಯ ವಿಷದ ಬಿತ್ತಗಳು ಬದುಕನ್ನು ಹೊಲೆಗೆಡಿಸುವುವೋ ಸಂಕಟಗಳನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸುತ್ತವೆಯೋ ಅಲ್ಲಿನವರೆಗೂ ಕವಿಯ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಶಾಂತಿಯಿಲ್ಲ; ಅವನ ನಾಲಿಗೆಗೆ ವಿರಾಮವಿಲ್ಲ; ಅವನ ಲೇಖನಿಗೆ ಬಿಡುವಿಲ್ಲ. ಆಗಲೂ ಕವಿ ಮಾತ್ರ ಕಠಿಣಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ಕಠಿಣವನ್ನಾಗಲಿ ಅನ್ಯಾಯಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ಅನ್ಯಾಯವನ್ನಾಗಲಿ ಎದುರು ನಿಲ್ಲಿಸಲು ತೊಡಗಬಾರದು. ಕರುಣೆ, ಪ್ರೀತಿ, ತಿಳಿವಳಿಕೆ, ಸಹನೆ, ವಿಶಾಲಬುದ್ಧಿ, ಕ್ಷಮೆ, ಔದಾರ್ಯಗಳೇ ಕವಿಯ ಆಯುಧಗಳು. ಅವುಗಳ ಮೂಲಕವೇ ಎಲ್ಲ ಬಗೆಯ ತಾಮಸವನ್ನೂ ಆತನು ನಿವಾರಿಸಬೇಕು. ಕೆಟ್ಟದರ ಕೆಟ್ಟತನವು ಅದಕ್ಕೇ ಅಸಹ್ಯವಾಗುವಂತೆ ಮಾಡಿ ಅದರ ಹೃದಯವನ್ನು ತೆರೆಯಿಸಬೇಕು. ಮೃದು ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಿಗೂ ಸಾಧ್ಯವಾಗದೆ, ಧರ್ಮದ ಹೊರ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಅಡಗಿ

ವಂಚಿಸುತ್ತ, ಅತಿ ವ್ಯಾಸಕವಾಗಿರುವ ದೌಷ್ಟ್ಯಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ಜನರ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಸೆಳೆಯಬೇಕಾದಾಗ ಮಾತ್ರ ಅದು ನಿಷ್ಕುರದೀಕ್ಷೆಯನ್ನು ವಹಿಸಿ ಇತರ ಎಲ್ಲ ದನಿಗಳನ್ನೂ ಮುಳುಗಿಸಿ ತುತೂರಿಯಂತೆ ತನ್ನ ಕರೆಯನ್ನು ತಾರಕ್ಕೆ ಎತ್ತಬೇಕಾಗುವುದು. ಅಲ್ಲಿಯೂ ತನ್ನ ಉದ್ದೇಶದ ಶ್ರೇಷ್ಠತೆಗೆ ಕುಂದು ಬಾರದಂತೆ ತನ್ನ ಪ್ರಭಾವವು ಅಮೃತವಾಗುವಂತೆ ಜಾಗೃತವಾಗಿರಬೇಕಾಗಿರುವುದು. ಸತ್ಯ, ನ್ಯಾಯ, ಅರ್ಜವಗಳ ಸೇವೆಗೂ ಪ್ರಚಾರಕ್ಕೂ ನಿಂತು, ಅವುಗಳ ದಿವ್ಯದರ್ಶನಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟು, ಜನರ ಮನಸ್ಸಿನ ಕಿಲುಬುಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಹರಿಸಿ, ಬಾಳಿಗೆ ಹೊಸ ರಕ್ತವನ್ನೂ ಚೈತನ್ಯವನ್ನೂ ತುಂಬುತ್ತ, ಶುಚಿ ಸತ್ಯ ಸೌಂದರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಪಕ್ಷಪಾತವನ್ನೂ ಶ್ರದ್ಧೆಯನ್ನೂ ತುಂಬುವ ಕಾವ್ಯದಿಂದ ಇತರ ಯಾವ ವಿಧಾನದಿಂದಲೂ ಸಾಧ್ಯವಾಗದ ಶುಭ ಪರಿಣಾಮವು ಸಾಧಿತವಾಗುವುದು. ಅಂತಹ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಲಾಭದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಲ್ಲ. ಅದಕ್ಕೆ ಅದೇ ಪ್ರಮಾಣ. ಅದೇ ಫಲ. ಸ್ವರಸಬಲದಿಂದ ಅದು ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಒಲಿಸಿ ಸವಿ ಮಾಡುವುದು. ಇಂತಹ ಕವಿ ಹೃದಯವು ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ ಹೊಂದಿದಂತೆಲ್ಲ ಮನುಷ್ಯನ ಮೂರ್ತಿ ಬೆಳೆಯುವುದು; ಕಾವ್ಯವು ಮನುಷ್ಯನ ಅತ್ಯುದಾತ್ತ ಕಲ್ಪನೆಗಳ ನೆಲೆಬೀಡಾಗುವುದು.

ಈ ಸ್ಥಿತಿಯು ಇಂದಿನ ಜೀವನಕ್ಕೆ ಇನ್ನೂ ಬಹು ದೂರದಲ್ಲಿದೆ; ನಮ್ಮ ಕೈಗೆ ಎಟುಕದಷ್ಟು ಎತ್ತರದಲ್ಲಿದೆ. ಅದರ ಬಳಿಗೆ ಪ್ರತಿ ಹೆಜ್ಜೆಗೂ ಸಾರುವುದು ನಮ್ಮ ಕೆಲಸ; ಅದಕ್ಕೆ ಕೈಚಾಚಿ ಕರೆಯುವುದು ನಮ್ಮ ಕೆಲಸ. ಈ ಭವ್ಯ ಭೈರವೇ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಕೆಲಸಮಾಡುವವರಿಗೆಲ್ಲ ದೇವರು; ಅದರ ಸಾಧನೆ ಯೊಂದೇ ಪೂಜೆ; ಅದರ ಸೇವೆ ಪ್ರಚಾರಗಳೇ ದೇವರ ಸೇವೆ.

ಇಂತಹ ಕವಿಜೀವನವನ್ನು ಕೈಕೊಳ್ಳುವುದು ಎಲ್ಲರ ಪಾಲಿಗೂ ಬರುವ ಭಾಗ್ಯವಲ್ಲ. ಅದನ್ನು ತಿಳಿದು ತಮ್ಮ ಶಕ್ತಿಯ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಸೇವೆಮಾಡುವುದು ಮಾತ್ರ ಎಲ್ಲ ಕವಿಗಳ ಪಾಲಿಗೂ ಬರಬಹುದಾದ ಕೆಲಸ. ಇಂತಹ ಉದ್ಯಮ ಸಮಾರಂಭಗಳಲ್ಲಿ ಭಾಗಿಗಳಾಗಿ, ಬೇಕಾಗುವ ಎಲ್ಲ ಅನುಕೂಲಗಳನ್ನೂ ಅವಕಾಶಗಳನ್ನೂ ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಡುವುದು ಮಾತ್ರ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಎಲ್ಲ ಕಾಲಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಸುಲಭವಾಗಿ ದೊರೆಯಬಲ್ಲ ಪುಣ್ಯ. ಅಂತಹ ಪುಣ್ಯವನ್ನು ನಮ್ಮ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ನಾನು ತಮ್ಮನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುತ್ತಿದ್ದೇನೆ.

ಕಲೆಯ ಪ್ರಪಂಚ

ಸಂಗೀತ, ಸಾಹಿತ್ಯ, ಚಿತ್ರ, ಶಿಲ್ಪ, ನಾಟ್ಯ ಇವನ್ನು ನಯಕಲೆಗಳೆನ್ನುವುದು ವಾಡಿಕೆ. ಇವೆಲ್ಲಕ್ಕೂ ಸಾಮಾನ್ಯವಾದ ಒಂದು ಧರ್ಮವಿದೆ; ಒಂದೊಂದಕ್ಕೂ ವಿಶೇಷ ಲಕ್ಷಣಗಳಿವೆ. ಸಾಮಾನ್ಯ ಧರ್ಮವೇ ಕಲೆಯ ಮೂಲಸ್ವರೂಪಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ್ದು. ಕಲೆಯ ಉತ್ಪತ್ತಿ ಹೇಗೆ? ಗುರಿಯೇನು? — ಎಂಬುದು ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಈ ಸಣ್ಣ ಲೇಖನದ ವಿಷಯ.

ಚೆನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿದ ಯಾವ ಪದಾರ್ಥವನ್ನು ಕಂಡರೂ ಅಲ್ಲಿ ಕಲೆಗಾರಿಕೆ ಕಾಣುತ್ತೇವೆ. ಪ್ರಯೋಜನದ ಎಣಿಕೆಯ ಜೊತೆಗೆ ಒಂದಕ್ಕಿಂತ ಇನ್ನೊಂದು ಮನೋಹರವಾಗಿದೆ ಎನ್ನುತ್ತೇವೆ. ಗುಣಗಾನ ಮಾಡಿ ಪಕ್ಷಪಾತ ತೋರಿಸುತ್ತೇವೆ. ಇದು ಏಕೆ ಎಂಬುದು ನಮ್ಮ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಒಳಪಡುವ ಸಂಗತಿ. ಅದರೂ ಅಲ್ಲಿ ವಿಮರ್ಶೆಯ ಭಾಗವೆಚ್ಚಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಈ ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ ಅದಕ್ಕೆ ಎರಡನೆಯ ಸ್ಥಾನ. ಕಲೆಯಲ್ಲಿ ಚೆನ್ನವೆಂದರೇನು? ಅದರ ಜೀವ ಎಲ್ಲಿದೆ ಎಂಬುದೇ ಇಲ್ಲಿ ಪರ್ಯಾಲೋಚ್ಯ.

ಪ್ರತಿ ಕಲೆಗೂ ಸಾಧನಗಳು ಬೇರೆ ಬೇರೆ: ಚಿತ್ರದಲ್ಲಿ ಬಣ್ಣ, ಕುಂಚಿ, ಹಲಗೆ, ಕಾಗದ, ಬಟ್ಟೆ ಸಾಧನಗಳು; ಸಂಗೀತದಲ್ಲಿ ಕಂಠಗುಣ, ವಾದ್ಯಗಳು ಹಾಗೆ; ನಾಟ್ಯಕ್ಕೆ ತಾಳಗತಿ, ಅಂಗಭಂಗಿ, ಚಲನೆ ಸಾಧನಗಳು; ಶಿಲ್ಪಕ್ಕೆ ಮಣ್ಣು, ಕಲ್ಲು, ಗಾರೆ, ಮರ, ಲೋಹ, ಬಟ್ಟೆ, ಅರಗು, ಬೆಂಡು ಮುಂತಾದ ವಸ್ತುಗಳ ಜೊತೆಗೆ ಕಾಣಿಕೆ ಕಡೆಗೋಲು, ಗಜಗಡ್ಡಿ ಉಳಿ, ಸುತ್ತಿಗೆ ಸಾಧನಗಳು; ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೆ ಮಾತುಗಳ ಶಬ್ದಾರ್ಥ ಧ್ವನಿ ಅವು. ಕಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಉಪಜಾತಿಗಳುಂಟು. ಚಿತ್ರದಲ್ಲಿ ರೇಖಾಚಿತ್ರವೂ ವರ್ಣಚಿತ್ರವೂ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ರೀತಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತವೆ; ನಾಟ್ಯದಲ್ಲಿ ಅಭಿನಯ ಭಾಗ, ನರ್ತನ ಭಾಗ ಬೇರೆ ಬೇರೆ; ಶಿಲ್ಪದಲ್ಲಿ ಮಂದಿರಶಿಲ್ಪ, ಮೂರ್ತಿಶಿಲ್ಪ ಬೇರೆ ಬೇರೆ.*

* ಮೂರ್ತಿಶಿಲ್ಪದ ಭಂಗಿಯಲ್ಲಿ ನೃತ್ಯಘನಿಸಿ (Frozen Dance) ಕಾಣುವುದನ್ನು ವರು. ನೃತ್ಯವನ್ನು ದ್ರವಶಿಲ್ಪವೆನ್ನಬಹುದು (Liquid Sculpture). ವಾಸ್ತುಘನಿಸಿದ ಸಂಗೀತದಂತೆ; ಸಂಗೀತ ದ್ರವವಾಸ್ತುವಿನಂತೆ.

ಒಂದಕ್ಕೆ ಇನ್ನೊಂದು ಸಹಾಯ ಕೊಡಬಹುದು ; ಕಳೆತುಂಬು ಹೆಚ್ಚಿಸಬಹುದು. ಸಂತೋಷ ಪ್ರಯೋಜನಗಳು ಕೂಡಿ ಎರಡು ಅಥವಾ ಹಲವು ಕಲೆಗಳ ಮೇಳದಿಂದ† ಕಾಂತಿಪ್ರಭಾವಗಳ ಅತಿಶಯತೆಯೂ ರಂಜನಾ ಶಕ್ತಿಯೂ ಹೆಚ್ಚಬಹುದು. ಒಂದು ಕಲೆ ಕಣ್ಣಿಗೊ ಕವಿಗೊ ಯಾವವೊಂದು ಅನುಭವಾಂಗಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚು ತೃಪ್ತಿ ಕೊಡಬಹುದು. ಚಿತ್ರ, ಶಿಲ್ಪ, ನಾಟ್ಯ, ಅಭಿನಯ — ಇವು ಮೊದಲು ಕಣ್ಣಿಗೆ ಗೋಚರ. ಸಂಗೀತ,‡ ಮೊದಲು ಕವಿಗೆ ; ಶಿಲ್ಪ, ಸ್ಪರ್ಶಕ್ಕೆ, ಕಣ್ಣಿಗೆ. ಕೆಲವುಗಳ ಅನುಭವ ಏಕಾಂತದಲ್ಲಿ ಸುಖ ; ಕೆಲವಕ್ಕೆ ಜನಸಂಗತಿ ಕಳೆ ಕೊಡುವುದು. ಚಿತ್ರಗಾನಗಳಲ್ಲಿ ನೇರವಾದ ಹೊರ ಪ್ರಯೋಜನ ಇದ್ದರೆ ಇರಬಹುದು, ಇಲ್ಲವಾದರೆ ಬೇಡ. ಮಂದಿರ ಶಿಲ್ಪ ಹಾಗಲ್ಲ ; — ಜನದ ವಾಸಕ್ಕೂ ನೆರೆತಕ್ಕೂ ಪೂಜಾ ಅಥವಾ ಸಭಾ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೂ ಆದುದು. ಕೆಲವು ಅರ್ಥಶಕ್ತಿಯಿಂದಲೇ ಪೂರ್ಣವಾಗಬೇಕು, ಸಾಹಿತ್ಯದಂತೆ ; ಕೆಲವಕ್ಕೆ ಸಂಪೂರ್ಣ ಅರ್ಥಸ್ಪಷ್ಟತೆ ಇಲ್ಲ, ಸಂಗೀತ ನರ್ತನಗಳಂತೆ. ಹಾಗೆ ಇಲ್ಲದಿರುವುದೇ ಅವುಗಳ ಹಿರಿಮೆ.* ಪ್ರಯೋಜನವೂ ಅಭಿಪ್ರಾಯಪ್ರಕಾಶನವೂ ಕಾರ್ಯಪ್ರಜೋದನೆಯೂ ಎಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯವೋ ಅಲ್ಲಿ ಸಮಾಜಸಂಬಂಧವೂ ವ್ಯವಹಾರದ ಬೆಲೆಗಳೂ ಮುಂದಾಗುವುವು.

ಈ ಸಾಧನಗಳನ್ನು ಹೇಗೆ ಸಂಗ್ರಹಿಸಬೇಕು ? ಅವುಗಳ ಗುಣವೇನು, ಬಲವೇನು ? ಅವುಗಳ ಸಮ್ಮೇಳನ ಯಾವ ರೀತಿ ಆದರೆ ಕೆಲಸ ಚೆನ್ನಾಗುವುದು ಎಂಬುದು ಕೃತಿಕಾರನ ಅವಧಾನದಲ್ಲಿರತಕ್ಕದ್ದು : ಅವನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸುವ ಆತನ ವಸ್ತು ಪರಿಜ್ಞಾನ, ಲೋಕಾನುಭವ, ಸಂಪ್ರದಾಯದ ತಿಳಿವಳಿಕೆ, ಕಾರ್ಯಾಭ್ಯಾಸ ಮುಂತಾದವೂ ಅಗತ್ಯವೂ ಹಾಗೆಯೇ. ಕವಿಯ

† ಉದಾ. ಗಮಕದಲ್ಲಿ ಕಾವ್ಯ, ಸಂಗೀತ ; ವಾಸ್ತುರಚನೆಯಲ್ಲಿ ಆಕೃತಿಶಿಲ್ಪ, ಚಿತ್ರ ; ನಾಟಕ ಪ್ರದರ್ಶನದಲ್ಲಿ ಸಂಗೀತ, ವೇಷಭೂಷ, ಸಾಹಿತ್ಯ, ನೃತ್ಯ, ಚಿತ್ರ ಇತ್ಯಾದಿಗಳ ಮೇಳದಂತೆ.

‡ ಬರೆದಿಟ್ಟ ಸಂಗೀತವೂ ಅಚ್ಚಾದ ಕವಿತೆಯೂ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಮೊದಲು ಗೋಚರವಾದರೂ ಒಂದು ನಾದಮೇಳವಾದ ಹೊರತು ಅಪೂರ್ಣ ; ಇನ್ನೊಂದು ಶಬ್ದಾರ್ಥಗತಿಯಾಗಿಯೇ ಪೂರ್ಣಗೊಳ್ಳಬೇಕು.

* ಎಲ್ಲ ಕಲೆಗಳೂ ಶುದ್ಧ ಸಂಗೀತದ (ಉದಾ. ರಾಗಾಲಾಪನೆಯ) ಮಟ್ಟಕ್ಕೆ ಏರಿ ಸಿದ್ಧಿಪಡೆಯಲು ಬಯಸುತ್ತವೆ ಎನ್ನುವುದುಂಟು.

ಕೃತಿ ಕಾವ್ಯ ಎನ್ನುವುದು ಕವಿಯ ಕವಿತನದ ಅಗತ್ಯವನ್ನು ಹೇಗೆ ಒತ್ತಿ ಹೇಳುವುದೋ ಹಾಗೆಯೇ ಎಲ್ಲ ಕಲೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಕೃತಿಕಾರನು ಕಲೆಗಾರನಾಗಿರುವುದು ಮೊದಲ ಅಗತ್ಯ. ತನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಂತೆ ಉಪಕರಣಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾದ ನಯದ ಅಥವಾ ವ್ಯಂಜನೆಯ ಕೆಲಸ ಆತನಿಗೆ ಸೇರಿದ್ದು. ಈ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯದ ಕುಶಲತೆ, ನಾಜೂಕು, ನುಣುಪು, ಸಮ್ಮಿಶ್ರಣ ಅಥವಾ ವಿನ್ಯಾಸ ಚಾತುರ್ಯ, ಕಲಾವಸ್ತುವನ್ನು ಸ್ಥಿರವಾಗಿ ಉಳಿಸಲು ಕೈಕೊಳ್ಳಬೇಕಾದ ಹದಗಳು ಮುಖ್ಯವಾಗುತ್ತವೆ. ಇದೆಲ್ಲ ಕಸಬು ದಾರಿಕೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ್ದು : ಒಂದು ಕಾರ್ಯಾಗಮ, ತಂತ್ರಲೋಕ, ವಿಧಾನಪ್ರಪಂಚ. ಯಾವ ಕಲೆಗಾರನಿಗೆ ವಸ್ತುಪರಿಜ್ಞಾನವೂ ಸಾಧನದ ಪರಿಚಯವೂ ನಿಪುಣತೆ ಕೈಚಳಕಗಳೂ ಮೇಲೂ ಅಂಥವನ ಕೃತಿ ಮೇಲಾಗ ಬಲ್ಲದೆಂಬುದನ್ನು ಹೇಳುವ ಸಂಗತಿ. ಇವುಗಳದು ಉಪಕರಣಯೋಗ ; — ಕಲೆಯ ಸತ್ತ್ವಕ್ಕೆ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ್ದಲ್ಲ. ಸಂಪ್ರದಾಯವಾಗಿ ಬಂದ ಸಮಯಗಳೂ ಸಂಕೇತಗಳೂ ರೀತಿನಿಯಮಗಳೂ ಹಾಗೆಯೇ. ಅವನ್ನು ಕಲಿತಿದ್ದು ಎಂದಿನಂತೆ, ಎಲ್ಲರಂತೆ ಚೆನ್ನಾಗಿಯೇ ಮೇಲಾಗಿಯೇ ಬೀಳಾಗಿಯೇ ಕೆಲಸ ತೂಗಿಸುವ ಶಕ್ತಿ ಕೂಡ ಅಂತೆಯೇ. ಇಲ್ಲಿ ಕೇವಲ ನೆನಪು, ಅಭ್ಯಾಸ ಕೈಪಳಕೆ ಮುಂದಾಗುವುವು. ಕಲೆಗಾರನಿಗೆ ಇವೆಲ್ಲ ಹೊರಗಿನ ನೆರವು. ಇದು ಕುಶಲಕರ್ಮಪ್ರಪಂಚ. ಹಲವೇಳೆ ಬರಿಯ ಕಲಿತ ಪಾಠ ಒಪ್ಪಿಸುವ, 'ಅನು ಕರಣದ ಅಥವಾ ಅನುವಾದದ ಕೆಲಸ. ಜೊತೆಗೆ ಕಲೆಗಾರನು ಪಡೆದುಕೊಂಡಿರುವ ವಿದ್ಯೆ, ವಿವೇಚನೆ, ಸಂಸ್ಕಾರ, ಲೋಕಾನುಭವಗಳು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಇದ್ದು ಕೊಂಡು ಕೈನೆರವಾಗಬಲ್ಲ ಸಾಮಗ್ರಿಮಾತ್ರ ಆಗುವುವು. ಎಲ್ಲಿ ಅನುಭವ ಮತ್ತು ದರ್ಶನಭಾಗ್ಯಂತ ಕರ್ಮಕುಶಲತೆ ಹೆಚ್ಚಿ ಅಲ್ಲಿ ಕಲೆಯ ದರ್ಜೆ ಎರಡನೆಯದು. ಇಲ್ಲಿ ಕಲೆಯನ್ನು ಭಾವಾವೇಶದಿಂದ ಕೂಡಿದ ಅನುಭವದ ಅಥವಾ ದರ್ಶನದ ಮೋಹಕರೂಪಣ, ಅಭಿವ್ಯಂಜನೆ ಎಂದು ಎಣಿಸಲಾಗಿದೆ.*

* ಒಂದು ಕಡೆ ಕಲೆಗೂ ಇನ್ನೊಂದುಕಡೆ ಜಗತ್ತಿನ ಕ್ಷೇಮಕ್ಕೂ ಸಮಾಜಕ್ಕೂ ಧರ್ಮಕ್ಕೂ ಯಾವ ಬಗೆಯ ಸಂಬಂಧವಿರಬೇಕು ? ಕಲೆಯ ಕಾರ್ಯ ಹೇಗಿದ್ದರೆ ಮಾತ್ರ ಅದೇಯ ? ಮುಂತಾದ್ದನ್ನು ಮುಂದುಮಾಡುತ್ತಿಲ್ಲ. ಆ ಎಣಿಕೆ ಬೇರೆ. ಅವಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ವಿರಸಗಳುಂಟಾದಾಗ ಕೇವಲ ಕಲಾ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದಲ್ಲ ಅದನ್ನು ವಿಮರ್ಶೆ ಮಾಡಬೇಕಾದುದು.

ಕಲೆಯ ಸ್ವರೂಪವೇನು? ಗುರಿಯೇನು? ಎಂಬವು ಎರಡು ಪ್ರಶ್ನೆಗಳಂತೆ ಕಂಡರೂ ಮೂಲತಃ ಒಂದನ್ನರಿತರೆ ಇನ್ನೊಂದನ್ನು ಅರಿತಂತೆಯೇ. ಆದರೂ ಜನ ಒಂದನ್ನು ಲೆಕ್ಕಿಸದೆ ಇನ್ನೊಂದಕ್ಕೆ ಹಟೆ ಹಿಡಿಯುವುದುಂಟು. ಕಲೆಯ ಗುರಿ ಇದು ಎಂದು ಒಬ್ಬರೆಂದರೆ ಇನ್ನೊಬ್ಬರು ಕಲೆ ಅದನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು ಮತ್ತೊಂದನ್ನು ಬಿಡಬೇಕು ಎಂದು ವಿಧಿಸಬರುವರು. ಆ ವಿಧಿಗಳೋ — ನಾನಾ ಬಗೆಯವು. ಕಲಾಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಕುರಿತ ಮಾತುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಎಷ್ಟೋ ಮತ, ವಾದ, ವಿಧಿ, ಶಾಸನಗಳು.

ಕಲೆ ಸುಂದರವಾಗಿರಬೇಕು; ಜೀವನದ ಪ್ರಮಾಣಗಳನ್ನು, ಉಳ್ಳಂತೆ, ಸತ್ಯವಾದ ಅಂಗರಚನೆಯನ್ನೇ ಕಾಣಿಸಬೇಕು; ಬದುಕಿನ ಪ್ರತಿಬಿಂಬದಂತಿರಬೇಕು; ಸಂತೋಷವನ್ನೂ ವಿನೋದವನ್ನೂ ಉಂಟುಮಾಡಬೇಕು; ದಿನಚರಿಯಿಂದ ಮನಸ್ಸನ್ನು ತಿರುಗಿಸಿ ಮರಸಬೇಕು, ಹಗುರಗೊಳಿಸಬೇಕು; ತಿಳಿವನ್ನೂ ಧರ್ಮಬುದ್ಧಿಯನ್ನೂ ಹುಟ್ಟಿಸಿ ಬಲಿಸಬೇಕು; ಬದುಕಿನ ವಿಮರ್ಶೆಯಾಗಬೇಕು; ದೇಶಭಕ್ತಿ ಹುಟ್ಟಿಸಬೇಕು; ಜನರಿಂದ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿಸುವಂಥದಾಗಬೇಕು; ಮನಸ್ಸಿನ ಗಾಯಗಳನ್ನು ಮಾಯಿಸಿ ಸಂತಯಿಸಬೇಕು, ಅಶಾಂತಿಗಳೆಂಬಾರದು; ಹಿಂದಿನ, ದೂರದ, ಕನಸಿನ ಪ್ರಪಂಚಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಇಂದಿನ ವಸ್ತುಜೀನಕ್ಕೆ ನೇರವಾಗಿ ಹೊಂದಬೇಕು; ಮಾನುಷವನ್ನು ಅತಿಮಾನುಷವಾಗಿಯೂ, ಅತಿಮಾನುಷವನ್ನು ಮಾನುಷದಂತೆಯೂ ಕಾಣಿಸಬೇಕು; ಪರಮಾರ್ಥಸಾಧನೆಗೆ ನೆರವಾಗಬೇಕು; ರಾಜಕೀಯ, ಸಾಮಾಜಿಕ, ಆರ್ಥಿಕ ಸಮತಾವಾದಗಳ ವಾಹಕವಾಗಬೇಕು, — ಹೀಗೇ ನೂರಾರು ಬಯಕೆ ಜನಕ್ಕೆ. 'ಕಲೆ' ಈ ವರೆಗೆ ಈ ಎಲ್ಲ ಬಗೆಯ ಕೆಲಸಕ್ಕೂ ನೆರವಾಗಿದೆ. ಸಮಾಜದ ನಡುವೆ ಬದುಕಬೇಕಾಗಿರುವ ಕಲೆ ಗಾರನಿಗೆ ಇದು ಅನಿವಾರ್ಯ; ಸಹಜ. ಅವನ ಸ್ಫೂರ್ತಿ ಉದ್ದೇಶಗಳೆಲ್ಲ ಆ ಈ ದೃಷ್ಟಿರೀತಿ ಸೇರಿಕೊಳ್ಳುವುವು; ಏಕೆಂದರೆ ಅವು ಆತನ ಮನುಷ್ಯತ್ವಕ್ಕೆ ಅಂಟಿಕೊಂಡವು. ಕಲೆಗಾರನ ರೀತಿಯನ್ನು ಹೇಳುವಾಗಲೂ ನಾಲಾರು ಬಗೆಗಳುಂಟು. ವೃದ್ಧಮಾರ್ಗ, ಕಟುಮಾರ್ಗ, 'ನವೋದನ' ಕಲ್ಪನಾಮಾರ್ಗ, ಧೈರ್ಯಮಾರ್ಗ, ಸಂಕೇತಮಾರ್ಗ, ವ್ಯಂಗ್ಯ ಅಥವಾ ವಿಡಂಬನಮಾರ್ಗ, ಕ್ರಾಂತಿಮಾರ್ಗ ಮುಂತಾದ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸುವುದುಂಟು. ಇದರ ಜೊತೆಗೆ, ಇಂಥ ವಿಷಯ ಮಾತ್ರ ಕಲೆಗೆ ಒಪ್ಪು;

ಇನ್ನು ಕೆಲವನ್ನು—ಚೆಲುವಲ್ಲದವನ್ನು, ಸೊಬಗಲ್ಲದವನ್ನು—ಮುಟ್ಟಲೇಕೂಡದು; ಇಂತಹವು ಹೊಂದುವುದೇ ಇಲ್ಲ; ಇಂಥ ಮಾತು, ರಾಗ, ಬಣ್ಣ ಈ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರ ಸರಿ, ಮತ್ತೊಂದಕ್ಕೆ ಸಲ್ಲದು ಎಂಬ ಮಾತು ಬೇರೆ. ಅಳತೆ, ಪ್ರಮಾಣ ಹೀಗಿದ್ದರೆಯೇ ಗುಣ, ಚೆಲುವು; ಇದು ಶುದ್ಧವಲ್ಲ, ಮಿಶ್ರ, ಸಂಕೀರ್ಣ ಅದುದರಿಂದ ಚೆನ್ನವಲ್ಲ, ಮೇಲಲ್ಲ; ಇದು ಸಂಪ್ರದಾಯವಲ್ಲ, ವಿದೇಶೀಯ, ಅತಿನವೀನ—ಅದುದರಿಂದ ಪ್ರಯೋಜನವಿಲ್ಲ ಎಂಬ ತರ್ಕ ಬೇರೆ.

ಮೇಲಿನವು ಹೊರಗಿನವರ ವಾದಗಳಾದರೆ ಕಲೆಗಾರರೇ ನುಡಿಯುವರು: ಕಲೆ 'ನಿಯತಿ ಕೃತ ನಿಯಮ ರಹಿತ' ವಾದ್ವು; 'ಅನನ್ಯ ಪರತಂತ್ರ' ವಾದ್ವು; ಕಲೆಗೆ ಬೇರೆ ಸಿದ್ಧಿ ಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ; ಕಲೆಯ ಉತ್ಪತ್ತಿ, ರೀತಿ ಕಲೆಗಾಗಿಯೇ; ಅದಕ್ಕೆ ಅವೇ ಪ್ರಮಾಣ; ಹೊರಗಿನ ಯಾವುದಕ್ಕೂ ಅದು ಜೇತಮಾಡಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ; ಪರಿಸ್ಥಿತಿಗೆ ಕೂಡ ಕಲೆ ರರಣಲ್ಲ; ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಪ್ರಯೋಜನವನ್ನೂ ಅದು ಎಣಿಸಬೇಕಾದ್ದಿಲ್ಲ. ಶುದ್ಧ ವಿಜ್ಞಾನವಿರಬಹುದಂತೆ, ಶುದ್ಧ ಕಲೆ ಏಕೆ ಕೂಡದು?—ಹೀಗೆ ಈ ಕಡೆಯ ವಾದ. ಈ ಎಲ್ಲ ವಾದಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಸತ್ಯಾರವಿದೆ. ಅತಿ ಮಾಡಿದರೆ ಮಾತ್ರ ಎಲ್ಲ ಕಡೆಯೂ ಹದಕೆಡುವುದು. ಆ ಒಂದೊಂದೂ ಕಲೆಯ ಒಂದೊಂದು ಲಕ್ಷಣವನ್ನೂ ಮುಖವನ್ನೂ ಮಾತ್ರ ಕಾಣಿಸುವುದು; ಯಾವುದೂ ಏಕೈಕವಾದ ಜೀವ ಸೂತ್ರವಲ್ಲ ಕಲೆಗೆ. ಎಲ್ಲವೂ (ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ಹುಟ್ಟಲಿರುವವೂ ಸೇರಿ) ಕಲೆಯ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯನ್ನೂ ಕಾರ್ಯರಂಗವನ್ನೂ ಸೂಚಿಸಬಲ್ಲವಾಗಿರುವಾಗ ಯಾವ ಒಂದಕ್ಕೇ ಆಗಲಿ ಸರ್ವಪ್ರಾಧಾನ್ಯ ಕೊಟ್ಟು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಕಲೆ ಮುಗಿ ಯಿತೆನ್ನುವುದು ಸರಿಯಾಗದು. ಸರಸ್ವತಿಯ ಕಳೆಕಾಂತಿಗಳಿಗೆ ಮಿತಿಯೆಲ್ಲೆ?

ಕಲಾಕೃತಿ ಹುಟ್ಟುವ ಸಂದರ್ಭವನ್ನು ತಿಳಿದರೆ ಈ ವಾದಗಳಲ್ಲಿ ಬಹುಶಃ ಯಾವುದರ ಹಸರ ಎಷ್ಟು ಎಂಬುದು ತಿಳಿದೀತು.* ಆನೇಕ ಸಾಮಗ್ರಿ; ಕಲೆಗಾರ, ಆತನ ಮನಸ್ಸು, ಸಾಧನಗಳು; ಕಲಾಕೃತಿ, ಅದರ ಸ್ವರೂಪ, ಪ್ರಯೋಜನ, ಪರಿಣಾಮಗಳು; ಕಲಾವಿಮರ್ಶೆ-ಎಂದಾದರೂ ವಿಷಯದ ಸೆಲಸು ಇದೆ. ಹೀಗೆ, ಒಂದುಭಾಗ ಸೃಷ್ಟಿಮಾಡುವ ಕಲೆಗಾರನದು; ಇನ್ನೊಂದು ನಿರ್ಮಾಣವಾಗಿ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲುವ ಕೃತಿಯದು; ಮೂರನೆಯದು ಅವರ

* ಇಲ್ಲಿ ಈ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದಲೇ ವಿಷಯವನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸುತ್ತಿರುವುದು.

ಸ್ವೀಕಾರ, ವಿಮರ್ಶೆ. ಜೊತೆಗೆ ಇನ್ನೊಂದು ಸಂಗತಿ: ಹುಟ್ಟಿಬರುವ ಕಲಾ ಕೃತಿ ಹೊಮ್ಮುವ ಲಕ್ಷಣಗಳು ಮಾತ್ರ ಅದರ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ತಿಳಿಸುವುವು. ಉಳಿದ ವಿಮರ್ಶೆ ಅವರ ಇವರ ಅಭಿಪ್ರಾಯಪ್ರಪಂಚ; ಅವರು ಇವರು ಮಾಡುವ ಚರ್ಚೆ, ಸಿದ್ಧಾಂತ; ಈ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಆ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನಿರೀಕ್ಷಿಸುವ, ಪಡೆಯುವ, ಪಡೆಯದ ಫಲಪರಿಣಾಮಗಳು; ಇಲ್ಲವೇ, ಕೃತಿಗಳ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಅಡಗಿ ಅದನ್ನು ನಡಸಿ ಕಾರ್ಯಮಾಡುವ ರೂಪಣಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಕುರಿತು ಸಾಮಾನ್ಯತತ್ವವನ್ನು ಅನುಮಾನಿಸುವ, ಗ್ರಹಿಸಿ ಕೂಡಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನಗಳು. ಕಲೆಯೆಂಬ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾದ ಯಾವುದೂ ವಸ್ತುವಿಲ್ಲ—ವಿವರಿಸುವುದಕ್ಕೆ, ವಿಭಜನೆ ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ, ಪರೀಕ್ಷಿಸುವುದಕ್ಕೆ. ಈ ವರೆಗೆ ಕಲೆಗಾರರು ನಿರ್ಮಾಣಮಾಡಿರುವ, ಈಗ ಮಾಡುತ್ತಿರುವ ಕೃತಿಗಳು; ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಅಡಗಿ ರೂಪುಗೊಂಡು ಇರುವ ಭಾವಭೂಮಿಕೆ; ಅಲ್ಲಿನ ಜೀವಶಕ್ತಿಯ ವಿಲಾಸ. ಕಲಾಶಾಸ್ತ್ರವೆಂದೊ ಕಲೆಯ ತತ್ವವೆಂದೊ ಮಾತನಾಡುವಾಗ ಕಲೆಗಾರರೂ ಇತರರೂ ಆಕೃತಿಯ ಮತ್ತು ರೂಪಣದ (Form and Representation) ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಅಡುವ ಮಾತು, ಮಾಡುವ ಸಿದ್ಧಾಂತ, ನಟ್ಟು ಬೆಳಸುವ ಶಾಸ್ತ್ರ—ಎಂದರೆಯಬೇಕು.

ಕಲೆಗೂ ಸಾಧನಸಾಮಗ್ರಿಗೂ ಇರುವುದು ಹೊರಸಂಬಂಧ ಮಾತ್ರ. ಆಗಮ ಭಾಗಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚು ಬೆಲೆಯಾಗಲಿ, ಗೌರವವಾಗಲಿ, ಕಾರ್ಯವಾಗಲಿ ಇಲ್ಲ—ಎನ್ನಲಾಗದು. ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ತೋರಿದುದನ್ನು ಅಂತೆಯೇ ರೂಪಿಸುವ ಕೈಕೆಲಸ, ಕುಶಲತೆ, ಶಕ್ತಿ ಇಲ್ಲವಾದರೆ ಕಲೆಯ ಕಾಂತಿ ಕುಂದುವುದು. ಕಂಡೀತು ತಾನೇ ಏನು? ಕೌಶಲ ಮೇಲಾದಂತೆಲ್ಲ ರೂಪಣಶಕ್ತಿ ಮೇಲಾಗುವುದು. ತಕ್ಕ ವ್ಯಂಜಕ ಶಕ್ತಿಯೂ ಕೈಹದವೂ ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ದರ್ಶನಸಂಪತ್ತೂ ರೂಪ್ಯದ ಒತ್ತಡವೂ (the Vision and the Impulse to Form) ಎಂಥನೇ ಇದ್ದರೂ ರೂಪಣ ಉಂಟಾಗುವುದು. ಕಾರ್ಯ ಕುಶಲತೆ ಅತ್ಯುತ್ತಮವಾದರೆ ಕೂಡ ಕೃತಿ ಸಂಪೂರ್ಣ ಕಲಾಪದವಿಗೆ ಏರದೆ ಇರಬಹುದು,† ಕೇವಲ ಕುಶಲ ಕರ್ಮಕ್ಕೆ ಮೀರಿ, ಕೈಗೆ ಸಿಕ್ಕದ, ಅನಂತ

† ಲಕ್ಷಣಸೂತ್ರಗಳನ್ನು ಮುಂದಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಕಾವ್ಯ ಬರೆದಾಗ ಕೃತಿ ಎಷ್ಟು ಬರಡಾಗುವೆಂಬುದನ್ನು ಯಾರರಿಯರು? ಮಾತ್ರ, ಗಣ ಸರಿಯಾಗಿಟ್ಟು ಪಂಗ್ತಿ ಪದ್ಯ ಕಟ್ಟಿದ ಮಾತ್ರಕ್ಕೆ ಸ್ತೋತ್ರಗಳಿಗೆ ಜೀವ ಬಂದೀತೆ? ರಸಪ್ರಸನ್ನ ದೊರೆತೀತೆ?

ನಾದ ಸಂಕೇತ-ನುಡಿ-ಇರುವ ಯಾವುದೋ ಜೀವಶಕ್ತಿ ಇಲ್ಲವಾದರೆ ಕೇವಲ ನಿಪುಣತೆಯಲ್ಲಿ, ಮಾಟದ ಚೆನ್ನದಲ್ಲಿ ಕೃತಿ ಕೊನೆಗೊಳ್ಳಬೇಕಾದೀತು. ಆದರೂ ಕರ್ಮಕೌಶಲ ಎಲ್ಲಿಗೆ ಮುಗಿಯಿತು ಕಲೆಯ ಜೀವಾಳ ಎಲ್ಲಿ ಮೊದಲಾಯಿತು ಎಂದು ಹೇಳುವುದು ಸುಲಭವಲ್ಲ. ಸಾಮಗ್ರಿಗೂ ಕಲೆಗೂ ಇರುವ ಸಂಬಂಧ, ಮೈ ಉಸಿರುಗಳ ಸಂಬಂಧ, ವಸ್ತುರೂಪ, ಶಬ್ದ ಅರ್ಥ, ಹೂ ಪರಿಮಳಗಳ ಸಂಬಂಧ; ಅವನ್ನು ಬೇರೆ ಮಾಡಲು ಶಕ್ಯವಿಲ್ಲ. ಕಂಡಾಗ ಮತ್ತು ಸತ್ಯದರ್ಶನವಾದಾಗ ಇದರಲ್ಲಿ ಈ ಈ ಭಾಗ ಇದು ಎಂದು ವಿವೇಚಿಸಿ ತೋರಿಸಬಹುದು. ಲಕ್ಷಣಾಂಶಗಳನ್ನು ಸುಮ್ಮನೆ ಒಟ್ಟು ಕೂಡಿಸಿಬಿಟ್ಟರೂ ಕಲೆ ಆಗದು. ಕಲಾಕೃತಿ ಒಂದು ಜೀವಂತ ಅವಯವಿ. ಆ ಜೀವಗುಣ ಅಂಗಗಳಲ್ಲೆಲ್ಲ ಹರಿದು ಸಂಚರಿಸುತ್ತ ಒಂದು ಹದಕ್ಕೆ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ನಿಯಾಮಿಸುತ್ತ, ಭಾವಾವೇಗದಿಂದ ಕಲ್ಪನೆಯ ವಿಷಯವನ್ನು ನಡೆಸುತ್ತ, ಪದಾರ್ಥವನ್ನೂ ಧ್ವನಿಯನ್ನೂ ನಡೆಗಿಯನ್ನೂ ಕಟ್ಟುತ್ತ, ದೀಪ್ತರಸವುಳ್ಳದ್ದನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುತ್ತದೆ. ಈ ಕಾಂತಿಯಿಲ್ಲದ ಅಂಗರಚನೆ ಜಡ. ಒಂದು ವಿಶೇಷ ಬಗೆಯ ರಾಗಸಂಸ್ಕಾರ, ಕಲ್ಪನಾಶಕ್ತಿ ಇರುವ; ಸಂತತವಾಗಿ ಜಾಗೃತನಾದ; ಯಾವುದೋ ಒಂದು ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಕೆರಳಿದ ಬಗೆಯಲ್ಲಿ ಆನೇಗವಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿ, ಒಂದು ವಿಶೇಷ ರೂಪಣವಾಗಿ, ಒರದಿಯಾಗಿ ಹೊಮ್ಮಿ ಅನುಭವದಲ್ಲಿರುವುದರಲ್ಲಿ ತನಗೆ ಬೇಕಾದ್ದನ್ನು ಆರಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ ಬೇಡದ್ದನ್ನು ಬಿಡುತ್ತ ಒಂದು ಧಾತುವಿಗೆ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಹೊಂದಿಸಿ ತೋರಿಸುತ್ತ ಇನ್ನೊಬ್ಬರ ಮನಸ್ಸಿನಮೇಲೆ ಅಖಂಡವಾಗಿ ಬಂದು ಕವಿದು ಅಧಿಸತ್ಯ ಮಾಡಬಲ್ಲ ಪರಿಣಾಮಕರ ಶಕ್ತಿ ಅದಕ್ಕೆ ಇರುತ್ತದೆ. ರೂಪಣಕ್ಕಿಂತ ಭಾವಾವೇಗ ಹೆಚ್ಚಾದರೆ ಕೃತಿಯ ಏಕತೆ ಕೆಡುವುದು; ರೂಪಣ ಭಾಗ ಮೀರಿದರೆ ರಸದ ಮಿಡಿತ ಕಡಮೆಯಾಗುವುದು.

ಒಂದು ವಿಶೇಷ ಅಕಾರ, ರೀತಿ, ಗತಿಗಳ ವ್ಯಂಜನೆ ಎಂದಿತು. ಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿಯೂ ವಿಜ್ಞಾನದಲ್ಲಿಯೂ ಹಾಗಲ್ಲ. ಅಲ್ಲಿ ವಿಷಯ ಮುಖ್ಯ. ಅದರ ಪ್ರತಿಸಾದನ, ಪರಿಷ್ಕರಣ, ಅಳತೆ, ಅನ್ವೇಷಣ, ದರ್ಶನ ಎಲ್ಲ ಬುದ್ಧಿಗೆ ಒಳಪಟ್ಟವು; ತರ್ಕಬದ್ಧವಾದವು; ತಿಳಿವಳಿಕೆಯನ್ನು ತಿದ್ದಿ ವಿಶದಪಡಿಸಿ

ಹಾಗೆಯೇ ಪರಿಶುದ್ಧ ಅನೇಕವುಳ್ಳ ಭಾವಕಲ್ಪನೆಯೆಂದು ರೂಪಣ, ಬಂಧ ಸರಿಯಲ್ಲವಾದರೆ ಕೃತಿ ಅತಂತ್ರವೂ ಅಪೂರ್ಣವೂ ಆಗುವುದು.

ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿಯೂ ಎಲ್ಲ ಕಾಲಕ್ಕೂ ಅಸಂದಿಗ್ಧವಾದ ಒಂದೇ ಸ್ಪಷ್ಟಾರ್ಥವನ್ನು ಕೊಡಬೇಕು ಶಾಸ್ತ್ರ. ಹೀಗೆ ಸ್ಪಷ್ಟತೆ, ಖಚಿತತೆ, ನಿಷ್ಕರ್ಷೆ, ಸುಸ್ಥಾಪನೆ, ಸರ್ವಸಾಧಾರಣ್ಯ, ಇವು ಶಾಸ್ತ್ರತತ್ವದ ಲಕ್ಷಣಗಳು. ಕಲೆಯಲ್ಲಿ ಹಾಗಲ್ಲ. ಇಲ್ಲಿ ವಿಷಯವನ್ನು ಕಾಣುವ ರೀತಿಯೇ ಬೇರೆ; ಇಚ್ಛಾ, ಯುಕ್ತಿ, ಕ್ರಿಯಾ ಪ್ರಪಂಚಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಮನಸ್ಸು ಹೇಗೆ ಬೇರೆ ಬೇರೆಯಾಗಿ ಕೆಲಸಮಾಡುವುದೋ ಇಲ್ಲಿಯೂ ಹಾಗೆಯೇ— ಬೇರೊಂದು ಸ್ವತಂತ್ರ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡುವುದು. ಒಬ್ಬೊಬ್ಬ ಕಲೆಗಾರನಿಗೂ, ಒಂದೊಂದು ಸಮಯದಲ್ಲಿಯೂ ಬೇರೆ ಬೇರೆ. ನೋಡುವ ನೋಟ ಬೇರೆ; ರುಚಿ ಬೇರೆ. ಅವನವನ ಜೀವನದರ್ಶನದಂತೆ, ರಾಗ ಸಂಸ್ಕಾರದಂತೆ, ಕಲ್ಪನಾವಿಲಾಸದಂತೆ, ಕೃತಿನಿರ್ಮಾಣ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಅವನ ಮನಸ್ಸು ಸತ್ಯವನ್ನು ಹಿಡಿದಂತೆ ರೂಪಣ ನಡೆಯುತ್ತದೆ. ಒಂದು ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಸ್ವಂತ ಅಂತಃಕರಣ ಪ್ರಪಂಚ ಹೇಗೆ ಕಾಣುವುದು ಎಂಬುದನ್ನು ಜನಕ್ಕೆ ತೋರಿಸಿಕೊಡುವ ರೀತಿ ಇಲ್ಲಿನದು. ಆತನ ಮನೋಧರ್ಮ ಅಲ್ಲಿ ಮುದ್ರೆ ಒತ್ತಿ ಇದು ಕೇವಲ ಅವನ ದರ್ಶನ, ಆದರೆ ಮನುಷ್ಯರಾದವರೆಲ್ಲ ಒಪ್ಪಬಲ್ಲ ಸಂಪನ್ನವಾದ ಹೊಸನೋಟವೊಂದು ಅದರಲ್ಲಿದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಇಲ್ಲಿ ಒಂದು ದಾರಿಯಲ್ಲ. ಕೋಟಿ ದಾರಿ ಶಕ್ತ, ಸಹಜ, ನ್ಯಾಯ. ಪ್ರತಿಯೊಂದನ್ನೂ ಅದರದರ ಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿ, ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ನೋಡಿ ಅಳಿಯಬೇಕು, ಸವಿಯಬೇಕು. ಇದು ಬುದ್ಧಿಯ-ಜ್ಞಾನದ-ಮಾರ್ಗವಲ್ಲ. ಜನದ ರುಚಿಗೂ ಭೋಗಕ್ಕೂ ಸಿಕ್ಕುವ, ಹುಟ್ಟುವ ಸೃಷ್ಟಿ. ವಸ್ತು ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲ, ಕಲ್ಪನೆಯ ದೃಷ್ಟಿ; ಸಮಸ್ತರ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲ, ವ್ಯಕ್ತಿಯದು. ಒಂದೊಂದು ಮನಸ್ಸಿಗೂ ಒಂದೊಂದು ನಯ, ಯೋಗ್ಯತೆ, ಕಲ್ಯಾಣ ಬುದ್ಧಿ ಇರುವುದರಿಂದ ಅನುಭವ ರುಚಿ ಭೇದಗಳು ಬಂದೇ ಬರುವುವು. ಆದ್ದರಿಂದ, ಇಲ್ಲಿ, ಶಾಸ್ತ್ರತತ್ವಗಳಲ್ಲಿ ನಂತೆ ನಿಯತವಾದ ಒಂದು ಪ್ರಪಂಚವಲ್ಲ ಸತ್ಯ, — ಲೆಕ್ಕವಿಲ್ಲದಷ್ಟು ಪ್ರಪಂಚಗಳು. ಅಲ್ಲದೆ, ಕಲೆಯನ್ನು ಮೆಚ್ಚಿದರೆ ಉಂಟು; ಇಲ್ಲವಾದರೆ ಇಲ್ಲ.* ಅಳತೆ ತೂಕ, ಬಣ್ಣ, ಎಣಿಕೆ, ಸುಡಿ ಹಿಡಿಗಳ ನಿಶ್ಚಯ, ಸಮಂಜಸತೆ ಇರುವ ಶಾಸ್ತ್ರ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಪ್ರಮಾಣಗಳನ್ನೂ ಯುಕ್ತಿಯನ್ನೂ ಒಪ್ಪಿದವರು ತೀರ್ಮಾನ

* ಕಲೆಯೇ ಸೇರದೆ ಕಲೆಬಗೆ ಮುಚ್ಚಿ ಹೋದ ಮಹನೀಯರುಂಟು. ಬೇರೆ ಸಕಲಾಂಶಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಉತ್ತಮರಾದರೂ ಚಿತ್ರ ಸಂಗೀತಾದಿಗಳು ಅವರಿಗೆ ವಿಷ; ಹಿಂಸ್ರವು.

ಎನ್ನು ಒಪ್ಪಲೇಬೇಕಾದ ಕಡ್ಡಾಯವಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಯಾವ ಕಡ್ಡಾಯವೂ ಸಲ್ಲದು. ಈ ಸಂಗತಿ ಕಲೆಯ ಬಲವೂ ಹೌದು. ದೌರ್ಬಲ್ಯವೂ ಹೌದು. ಇಲ್ಲಿನ ಬೆಸುಗೆ ಭಾವದ ಬೆಸುಗೆ. ಮಿಡಿಯುತ್ತಿರುವ ಯಾವದೋ ಜೀವ, ಒಂದು ಸ್ಥಿತಿಯ ಕಿರಿದಾದ ಅಥವಾ ವಿಸ್ತಾರವಾದ ದರ್ಶನ-ರಚನೆ-ತನ್ನ ಸಂಸ್ಕಾರಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಜಗತ್ತನ್ನು ನೋಡುತ್ತ, ಸೂಕ್ಷ್ಮವೇದನೆ ಮತ್ತು ಸ್ಫೂರ್ತಿಯ ಕೆರಳಿಕೆಗಳುಳ್ಳ ತನ್ನ ಭಾವಾವೇಶವನ್ನು ತೆರೆದು ತೋರಿಸುತ್ತ, ಸತ್ಯವೆಂಬ ಪ್ರಪಂಚದ ಆಳದಲ್ಲಿ ಆಡಗಿರುವದನ್ನೆಲ್ಲ ಚಿತ್ರ ವಿಚಿತ್ರವಾಗಿ ರೂಪಿಸುತ್ತ ವಿಮರ್ಶಿಸುತ್ತಿರುವ, ಅವುಗಳೊಡನಾಡುತ್ತಿರುವ, ಅವುಗಳ ಕಡೆಗೆ ಜನದ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಸೆಳೆಯುತ್ತಿರುವ, ಆತ್ಮನಿವೇದನಕ್ಕಾಗಿ ಹಾತೊರೆಯುತ್ತಿರುವ ಒಂದು ಭಾವನಾ ರಕ್ತಿ ಅದು. ಅದರ ಕಾರ್ಯ ಬುದ್ಧಿಯ ಮೇಲಲ್ಲ; ತಕ್ಷಣ ಕರ್ಮದ ಮೇಲಲ್ಲ;—ಅಂತಃಕರಣದ ಮೇಲೆ; ಅದರ ಸ್ಥಿತಿ ರಾಗ ರಂಜನೆ ಉಳ್ಳ ಒಂದು ಆವೇಶದ್ದು, ಆವೇಗದ್ದು, ಕಾವಿನದು, ಪಕ್ಷಪಾತದ್ದು. ಈ ಆವೇಗ ಆವೇಶಗಳೇ ವಿಷಯದ ಸುತ್ತಲೂ ಆಡುವುದು, ನೋಡುವುದು, ಅನುಭವದ ರೂಪಣವನ್ನು ನಡೆಸುವುದು. ಶಾಸ್ತ್ರಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಇವಕ್ಕೆ ಎಡೆಯಿಲ್ಲ.

ಉತ್ತಮ ಕಲೆಯ ಎದುರು ನಾವು ಮೊದಲು ನಿಲ್ಲುವುದು ಚಕಿತರಾಗಿ; ಅಲ್ಲಿನ ಏನನ್ನೂ ಕಂಡು ಅದಕ್ಕೆ ಸೇರಿತು; ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಬೇರೆಯದನ್ನು ಬಿಟ್ಟು. ಮರೆತು; ಅದರ ಅರ್ಥ ಸಂಕೇತಗಳನ್ನು ಧ್ಯಾನಿಸುತ್ತ; ಇವು ಗ್ರಾಹ್ಯ ವಾದಂತೆಲ್ಲ ಬಗೆಬಿಚ್ಚಿ, ಕಣ್ಣರಳಿ, ಕಿವಿ ತೆರೆದು, ಬಾಯಿ ಬಿಟ್ಟು, ಸ್ತಬ್ಧರಾಗಿ ನಿಂತು; ಮೆಚ್ಚುತ್ತ, ಕಂಪಿಸುತ್ತ; ಕಾದು, ಕರಗಿ; ಕಣ್ಣೀರು ಸುರಿಸುತ್ತ, ನಡುಗುತ್ತ; ಯಾವದೋ ರೋಮಾಂಚ, ಜೀಗೆ ಜೀವಕ್ಕೆ ಬಂದು; ಬಣ್ಣಕ್ಕೂ ಆಕೃತಿಗೂ ನಾದಕ್ಕೂ ತಾಳಗತಿಗೂ ಭಾವಭಂಗಿಗೂ ಶಬ್ದಾರ್ಥ ಸಂಗತಿಗೂ ನಮ್ಮನ್ನು ಮಾರಿಕೊಂಡು; ಹಸಿವು, ನಿದ್ರೆ, ದಿನಚರಿಯ ಯೋಚನಾಚಕ್ರ ಇವುಗಳನ್ನು ಲೆಕ್ಕನದೆ. ಇದು ಕಲಾನುಭವದ ಹೊರ ನೋಟ. ಬಹುತರ ಇದೇ ಬಗೆಯ ಭಾವಪರಿಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಕಲೆ ಹುಟ್ಟುವುದು. ಅಲ್ಲಿ ಮುಂಚೆ ಇನ್ನೆಲ್ಲ ಒಂದು ಒಗೆಯ ಅಂತರ್ಮುಖತೆ ಉಳ್ಳವಾಗಿರುತ್ತದೆ.

ಕಲೆಗಾರನ ಮನಸ್ಸು ಎಂದಿತು; ಅದು ಕಾಣುವ ದರ್ಶನ ಎಂದಿತು;

ತಾನನುಭವಿಸಿದ ರಾಗ ಭಾವಗಳನ್ನು ಮತ್ತೊಬ್ಬರಲ್ಲಿಯೂ ಉಂಟುಮಾಡುವ ಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳದ್ದು ಎಂದಿತು. ಆದ್ದರಿಂದ ಅನುಭವ ಅಭಿವ್ಯಂಜನೆಗಳು ಎಷ್ಟು ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿ, ನಯವಾಗಿ, ಉದಾರವಾಗಿ, ಮನೋಹರವಾಗಿ, ಸಂಪುಷ್ಟವಾಗಿ ಆದರೆ ಕೃತಿ ಅಷ್ಟು ಉತ್ತಮವಾಗುವುದು. ಹೀಗೆ ಕಲೆ ಹಿಂದಾಗುವುದು ಕಲೆಗಾರನ ಗುಣದ ಮೇಲೆ ನಿಂತದ್ದು. ಅವೂ ಕೃತಿನಿರ್ಮಾಣ ಸಮಯವೂ ಸಾಮಾನ್ಯವಾದರೆ ಕೃತಿ ಸಾಮಾನ್ಯ; ಉದಾತ್ತವಾದರೆ ಉದಾತ್ತ; ಕರ್ಕಶವಾದರೆ ಕರ್ಕಶ. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಒಬ್ಬನ ಕೃತಿಗಳೇ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಮಟ್ಟವನ್ನೂ ನಿಟ್ಟನ್ನೂ ಮನಸ್ಸನ್ನೂ ತೋರಿಸುವುದು. ಹಲವು ವೇಳೆ ಒಂದು ರೀತಿ ಮೊದಲಾದ್ದು ಬರುಬರುತ್ತಾ ಆವೇಶವೇರಿ, ಊರಿ ಅಥವಾ ಬರಡಾಗಿ, ನೀರಸವಾಗಿ ಬೇರೆಗೂ ತಿರುಗುವುದು; ಎಣಿಸದಿದ್ದ ಶಕ್ತಿ ಉಕ್ಕಿ ರಂಜನೆ ಕಾಂತಿಗಳಿಂದ ತುಂಬುವುದು; ವಿರಸತೆ ಮರಹು ಅಲಸ್ಯಗಳಿಂದ ಹದ ಕೆಡುವುದು. ಮೈ ತುಂಬಿ ಕಲೆಗಾರನು ಕೈಕೆಲಸದಲ್ಲಿಯೂ ಕಂಠದಲ್ಲಿಯೂ ಬಣ್ಣ ಕುಂಚಗಳಲ್ಲಿಯೂ ರೇಖೆ ಆಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ತೊನೆತ ಕುಣಿತಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಸುತ್ತಿಗೆಯ ಪೆಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಆಡುವ ಉಳಿಯ ತರಿಕೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ತನ್ನ ಮನಸ್ಸನ್ನು ನಡೆಸುತ್ತಿರುವಾಗ ತನಗೇ ಮೊದಲು ಹೊಳೆಯದಿದ್ದ ಅಂಶ, ದರ್ಶನ ಹುಟ್ಟಿಕೊಳ್ಳುವುದು; ಏನಾಗುತ್ತಿದೆಯೆಂಬ ಅರಿವಿಲ್ಲದಂತೆ ತನ್ನ ಬಗೆಯನ್ನು ಸುರಿಯುತ್ತಿರುವಾಗ ತನಗೂ ನೋಡುವವರಿಗೂ ಕೇಳುವವರಿಗೂ ಅವನು ಒಂದು ಭಾವಸಮಾಧಿಯನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗುವುದು. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಉತ್ತಮಕೃತಿ ಆವೇಶಜನ್ಯ ಎನ್ನುವುದು. ಯಾವ ಕಲೆಯಲ್ಲಿ ಆವೇಶಶುದ್ಧಿ, ನುಡಿತದ ಸಂಪತ್ತಿ, ಎರಡೂ ಜೊತೆಯೊಪ್ಪಿ ಸರಿಸದ್ದಿರುವುದೋ ಅದು ಮೇಲ್ತರದ ಕಲೆ. ಉತ್ತಮ ಕಲೆಯಲ್ಲಿ ವಿಸಯ, ರೀತಿ, ಭಾವ, ಭಣಿತಿ ಸಮಧಾತುವಾಗಿ ಸೇರಿರುತ್ತವೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವುದು ಹೆಚ್ಚು ಕಡಮೆಯಾದರೂ ಹದ ಕೆಟ್ಟಿತು. ಮತ್ತು ಕಲೆ ಸಫಲವಾದಾಗ ಕಂಠಿಕ ಕಾಂಚನಮಾಲೆಯೂ ಕಾಳಾಯಸದಿಂದಾದುದೋ ಎಂಬ ಎಣಿಕೆ ಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಬೇರೆ ಯಾವುದರ ಕಡೆಗೂ ಗಮನ ಹೋಗದು. ಅಪರ ಪ್ರಾಬಲ್ಯವೇ ಆಗ ಸತ್ಯ; ಕಲೆಗಾರ, ಕೃತಿ, ನೋಡುವವರು, ಆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ವಸ್ತುಗಳಲ್ಲ. ಕಲಾನುಭವವೊಂದೇ ನಿಜ. ಈ ಹಿಡಿತ ಸಡಿಲ ಮನಸ್ಸು ಇಬ್ಬಗೆಯಾದಾಗ ಕಲೆ ಮೇಲಾಮಟ್ಟವನ್ನು ಮುಟ್ಟಿಲ್ಲ

ವೆನ್ನಬಹುದು; ಅಥವಾ, ಅನುಭವಿಸುವವನಲ್ಲಿ ಅದು ಗ್ರಹಿಕೆಯಾಗಿಲ್ಲ ಎನ್ನಬೇಕು.

ಕುಂಚಿಲುಳಿ ಹಿಡಿದವರೆಲ್ಲ, ಪದ್ಯ ಕಟ್ಟುವವರೆಲ್ಲ ಚಿತ್ರ ಶಿಲ್ಪ ನಿರ್ಮಾಣಕರಲ್ಲ, ಕವಿಗಳಲ್ಲ; ಎಗರಿ ಹಾರಾಡುವವರೆಲ್ಲ ನರ್ತಕರಲ್ಲ. ಎಲ್ಲ ಮನೆ ಕಟ್ಟುವವರೂ ವಾಸ್ತು ಶಿಲ್ಪಿಗಳಲ್ಲ. ಯಾರ ಆವೇಶಶುದ್ಧಿ ಮತ್ತು ರೂಪಣ ನಾವೀನ್ಯ ತಮ್ಮ ಕಲ್ಪನೆಯ ಅಥವಾ ರಚನೆಯ ಅತಿಶಯತೆಯಿಂದ ಜನಗಳನ್ನು ಅಚ್ಚರಿಗೊಳಿಸಬಲ್ಲದೋ, ಅವರು ಮಾತ್ರ. ಇತರ ಕಡೆ ಇಲ್ಲದ ಸೌಭಾಗ್ಯದ ಅನುಭವ ಅವರ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿರುವುದರಿಂದ. ಉದ್ದೇಶ ಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಅವರು ಕೃತಿನಿರ್ಮಾಣಕ್ಕೆ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳದಿರಬಹುದು. ಕುಳಿತಾಗಲೆಲ್ಲ ಕೈ, ಬಗೆ ನಡೆಯದೆಯೂ ಹೋಗಬಹುದು. ಕೃತಿಯನ್ನು ಹೇಗೆ ಉಂಟುಮಾಡುವರೋ ಅದು ಅವರಿಗೇ ತಿಳಿಯದ ಅಥವಾ ಮೊದಲೇ ಪೂರ್ತಿಯಾಗಿ ತಿಳಿಯದ ಸಂಗತಿಯಾಗಿರಬಲ್ಲದು. ಬಹುಕಾಲ ಹಿಡಿಯುವ ಶಿಲ್ಪ ಕೃತಿಯನ್ನೂ ಹತ್ತಾರು ಬಗೆಯ ವಾದ್ಯಗಳಿಗೆ ಹಂಚಿ ಕಟ್ಟುವ ಸ್ವರಮೇಳದ ಉತ್ಕೃತಿಗಳನ್ನೂ ವಿಸ್ತಾರವಾದ ಮಹಾಕಾವ್ಯಗಳನ್ನೂ ಮಹಾನುಂದಿರಗಳನ್ನೂ ನಿರ್ಮಿಸಬೇಕಾಗಿರುವಾಗ ಪ್ರತಿಭಾವಂತನಾದ ಕಲೆಗಾರನಿಗೆ ಅವುಗಳ ಧ್ಯಾನಚಿತ್ರ ಒಂದು ಒಟ್ಟಿಂದದಲ್ಲಿ ಮೊದಲು ಬಹುಶಃ ಒಳಗೆ ಆಕೃತಿಗೊಳ್ಳುವುದು. ಆಮೇಲೆ ಬರೆಯುವದೋ, ಮಣ್ಣು ಕಲ್ಲು ಸ್ವರಗಳಲ್ಲಿ ರೂಪಿಸುವುದೋ ಆಗುವುದು. ರೂಪಣೆ ಮತ್ತು ರಚನೆ ಮಾಡುವಾಗ ಮಾಡುತ್ತ ಮಾಡುತ್ತ ಧ್ಯಾನ ಅಥವಾ ಮೂಲಾವೇಶದಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಿಷ್ಟು ಇಲ್ಲಿಷ್ಟು ಮಾರ್ಪಾಟು ಆಗಬಹುದು. ಧ್ಯಾನದರ್ಶನದಲ್ಲಿ ರೂಪುಗೊಂಡು ಅಥವಾ ಕೇಳಿಸಿ ಹುಟ್ಟಿದುದನ್ನು ಒರದಿ ಮಾಡುವ ಶಕ್ತಿ ಕೃತಿಕಾರನಿಗೆ ಎಷ್ಟು ಇರುವುದೋ, ದರ್ಶನಕ್ಕೂ ಕಲಾವಿಧಾನಗಳಲ್ಲಿ ಮೂರ್ತಿಗೊಳಿಸುವುದಕ್ಕೂ ಎಷ್ಟು ಮಟ್ಟಿನ ಈಡು ಜೋಡಿ ಇದೆಯೋ, ಎಂಬುದು ಸಮಗ್ರವಾಗಿ ಕೃತಿ ಮುಗಿಯುವವರೆಗೂ ಪ್ರತಿಭಾಸಂಪತ್ತಿಯೂ ಸಂವಿಧಾನ ಚಾತುರ್ಯವೂ ಒದಗಿ ನಿಲ್ಲುವುದೋ ಇಲ್ಲವೋ ಎಂಬುದೂ ಕೃತಿಯ ಸಂಪೂರ್ಣತೆಗೆ ಕಾರಣವಾಗುವವು.

ಎಲ್ಲಿನಂತೆಯೇ ಕಲೆಯಲ್ಲಿಯೂ 'ಹಲವರಿಗೆ ಅದರ ಕರೆ ಕೇಳುತ್ತದೆ. ಕಲೆ ಆಯು ಕೊಳ್ಳುವುದು ಒಬ್ಬಿಬ್ಬರನ್ನು.' ಉಳಿದವರು ಕಲೆಯ ಹಂಬಲ

ದವರು, ಪ್ರಾರ್ಥಿಗಳು, ಮರಿಯೊಳಿಗದ ಉತ್ಸಾಹಿಗಳು. ದೇವಾಲಯದ ಹೊರವಲಯ ಮುಖಮಂಟಪಗಳಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲುವ ಮಂದಿಯೇ ಎಂದಿಗೂ ಬಹು ಜನ. ಮೂಲ ವಿಗ್ರಹದ ಶಿಲ್ಪರಚನೆ ಎಲ್ಲರ ಭಾಗ್ಯಕ್ಕೂ ಬರುವುದಲ್ಲ. ಕಲೆಗಾರರೆನಿಸಿಕೊಳ್ಳುವವರಲ್ಲಿ ಬಹುಮಂದಿ ಕೇಳಾಗಿಯೂ ಮೇಲಾಗಿಯೂ ದೇವಾಲಯದ ಸುತ್ತಿನ ಹೊರ ಶೃಂಗಾರಗಳನ್ನು ಕೆತ್ತಬಲ್ಲವರು; ಕಿರಿಬೆರಗುಗಳನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡಬಲ್ಲವರು. ಭವ್ಯಸೌಂದರ್ಯದ ಪ್ರಕಾಶನಕ್ಕೆ ತಲೆಯಾಳುಗಳೇ ಬೇಕು. ಸಾಮಗ್ರಿಯೇನೂ ಎಲ್ಲರ ಎದುರಿಗೂ ಜಿಲ್ಲಿ ಹರಡಿರುತ್ತದೆ. ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಪ್ರಪಂಚ ಅದನ್ನು ಸೂರೆಕೊಡುತ್ತದೆ. ಸರ್ವತ್ರ ಸಂಚರಿಸಿ, ಹಣ, ಕಾಲ, ಪ್ರಯತ್ನ ಹೂಡಿ ಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞಾನವನ್ನೂ ನಿಪುಣತೆಯನ್ನೂ ಬೇಕಾದವರು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ಆದರೆ ಬೇಕು ಗಾಳಿಗಳಲ್ಲಿ ತೇಲಿ ವಿಶ್ವಸೌಭಾಗ್ಯದ ಆಳಕ್ಕೆ ಮುಳುಗಿ ಮಲೆಯ ಕೋಡುಗಳನ್ನೇರಿ ನಿಂತು ಅವುಗಳ ಎದೆಯಲ್ಲಿ ಅಡಗಿರುವ ರಹಸ್ಯಗಳನ್ನು ಅನುಭವಿಸಿ, ಹಿಂದೆ ನೆಲ ನೀರು ಬಾನುಗಳಲ್ಲಿಲ್ಲದಿದ್ದ ಮತ್ತು ರತ್ನಗಳಂಥ ಸೌಭಾಗ್ಯವನ್ನು ಭಾರಿ ಕೊಡಬಲ್ಲ ಪುಣ್ಯ ಏಕೋ ಏನೋ ಎಲ್ಲರ ಪಾಲೆಗೂ ಬರುವುದಿಲ್ಲ.

ವಿಷಯವನ್ನು ಹೀಗೆ ಬೆಳೆಸಿರುವುದರಿಂದ ಇನ್ನೊಂದು ಸಂಗತಿ ವೇದ್ಯವಾಗಿರಬೇಕು. ಕಲೆಗಾರನಿಗೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ, ಕಲೆಯಲ್ಲಿ ಧರ್ಮದೃಷ್ಟಿ, ಪ್ರಯೋಜನದೃಷ್ಟಿ, ಅಥವಾ ಕಾಲದ ದೃಷ್ಟಿ ಯಾವ ರೀತಿ ಇರುತ್ತವೆಂಬುದು ಪರ್ಯಾಯವಾಗಿ ಗೋಚರವಾಗಿರಬೇಕು. ಇವೆಲ್ಲ ಮೊದಲೇ ಅವನ ಅನುಭವದಲ್ಲಿ ಸೇರಿಕೊಂಡಿರುವ ಅಂಶಗಳು; ಇಲ್ಲವೇ ಹೊರ ಸಂಗತಿಗಳು. ಯಾವೊಂದು ಸಮಯದಲ್ಲಾಗಲಿ ಅವನ ಆವೇಶದಲ್ಲಿಯೂ ರೂಪಣದಲ್ಲಿಯೂ ಇಷ್ಟೇ ಹೀಗೆ ಸೇರಿ ಪುಷ್ಟಿ ಕೊಡುವುವು ಎಂದು ಮೊದಲು ಹೇಳುವುದಕ್ಕಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಕೃತಿ ಹುಟ್ಟಿ ಬಂದಮೇಲೆ ಬಹುಶಃ ಅರಿಯಬಹುದೇನೋ ! ಏಕೆಂದರೆ ನಿಜವಾದ ಕಲೆಗಾರನಿಗೆ ಆವೇಶದ ಒತ್ತಡದಲ್ಲಿ ಹಲವೇಳೆ ಹೊರಗಿನ ತಡೆಯಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಬೇರೆ ತಪಸ್ಸು ಧ್ಯಾನಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಜ್ಞೆ ಬಿಗಿದಿರುತ್ತದೆ. ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಕೋಟಿ ಬಣ್ಣಗಳೂ ಬೆಳಕುಗಳೂ ತಾನಗತಿಗಳೂ ಆಕೃತಿಗಳೂ ಪಿಶಾಚಿಗಳಂತೆ ಆಡುತ್ತಿರುತ್ತವೆ; ಅಬ್ಬರಿಸುತ್ತಿರುತ್ತವೆ. ಹಿಂದಿನ ಸಂಸ್ಕಾರ ಅನುಭವ ಅಭ್ಯಾಸಗಳೆಲ್ಲ ಒಳಗೆ ಕುದಿದು ಸಿದ್ಧವಾಗಿರುತ್ತವೆ. ಆವೇಶ ಸಾಮಗ್ರಿಯಿಂದ ಕಲ್ಪನೆ ಕೆರಳಿದಾಗ ನರ್ತಕನಾದರೆ ಹೆಜ್ಜೆ ತಾಳ ಬಡಿಯುವುದು, ಅಂಗಭಂಗಿ

ವೃತಾಸವಾಗುವುದು ; ನಡಗೆ ನಾಲ್ಕು ಮೂಲೆಗೆ ಆಡುವುದು ; ಕವಿಯಾದರೆ ಸದ್ಯದ ಸಂಗತಿಗಳೂ ದಾಟಿಗಳೂ ಚಿತ್ರಾರ್ಥ ಗತಿಗಳೂ ಹುಟ್ಟಿ ನುಡಿಯುವುವು ; ಚಿತ್ರಕಾರನಾದರೆ ಅಕಾರಗಳು ಕುಂಚಿಕೆಯಿಂದ ರೇಖಿನಿಯಿಂದ ಹರಿದು ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನೂ ಕಥೆಯನ್ನೂ ನೋಟವನ್ನೂ ರಚಿಸಿ ಕಾಣಿಸುವುವು. ಒಂದು ರಾಗದ ಕೂಗು ಪ್ರಸಂಚವನ್ನು ಮುಳುಗಿಸುವುದು. ಒಂದು ಮಂದಿರದ ಅಖಂಡ ರೂಪ ಕಣ್ತುಂಬಿ ನಿಂತು, ತನ್ನ ಆಕೃತಿವಿಲಾಸ ಅಜ್ಞೋತ್ತಿ ಅದ ಹೊರತು ಹಿಂಗದಾಗುವುದು. ಇಲ್ಲವಾದರೆ ಬಿಡುಗಡೆ ದೊರಕದೆ ನರಕಂಪನ ನಿಲ್ಲದೆ ಇರುವುದು. ಇಳಿಯುವವರೆಗೂ ಈ ಭೂತ ತಣಿಕೆಗಳುತ್ತ ಒತ್ತುತ್ತ ಹೋಗುವುದು. ಅದನ್ನು ಹೊರಗೆ ಹಾಕಿದ ಹೊರತು ಮನೆ ಮಠ, ಹೆಂಡಿರು ಮಕ್ಕಳು, ಸಾಲ ಸೂಲ, ಅಧಿಕಾರ ಹೊಣೆ, ಊಟ ಉಪಚಾರ ನಿದ್ರೆ, ಲಲೆ ಯಾವುವೂ ಬೇಕಾಗುವು. ಅಷ್ಟೇ ಏಕೆ, ದುರ್ಭರ ಆತಂಕಗಳಾವುವು.* ಕಲಾಸ್ಫೂರ್ತಿಯೂ, ಮಾರ್ಗವು ಹೀಗಿರುವಾಗ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಕೇಳುವವರು ಯಾರು ? ಕೊಡುವವರು ಯಾರು ? ಧರ್ಮದೃಷ್ಟಿ ಬೇಕೆ, ಬೇಡವೆ ಎಂಬ ವಿಚಾರ ಎಲ್ಲಿನದು ? ಚೆಲುವು ಅಲಂಕಾರವೆ, ನಿರಾಭರಣತೆಯೆ ? ಸಂಪ್ರದಾಯ ಮಾರ್ಗ ಮೇಲೆ, ಸ್ವಚ್ಛಂದತೆ ಮೇಲೆ ? ಅದು ಬೇಕೆ ; ಇದು ಸಾಕೆ ಎಂಬವೆಲ್ಲ ಬದಿಗೆ ಬೀಳುವುವು, ಗೌಣವಾಗುವುವು.

ಕಲ್ಲ ಮೇಲೆ ಪಾಚಿ ಬೆಳೆದಿದೆ :— ಪ್ರಸಂಚದಲ್ಲಿರುವ ಪಾಪಾಣತೆಯ ಜೊತೆಗೆ ವೃದ್ಧತೆ ಕೋಮಲತೆಗಳ ಸಹವಾಸದರ್ಶನ ಚಿತ್ರಕಾರನಿಗೆ ಕಾಣುವುದು. ಶಿಶಿರದಲ್ಲಿ ಕೊರೆಗಳೆ ಬೀಸಿತು, ಕೋಗಿಲೆ ಕೂಗಿತು :— ವಸಂತ ಇನ್ನಷ್ಟುಕಾಲ ತಡೆದೀತು ಎಂಬ ಕೂಗಿನ ಸಂಕೇತವಾಗುವುದು. ಬಾಗಿಲನ್ನು ಯಾರೋ ಕೊನವಾಗಿ ತಪ್ಪಿದರು, ಸುತ್ತಿಗೆಯ ಪೆಟ್ಟು ನಿಷ್ಕರುಣವಾಗಿ ಬೀಳುತ್ತಿದೆ :— ಎಷ್ಟು ಎದುರುಯತ್ನ ಮಾಡಿದರೂ ಮನುಷ್ಯನ ಬಯಕೆ ಪ್ರಯತ್ನಗಳನ್ನು ಬಡಿದು ವಿಧಿ ಹೇಗೆ ಕುಟ್ಟಿ ಪುಡಿಮಾಡುವುದು ಎಂಬ ಹೃದಯದ ವೇದನೆ ವಾದ್ಯಮೇಳದಲ್ಲಿ — ಒಂದು ಸಲ ಪಿಟೀಲುಗಳಲ್ಲ,

* ಕಲೆಗಾರರ ಅನೇಕ ವಕ್ರತೆಗಳಿಗೆ ಬಹುಶಃ ಇದೇ ಕಾರಣವಿರಬೇಕು. ಅವರ ಜೊತೆಬದುಕು ಸಾಧಾರಣರಿಗೆ ಕಷ್ಟ ; ಅರ್ಥವಾಗದು. ನಿಜವಾದ ಕಲಾಪ್ರೇಶನಿಲ್ಲದವರು ಈ ವೇಷ ಹಾಕುವುದೂ ವಿಚಿತ್ರ ವರ್ತನೆಗಳಿಗೆ ಎಡೆಕೊಡುವುದೂ ಇದರ ಅಭಾಸ ರೂಪಗಳು.

ಒಂದು ಸಲ ಮದ್ದಳೆಗಳಲ್ಲಿ, ಒಂದು ರೀತಿ ಕೊಳಲುಗಳಲ್ಲಿ, ಒಂದು ಬಗೆ ಲೋಹವಾದ್ಯಗಳಲ್ಲಿ, ತೀವ್ರವಾಗಿ ಮೃದುವಾಗಿ ದೀನವಾಗಿ ಭಯಂಕರವಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿ ಕೇಳುವುದು. ಕಾಡಿನ ರಸ್ತೆಯಲ್ಲಿ ಹೋಗುವ ಗಾಡಿ ಕುದುರೆಗಳ ತುಳಿತ, ಗಂಟೆ ಕೊಂಬುಗಳ ಮೋಳಗು, ಹಕ್ಕಿ ಹುಳುಗಳ ಉಲಿತ ಕೆಲಿತ, ನದಿಯ ತಿರುವು, ಜಿಲಜಿಲನಾದ, ಪ್ರಿಯರ ಪ್ರೇಮದಬಗೆ ಸೇರಿಕೊಂಡ ಗಾಸನುಂಡಲವಾಗುವುದು. ಆನಂತ ಶ್ರೇಣಿಯಾಗಿ ಉನ್ನತ ಶಿಖರಗಳ ಮುಡಿ ಯಾಗಿ ನಿಂತ ಹಿಮಾಲಯದ ಕಲ್ಲೊಡು ತಪಸ್ವಿ ಶಿವನಂತೆ ಕಾಣುವುದು. ಉದ್ದಕ್ಕೆ ಹರಡಿ ಬಿದ್ದ ಕಗ್ಗಲ್ಲ ಬಂಡೆ ದಡಿಗ ದಾನವನ ವಿಶ್ರಾಂತಿಯ ಹಾಗೆ ಶಿಲ್ಪಕೃತಿಯಾಗುವುದು. ಶ್ರವಣಬೆಳಗೊಳದ ಬೆಟ್ಟ ಗೊಮ್ಮಟನನ್ನು ಹುಗಿದು ಸೆರೆಯಿಟ್ಟ ಪಾಷಾಣದ ಪರುಷನಿರ್ಬಂಧದಂತೆ ನಿಲ್ಲುವುದು. ದಾರಿಯ ಮಣ್ಣು ಮುಳ್ಳುಗಳ ನಡುವೆ ಬೆಳೆವ ಕಿರಿಹೂ ಸೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ನಾನೂ ಒಬ್ಬ ನಿರ್ದೇನೆ, ನನ್ನನ್ನೂ ನೋಡಿ ಹೋಗಿ ಎಂಬ ಕರೆಯಾಗುವುದು ; ಎಡರು ಕೀಳುಗಳ ನಡುವೆ ' ಬೆಳೆಯಬೇಕಾದ ಮೃದು ಸೌಂದರ್ಯದ ಪಾಡನ್ನು ಕಾಣುವುದು. ಕುಟುಂಬದ ಬೇಗೆಗೆ ಸಿಕ್ಕಿದ ಒಬ್ಬ ಹೆಣ್ಣು ಅಳಲು ' ಕಡು ಪಾತಕಂ ಗೈದು ಕಣ್ಣಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿದುದು ಎನ್ನೊಳಪರಾಧವುಂಟು ' ಎನ್ನಿಸುವ ಮಾನವನ ಅಮಾಸನತೆಯ ಸೂಚಿಕೆಯಾಗುವುದು. ಪಾರಿವ ಪಿಂಚುಳ್ಳ ಹಾರುವಾಗ ತೋರುವ ಬೆಡಗು ಗರುಡಗಿಡುಗಳ ಗಗನಯಾನ ದಲ್ಲಿ, ಅಥವಾ, ಗಗನದಿಂದೆಂಬಂತೆ ದುಮ್ಮಿಕ್ಕುತ್ತಿರುವ ಜಲಪಾತದಲ್ಲಿ ಅದ್ಭುತ ರಕ್ತವಿಲಾಸವಾಗಿ — ಬಲದ ಸಂಕೇತವಾಗಿ ಕಾಣುವುದು. ಕೊಳವನ್ನು ಆರಸಿ ಅವರ ಕಣ್ಣಾಗಿ ನಗುತ್ತಿದ್ದ ಹೂವನ್ನು ಇತ್ತು ತಂದು ಅದನ್ನು ಬಾಡಿಸಿ ಹೊಸಕಬಿಡುವ ವ್ಯಾಪಾರ, ಸೌಂದರ್ಯವನ್ನು ಆಕ್ರಮಿಸಿ ಕೆಡಿಸುವ ರಾಕ್ಷಸತೆಯ ನಿದರ್ಶನವಾಗಿ ನಾಟ್ಯವಾಗುವುದು. ಒಣಗಿ ಬಟ್ಟೆ ಬಯಲಾಗಿದ್ದ ಭೂಮಿ ಒಂದು ಮಳೆ ಕರೆದ ಕೂಡಲೆ ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿಯೂ ಹಸುರಿದುವ ಸಂಭ್ರಮದ ದೃಶ್ಯ ಚಿಗುರಿ ಮೇಲಕ್ಕೆ ಬರಲು ತವಕಪಡುತ್ತಿ ರುವ ಜೀವದ ಹಸಿರುಬಯಕೆಯನ್ನು ಸಾರುವುದು. ವಸ್ತು ಅದಾಗಿರಲಿ ಇಲ್ಲದಿರಲಿ ಲೋಕವನ್ನು ನೋಡಿ ಒಂದು ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಭಾವಪ್ರೇರಣೆ ಉಂಟಾಗುವುದು ಹಾಗೆ. ಆ ದರ್ಶನವಿರೇಷವೇ ಅಲ್ಲಿ ಜೀವ

|| ಕವಿತೆಯ ಮಾತಿನ ಮೂಲಕ ವ್ಯಕ್ತವಾದ ಇಂಥ ಭಾವ ಸಾಹಿತ್ಯ. ಆದರೆ ಬೇರೆ

ಕಲೆಗಾರನಿಗೆ ಹಿಡಿತ ನಿಯಮಗಳೇ ಇಲ್ಲವೆ? ಎಂದರೆ,—ಇವೆ. ಅವನು ಮೇಲ್ದಿರದವನಾಗಿದ್ದರೆ ಆತನು ಕಂಡು ತೋರಿಸುವುದು ಕೆಟ್ಟದ್ದಲ್ಲ, ಅಹಿತವಲ್ಲ. ಇತರ ಸೂಕ್ಷ್ಮಬುದ್ಧಿಯವರು ಬೆಳೆಯುತ್ತಿರುವಂತೆ ಆತನ ಮನಸ್ಸು ದಿನದಿನಕ್ಕೆ ಬೆಳೆಯುತ್ತಿರುತ್ತದೆ. ಆತನ ಜೀವನವಿಮರ್ಶೆ, ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ, ದೃಷ್ಟಿಗಳು ಬದುಕಿಗೆ ಸಹಾಯಕ. ಬದುಕಿನ ಪೋಷಣೆಗೂ ಅದರ ಶುಚಿ ಉತ್ತಾನೆಗೂ ಧ್ಯಾನಕ್ಕೂ ಕಾರ್ಯಪ್ರವೃತ್ತಿಗಳಿಗೂ ನೆರೆಯುತ್ತದೆ. ಕರ್ಮನಿರ್ಬಂಧವಿಲ್ಲವೆಂದು ವರ್ಣಿಸುವ ಜೀವನ್ಮುಕ್ತನ ಉಸಿರು, ಮಾತು, ನಡೆಗಳನ್ನು ಉಪನಿಷತ್ತು ಹೇಗೆ ವರ್ಣಿಸುವುದೋ ಅದನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಹೋಲಿಸಬಹುದು. ಶರಣರು ‘ನುಡಿದುದೇ ಶಿವತತ್ವದಾಗನು, ನಡೆದುದೇ ಶಿವಮಾರ್ಗ’ ಎಂದು ಅಲ್ಲಮನು ಸಿದ್ಧರಾಮನಿಗೆ ಮಾಡಿದ ಉಪದೇಶದ ಸಾಮ್ಯವನ್ನು ಅಥವಾ ಮದನಿಕೆ ಚಾರುದತ್ತನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಅಡಿದ ‘ನ ಚಂದ್ರಾದಾತಪೋ ಭವತಿ’ ಎಂಬುದನ್ನೂ ಹೇಳಬಹುದು.

ಕಲೆ ಕಲೆಯಾಗದೆ ಬೇರೆ ಕೆಲಸವನ್ನು ಕಲೆಯಿಂದ ಮಾಡಿಸಬೇಕೆಂದು ಮೂರಟಾಗ ಪರಿಸ ಉಂಟಾಗುವುದು ಸಹಜ ಆಗ ವಿಚಿತ್ರ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳೂ ಸಮಸ್ಯೆಗಳೂ ವಿನಾದಗಳೂ ಏಳುವುವು. ಕಲೆಯ ನೇಮ ರೀತಿಗಳಿಗೆ ಒಳಪಟ್ಟು ಜೀವನದರ್ಶನವನ್ನು ತೋರಿಸುವ ಬದಲಾಗಿ ಕಲೆಗಾರನು ಅದರಲ್ಲಿ ಕೊಳೆ, ವಿಷ ತುಂಬುವಾಗ, ಅಥವಾ ತನ್ನ ಚಪಲತೆಗಳನ್ನು ಪ್ರಪಂಚದಮೇಲೆ ಪರೀಕ್ಷಣೆಗಾಗಿ ಈ ರೀತಿ ಕಳಿಸುವೆನೆಂದರೆ, ಕಲೆಗೆ ಸಲ್ಲದ ಮಾರ್ಗಗಳನ್ನೂ ರಾಕ್ಷಸ ನಿಪುಣತೆಗಳನ್ನೂ ಮೆಚ್ಚಿರೆಂದು ಒತ್ತಾಯಪಡಿಸುವಾಗ, ಅದು ಬರಿಯ ಕಲೆಯಾಗದು. ಅದು ಕಲೆಯ ಹೆಸರಲ್ಲಿ ಮಾಡುವ ಬೇರೆ ಕೆಲಸ; ತೋರಿಸುವ ಅಸಭ್ಯತೆ; ಅಸಾಮಾಜಿಕ ಅಹಂಕಾರ, ಅಥವಾ ಬೇರೊಂದು ಮುಖ್ಯಕೆಲಸಕ್ಕೂ ಪ್ರಚಾರಕಾರ್ಯಕ್ಕೂ ಕಲೆಯನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸುವ ವೃತ್ತಿ. ಇದಕ್ಕೆ ಬೇಕಾದಷ್ಟು ಅವಕಾಶವುಂಟು. ಕಲೆಯೊಂದಕ್ಕೇ

ಕಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಒಗೆ ಅರ್ಥಸಂಕೇತವನ್ನು ಸೂಚಿಸುವುದು ಅದರ ಸಾಹಿತ್ಯಕ (A literary) ವಿಸರಣೆಯಾಗುವುದೇ ಮೂರಟು ಆ ಕಲೆಗಾರಿಕೆಯ ಪೂರ್ಣ ಅಥವಾ ಸ್ವರೂಪದ್ಯೋತಕವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಆಯಾಕಲೆಯ ವಿಮರ್ಶೆಯಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಿನ ದ್ರವ್ಯ, ರಚನೆ, ರೂಪಗಳ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿಯೇ ವಿವೇಚಿಸಬೇಕು. ಇಲ್ಲವಾದರೆ ಕಲಾವಿಮರ್ಶೆಯಾಗದು.

ಅಲ್ಲ ಈ ಗತಿ—ಶಾಸ್ತ್ರ ವಿಜ್ಞಾನ ಮತ ಕಾರ್ಯಶಕ್ತಿಗಳೆಲ್ಲಕ್ಕೂ ಈ ದೌರ್ಭಾಗ್ಯ ಕಾದಿದೆ. ಅಂಥ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಕಲೆಗೆ ಕಲೆಯಾಗಿ ಸಫಲತೆಯಿಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ ವಿಮರ್ಶೆಯೂ ಸ್ವೀಕಾರವೂ ಬೇರೆ ಬಗೆಯಾಗುವುವು, ಮಿಶ್ರವಾಗುವುವು.*

ನೇದಾಂತ, ಮತ, ಶಾಸ್ತ್ರ, ವಿಜ್ಞಾನ, ಇವು ಹೇಗೆ ಆತ್ಮಸಾಧನೆಗೆ ಸ್ವತಂತ್ರಮಾರ್ಗಗಳೆಂದು ಹೇಳುವರೋ ಕಲೆಯದೂ ಅಂಥದೇ ಸ್ವತಂತ್ರ ಮಾರ್ಗ. ಅವುಗಳಿಗೆ ಒದಗುವ ಮನಸ್ಸಿನ ಶಕ್ತಿ ಹೇಗೆ ವಿಶೇಷವೋ ಕಲೆಯ ಜೀವನಾದ ಭಾವಾವೇಶ ಕಲ್ಪನಾಶಕ್ತಿಗಳೂ ಹಾಗೆಯೇ ಸ್ವಾಯತ್ತಸಿದ್ಧಿಯುಳ್ಳವು. ಕಲ್ಪನ್ನು ಕರಗಿಸಿ ನಿಷ್ಕರವನ್ನು ವೃದ್ಧಮಾಡುವ ಶಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ, ಪರಮಶಿವದ ಕಡೆಗೆ ನೇರವಾಗಿ ಬದುಕನ್ನು ಒಯ್ಯುವುದರಲ್ಲಿ ಇತರ ಯಾವ ಮಾರ್ಗಕ್ಕೂ ಅದು ಕಡಮೆಯಲ್ಲ. ಒಂದು ಬಗೆಯಲ್ಲಿ ಮೇಲೇ ಎನ್ನಬೇಕು. ಅದರ ಮಾರ್ಗ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಮೋಹಿಸಿ ಒಲಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಮಾರ್ಗ. ಮಾನವನ ಲೋಪದೋಷ ಕಷ್ಟ ದೌರ್ಬಲ್ಯಗಳಿಗೆ ಕರುಣೆಯನ್ನೂ ಕೆಳೆಯ ಸೌಹಾರ್ದವನ್ನೂ ಹಾಯಿಸಿ ಕಾಪಾಡುವ ಒಂದೇ ಮಾರ್ಗ. ಸೋತುಬಿದ್ದವರಿಗೆ ಧೈರ್ಯ ಉಡುವ ಮಾರ್ಗ. ಶಾಸ್ತ್ರ ವಿಜ್ಞಾನ ನೇದಾಂತಗಳಲ್ಲಿ ಅನುಕಂಪೆ ಕರುಣೆಗಳನ್ನು ಎಲ್ಲಿಂದ ತರಬೇಕು, ಅಲ್ಲಿ ಅವನ್ನು ಕೇಳಬೇಕು ಯಾರು? ಮಾನವತೆ ಅಲ್ಲಿ ಬಹುಭಾಗ ತಬ್ಬಿಲಿ; ಅಯುಕ್ತ.

ಇದರಿಂದ ತಿಳಿದೀತು,—ಕಲೆ ಅನಗತ್ಯವಲ್ಲವೆಂದು, ನಿಷ್ಪ್ರಯೋಜನವಲ್ಲವೆಂದು. ಹಾಗೆ ನೋಡಿದರೆ ಯಾವುದು ತಾನೇ ದಿನಚರಿಯ ಜೀವನಕ್ಕೆ ಅವಶ್ಯಕ? ಕೈಯೆ? ಕಾಲೆ? ಕಿವಿಯೆ? ಎದ್ದೆಯೆ? ಬುದ್ಧಿಯೆ? ನಯವೆ? ಧರ್ಮವೆ? ಪೌರುಷವೆ? ಪ್ರೇಮವೆ? ನ್ಯಾಯಗಾಂಭೀರ್ಯಗಳೆ? ಆತ್ಮ ಅನಾತ್ಮ ವಿವೇಕವೆ? ಇವು ಯಾವುವೂ ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಜಗತ್ತಿನ ಬದುಕು ನಿಶ್ಚಿಂತವಾಗಿ ವಿಜೃಂಭಣೆಯಿಂದ ಸಾಗುತ್ತಿಲ್ಲವೆ? ಇವೆಲ್ಲ ಅನಾವಶ್ಯಕವಾದರೆ ಕಲೆಯೂ ಅನಗತ್ಯ. ಮನುಷ್ಯರ ಏಳಿಗೆಯ ಕುರುಹಾಗಿ, ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಒರೆಯಾಗಿ, ಅಗ್ರಾಮೃತಿಯ ಸಿದ್ಧಿಯಾಗಿ, ಜೀವನದ ಸಫಲತೆಯಾಗಿ ಕಾಣಿಸುವ ಕರ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ಬೆಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಕಲೆ ಒಂದು. ಅದರಿಂದ ಮಾನವನ

* ಇಂಗ್ಲಿಷಿನಲ್ಲಿ A pure value, a mixed value, an applied value, a technical value ಎಂದು ಮುಂತಾಗಿ ವ್ಯತ್ಯಾಸಗಳನ್ನು ನಿರೂಪಿಸುವುದುಂಟು.

ಸತ್ತ್ವಸಾಹಸವೂ ಸರ್ವಕೀರ್ತಿಗಳೂ ಬದುಕಿ ಉಳಿದಿವೆ. ರಾಜ್ಯ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಗಳು ಉರುಳುವುವು. ರಾಜರು, ವೀರರು, ಸಾಹುಕಾರರು ದರ್ಪದಿಂದ ಪ್ರಪಂಚವನ್ನು ತುಳಿದು ಆಳುವವರು, ಅಧಿಕಾರದ ಮದದಲ್ಲಿ ಜನರ ಅದೃಷ್ಟಿಗಳನ್ನು ಅಂಗೈಹಿಡಿಯಲ್ಲಿ ಮುರಿದು ಬೆಳೆಬಾಳನ್ನು ನಾಶಮಾಡಿ ಮೆರೆಯುವ ಧೂರ್ತರು ಹೆಸರಿಲ್ಲದೆ ಅಳಿಯುವರು. ಅವರ ಬದುಕು ಒಂದು ಗಳಿಗೆಯ ಉಸಿರು ; ನೀರ್ಗುಳ್ಳೆ. ಉಳಿವುದು ಕಲೆ. ಕಲೆ ಉಳಿಸಿದರೆ ನೆನಪು ಅನ್ಯತ ವಾಯಿತು. ಎಲ್ಲ ಕಾಲಗಳ ಸೌಭಾಗ್ಯವಾಗಿ ಸಂತಸವಾಗಿ ನಿಂತಿತು. ಇಲ್ಲವಾದರೆ ಉಳಿಸಬಲ್ಲವರು ಯಾರು ? 'ಮುನಿದುಂಬ ಜನಂಗಂ ಮಾಯಾ ಎನಲ್ ಅಣ್ಣುವರಿಲ್ಲ' ಶಾಸ್ತ್ರ ಅಥವಾ ಪೇದಾನ್ನದ ವಿಷಯವನ್ನು ಬಲ್ಲವರು ನಾಲ್ಕು ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ತಿಳಿಸಿ ಅವರ ಸಾರವನ್ನು ನಾವು ಗ್ರಹಿಸುವಂತೆ ಮಾಡಿಕೊಡಬಹುದು. ಬಾದಾಮಿಗುಹೆಯ ಅಥವಾ ನಂದಲಾಲ ವಸುಗಳ ಮಹಿಷಾಸುರಮರ್ದಿನಿಯನ್ನೊ ಬ್ಲೇಕನ ಪತಿತ ದೇವತೆಗಳನ್ನೊ ಮೇಘ ಸಂದೇಶದ ಮಂದಾಕ್ರಾಂತಗಳ ವೈಭವವನ್ನೊ ಜೇತೂವನ್ ಬಾಯ್ ತಾಗ ರಾಜ ಜಯದೇವ ಮುಂತಾದವರ ನಾದಮೇಳಗಳನ್ನೊ ಉದಯಶಂಕರರ ನರ್ತನವನ್ನೊ ಜಕ್ಕಣನ ಶಿಲ್ಪವನ್ನೊ ಎದುರಿಗೆ ನಿಂತೇ ಅನುಭವಿಸಬೇಕು ಆ ವಿಷಯ ತಿಳಿದರೆ, ವರ್ಣನೆ ಕೇಳಿದರೆ ಸಾಲದು. ಇನ್ನೊಬ್ಬರ ಪ್ರಶಂಸನೆ ಪ್ರತ್ಯಾಮ್ನಾಯವಾಗದು. ಸಾಗರವನ್ನೇ ಕಂಡ ಹೊರತು, ಪರ್ವತ ಶೃಂಗಗಳ ಮಹಾಸಂಗ್ರಿಗಳನ್ನೇ ಕಣ್ಣಾರೆ ನೋಡಿದ ಹೊರತು ಅವುಗಳ ಸ್ವರೂಪ ಹೇಗೆ ಗೊತ್ತಾಗದೋ, ಅನುಭವ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಇಳಿಯದೋ ಹಾಗೆ ಉತ್ತಮ ಕಲೆಯ ಸ್ವರೂಪ. ಮತ್ತು, ಅದರ ಎದುರಿಗೆ ನಿಂತಾಗ ಹೊರಗಿನ ಪ್ರಪಂಚ ಮೂಲೆ ಗೊತ್ತಿತು. ಅದರ ಮುಂದೆ ವಸ್ತುಜಗತ್ತು ಅಸತ್ತು. ಅದು ಮಾತ್ರ ನಮ್ಮದು. ಅಥವಾ, ನಾವು ಅದಕ್ಕೆ ಸೆರೆ. ಅಲ್ಲಿ ತೋರುವ ಸನ್ನಿವೇಶ, ರೂಪರೇಖೆ, ನಾದ ನಯ, ಕಥೆ ಧ್ವನಿ, ಕಾವು ನೋವು, ಭಾವಭಂಗಿ, ಧಿಮಿತ — ಇವು ನಮ್ಮ ಮೇಲೆ ಏಕಾಧಿಪತ್ಯ ಮಾಡುತ್ತವೆ. ಅಲ್ಲಿನ ದರ್ಶನವೇ ದರ್ಶನ. ಉಳಿದವೆಲ್ಲ ಸಲ್ಲ. ಉತ್ತಮವಾದ ಕಲೆಯೆದುರು ಎಲ್ಲ ಒರಟುತನಗಳೂ ಬಿಗುಮಾನಗಳೂ ಸಂಯಮಗಳೂ ಮುರಿದು ಬೀಳುವುವು. ಅದಕ್ಕೆ ಗಮನ ಕೊಡದೆ ಇರಬಿಲ್ಲ, ಗತಿಯಿಲ್ಲ. ಅದಕ್ಕೆ ಸೋತು ಕರಗಬಲ್ಲೆವಾದರೆಯೇ ಸಂಸ್ಕೃತಿ. ಅಲ್ಲಿ ಕಲೆಗಾರ, ಕಲೆ, ನಾವು ಒಂದೇ ಉಸುರಿನ ವೃತ್ತಿಗಳು.

ಇನ್ನು ಕಲೆಯ ಗುರಿ ಯಾವುದೆಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಬೇರೆ ಉತ್ತರವಾವುದು ? ಎಲೆಯ ಗುರಿ ಉತ್ತಮವಾದ ಎಲೆಯಾಗುವುದು ; ಹೆಣ್ಣಿನದು ಸವಿಯಾದ ತಿರುಳುಳ್ಳ ಉತ್ತಮ ಹಣ್ಣಾಗುವುದು. ಹೂ ಪಕ್ಷಿ ಹೂಪಕ್ಷಿಗಳಾಗಿ ಉಳಿದು ಭಗವಂತನ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವವನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತ ಬೆಳಗುವುದು. ವಿಜ್ಞಾನಿಯ ಗುರಿ, ಕನ್ಯಾರನ ಗುರಿ ಉತ್ತಮ ವಿಜ್ಞಾನಿಯೂ ಕನ್ಯಾರನೂ ಆಗುವುದು. ಹಾಗೆಯೇ ಕಲೆಯೂ. ಅದರದರ ಧರ್ಮವನ್ನು ಅದು ಕಾಪಾಡಿಕೊಂಡು ಬದುಕಬೇಕು. ತನ್ನ ವಿಶೇಷತೆಯನ್ನು ಉಳಿಸಿ ಕೊಂಡು ಸೃಷ್ಟಿಯ ವಿವಿಧ ಸಂಪತ್ತಿಯ ಪ್ರಮಾಣವಾಗಿ ಸಫಲವಾಗಬೇಕು. ಕಲೆ ಉತ್ತಮವಾದ ಕಲೆಯಾಗಿರುವವರೆಗೂ ಚಿಂತೆಯಿಲ್ಲ ; ಪ್ರಾಮಾಣಿಕ ವಾಗಿರುವಾಗ ಅದು ಜೀವನದ ಚಿತ್ರವೂ ಆಗುವುದು ; ಅತ್ಯದ ನಿವೇದನವೂ ಆಗುವುದು. ಅದರ ಸಂಪರ್ಕ ಉಂಟಾದವರ ಮನಸ್ಸು ತೆರೆಯುವುದು, ಒಮ್ಮೆಗೇ ಬಿಡುಗಡೆಗೊಳ್ಳುವುದು. ಮೊಸ ತಿಳಿವೊಂದು ಬರುವುದು. ಅದರ ಪ್ರಭಾವಕ್ಕೆ ಒಳಪಡಬಲ್ಲ ಜೀತನಗಳಿಗೆ ವೃದ್ಧಿ ದೈವಾರ್ಯ ರಕ್ತ ಸೌಭಾಗ್ಯಗಳ ಹದ ಉಂಟಾಗಿ ಅದು ಜಗತ್ತೆಲ್ಲಾ ಣಿಸಾಧನವಾಗುವುದು.

ಸಾಹಿತ್ಯವಿಮರ್ಶೆ

ಸಾಹಿತ್ಯದೊಡನೆಯೇ ಸಾಹಿತ್ಯವಿಮರ್ಶೆ ಹುಟ್ಟುತ್ತದೆ. ಬಹುಮಟ್ಟಿಗೆ ಕಲಾಕೃತಿ ಎಂಬ ಎಲ್ಲದರಲ್ಲೂ ಹೀಗೇ. ಕೃತಿನಿರ್ಮಾಣ ಮಾಡುವವನ ಮನಸ್ಸೇ ಒಂದು ನಿಲುವಿನಲ್ಲಿ ಆ ಕಾರ್ಯ ಮಾಡುವುದು. ಅದರ ಒಂದು ಹಿಡಿತ, ಹದ, ಭಂದ ಇದ್ದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಕೃತಿ ಹುಟ್ಟಿ ಕೃತಿಕಾರನಿಗೆ ತೃಪ್ತಿ ಬಂದೀತು. ಅವನಿಗೆ ಹಾಳತನವೂ ತುಷ್ಟಿಯೂ ತೋರುವಾದರೆ ಅವನು ಕೃತಿ ಯನ್ನು ರಚಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ರಚಿಸಿದರೆ, ಬಹುತರ, ಪ್ರಕಟಿಸಲು ಇಷ್ಟ ಪಡುವುದಿಲ್ಲ. ಎಂದರೆ, ವಿಷಯವೂ ರೀತಿಯೂ ತನ್ನ ಬೆಲೆ, ದೃಷ್ಟಿಗಳಿಗೆ ಹೊಂದಿ ತೂಗಿದರೆಯೇ ಅವನು ಕೃತಿರೂಪಣ ಮಾಡುವುದು. ಅವನ ಅವಧಾನ ಹೀಗೆ ಕೃತಿಕ್ರಿಯೆಯಲ್ಲಿ ಎಚ್ಚರವಾಗಿದ್ದು, ಪ್ರಕರಣದ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಪರೀಕ್ಷಿಸುತ್ತ ಅಳಿಯುತ್ತ ಇದ್ದು ಅದರ ಆಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಸೇರಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ.

ಇದು ಕೃತಿವಿಧಾನದಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವ ವಿಮರ್ಶನವಾದರೆ ಅವನೇ ಆಮೇಲೆ ಬೇರೆ ಸಮಯಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಬೇರೆ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಯೇ ತನ್ನ ಕೃತಿಯನ್ನು ಅವಲೋಕಿಸಿದಾಗ ಅಲ್ಲಿನ ಕಸಬುದಾರಿಕೆ, ಕ್ರಿಯಾರಚನೆ, ಪದಗುಂಫನ, ಅಂಗಾಂಗಸಾಮರಸ್ಯ, ಭಾವವ್ಯಂಜನಗಳಲ್ಲಿ ಅವನಿಗೇ ತೃಪ್ತಿಯೇ ಅತ್ಯಸ್ತಿಯೇ ಆಗಬಲ್ಲದು. ಅದೂ ವಿಮರ್ಶೆಯೇ. ಹಾಗೆಯೇ ತನ್ನೆಲ್ಲ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಇಂಥವು ಉಳಿದರೆ ಸಾಕು, ಬೇರೆ ಯಾವುದೂ ಇಲ್ಲವಾದರೂ ಚಿಂತೆಯಿಲ್ಲವೆಂದು ಅವನು ಒಪ್ಪುವುದಾದರೆ ಆಗಲೂ ಇದೇ ವ್ಯಾಪಾರದ ಪ್ರಕಾಶವಿರುತ್ತದೆ. ಅವನ ಬೆಲೆ ತೂಕಗಳ ಆರಿವು — ಅವನು ನಾವು ಒಪ್ಪಬೇಕೆಂದಿಲ್ಲ — ನನಗೆ ಅಮೂಲಕ ಮಂದಟ್ಟಾಗುವುದು. 'A thing of Beauty is an eternal joy' — ಎಂದು ಮೊದಲು ಬರೆದ ಕೀಟ್ಸ್‌ನ 'A thing of Beauty is a joy for ever' ಎಂದು ಮಾರ್ಪಡಿಸಿದಾಗ; ಟೆಸ್ ಕಾದಂಬರಿ ಮುಗಿಸಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಕಾಲ ಕಳೆದ ಮೇಲೆ ಕಡೆಯದಾಗಿ, 'Justice was done and the President of the Immortals ended his sport

with Tess !' ಮುಂತಾಗಿ ಒಂದು ಹೊಸ ವಾಕ್ಯವನ್ನು ಕಾದಂಬರಿಕಾರ ಹಾರ್ವಿ ಸೇರಿಸಿದಾಗ; ಅಥವಾ ಮೊದಲು ಬರೆದಿದ್ದ ಹಲವು ಭಾಗಗಳನ್ನು ಕೃತಿ ಕಾರನಾವನೇ ಆಗಲಿ ತಾನೇ ಕತ್ತರಿಸಿ ಮೊಟಕು ಮಾಡುವಾಗ, (ಉದಾ — 'The Waste Land' ಎಂಬ ಪ್ರಖ್ಯಾತ ಕೃತಿಯನ್ನು ಎಸಾ ಪೌಂಡ್ ಕತ್ತರಿಸಲು ಟಿ. ಎಸ್. ಎಲಿಯಟ್ರು ಒಪ್ಪಿದಾಗ) ಇಂಥದೇ ವಿಮರ್ಶನಕಾರ್ಯ ನಡೆಯುವುದು.

ಇದು ಕೃತಿಕಾರನ ಮಾತಾಯಿತು. ಕೃತಿ ಪ್ರಕಟವಾದ ಕೂಡಲೆ ಅದು ಇತರರ ಕಣ್ಣಿಗೆ, ಕಿವಿಗೆ ಬೀಳುವುದು; ಅವರಿಗೆ ಒಪ್ಪೆ ತಪ್ಪೆ ಆಗುವುದು. ಒಪ್ಪುವವರ ಕಾರಣ ಒಂದಾದರೆ ತಪ್ಪೆನ್ನುವವರ ಕಾರಣ ಬೇರೆ. ಕೃತಿ ಕಾರನೇ ಓದಿ ಜನತೆಗೆ ಅದರ ಪರಿಚಯ ಮಾಡಿ ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದರೆ ಅವನಿಗೇ ತಿಳಿಯದೆ ಮೂಡುವ ಮುಳುಗುವ ಅವನ ಧ್ವನಿವಿನ್ಯಾಸ, ಅಭಿನಯ, ವಿನರಣೆಗಳು ಅದರ ಮೇಲೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಬೆಳಕನ್ನು ಬೀರಬಹುದು.† ತನ್ನ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಏನನ್ನು ಪ್ರತಿಫಲಿಸಿದ್ದೇನೆ ಎಂದುಕೊಂಡಿರುವನೋ ಅದನ್ನು ಸೂಚಿಸಿ ಹಾಯಿಸುವ ಅವಕಾಶ ಅಲ್ಲಿ ಸಹಜವಾಗಿ ಉಂಟು. ಆದರೆ ಅವನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಇದ್ದಿರಬಹುದಾದ್ದು ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಸಾಕಾದಷ್ಟು ಸ್ಫೂಟವಾಗದಿರಲೂ ಬಹುದು. ಇತರರು ಅಲ್ಲಿ ಕಾಣುತ್ತಿದೆಯೆನ್ನುವುದು ಅವನ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಬೇಸರ ತರಬಲ್ಲದು. ಇನ್ನೊಬ್ಬನು ಆ ಕೃತಿಯನ್ನು ಕುರಿತು ವಿನರಣೆ, ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಮಾಡುವಾಗ ಈ ಎರಡನೆಯವನ ಅಭಿಮಾನ, ಕಾಣ್ಕೆ, ಅಭಿರುಚಿ, ವಿವೇಕಗಳ ಪ್ರವೇಶವಾಗುತ್ತದೆ. ಕೃತಿಕಾರನಿಗೆ ಒಳಕತೆ ಗೊತ್ತು : ತನ್ನ ಅಂತರಂಗ ವ್ಯಾಪಾರದ ತಿಳಿವಳಿಕೆ ತನಗೇ ಇರುವುದರಿಂದ. ಆ ಜಾಡು ಹಿಡಿದು ಎರಡನೆಯವನು ಮಿಡಿಯ ಬಲ್ಲನಾದರೆ, ನುಡಿಯ ಬಲ್ಲನಾದರೆ ಸರಿ. ಇಲ್ಲವಾದರೆ ಅದು ಕೇವಲ ಅನ್ಯನ ನುಡಿವಾಗುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬೇರೆ ಎಣಿಕೆ, ಬೇರೆ ದೃಷ್ಟಿ ಕಾಲಿಟ್ಟಿತು. ಅನ್ಯನು ಎಷ್ಟಾದರೂ ಹೊರಗಿನವನು. ಕೃತಿ

† ಪದ್ಯ, ನಾಟಕಗಳನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪ ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಓದಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಉಚ್ಚರಿಸುವ ಕೊರಲು, ಕೇಳುವ ಕಿವಿ ಇವಕ್ಕೆ ಬರಿಯ ಕಣ್ಣೋದಿನಿಂದ ಬರುವುದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿನ ಸುಖ ತೋರುವುದು. ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಧ್ವನಿ ಅಭಿನಯಾದಿಗಳು ಇಲ್ಲಿ ಸಹಚರಿಗಳು. ಬರೆದುದನ್ನು ಸಹಜವಾಗಿ ಓದುವಾಗ ಕವಿಯ ಮನೋದ್ಯೋತಕವಾಗಿ ಒಡಹುಟ್ಟುವ ಅಂಗವ್ಯಾಪಾರ.

ಯಿಂದ ಮಾತ್ರ ಇವನ - ನಮ್ಮ - ಅರ್ಥಗ್ರಹಿಕೆ, ಪ್ರೀತಿ ಹುಟ್ಟುತ್ತವೆ. ಇವನಿಗೆ ಇದೇ ಕೃತಿಕಾರನ ಹಿಂದಿನ ಎಲ್ಲ ಕೃತಿಗಳ ಪರಿಚಯವಿದ್ದು ಬೇರೆ ಯಾಗಿಯೂ ಕವಿಮನಸ್ಸಿನ ಆಪ್ತಸಂಪರ್ಕವಿದ್ದ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಇವನ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಹೆಚ್ಚು ಸಂಪನ್ನವಾಗಿಯೂ ಅಧಿಕಾರಯುತವಾಗಿಯೂ ಆದೀತು; — ಇವನಲ್ಲಿ ವಿವೇಚನಾಶಕ್ತಿ, ಸಹೃದಯತೆ* ಇದ್ದ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ. ಇಲ್ಲವಾದರೆ ಇವನು ಏನು ಹೇಳಲಿ, ಹೇಗೆ ಹೇಳಲಿ ಇವನ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಅಷ್ಟು ಗ್ರಾಹ್ಯವಲ್ಲ.

ಕೃತಿಕಾರನಿಂದಲೇ ಕೃತಿ ಎಂಬುದು ನಿಜವಾದರೂ ಅದರ ನಿರ್ಮಿತಿ ಯಾಗುವವರೆಗೆ ಮಾತ್ರ ಆ ಕ್ರಿಯೆ ಅವನಿಗೆ ಒಳಪಟ್ಟಿದ್ದು: ತಾಯಿ ಹೆರುವ ಮಗುವಿನ ಹಾಗೆ. ಅದು ಬೇರೆಯಾಗಿ ಅಲಂಕಾರಗೊಂಡು ಹೊರಗೆ ಬಂದ ಮೇಲೆ ಅವನ ಕೈಗೆ ಮೀರಿತು. ಆಗ ಅವನ ಮಾತಿನ ಬೆಲೆಗೂ ಮಿತಿ ಯುಂಟು. ಅದನ್ನು ಅರ್ಥ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದರಲ್ಲಿ ಇತರರ ನೆರವಿಗೆ ಬರುವುದಾದರೆ ಮಾತ್ರ ಆ ಮಾತಿಗೆ ಬೆಲೆ, — ಅದಕ್ಕೆ ಒಪ್ಪುತ್ತದೆಯೋ ಇಲ್ಲವೋ ಎಂಬುದರಿಂದ. ಒಪ್ಪದಾದರೆ ಆ ಮಾತು ಅನಗತ್ಯ. ಹಿಂದಿನ ಅವನ ಕೃತಿಗಳಿಗಿಂತ ಈ ಹೊಸದು ಮೇಲಾಗಿದ್ದರೆ ಕೀರ್ತಿ ಹೆಚ್ಚುವದು; ಹಿಂದಿನಂಥಾದೇ ಇನ್ನೊಂದನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದರೆ ಇದ್ದ ಕೀರ್ತಿ ಮಾಸೀತು, ಹೊಸ ಮೆಚ್ಚಿಕೆ ಬಾರದು; ಹಿಂದಿನ ಕೀರ್ತಿ ಕುಂದಬಹುದು, ಇದು ಕೇಳಾದರೆ ಅಥವಾ ಹೊಸಗುಣ ಮೆರೆಯದಿದ್ದರೆ. ಅವನ ಕಲೆಯಲ್ಲಿ, ಈವರೆಗೂ ಸುಳಿವೇ ಕಾಣ ದಿದ್ದ, ಬೇರೊಂದು ಮುಖ ಕಾಣಿಸಿದರೆ ಕೃತಿಕಾರನ ವ್ಯಕ್ತಿವಿಶೇಷದಲ್ಲಿಯೇ ಹೊಮ್ಮಿದ ಬೇರೆ ಸೃಷ್ಟ್ಯಂಶದ ದರ್ಶನವಾಗುತ್ತಿದೆ ಎನ್ನಬೇಕು. ಇದೆಲ್ಲ ವಿಮರ್ಶೆಗೆ ಗೋಚರವಾಗುವ ಸಂಗತಿ.

ಯಾವುದು ಹೇಗೇ ಆಗಲಿ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ-ಕೃತಿಯಿಂದ-ಕಾಣಿಸುವಷ್ಟು ಮಾತ್ರ ಅವನ ಯೋಗ್ಯತೆ; ಅದರ ಅರ್ಥವಂತಿಕೆ. ಅಲ್ಲೆಲ್ಲದ ಅಂಶ ಸದ್ಯ: ಇಲ್ಲವೆಂದೇ ಸಂಜ್ಞೆ. 'ಇನ್ನು ಕೃತಿಯನ್ನು ನೋಡುತ್ತಿರುವ ಜನ ಬೇರೆ ಬಗೆ ಯವರೂ ದೂರದವರೂ ಬೇರೆಕಾಲ ಬೇರೆದೇಶದವರೂ ಆದಾರು. ಅವರ

* ಯೇಷಾಂ ಕಾವ್ಯ ಅನುಶೀಲನ ಅಭ್ಯಾಸವಶಾತ್ ವಿಶದೀಭೂತೇ ಮನೋ ಮುಕುರೇ ವರ್ಣನೀಯ ತನ್ಮಯಾಭವನ ಯೋಗ್ಯತಾ ತೇ ಸಹೃದಯ ಸಂವಾದ ಭಾಜಃ ಸಹೃದಯಾಃ - ಎಂದು ಸಹೃದಯತ್ವದ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಅಭಿನವಗುಪ್ತರು ವಿಶದಪಡಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಬುದ್ಧಿಯ ಚುರುಕು, ಸಂಸ್ಕಾರ, ರಸಜ್ಞತೆ ಹೇಗಿದ್ದರೆ ಅವರ ಸ್ವೀಕಾರ ಹಾಗೆ ಮೇಲು, ಬೀಳು ಆಗುತ್ತದೆ. ಉತ್ತಮರೆನಿಸಿಕೊಂಡ ವಿಮರ್ಶಕರಲ್ಲಿ ಕೂಡ ಕೆಲವು ತೆರದ ಕೃತಿಯನ್ನೂ, ದೃಷ್ಟಿಯನ್ನೂ, ರೀತಿಯನ್ನೂ ಕುರಿತು ಬಗೆಗುರುಡು ಇರುವುದು ಅಸಾಮಾನ್ಯವೇನೂ ಅಲ್ಲ. ಎಲ್ಲಿಯೇ ಆಗಲಿ ಮೊದಲು ವಿಮರ್ಶಕನ ಮನಸ್ಸು ಕೃತಿಯ ಕಡೆ ಸುಮುಖವಾಗಿ ಓಲಬೇಕು*; ಅದರ ಶ್ರುತಿಗೆ ತೂಗಬೇಕು. ಇಲ್ಲವಾದರೆ ಕೃತಿಯ ಪ್ರಭಾವ ಅವನ ಮೇಲೆ ಬೀಳದು. ಪೂರ್ವಗ್ರಹಿಕೆಗಳ ಕಾರಣದಿಂದಲೂ ಬೇರೆ ಮೋಹ ಕಾರ್ಪಣ್ಯಗಳ ಕಾರಣದಿಂದಲೂ ಅವನ ತಾಳ್ಮೆ, ತೂಕ ತಪ್ಪಿದರೆ ಗ್ರಹಿಕೆ ಕೆಡುವುದು. ವಿಮರ್ಶೆಗೆ ಆಗತ್ಯವಾದ ಅನುಕೂಲವನ್ನು ವೇಶ ಇಲ್ಲವಾಗುವದು.

ಒಂದು ಉದಾಹರಣೆಯನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳೋಣ: ಇಂದು ಬಾಸುಲಿಯನ್ನು ರೂಢಿಸಿ ಕೇಳಿಸುವ ರೇಡಿಯೊ ಪೆಟ್ಟಿಗೆಗಳಿವೆ. ಪ್ರಪಂಚದ ಎಲ್ಲ ಕಡೆಗಳಿಂದಲೂ ಮಾತು, ಕತೆ, ನಾಟಕ, ಸುದ್ದಿ, ಸಂಗೀತ, ಮೊರೆ ಆ ಮೂಲಕ ಕೇಳುತ್ತಿರುತ್ತವೆ. ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಏನೇನು ನಡೆಯುತ್ತಿದೆಯೋ ಅದನ್ನು ನಮ್ಮ ಕಿವಿಗೆ ಹಾಕಲು ದಿನದ ೨೪ ಗಂಟೆಯೂ ಒಂದಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಮತ್ತೊಂದು ಕಡೆಯಿಂದ ಯತ್ನ ನಡೆದಿರುತ್ತದೆ. ಮನಸ್ಸು, ಕಿವಿ ತೆರೆದಿರುವವರಲ್ಲಿ ಅವನ್ನು ಕೇಳಬಹುದು. ಗ್ರಹಿಸಿ ಚರ್ಚೆ ಮಾಡಬಹುದು, ವಿನೋದ ಪಡಬಹುದು, ಕಾಲಯಾಸನೆ ಮಾಡಬಹುದು. ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಕೇಳುವುದು ಯಾರಿಗೂ ಶಕ್ಯವಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ನಾವು ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬರೂ ಕೇಳುವುದು ಯಾವುದನ್ನು? ನಮಗೆ ಬೇಕಾದುದನ್ನು; ನಮಗೆ ಅರ್ಥವಾಗುವಷ್ಟನ್ನು. ಉಳಿದುದು ಇಲ್ಲವೆಂದಲ್ಲ; ಚೆನ್ನವಲ್ಲವೆಂದಲ್ಲ.† ಅದು ನಮಗೆ ತಿಳಿಯದು ನಮಗೆ ಬೇಕಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಅಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ವಿಮರ್ಶೆಯೂ ಸಲ್ಲದು. ಇದಲ್ಲದೆ ಒಬ್ಬೊಬ್ಬರಿಗೆ ಒಂದೊಂದರಲ್ಲಿ ಪ್ರೀತಿ, ಪಕ್ಷಪಾತ, ಬಯಕೆ ಇರುತ್ತವೆ. ಕ್ರಿಕೆಟ್ ಅಟದ ವಿನರಗಳನ್ನು ಕೇಳುವವರಿಗೆ ಲೋಕದ ಇತರ ಸುದ್ದಿ ಅಸಾರ. ಭಾರತದ ಉತ್ತರಾದಿ ಸಂಗೀತದ ಸುಖಲಯ ಒಪ್ಪಿದವರಿಗೆ

* ಮನಸ್ಸಿನ ಒಂದು ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ರುಚಿಸದೆ ಇದ್ದ ಕೃತಿಯೂ ಭಾವಗಳೂ ಇನ್ನೊಂದು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಿಯವಾಗಬಹುದು.

† ಒಂದು ಅಸ್ತಿತ್ವದ (Existence) ವಿಚಾರ, ಇನ್ನೊಂದು ಚಿಂತೆಗಳ ವಿಚಾರ.

ದಕ್ಷಿಣಾದಿ ಸಂಗೀತ ಒರಟು ಗದ್ದಲದಂತೆ ಕೇಳಿಸುವುದಂತೆ; ಗಾಡಿಯಿಂದ ಇಟ್ಟಿಗೆ ಸುರಿದ ಹಾಗಿರುತ್ತದೆಂತೆ. ದಕ್ಷಿಣದವರಿಗೆ ಉತ್ತರದವರ ಅಲಸಗತಿ, ಹೆಣ್ಣಿನಿ ಬೇಸರ ತರುತ್ತವೆಯಂತೆ. ಈ ಇಬ್ಬರಿಗೂ ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯರ, ಜೀನಿ ಇರಾನಿಯರ ಗಾನ ಸುತರಾಂ ಸೊಗಸದು; ದುಸ್ಸಹ. ಹಾಗಾದರೆ ಸರ್ವ ಜನವ್ಯಾಪ್ತಿ (Universal) ತೃಪ್ತಿ ಎಂದರೇನು? ಇನ್ನೆಲ್ಲ ಅಭ್ಯಾಸ, ಅಭಿರುಚಿ, ಪಕ್ಷಪಾತಗಳ ಪ್ರಪಂಚ. ಇಂಥಲ್ಲಿ ವಿಮರ್ಶೆಯ ವ್ಯಾಪ್ತಿ ಸಂಕುಚಿತವಾಗುವುದು. ಇಷ್ಟು ಸರಿ: ಯಾವುದನ್ನು ಕೇಳಬೇಕಾದರೂ ಅದರ ಅಲೆಯಳತೆಗೆ ಬಾನುಲಿಯ ಯಂತ್ರವನ್ನು ತಿದ್ದಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಆ ಶ್ರುತಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಆ ಗಾನ, ಆ ಸುದ್ದಿ, ಆ ಕೇಂದ್ರ ಕೇಳಿಸಿತು. ಒಳ್ಳೆಯ ಯಂತ್ರವನ್ನು B.B.C. ಗೆ ಶ್ರುತಿ ಮಾಡಿದರೆ ಮೈಸೂರು ಕೇಂದ್ರದ ಸುದ್ದಿ ಹೇಗೆ ದೊರೆತೀತು? ಹೀಗೆ, ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವ ಕಡೆ ಸುದ್ದಿಯೂ ಸಂಗೀತವೂ ಸರಿಯಾಗಿ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗಬೇಕು. ನಮ್ಮ ಶ್ರುತಿ ಸರ್ವಾಂಶದಲ್ಲಿಯೂ ಹೊಂದಬೇಕು. ಇಷ್ಟಾದ ಹೊರತು ಪ್ರಯೋಜನವಿಲ್ಲ. ಸ್ಥೂಲವಾಗಿ ಈ ಬಗೆಯ ಪ್ರಸಾರವುಳ್ಳದ್ದು ಕೃತಿಪ್ರಕಾಶನ ಕೂಡ. ಬಯಸಿ ಕೇಳುವ ಮನಸ್ಸು ಹೊಂದಿದರೆ ಅದರ ಅರ್ಥವೂ ಆ ಬಗ್ಗೆ ವಿವೇಚನೆಯೂ ಶಕ್ಯ; ಇಲ್ಲವಾದರೆ ಇಲ್ಲ. ಬಹು ಮಟ್ಟಿಗೆ ಇದು ವಿಮರ್ಶೆಯ ಪೂರ್ವರಂಗ.

ಅಲ್ಲಿ ಉತ್ಪತ್ತಿಯಾಗುವುದೇನು? ಅತ್ತ ಅವರು ಕಳಿಸುತ್ತಿರುವೆವೆನ್ನುವುದು. ಇಲ್ಲಿ ಕೇಳುವುದೇನು? ಸರಿಣಾಮದಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ಯಂತ್ರದ ಮೂಲಕ ನಮಗೆ ಕೇಳಿಸುತ್ತಿರುವ ನಾದದ ಅಲೆಮೊರೆತಗಳು, ಅವುಗಳ Pitch relations. ಅತ್ತ ಹಾಡುವವರ ಮನೋಧರ್ಮವೂ ಕೊರಲೂ ಸರಿಯಾಗಿಲ್ಲದೆ, ಧ್ವನಿಪ್ರಸಾರಣ ಯಂತ್ರದ ಶಿಲ್ಪಿಗಳು ಅದನ್ನು ಸರಿಯಾಗಿ ಪ್ರಸಾರ ಮಾಡದೆ, ದಾರಿಯ ವಾತಾವರಣ ಹದಗೆಟ್ಟು, ಇತ್ತ ನಮ್ಮ ಸ್ವೀಕರಣ ಯಂತ್ರ ಸರಿಯಾಗಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ-ನಮ್ಮ ಶ್ರುತಿ ಅಯುಕ್ತವಾದರೆ ಸಂಗೀತದ ಇಂಪು ಲಭಿಸದು ಎಂದೆವಲ್ಲವೆ? ಯಾವಾಗ ಅದರ ಪ್ರಭಾವ ನಮ್ಮ ಮೇಲೆ ಬೀಳಲಿಲ್ಲವೋ ಅದರ ಗುಣಾವಗುಣ, ನಯ ಅನಯಗಳ ವಿಚಾರ ನಮಗೆ ಸಲ್ಲದು. ಅದರ ಅರ್ಥವೇನೆಂಬುದೇ ನಮಗೆ ಸರಿಯಾಗಿ ಗೊತ್ತಾಗದ ಮೇಲೆ ಅದಕ್ಕೆ ಬೆಲೆಕಟ್ಟುವ ಯತ್ನ ಹೇಗೆ ಸರಿಯಾದೀತು? ಅರ್ಥ ಮೊದಲು, ಬೆಲೆ ಆಮೇಲೆ.

ಯಾರ ಅರ್ಥ? ಯಾವುದರ ಅರ್ಥ? ಯಾರಿಗೆ ಅರ್ಥ? ಯಾವ ಸನ್ನಿವೇಶದಲ್ಲಿ? ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳು ಮೂಲಭೂತವಾದವು. ಅರ್ಥ ಕೃತಿಕಾರನ ದೆನ್ನುವುದು; ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಆಕೃತಿಗೊಂಡಿರುವಮಟ್ಟಿನ ಅರ್ಥ. ಅದು ಅವನ ಉದ್ದೇಶ, ಅವನು ಬಳಸುವ ಶಬ್ದದ್ರವ್ಯ, ಉಪಕರಣ ಸಾಮಗ್ರಿ, ಅವನ ಕಾವ್ಯಾನುಭವ, ಅಭ್ಯಾಸ, ಕುಶಲತೆ, ಸಂತತ ಅವಧಾನ-ಇವುಗಳಿಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸುವುದು. ಅವನ ಸಮದ ಯೋಗ್ಯತೆಯೂ, ಬುದ್ಧಿ ಅನುಭವಗಳೂ ಉಳ್ಳವನಿಗೆ ಅವು ಕಾಣುವಂತಾದರೆ ಅವನು ಕೃತಕೃತ್ಯ. ಅಲ್ಲಿ ಆ ಅರ್ಥ ಹೊಳೆಯದಿದ್ದರೆ, ಬೇರೆ ಅರ್ಥ ಹೊಳೆದರೆ ಕೃತಾರ್ಥನಲ್ಲ. ಸಾಮಾನ್ಯ ಗದ್ಯದ ವಿಷಯ ಒಂದಾದರೆ, ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಸಾಹಿತ್ಯ ಬಳಸುವ ಮಾತು ಬೇರೆ ಒನವು ಭಂದಗಳಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವುದು. ಅದರ ಓಟ, ವರ್ಣಗಳ 'ಆನಂತರ್ಯ ಸಂಗತಿ' ಮಾತಿಗೂ ಅರ್ಥಕ್ಕೂ ಬೇರೊಂದು ಲಯಗತಿಯನ್ನೂ ಶಕ್ತಿಯನ್ನೂ ಕೊಡುವುದು. ಪದ್ಯದ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಗಮಕಕ್ಕೆ ಬಳಸಿದರೆ, ಅದಕ್ಕೆ ಇನ್ನೊಂದು ಭುಜ ಹುಟ್ಟಿಕೊಳ್ಳುವುದು. ಅಭಿನಯ ಸೇರಿಕೊಂಡರೆ ಇನ್ನೊಂದು ಅವಯವಸಂಪನ್ನತೆ ದೊರೆಯುವುದು. ಕೃತಿಕಾರನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿದ್ದದ್ದು ಸ್ವೀಕರಿಸುವವನಲ್ಲಿ ಅದೇ ರೀತಿ ಮೂಡಿ ಅರ್ಥವತ್ತಾದರೆ ಅದು ಸಮಾನಸತ್ವದ ಸ್ವೀಕಾರ; ಆಗದೆ ಹೋದರೆ ಕೃತಿಕಾರನ ಲೋಪದೋಷ, ಕೃತಿಯ ಲೋಪದೋಷ, ಸ್ವೀಕರಿಸುವವನ ಲೋಪದೋಷ — ಈ ನೆಲಸಿನಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಿಯೋ ಹುಟ್ಟಬೇಕು, — ನ್ಯೂನತೆ, ಅತಿರೇಕ. ಆದ ಕ್ರಿಯೆಯ ನುಡಿತಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಸಂಗತಿ ಅದು; ಮೂಲ ಉದ್ದೇಶದ್ದು ಕೂಡ ಅಲ್ಲ.

ಅರ್ಥಗ್ರಹಣದಂತೆ ವಿವೇಚನೆ ರೂಪಗೊಳ್ಳುವುದು. ವಿವೇಚನೆಯಲ್ಲಿ ಬುದ್ಧಿಕ್ರಿಯೆಗೆ ಪ್ರಾಧಾನ್ಯ. ಅರ್ಥ ಹಾಯ್ದ ಮೇಲಲ್ಲವೆ; ಅದಕ್ಕೆ ಬೆಲೆ

† ಇವುಗಳ ನೆರವು ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿ ಆದರೆ ಬೇರೆ ಎರಡು ಕಲೆಗಳ ಸಹಾಯ ಅರ್ಥ ವಿನರಣೆಗೆ ದೊರೆತಂತೆ. ಅವು ಸಾಹಿತ್ಯ ರಸವ್ಯಂಜನೆಗೆ ಸರಿಯಾಗಿ ಹೊಂದಬೇಕು ಮಾತ್ರ. ಅವು ಸಹಾಯಕ, ಪೋಷಕ ಮಾತ್ರ. ಅತಿ ಸಂಗೀತ, ಅತಿ ಅಭಿನಯದ ಅಥವಾ ಅಪರಿಣಿತವಾದ ಆಯುಕ್ತವಾದ ಆ ನೆರವು ವಿಫಲ. ಕೋಟಿನ ಲೈನಿಂಗ್ ಹೇಗೆ ಸುಖಕರವೋ ಹಾಗೆ ಮಾತ್ರ ಆದರೆ ಅವು ಸೊಗಸುವುವು. ಅವಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಧಾನ್ಯ ಉಂಟಾಗಿ ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಧೀನ ಅಂಗವಾದರೆ ಕಲೆಯೇ ಬೇರೆಯಾಯಿತು. ಇಲ್ಲಿಯೂ 'ಕರ್ಮಸು ಕಾಶಲ'ವೇ ಯೋಗ. ಔಚಿತ್ಯವೇ ಮಿತಿಯಾಗುವುದು.

‡ ಇಲ್ಲಿ ಕಾಲದ ಅಂತರ ಇರಬಹುದು, ಇಲ್ಲದಿರಬಹುದು.

ಕಟ್ಟುವ ಕಾರ್ಯ ? ಹಣದಲ್ಲಿ ಅಳೆವ ಬೆಲೆ ಅಲ್ಲ, ಗುಣದ ಎಣಿಕೆ. ಗುಣವೂ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಲೆಕ್ಕಕ್ಕೆ ಸಲ್ಲುವ ಗುಣ. ಬೆಲೆ ಕಟ್ಟುವವರು ಯಾರು ? ಈ ಬೆಲೆ ಬೆಲೆಯೇಕಾಯಿತು ? ಬೆಲೆಗಳು ಯಾವವು ? ಇಂಥಂಥ ಬೆಲೆ ಇಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲಿ ಸರಿಯೆ, ಸಾಧುವೆ ? ಎಂಬ ವಿವೇಚನೆ ತಲೆದೋರುವುವು. ? ಯಾರು ಯಾರು ಆ ಕೃತಿಯನ್ನು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಂಡು ಅದು ಹೀಗೆ, ಇದು ಹಾಗೆ, ಇದು ರಸವತ್ತಾಗಿದೆ ಅಥವಾ ಅಭಾಸವಾಗಿದೆ ಎನ್ನುವರೋ ಅವರೆಲ್ಲ ಆ ಮಟ್ಟಿಗೆ ವಿಮರ್ಶಕರೇ. ಅವರಿಗಾದ ಅರ್ಥವೆಲ್ಲ ಅರ್ಥವೇ. ಅವರು ಕಟ್ಟುವ ಬೆಲೆಗಳೆಲ್ಲ ಬೆಲೆಗಳೇ ; ಕೃತಿಯ ಅರ್ಥದ ಚರಿತ್ರೆಯಂತೆಯೇ ಈ ಬೆಲೆಗಳ ಮತ್ತು ಈ ವಿಮರ್ಶೆಯ ಚರಿತ್ರೆ ಒಂದು ಅಖಂಡ ಪ್ರಸರ.

ಈ ಬೆಲೆ ಈ ವಿಮರ್ಶೆಗಳಲ್ಲಿ ತಾರತಮ್ಯವುಂಟು. ಒಬ್ಬರಿಗೆ ಆಗುವ ಅರ್ಥ ಸ್ವಲ್ಪ ; —ಅದಕ್ಕೆ ಅವರ ಎಳೆ ಮಯಸ್ಸೋ, ಅಪಕ್ವತೆಯೋ, ಮದ್ದಿ ತನವೋ ಕಾರಣವಿರಬಹುದು ಒಬ್ಬರಿಗೆ ಅತಿಶಯ, ತೋರಬಹುದು — ಅವರ ಮನಸ್ಸು ಸಜಾತೀಯವಾದ್ದರಿಂದ ಅಥವಾ ಲಲಿತವಾದ, ಅರ್ಥವಾದ ಕಾರಣದಿಂದ. ವಿಲಕ್ಷಣವಾಗಬಹುದು, — ಗ್ರಹಿಸುವ ಬುದ್ಧಿಯ ವಕ್ರತೆಯಿಂದಾಗಿ. ಒಬ್ಬರದು ಅವಿಚಾರ ರಮಣೀಯ ; ಒಬ್ಬರದು ಅಳ, ಗಂಭೀರ, ಪೂರ್ತಿ ತಿಳಿವಳಿಕೆಯಿಂದಾದ್ದು ; ಒಬ್ಬರದು ಹೊರ ನೋಟ, ಇನ್ನೊಬ್ಬರದು ಒಳನೋಟ ; ಒಬ್ಬರದು ಉಗ್ರ, ವಿರಸ, ವಿರುದ್ಧ ; ಮತ್ತೊಬ್ಬರದು ಮೃದು ಸಂಸ್ಕಾರ. ನಯ ಉಳ್ಳದ್ದು. ಒಬ್ಬರ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಇಲ್ಲಿ ಬೇರೆ ಯಾವದೋ ಪ್ರತಿಮೆ ಕಾಣುವುದು. ಪ್ರಕಟವಾಗಿ ನಾಚ್ಯವೋ ವರ್ಣ್ಯವೋ ಅದದ್ದು ಅವರಿಗೆ ಒಂದು ಸಂಕೇತಮಾತ್ರ ; ಒಬ್ಬರ ದೃಷ್ಟಿ ಏಕದೇಶವಾದ್ದು ; ಇನ್ನೊಬ್ಬರದು ಸಾಕಲ್ಪುವುಳ್ಳದ್ದು, ಸಮಗ್ರ, ಪೂರ್ಣ ಎಂದುಕೊಂಡದ್ದು†.

‡ ಚಾಟುವಿಗೆ ಸರಿಯಾದ ವಿವೇಚನೆ ಭಾವಗೀತೆಗೂ, ಅದರದು ಇತಿವಾಸಕಾವ್ಯ ನಾಟಕಗಳಿಗೂ, ಅವುಗಳದು ಜಾನಪದಗೀತೆ ಶಿರುಗೀತೆಗಳಿಗೂ, ಇವೆಲ್ಲ ಒಡಂಬಸ ಅಥವಾ ವಿನೋದಕೃತಿಗಳಿಗೂ ಹೊಂದವು. ಆದ್ದರಿಂದ ವಿವೇಚನೆ ನಾಜೂಕಿಂ ದ ನಡೆಯಬೇಕು.

† ಯಾರ ದೃಷ್ಟಿ ಪೂರ್ಣ ? ಪೂರ್ಣವೆನ್ನುತ್ತಿರುವ ನಾಲ್ಕುಕ್ಕೆ ಘರ್ಷಣೆ ಬಂದರೆ ಗತಿ ? ಯಾರ ವಿವೇಚನೆ ಜರ್ಣಾಯಕ ? ವಿಮರ್ಶೆಯಲ್ಲಿ ಕೊನೆಯೆಂಬುದುಂಟೆ ? ಅಲ್ಲದೆ ಇಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಮಾಣಿಕತೆಯ ಪ್ರಶ್ನೆಯೂ ಏಳುವುದು ; ಏಳದಿರಬಹುದು. ಪ್ರಾಮಾಣಿ.

ಅಲ್ಲದೆ ತಜ್ಞರು ಉತ್ತಮೋತ್ತಮ, ಇದು ಕಲೆ ಸೌಂದರ್ಯಗಳ ಕೆನೆ, ತಿರುಳು ಎಂದು ಮೆಚ್ಚುತ್ತಿರುವುದು ಸಾಧಾರಣರಿಗೆ ಸಪ್ತೆಯಾಗಿ ಐಲೈಲಾಗಿ ಕಾಣಿಸಬಹುದು; ಅಲ್ಲಿನ ಸಾರಾಂಶವೂ ಅದರ ವೈಭವವೂ ಇವರಿಗೆ ಗೋಚರವಾಗದಿರುವುದುಂಟು. ಕೋಟಿ ಜನ ನೂರು ಕಾಲಗಳಲ್ಲಿ ಮೆಚ್ಚಿ ಕೈಚಪ್ಪಾಳೆ ಮೊಳಗಿಸಿದುದು ವಿಧ್ವಾಂಸರಿಗೆ ಬಡ, ವೇಲನ, 'ಬಾಚಾರಿ' ಎನ್ನಿಸಬಹುದು. ಹೆಚ್ಚುಕಾಲ ಹೆಚ್ಚುಜನ ಮೆಚ್ಚಿದ ಕಾರಣದಿಂದ ಕೃತಿ ಹೆಚ್ಚು ಬೆಲೆಯುಳ್ಳದ್ದು ಎಂಬ ಎಣಿಕೆಯೂ ಪೂರ್ತಿ ಸಲ್ಲದು; ಹಾಗೆಯೇ ಮೆಚ್ಚುವವರೆಲ್ಲ ಒಂದೇ ಕಾರಣಕ್ಕಾಗಿ ಮೆಚ್ಚುವರೆಂಬುದೂ ನಿಜವಲ್ಲ. ಅಂಥ ಸಂಗತಿಗಳು ಶ್ರೇಷ್ಠ ಗುಣವಾಚಿಯಾಗಬೇಕೆಲ್ಲ * ಕೆಲವರು ಗುಪ್ತ (Esoteric), ಸಾರಭೂತ (Quintessential), ನಯದ ನವುರುಳ್ಳದ್ದು (has finesse) ಎಂದಾಗ ಅದರ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ವ್ಯಂಜನೆ ಸಾಮಾನ್ಯರಿಗೆ ವೇದ್ಯವಾಗದಿರುವುದು ಸಹಜ.

ಕತೆ ಯೆಂದರೆ ಸೀತಿದರ್ಮಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಎಣಿಕೆ ಅಲ್ಲ. ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಸವಜವಾಗಿ ತಟ್ಟಿದ್ದು. ಭಾವ ಪ್ರಾಮಾಣಿಕತೆ.

* I. A. Richards ಅವರ ಈ ಮಾತನ್ನೂ ಗಮನಿಸಬಹುದು.

There is a common opinion, sometimes very strongly held, that a work which appeals to all kinds and all degrees of men is, therefore, proved to be greater, more valuable, than one which appeals only to some. There may be a confusion in this opinion. The sum of value yielded, since men are of different degrees the social value that is to say of such work, will naturally be greater. But it does not follow that the maximum value for the reader of the highest level need be greater. The common belief that it is necessarily greater, that the work of wide appeal must be in itself a more admirable thing than work which appeals only to those who discriminate finely is due to the assumption that it appeals everywhere for the same reasons and thus is shown to touch something essential and fundamental in human nature: P. 215. 'Principles...'

k 4616

ಬೆಲೆಯ ತಾರತಮ್ಯಗ್ರಹಣವಿದಗ್ಧರಿಗೆ, ಪ್ರಬುದ್ಧರಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಶಕ್ಯ. ಅದಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಪರಿವಾಕವೂ, ಶಿಕ್ಷಣವೂ ಅಗತ್ಯ. † ಈ ಎರಡು ವರ್ಗಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಅತಿಗೆ ಹೋಗುವುದು ಸುಲಭ. ಇಬ್ಬರಿಗೂ ಉತ್ತಮವಾಗಿ ರುಚಿಸಿ ಜೀವಕಳೆ ಯಿಂದಿರುವ ಭಾಗ್ಯ ಹಲವು ಕೃತಿಗಳಿಗೆ ಬರುವ ಪುಣ್ಯವಲ್ಲ. ಹಾಗೆ ಬಂದವು ಅಮರ.

ಕಿರಿತರಗತಿಗಳ ವಿವ್ಯಾಧಿಗಳು ರಘುವಂಶವನ್ನೂ, ವರ್ಡ್ಸ್‌ವರ್ತ್ ಕವಿಯ 'ಡಾಫೋಡಿಲ್ಸ್' ಅನ್ನೂ, ಷೆಲ್ಲೆಕವಿಯ 'ಕ್ಲೌಡ್ಸ್' ಎಂಬುದನ್ನೂ ಓದಿದರೆ ಆ ಆ ಮನಸ್ಸಿನ ಮಟ್ಟಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಅರ್ಥವಾಗುತ್ತದೆ. ಹೆಚ್ಚು ಕಾವ್ಯ ಸಂಸ್ಕಾರವುಳ್ಳವರು ಓದಿದರೆ ಹೆಚ್ಚು ಸಾರವತ್ತಾಗುವುದು. ನಾನಾ ಸಾಹಿತ್ಯಗಳ ಪರಿಶ್ರಮವುಳ್ಳವರಿಗೆ ತೂಲನವೂ ತಾರತಮ್ಯಗಳೂ ಸ್ಫುರಿಸು ವುವು. ಕಸಬುದಾರನಿಗೂ, ಸಾಹಿತ್ಯ ಚರಿತ್ರಕಾರನಿಗೂ ಕಾಣುವ ಅಂಶ ಗಳು ಬೇರೆ; ಅಕ್ಷರಶಕ್ತಿ ಶಬ್ದಶಕ್ತಿಗಳನ್ನು ಕವಿ ಹೇಗೆ ಬಳಸಿದ್ದಾನೆ? ಅಲಂಕಾರ, 'ಅರ್ಥಾಚಿತಿ, ರಸಗತಿ, ವ್ಯಂಗ್ಯಚಮತ್ಕೃತಿ'ಗಳನ್ನು ಹೇಗೆ ನೆಯ್ದಿದ್ದಾನೆ? ಎಲ್ಲಿಯಹಾಗಿದೆ ಇಲ್ಲಿಯ ದೇಸಿ, ಮಾರ್ಗನವೃತ್ತಿ, ಅರ್ಥ ವ್ಯಕ್ತಿ? ಯಾವುದರಿಂದ ಸ್ಫೂರ್ತಿಗೊಂಡಿದ್ದರೂ ತನ್ನದಾಗಿ ಹೇಗೆ ಸೌಂದ ರ್ಯವನ್ನು ಸಾಧಿಸಿದೆ? ಅಥವಾ ಹೇಗೆ ಯಾವ ಹೊಸದನ್ನೂ ಸಾಧಿಸದೆ ಮಡ್ಡಿಯಾಗಿದೆ? ಎಂಬ ಅಂಶಗಳು ಅಂಥವರಿಗೆ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುವುವು. ಇದರಂತಹ ಬೇರೆ ಪ್ರಕರಣಗಳೂ ಸನ್ನಿವೇಶವೂ, ಇದರ ಸುತ್ತ ಪರಿಮಂಡಲವನ್ನು ಕಟ್ಟಿ ಈ ಪ್ರಕರಣದ ಸ್ಥಿಗ್ಧತೆಯನ್ನು ಬೆಳಗುವುವು; ಇಲ್ಲಿನ ರಸಪುಷ್ಟಿಯನ್ನು ಅತಿಶಯಮಾಡುವುವು. ಕಾಲ ದೇಶಗಳ ಅಳತೆ ಅಳಿದು ಆ ಎಲ್ಲ ಸೌಭಾಗ್ಯ ಇಲ್ಲಿನ ಸಂಪದ್ಭೋಗಕ್ಕೆ ಒದಗುವುದು. ದೃಷ್ಟಿಕೋನ ಬೇರೆಯಾದರೆ ಸಂಪ್ರ ದಾಯಸ್ಥರಿಗೂ, ಪ್ರಗತಿಶೀಲರಿಗೂ, ಸಮತಾವಾದಿಗಳಿಗೂ, ಕೀರ್ತಿಪೃಥಿ ಗಳಾದ ಪ್ರತಿಕ್ರಮಗಳಿಗೂ, ವ್ಯಂಗ್ಯ ಸಂಧಾನದವರಿಗೂ, ಬೇರೆ ಅರ್ಥ, ವಿಲಕ್ಷಣ ಹೊಳೆವುವು. ‡

† Value is Aristocratic and distinguishes between high and low ಎನ್ನುವುದೂ ಸಹಜ.

‡ "The orchestral and organ music of Milton's Poetry ಎಂದು ಒಬ್ಬರು ಮೆಚ್ಚಿದರೆ The Donkey-eared Milton ಎಂದವರು ಇಲ್ಲದೆ ಇಲ್ಲ.

ಯಾವ ಅರ್ಥ ಸರಿ ಯಾವದಲ್ಲ? ಯಾವ ಬೆಲೆ ಸರಿ ಯಾವದಲ್ಲ? ನಿರ್ಣಯಿಸುವವರು ಯಾರು? ಗೊತ್ತು ಮಾಡುವ ವಿಧಾನವಾವುದು? ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆ ಇಲ್ಲಿ ಸಹಜವಾದುದು. ಕೃತಿಯ ಸ್ವರೂಪಕ್ಕೆ ಹೊಂದುವಂತೆ -ವಿಪರೀತವಾಗಿ ಭಾವಿಸದೆ-ಸೌಹಾರ್ದದಿಂದ ಅನುಭವಿಸುತ್ತಿರುವವರಿಗೆ ಯಾವ ದೆಲ್ಲ ಹೊಳೆದು ಪ್ರಕಟವಾಗುವುದೋ ಯುಕ್ತವೆನಿಸುವುದೋ ಅದೆಲ್ಲ ಅದರ ಅರ್ಥಮಂಡಲ - ಅದೆಲ್ಲ ಬೆಲೆಯ ಕಲ್ಪನೆಯೇ. ಹೊಂದದ್ದು ಅನುಚಿತ, ವಿರಸ, ಅಸಂಗತ.

ಹೀಗೆ ಅರ್ಥವೆಂಬುದು ಕೃತಿಕಾರನ ಭಾವದಲ್ಲಿ ಅಡಗಿದ್ದು ಅದಕ್ಕೆ ಆಕೃತಿ ಕೊಡಲು ಅವನು ಬಳಸುವ ಸಾಮಗ್ರಿ, ಪ್ರತಿಭೆಯ ವಿವಿಧ ಕಲಾ ವಿಲಾಸ, ಸಂಸ್ಕಾರದ ನಯಸಂಪತ್ತಿ, ಕಲ್ಪನೆಯ ಉನ್ನತಿ, ಆಳ, ವಿಸ್ತಾರ, ಅದರ ಪದರ ಪದರಗಳಲ್ಲಿ ಅಡುತ್ತ ಅರ್ಥದ್ಯೋತನೆಗೆ ಆತುರವಾಗಿರುವ ಒಳ ಭಾವಗಳ ಒತ್ತಡ - ಇವೆಲ್ಲ ಎಂಥವು? ಇಲ್ಲಿನ ದರ್ಶನವಿಶೇಷ ಯಾವ ಸತ್ಯದ್ದು? ಎಂಬುದರ ಮೇಲೆ ಹೊಂದಿಕೊಂಡು ಕಾವ್ಯಾನುಭವಕ್ಕೆ ಸಿಕ್ಕುತ್ತದೆ.

ಪರಿಶೀಲನೆ ಮಾಡುವಾಗ ಮೊದಲ ನೋಟಕ್ಕೆ ಕೃತಿ ತನ್ನ ಅಂತರಂಗ ವಿಶೇಷವನ್ನು ಮೆರಸದೆ ಹೋಗಬಹುದು; ಮೆಲುಕಿದಂತೆಲ್ಲ ಸೂಕ್ಷ್ಮಾಂಶಗಳು

Max Beerbohm ಅಂಥವರು ಷೆಲ್ಲೆಯನ್ನು 'A Crystal Crank' ಎಂದುದುಂಬಿ. ವರ್ಡ್ಸ್‌ವರ್ತ್ ಕವಿಯನ್ನು ಕುರಿತು ಈ ಮಾತುಗಳು ಹೊರಬಿವೆ!-"A tired-out old blatherer, a tumble down thinker; a man who made a hiding place of his own life; a shadow parading about as the sun; a poet, sensitive to everything but man; a bladder blown that sometimes gave a note of music; a fool who thought the womb of the world was Wordsworth, a poet who jailed the striving of a man in a moral lullaby; a snail to whom God gave the gleam of a glow-worm; a poet singing the Song of Safety First" -ಸಾಲವೆ? ಇಲ್ಲಿ ಗುಣಗಳನ್ನು ಹೇಳಿಲ್ಲ. ಈ ದೋಷಗಳು ಪ್ರತಿಯೊಂದನ್ನೂ ಅವನ ಕಾಲದಿಂದ ಹಿಡಿದು ಈವರೆಗೂ ಇವನೊಂದು ಅವನೊಂದು, -ಕೋಲ್‌ರಿಜ್, ಕೀಟ್ಸ್, ಅರ್ನಲ್ಡ್, ಲೊವೆಲ್ ಮುಂತಾದವರು ಕೂಡ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಯಾವಲ್ಲಿಯೂ ಅಸಮಾಧಾನ ಇಷ್ಟು ಒಟ್ಟಿಗೆ ಸಿಡಿದಿಲ್ಲ. "ಒಂದು ಜಾತಿಗೆ ಮೆಯ್ಯ ಅಂಗವೆಲ್ಲವು ವಿಷವು."

ಒಂದೊಂದಾಗಿ ಆಮೇಲೆ ತೇಲಿಬರುವುವು; ಅಥವಾ ಪರಿಚಿತವಲ್ಲದಿದ್ದ ಸಮಯಗಳೂ ಸಂಕೇತಗಳೂ ಅವಿಗೆ ಬಂದು ಕ್ಲಿಷ್ಟವಾಗಿರುತ್ತಿದ್ದವು ವಿಶದವಾಗುವುದುಂಟು. ಕಡೆಗೆ ಈ ಕೃತಿಯ ಯೋಗ್ಯತೆ ಎಷ್ಟೆಲ್ಲ ಹೆಚ್ಚು ಎಂದೂ, ಇಷ್ಟೇಯೆ - ಇನ್ನೇನೂ ಇಲ್ಲ - ಎಂದೂ ಅಳತೆ ನಿರ್ಣಯವಾಗುವುದು. ಸಮಗ್ರ ಕಲ್ಪನೆಯ ಅವಿವಾಧಾಗ, ದೊಡ್ಡ ಕೃತಿಯ ಗುರುತು ಕಂಡಾಗ ಬಹುಕಾಲ ಬಹುಬಗೆಯ ಜನರಿಗೆ ಮೆಚ್ಚುಗೆ ಉರುತ್ತಲೇ ಉಳಿಯುವ ಸಂಭವವುಂಟು. ಇದರ ಹಿರಿಮೆಯ ಪ್ರಭಾವ ಹೊಸಹೊಸತಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತಿರಬಲ್ಲದು. ವಾಲ್ಮೀಕಿ, ಷೇಕ್ಸ್‌ಪಿಯರ್, ಮುಂತಾದವರ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿನಂತೆ ಅವು ನಿತ್ಯಸಂತೋಷದಾಯಿಗಳು. ಆ ಸಂತೋಷ ಮೆಚ್ಚಿಕೆಗಳು ನಮ್ಮೆಲ್ಲರ ಮಾನವ ಸಾಧಾರಣತೆಯ ಕುರುಹುಗಳು.

ಹೀಗೆಯೇ ನಾಟಕ, ನಾಟ್ಯ, ಪದ್ಯಕಾವ್ಯ, ಸಂಗೀತಗಳಲ್ಲಿ ಮೊದಲ ಹೆಜ್ಜೆಯಿಂದ ತೊಡಗಿ ಅರ್ಥ ಬೆಳೆಯಲಿರುತ್ತದೆ. ಹೆಜ್ಜೆ ಹೆಜ್ಜೆಯ ಭಿಂದ ಚಿತ್ರಣಗಳು ಎಷ್ಟೇ ರಮ್ಯವಾಗಿರಲಿ ಅವೆಲ್ಲ ಅಂಶ - ಅಂಗ - ಸೌಭಾಗ್ಯ ; ಒಟ್ಟರ್ಥಕ್ಕೆ ಅಧೀನ. ಕೃತಿಯಕಡೆ ಸೇರಿದಾಗ ಅಲ್ಲಿನ ಒಂದು ಸಂಗತಿಯಿಂದಲೋ ಕಲ್ಪನೆ ಅಥವಾ ಧ್ವನಿ ಘಟನೆಯಿಂದಲೋ ಅರ್ಥಾಂತರ, ರೂಪಾಂತರ ಹೊಂದುಬಲ್ಲದು. ಇಲ್ಲಿ ತೊಡಗು, ನಡು, ಕಡೆ ಎಂಬ ಮಜಲುಗಳುಂಟು. ಕೃತಿಯ ಅನುಭವ ಪೂರ್ತಿಯಾಗಬೇಕಾದರೆ ಕೊನೆಯ ವರೆಗೂ ಅದರೊಡನೆ ತಾಳೆ ಬೆಳೆದ ಮನಸ್ಸು ತನ್ನ ಸಮಾಧಿಗೆ ಭಂಗತಂದು ಕೊಳ್ಳದೆ ಅದನ್ನು ಸವಿಯಬೇಕು. ಸುತ್ತಮುತ್ತಲಿನ ದೈನಿಕ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು - 'ವೇದ್ಯಾಂತರ'ಗಳನ್ನು - ದಾಟಿ, ಮರೆತು, ಪ್ರಸಕ್ತ ಸನ್ನಿವೇಶದಲ್ಲಿ ತನ್ಮಯವಾಗುವುದೇ ಕಾವ್ಯದ 'ಅಲೌಕಿಕತೆ'.[†] ಆ ಅನುಭವಪ್ರಪಂಚವೂ

§ ಸಾಹಿತ್ಯ, ವಿಡಂಬನೆಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಅಂಶದ ಪ್ರಕಾಶ ಎಲ್ಲೆಲ್ಲೂ ತಾನೇ ತಾನು.

† ಅಲೌಕಿಕವೆಂದರೆ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ, ಅತಿಸೂನುಷ ಎಂದಲ್ಲ ಅರ್ಥ. ಹಾಗಾಗಬಹುದು, ಕೃತಿಯ ವಿಷಯವೇ ಅದಾದರೆ. ಇಲ್ಲವಾದರೆ ಯಾವ ವಿಷಯವನ್ನು ಕುರಿತು ಕೃತಿ ಹೇಳುತ್ತಿದೆಯೋ ಆ ಪ್ರಪಂಚ. ಇವೊತ್ತು, ಕಾವ್ಯಾನುಭವಸಮಯದಲ್ಲಿ ಮಹಾಶ್ವೇತೆ, ಶಕುಂತಲೆ, ಭರತ, ರಾವಣ, ಶಕಾರರನ್ನು ದರ್ಶನ ಮಾಡಿದಂತೆ. ಅವರ ಸಹವಾಸದಲ್ಲಿ ಸಮಯ ಕಳೆದಂತೆ. ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸದ್ಯಕ್ಕೆ ನಮ್ಮ ಸುತ್ತಲ ಜೀವನದ ನಿರ್ಬಂಧಗಳೂ ಅಗತ್ಯಗಳೂ ಬೇಸರಗಳೂ ಎಲ್ಲ ಅವರಣವೂ ಮಾಯ

ಅದರಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದ ಭಾವದ ಮತ್ತು ಸತ್ಯದರ್ಶನದ ಅಲೆಗಳೂ ಹೊಮ್ಮಿದಂತೆಲ್ಲ ಮನಸ್ಸು ಆ ಬೇರೆಯ ಲೋಕಕ್ಕೆ ನಮ್ಮನ್ನು ಒಯ್ದು ಭಾವಪರಿಪಾಕ ಉಂಟು ಮಾಡುತ್ತದೆ. Meaning exists in Degrees and Stages ಎಂಬ ಮಾತು ಈ ಅರ್ಥದರ್ಶನದ ಬೆಳವಣಿಗೆಯನ್ನೂ ಹಂತಗಳನ್ನೂ ಸೂಚಿಸುವ ಒಂದು ನುಡಿ.

ಬೆಲೆಗಳು ಎಂದಾಗ ಒಬ್ಬೊಬ್ಬರು ಮೆಚ್ಚಿ ಬಳಸುವ ಬೆಲೆಗಳು ಎಂದಿತು. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಎಣಿಕೆಯ ಭೇದ, ಪ್ರಧಾನ ಗೌಣಗಳ ತೂಲನೆ ಉಂಟು. ಆದ್ದರಿಂದ ಒಂದು ಕಡೆ ಉಪ್ಪರಿಗೆಯ ಮೆಟ್ಟಿಲುಗಳಂತೆ ಬೆಲೆಯೆಣಿಕೆ ನೆಲಸಿದರೆ ಇನ್ನೊಂದು ಕಡೆ ತಾರತಮ್ಯವುಂಟು; ನಿರ್ಣಯಸಾಧಕ ಅಂಶವೂ, ಅಲ್ಲದ್ದೂ ಉಂಟು; ಪ್ರಮಾಣಗಳ ವ್ಯತ್ಯಾಸವುಂಟು (Scales of Value and Standards of Judgement). ಜನದಲ್ಲಿ ರೂಢವಾದ ರುಚಿ, ರುಚಿ, ಭಕ್ತಿ, ಆಸ್ತಿಕತೆ, ಸಂಸ್ಕಾರ, ಧರ್ಮ, ಬುದ್ಧಿ ಪರೀಕ್ಷೆ, ಆಕಾಂಕ್ಷೆ, ಪ್ರಯೋಜನ, ಉದ್ವೇಗ, ಉಗ್ರತೆ, ಪಕ್ಷಪಾತ, ಮತ್ತು ಅರ್ಥಗಳನ್ನು ಕುರಿತಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿರುವ ರಾಗದ್ವೇಷಗಳ ಚರಿತ್ರೆ, - ಇನ್ನೂ ಹೀಗೇ ಯಾವಯಾವದು ಜನರ ಸ್ವಭಾವವನ್ನೂ ಎಣಿಕೆಯನ್ನೂ ನಡೆಸುವುದೂ ಆ ಎಲ್ಲವೂ ಬೆಲೆ, ಪ್ರಮಾಣ ಆಗುವುವು† ಇವೆಲ್ಲ ನೇರವಾಗಿಯೋ ಪರೋಕ್ಷವಾಗಿಯೋ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ವಿಮರ್ಶೆಯಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯಕಾರಿಯಾಗುತ್ತವೆ. ಇವು ಕೇವಲ ಸಾಹಿತ್ಯದ ವಿವಕ್ಷೆಗಳೇ ಆಗಿರುತ್ತವೆಯೆಂಬುದಿಲ್ಲ. ಸಾಹಿತ್ಯ ಹೇಗೆ ಲೋಕ ಜೀವನದ ಒಂದು ಅಂಶದರ್ಶನವೋ ಹಾಗೆಯೇ ಅದರ ವಿಮರ್ಶೆಯೂ ಹೌದು. ಹಾಗೆಯೇ ಲೋಕದೃಷ್ಟಿಯ ಒಂದು ಬೆಲೆಯೆಣಿಕೆ. ಸಾಹಿತ್ಯವಾಗಿ ಬರೆದುದೆಲ್ಲ

ವಾಗುವುದು. 'ಅನರಣ ಭಂಗ' 'ವಿಗಲಿತ ನೇದ್ಯಾಂತರ' ಎಂಬ ನಮ್ಮ ಲಕ್ಷಣ ಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿನ ಮಾತುಗಳು ಇಲ್ಲಿ ಸತ್ಯವಾಗುತ್ತವೆ. ಅದರಿಂದ ಆ ಬೇರೆ ಲೋಕ ಗಮನ. ಇದನ್ನು Transport ಎನ್ನುವುದೂ ಉಂಟು.

- † Literature is but one element in the single all-embracing world of ideas where Criticism is only Culture seen from the other side, and both are often scarcely distinguishable from Conduct." Review on "Open Vision" The Times Literary Supplement 8-1-1949.

ಸಾಹಿತ್ಯವೇ ಆದರೂ ಮಹಾಕೃತಿ, ಉತ್ಕೃತಿ ಎಂಬ ಸಲುವಳಿಯಾಗಬೇಕಾದರೆ ಧರ್ಮ, ಕರ್ಮ, ದರ್ಶನಶುದ್ಧಿ, ಲೋಕಪರಿಜ್ಞಾನ, ಜೀವನ ಸಂಸ್ಕಾರ, ರಸ ಅಥವಾ ಅರ್ಥರಚನಾ ಶಿಲ್ಪ, ಕಲ್ಪನೆಯ ಧೋರಣಿ-ಇನ್ನೂ ಎಷ್ಟೆಷ್ಟೋ ಎಣಿಕೆಗೆ ಬರುವುವು. ಇಲ್ಲಿಯೇ ಸಾಹಿತಿ ಸಾಹಿತಿಗಳಿಗೆ ಇರುವ ತಾರತಮ್ಯ ಗಣನೆ ಹುಟ್ಟುವುದು. ಗಣಿಸುವವರ ಯೋಗ್ಯತೆ ಅಭಿರುಚಿಗಳಂತೆ ಇಲ್ಲಿ ವರ್ಗೀಕರಣ.

ಸಾಹಿತ್ಯಶಾಸ್ತ್ರ* ವೆಂಬುದುಂಟು. ಸಾಹಿತ್ಯಾಂಗಗಳಾದ ಅಲಂಕಾರ ಭಂದಸ್ಸುಗಳೊಡನೆ, ಅಲ್ಲಿನ ತತ್ವಭಾಗವೂ ಮನೋವಿಜ್ಞಾನ, ಸಮಾಜ ದರ್ಶನ, ಧರ್ಮಶಾಸ್ತ್ರ ಮುಂತಾದವಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಕೆಲವಂಶಗಳೂ ವಿಮರ್ಶೆಯ ಹದವನ್ನು ಮಾರ್ಪಡಿಸುವುವು. ಅಲ್ಲಿ ಸಂಪ್ರದಾಯದೃಷ್ಟಿಗೂ ಪ್ರಯೋಗಗಳಿಗೂ ಘರ್ಷಣ ಬರಬಲ್ಲದು.

ಇನ್ನು ಕೆಲವರು ವಿಮರ್ಶಕರು ಸ್ವಂತ ಭಾವಾವೇಶದಿಂದಲೋ, ಪ್ರತಿಭಾ ಬಲದಿಂದಲೋ ತಮ್ಮ ವಿಮರ್ಶೆಯನ್ನೇ ಒಂದು ಕೃತಿಯ ಹಾಗೆ ನಿರ್ಮಿಸಬಲ್ಲರು. (ರಸ್ಕಿನ್, ಗಯ್, ರವೀಂದ್ರನಾಥತಾಕೂರರು - ಇವರಂತೆ.) ಅಂಥಲ್ಲಿ ವಿಮರ್ಶೆ ಈ ಮಹನೀಯರ ಭಾವರೇಖನಕ್ಕೆ ಸ್ವತಂತ್ರವಾದ ಸಾಹಿತ್ಯಮಾನವನ್ನು ದೊರಕಿಸುತ್ತದೆ. ಅವು ವಿಮರ್ಶೆಯಾಗಿ ಮೂಲ ಕೃತಿಗೆ ಹೊಂದಬಹುದು, ಬಿಡಬಹುದು; ಅಲ್ಲಿಂದ ಹುಟ್ಟಿ ಆ ಸುತ್ತ ಪೆಳೆದು ಇನ್ನೊಂದು ಮನಸ್ಸಿನ ಸಿರೊಪಣವೂ ಕ್ರಿಯಾಕಲ್ಪವೂ ಆಗುತ್ತವೆ. ಒಬ್ಬ ವಿಮರ್ಶಕನ ವಿಮರ್ಶೆಯನ್ನು ಮತ್ತೊಬ್ಬರು ಖಂಡಿಸುವುದೂ ಮಂಡಿಸುವುದೂ ಉಂಟು. ಇಂಥ ತರ್ಕ ಪರೀಕ್ಷೆಗಳ ಸಿದ್ಧಾಂತಗಳಲ್ಲಿ ಉಳಿದು ನಿಲ್ಲುವ ಭಾಗ ವಿಮರ್ಶೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಗಟ್ಟಿನೆಲೆ. ಒಂದು ಪಾದದ, ಒಂದು ಪದ್ಯದ, ಅಥವಾ ಒಂದು ಕೃತಿಯ ವೃಷ್ಟಿವಿಮರ್ಶೆ; ಒಬ್ಬ ಕವಿಯ ಕೃತಿಗಳೆಲ್ಲದರ ಸಮಷ್ಟಿ ವಿಮರ್ಶೆ; ಒಂದು ದೇಶದ, ಕಾಲದ, ಬಗೆಯ ಸಾಹಿತ್ಯವಿಮಾನಾಂಸೆ;

* ನಮ್ಮ ಲಕ್ಷಣ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಸಾಶ್ವಾತ್ಯರ Rhetoric, Poetics ಎಂಬಲ್ಲಿಯೂ ಯಾವ ತತ್ವಗಳು ಪ್ರತಿಪಾದನೆಗೆ ಬರುವುವೋ ಸಾಶ್ವಾತ್ಯರ ಸೌಂದರ್ಯದರ್ಶನ Aesthetics ಮತ್ತು ಸಾಹಿತ್ಯವಿಮರ್ಶೆ Literary Criticism ಯೆಂಬ ವಿವೇಚನೆಗಳಲ್ಲಿ ಏನೇನು ವಿಚಾರಗಳು ಪರ್ಯಾಲೋಚನೆಗೆ ಬರುವುವೋ ಅವೆಲ್ಲ ಕೂಡಿ ಇಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯಕಾರಿ.

ಸಾಹಿತ್ಯಗಳ ತಾರತಮ್ಯಗಣನೆ; ಸ್ಥಾನ ನಿರ್ದೇಶ; ಸಾಹಿತ್ಯ ಪ್ರಕಾರಗಳು, ತತ್ವಗಳು, ವಿಧಾನ, ವಿಮರ್ಶೆಯ ಚರಿತ್ರೆ— ಇವೆಲ್ಲ ವಿಮರ್ಶಾ ಪ್ರಸಂಚ.

ಎಲ್ಲ ರೀತಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಅಳಿದು, ಸುರಿದು, ತೂರಿ, ಆರಿಸಿದ ಮೇಲೂ ಈ ಬುದ್ಧಿಕ್ರಿಯೆಗಳಿಗೆ ಸಿಕ್ಕದಿರುವ ಅಂತಃಕರಣಪ್ರಸಂಚ ಒಂದುಂಟು. ಇದು ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬರ ಮನಸ್ಸಿನ ಮೇಲೂ ಆಗುವ ಭಾವ ಪರಿಣಾಮ. ಉಳಿದ ಎಲ್ಲಕ್ಕೂ ಆಧಾರವೂ ಪ್ರಮಾಣವೂ ಫಲವೂ ಆದ ಹೃದಯಸಂವಾದ. ಇದನ್ನು ವಿವರಿಸುವುದೂ ಅಳಿಯುವುದೂ ಹೇಗೆ? ಇದನ್ನು 'ಅಂತಃಶರ್ಮ', 'ಆನಂದ' ಎನ್ನುವುದೂ ಉಂಟು. ಆನಂದವೆಂದರೆ ಕೇವಲ ಸಂತೋಷವೇ ಅಲ್ಲ, ಕೃತಿಯ ಅರ್ಥಭೋಗದಿಂದ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಹೊಸ ದರ್ಶನವೂ ದಾರಿಗಾಣೆಯೂ ಆಗುವುದು. ಅದರಮೇಲೆ ಹೊಸ ಒಂದು ಜೀವಂತ ಅನುಭವದ ಪ್ರಭಾವ ಬೀಳುವುದು. ಅದು ಹೃದಯವನ್ನು ಮೃದು ಮಾಡುವುದು. ಪ್ರಧಾನವಾಗಿ ಈ ಸ್ವಾದು ಫಲ ಪರಿಣಾಮಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೆ ಬೆಲೆ, ಭಕ್ತಿ.

ಕಾವ್ಯವನ್ನು ಬರೆಯುವುದು ಬುದ್ಧಿ ಭಾವಗಳಿಂದಲ್ಲ (Not with ideas), ಮಾತುಗಳಿಂದ ಎಂದು ಒಬ್ಬ ಕವಿ ಹೇಳಿದ. ಈ ಮಾತುಗಳು— ಆ ಪ್ರತಿಯೊಂದರ ಲಯಗತಿ, ಅಕ್ಷರಯೋಗ, ಸ್ವರಸಂಗೀತ, ಚಿತ್ರ ಕಲ್ಪನಾ ಶಕ್ತಿ, ಸೂಚನೆ ಸಂಬಂಧಗಳ ತಾಂಡವಗೊಂಡನೆ — ಅರ್ಥಪ್ರಸಂಚವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸುತ್ತವೆ. ಅದೇ ಎಲ್ಲ ಭಾವ, ರಸ, ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಣಾಮಕ್ಕೂ ಮೂಲಾಧಾರ, ಘಟಕ. ಕವಿಯ ಅನುಭವವನ್ನು ರೂಪಿಸುವ ಮಾತುಗಳ ಈ ಶಕ್ತಿ ಎಲ್ಲ ಶಬ್ದಾರ್ಥಗಳನ್ನೂ ಪೂರ್ತಿ ರೂಪಾಂತರ ಮಾಡುತ್ತದೆ. ಇದೇ ತ್ರಿವಿಕ್ರಮನ ಪಾದದಂತೆ ಸಾಹಿತ್ಯ ಲೋಕವನ್ನು ತುಂಬಿ ವ್ಯಾಪಿಸಿರುವುದು. ಕೃತಿ ಸೌಂದರ್ಯದ ಅನುಭವವೂ ಸಂಸ್ಕಾರವೂ ಈ ಶಕ್ತಿಯ ಕ್ರಿಯೆಗಳು; ಫಲಗಳು. 'ಅರ್ಥಜ್ಞಾನ ಫಲಾಃ ಶಬ್ದಾಃ — ಎಂದ ಭಾಮಹಭಟ್ಟರೇ ಆ ಶಬ್ದಗಳ 'ಅಪರ್ಯಂತ ಅರ್ಥವರ್ತಿನಾಂ' 'ಇಯತ್ತಾ ಕೇನ ವಾ ವಿಶೇಷಾತ್ ಅವಧಾಯತೇ' ಎಂದು ಹೊಗಳುತ್ತಾರೆ. ಅವುಗಳ ಅರ್ಥವ್ಯಾಪ್ತಿ ಇಷ್ಟು ದೊಡ್ಡದಾಗಿರುವಾಗ ಶಬ್ದಾರ್ಥದ ಪಾರ ಇದು, ಅದರ ಎಲ್ಲೆಕಟ್ಟು ಇಲ್ಲಿ ಎಂದು ಹೇಳಬಲ್ಲವರಾರು? ಹೇಗೆ?

'ಯತೋ ವಾಚೋ ನಿವರ್ತಂತೇ' ಎಂದು ಬ್ರಹ್ಮಾನುಭವವನ್ನು

ನಿರ್ದೇಶಿಸುವುದುಂಟು. ಶ್ರೇಷ್ಠ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಅಥವಾ ಕಲಾಕೃತಿಯ ಅನುಭವಕ್ಕೂ ಇದೇ ಲಕ್ಷಣ. ಆದರೆ ಇದನ್ನು 'ಅಪ್ರಾಪ್ಯ ಮನಸಾ ಸಹ' ಎನ್ನಲಾಗದು. ಇದು ಸರ್ವಥಾ ಪ್ರಾಪ್ಯ. ಇದರ ಅನುಸಂಧಾನ ಎಲ್ಲ ಸಂಸ್ಕಾರಿ ಜೀವಕ್ಕೂ ಶಕ್ಯ, ಅಗತ್ಯ.

ವೈಯಾಕರಣಿಗಳ ಅಥವಾ ಮಾಮಾಂಸಕರ ಕಲ್ಪನೆಯಲ್ಲಿ 'ಏಕಃ ಶಬ್ದಃ ಸುಸ್ತ್ರಯುಕ್ತಃ ಸಂಯಕ್ ಜ್ಞಾತಃ ಸ್ವರ್ಗೀಲೋಕೇ ಕಾಮದುಘ್ನ ಭವತಿ' ಎಂಬಂತೆ. ಆ ಉಕ್ತಿಗೆ ಅಲ್ಲಿ ಯಾವ ಗುಣವೂ ನೆಲಸೂ ಇವೆಯೋ ಅದೇ ಸತ್ಯದಂತಹ ಅರ್ಥಶಕ್ತಿಯ ನೆಲಸು ಸಾಹಿತ್ಯಾನಂದ ಅನುಭವದಲ್ಲಿಯೂ ಇದೆ. ವಿಮರ್ಶಕರು ಇಂಥ ಕಾಮಧೇನುವಿನ ಆನಾಹನ ಮಾಡಿ ಅದು ದೊರಕುವ ಆವೃತರಸವನ್ನು ಲೋಕಕ್ಕೆ ಉಡಬೇಕು. ಹೊಸ ಉಹ, ಭಾವನೆ, ದರ್ಶನಗಳಿಗೆ ಮನಸ್ಸನ್ನು ತೆರೆದು ನವಪ್ರಭಾವಗಳನ್ನು ಎರಗಿಸಬೇಕು. ಸಾಹಿತ್ಯವಿಮರ್ಶೆ ಆಗ ಸಫಲವಾಗುವುದು; ಜೀವನ ಸಂಸ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಸಾಧಕವಾಗುವುದು

ಸ್ಫೂರ್ತಿ ಮತ್ತು ಕಲೆಗಾರಿಕೆ

ಇದು ಕಲೆಯ ಉತ್ಪತ್ತಿಗೆ ಸೇರಿದ ವಿಷಯ. ಎಲ್ಲಿಯೋ ಕಂಡ ರೂಪು, ಯಾವುದೋ ಕಣ್ಣು ಹೊಳಪು, ಒಂದು ಹಾಡಿನ ಧಾಟಿ, ಒಂದೊಡಲ ತೊನೆತ, ಬಳುಕು, ಇವು ಕಲೆಯಲ್ಲಿ ಹೇಗೆ ಮೂಡುತ್ತವೆ? ಒಂದು ದೇವಾಲಯ, ಅರಮನೆ, ಕೋಟೆ ಇವುಗಳ ರೂಪಚಿತ್ರ ಶಿಲ್ಪಿಯ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಮೊದಲು ಹೇಗೆ ಕಟ್ಟುತ್ತದೆ? ಎಂಬ ವಿಚಾರ ಬಹುಕಾಲದಿಂದ ಪರ್ಯಾಲೋಚನೆಗೆ ಬಂದಿದೆ. ನಾದ, ವಿಸರಣೆ, ಸಿದ್ಧಾಂತ ಹುಟ್ಟಿವೆ. ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ನನಗೆ ತೋರಿದ ನಾಲ್ಕು ಅನುವಾದದ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಹೇಳುತ್ತೇನೆ.

ಇದನ್ನು ನನಗೆ ಒಪ್ಪಿಸಿದವರ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಸ್ಫೂರ್ತಿ ಎಂದರೆ ಇನ್-ಸ್ಪಿರೇಷನ್ (Inspiration) ; ಕಲೆಗಾರಿಕೆ ಎಂದರೆ ಕ್ರಾಫ್ಟ್‌ಮನ್‌ಶಿಪ್ (Craftsmanship) ಅಥವಾ Artistry. ಉತ್ತಮ ಕಲೆಯಲ್ಲಿ ಇವುಗಳ ದಾಂಪತ್ಯ ಸಮರಸವಾದ್ದು. ಇವುಗಳ ಸಂಬಂಧ ನಿತ್ಯ. ಕಲೆಗಾರಿಕೆ ಕುಶಲ ಕರ್ಮ ಇವು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಅರ್ಥವ್ಯಾಪ್ತಿಯುಳ್ಳ ಮಾತುಗಳು. ಹಾಗೆಯೇ ಸ್ಫೂರ್ತಿ ಪ್ರತಿಭೆ ಎಂಬವೂ. ಕಲಾಕೃತಿಯ ನಿರ್ಮಾಣಕ್ಕೂ ಒಂದು ಸ್ಫೂರ್ತಿಯೇ ಮೂಲವಾದರೂ ಅದರಲ್ಲಿ ಕೃತಿಗೆ ಕಾರಣವಾದ ಪ್ರತಿಭೆ ಅಥವಾ ಕಲ್ಪನೆಯ ಭಾಗ ಎಷ್ಟು? ಕೃತಿವಿಧಾನ ಹೇಗೆ? ಬಳಸುವ ಮಾಟಗಾರಿಕೆ, ಕುಶಲಕರ್ಮ ಎಂಥವು? ಇವುಗಳ ಹೊಂದಿಕೆ ಹೇಗಿದ್ದರೆ ಕೃತಿಸೌಂದರ್ಯ ತುಂಬುವುದು -ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳೆಲ್ಲ ಸೇರಿವೆ. ವಿಷಯ ದುಷ್ಕರವೆಂಬುದು ಈಗ ತಮಗೆ ಮಂದಟ್ಟಾದೀತು.

ಸ್ಫೂರ್ತಿಯ ಪ್ರಕಾರಗಳು ಅನೇಕ. ಅದು ಕಲೆಯಲ್ಲದ ಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿಯೂ ವ್ಯಾಪಾರದಲ್ಲಿಯೂ ತೊಡಗುವುದು. ಕತ್ತಿಯನ್ನು ಮಸೆಯೋಣ, ಬೆಳುದಿಂಗಳಲ್ಲಿ ಸುತ್ತೋಣ, ಮೈಮರಿಯ ವ್ಯಾಯಾಮ ಮಾಡೋಣ, ಸುಮ್ಮನೆ ಹಲ್ಲಾ ಜಾಮೂನ್ ತಿನ್ನೋಣ ಎಂಬ ಸ್ಫೂರ್ತಿ ಜನಕ್ಕೆ ಬರಬಹುದು. ಹಾಗೇ ಅಡಿಗೆ, ವಿಜ್ಞಾನ, ಯಂತ್ರರಚನೆ, ತಂತ್ರ

ಸಾಧನೆ - ಎಲ್ಲ ಕಡೆಯೂ ಹರಿಯಬಲ್ಲದು. ಎಲ್ಲಿ ತೊಡಗಲಿ ಸ್ಫೂರ್ತಿ ಸ್ಫೂರ್ತಿಯೇ. ವಿಶೇಷ ಉರುಬಿನಲ್ಲಿ ಜೀವಶಕ್ತಿ ಉಕ್ಕಿ ಯಾವದೋ ವ್ಯಾಪಾರಕ್ಕೆ ಮನಸ್ಸನ್ನೂ ಶ್ರಮವನ್ನೂ ತಿರುಗಿಸುವದು ಅದರ ಲಕ್ಷಣ. ಕಲಾಮೂಲವಾದ ಸ್ಫೂರ್ತಿ ಒಂದು ವಿಶೇಷಬಗೆಯದು. ಅದು ಏಕೆ ಬರುವುದು ? ಒಬ್ಬೊಬ್ಬರಲ್ಲಿ ಒಂದೊಂದು ರೀತಿ, ಅವರಲ್ಲಿಯೇ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ರೀತಿ ಏಕೆ ? ಅದರ ಕಿಚ್ಚು, ತುಂಬು, ಉಲ್ಲಾಸಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯತ್ಯಾಸ ಏಕೆ ? ಬಂದಾಗ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಬಗೆಯ ರೂಪ, ಭಾವ, ಅರ್ಥ, ರಸ, ವಿರಸ ಉಳ್ಳ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಏಕೆ ಮಾಡಿಸುವುದು ? ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳಿಗೆ ಇನ್ನೂ ಉತ್ತರ ದೊರೆತಿಲ್ಲ. ಸಿಗರೆಟ್ ಸೇದಿ, ಕಾಫೀ ಸೇಂದಿ ಸೇವಿಸಿ, ಕಣ್ಣಿಗೆ ರಮ್ಯವಾದದ್ದನ್ನು ಮುಂದಿರಿಸಿಕೊಂಡು ಸ್ಫೂರ್ತಿಗೊಳ್ಳುತ್ತೇವೆ ; ಅವಿಲ್ಲವಾದರೆ ನಮಗೆ ಸ್ಫೂರ್ತಿ ಬಾರದು ಎನ್ನುವವರಿದ್ದಾರೆ. ಅದೊಂದು ಜಾತಿ. “ The spirit is most fecund where it is most virginal ” ಎಂಬಲ್ಲಿ ಸತ್ಯದ ಇನ್ನೊಂದು ಮುಖ ಕಂಡೀತು. ಒಂದು ದಾರಿ ಭೋಗದ್ದು, ಲೋಲುಪತೆಯದು ; ಇನ್ನೊಂದು ಸಿಷ್ಠೆಯದು, ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯದ್ದು.

ಕೃತಿಶಕ್ತಿ ದೈವದತ್ತವಾಗಿರಲಿ, ಗುರು ಅನುಗ್ರಹದಿಂದ ಬರಲಿ, ವ್ಯಕ್ತಿಯ ತಪಸ್ಸಿನಿಂದ ಸಿದ್ಧಿಸಲಿ, ಸಂಸ್ಕಾರಜನ್ಯವಾಗಿರಲಿ ಅಂತೂ ಒಂದು ವಿಶೇಷ ಬಗೆಯದು. ಎಂದರೆ, ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಕಲಾವೇಶ ಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಎಲ್ಲ ಸ್ಫೂರ್ತಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಕಲೆಯಲ್ಲಿನಂತೆ ಕ್ರಿಯೆ ಹರಡದು. ಇದು ಮೇಲಿಂದಾಗಲಿ ಬೀಳಿಂದಾಗಲಿ ನಾನು ಹೇಳುತ್ತಿಲ್ಲ. ಸ್ವರೂಪ ಬೇರೆ ಎಂದು ಮಾತ್ರ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದೇನೆ. ಏನೋ ಕೇಳಿತು, ಕಂಡಿತು, ತೋರಿತು ; ಒಂದು ಬಗೆಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯುಳ್ಳ ಮನಸ್ಸು ಆವೇಶಗೊಂಡು ಆಡುವುದು ; ಅದರ ಕಲ್ಪನೆ ಉದ್ರೇಕಗೊಳ್ಳುವುದು ; ಸದೃಶ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯಿಂದ ತಿರುಗಿ ಹೊಸದಾಗಿ ಹುಟ್ಟುವ ಈ ಅನುಭವಗಳಲ್ಲಿ ತನ್ನನ್ನು ಮರೆಯುವುದು. ಸಂತೋಷವಾಗಲಿ, ಆಗದೆ ಇರಲಿ ಅದು ಒಂದು ತಪ್ಪು, ಪ್ರಮತ್ತಸ್ಥಿತಿ. ಆ ನರಕಂಪನ, ಕಣ್ಣುಕೆರಳು, ಮೂಗಿನ ಹರಡು, ಮೈಕಾವು, ಎದೆಬಡಿತ, ನೆತ್ತರ ಓಟ - ನಾಡಿಕೆಯ ಗತಿಗಿಂತ ವೇಗವಾದವು ; ಸ್ಥಿತಿಯ ಒಮ್ಮೊನೆಯನ್ನು ಸಾಧಿಸುವವು. ಲೋಕದ ಬೇರೆ ಅಗತ್ಯಗಳೂ ಬಾಂಧವ್ಯಗಳೂ ಕಳಚಿಬಿದ್ದು ಮನಸ್ಸು ಇದರಲ್ಲಿಯೇ ಮುಳುಗುವುದು. ಇದು ಕಲ್ಪನಾಲೋಕ. ಅಲ್ಲಿ ಏಹಾರ. ಅಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿ ಬೆಳೆಯುವ, ಒಂದು ಹೊಸ

ರೂಪವನ್ನು ಪಡೆಯುವ ವಿಧಾನ, ಕೃತಿರೂಪಣ.

ಕೆರಳಿದ ಕಲ್ಪನೆ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ತಾಂಡವವಾಡಿ ಅದನ್ನು ಹೊರಹಾಕುವಂತೆ ಮಾಡಿದಾಗ ಮಾತ್ರ ಕಲೆಯ ನಿರ್ಮಾಣಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶ. ಹೊಸ ರೂಪಣಕ್ಕೆ ಪ್ರವೃತ್ತಿ ಎಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲವೋ ಅಲ್ಲಿ ಕಲೆಯ ಪ್ರಸ್ತಾಪ ಬಾರದು. ಕೃತಿರಚನೆ ಮಾಡಿಸುವವರೆಗೂ ಎಲ್ಲಿ ಅವೇಶ ಮುಗಿಯದೆ, ಮಾಟ ನಡೆಯುತ್ತಲೇ ಇರುವುದೋ ಅಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಕಲಾಕಲ್ಪಕ್ಕೆ ಆಧಾರವಾದ ಸ್ಫೂರ್ತಿ ಇದೆಯೆನ್ನಬೇಕು. ಆಗಲೂ ಒಬ್ಬರಲ್ಲಿ ಕಾವ್ಯ, ಇನ್ನೊಬ್ಬರಲ್ಲಿ ಗಾನ, ಮತ್ತೊಬ್ಬರಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರ, ಶಿಲ್ಪ, ನಾಟ್ಯ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವಂತೆ ಏಕಾಗುವುದೋ ಇದೂ ಗೊತ್ತಾಗಬೇಕಾದ ಸಂಗತಿ. ಇದು ಹಿಂದಿನ ಜನ್ಮದ ಸಂಸ್ಕಾರ ಎಂದರೆ, ಜನ್ಮಾಂತರವಾದವೊಂದನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡು ಸುಲಭವಾಗಿ ನಾವು ಇತ್ಯರ್ಥ ಮಾಡಲಾಗದುದನ್ನೂ ಪ್ರಮಾಣಗಳಿಂದ ಸ್ಥಾಪಿಸಲು ಅಶಕ್ಯವಾದ ಸಂಗತಿಯನ್ನೂ ನಮ್ಮ ಅರಿವಿಲ್ಲದ ಯಾವುದೋ ಕಾಲದ ಕೈಗೆ ಕೊಟ್ಟಂತೆಯೇ ಸರಿ. ಅಂಥಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲವೂ ನಿಜ ; ಯಾವುದೂ ನಿಜವಲ್ಲ. ಯಾರು ಹೇಗೆ ವಾದ ಮಾಡಿದರೆ ಹಾಗೆ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಒಪ್ಪಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ.

ಇಂಥ ಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳ ಜನ ಇದ್ದಾರೆ, ಅವರಿಂದ ಇಂಥ ಕೃತಿ ಹುಟ್ಟಿದೆ, ಇಷ್ಟು ನಿಜ.

ಕಲೆಗಾರ, ಕಲ್ಪನೆ, ರಚನೆ ಈ ಮೂರು ಅಂಗಗಳ ಕ್ರಿಯೆ ಸೇರಿ ಕೊಂಡಿದೆ ಈ ವಿಧಾನದಲ್ಲಿ. ಇದು ಕಲ್ಪನೆಯ ಭಾಗ, ಇದು ವ್ಯಕ್ತಿವಿಶೇಷ, ಇದು ರಚನಾಂಶ ಎಂಬ ವಿಂಗಡಣೆಗಳನ್ನು ಆಮೇಲೆ ನಾವು ಗುರುತಿಸುತ್ತೇವೆ. ಉತ್ಪತ್ತಿಸಮಯದಲ್ಲಿ ಇದು ಒಟ್ಟು ಒಂದು ಅಖಂಡಕ್ರಿಯೆ. ಕೃತಿನಿರ್ಮಾಣ ಅವಿಚ್ಛಿನ್ನವಾದ ಕ್ರಿಯಾ - ಪರಿಸರ. ಇದು ಯಾವುದೋ ಹದದಲ್ಲಿ ನಡೆಯುತ್ತದೆ. ಆಯಾ ಮೂಲಸ್ಫೂರ್ತಿಯ ವಿಶೇಷ ಆಯಾ ನಿರ್ಮಾಣಕ್ರಿಯೆಗೆ ಮಾತ್ರ ಹೊಂದುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲಿ ಸೇರುವುದೂ ಬಿಡುವುದೂ ಸ್ಫೂರ್ತಿಸಮಯ, ಬೀಜ, ಭಾವಮಂಡಲಗಳಿಗೆ ಸೇರಿದುದು. ದೇವರಿಗೆ ಲೋಕ ಸೃಷ್ಟಿಯ ಇಚ್ಛೆ ಬಂದಾಗಲೂ ಹೀಗೇ ಅಂತೆ, ಬಹುಶಃ : ಸ ತಪೋ ತಪ್ಯತ ; ಸ ತಪಃ ತಪ್ತಾ ; ಇದಂ ಸರ್ವಂ ಅಸೃಜತ - ಎಂದು ಶ್ರುತಿವಾಕ್ಯ ಇದೆ. ಒಂದು ದರ್ಶನಯೋಗ, ಇನ್ನೊಂದು ಕ್ರಿಯಾಯೋಗ - ಇಲ್ಲಿ ಅಂಗಗಳು.

ಆವೇಶದ ಭರದಲ್ಲಿ ಕೃತಿಕಾರನಿಗೆ ಕೂಡ ಮುಂಚಿತವಾಗಿ ತಾನೇನು

ಮಾಡಲಿರುವನೋ ಎಲ್ಲ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಹೊಳೆಯದೆ ಇರಬಹುದು. ಇದು ಹೀಗೇ ಸರಿ, ಈ ಅಂಶ ಇಲ್ಲಿಂದ ಬಂದಿತು, ಇದರ ಇಷ್ಟರಿಂದ ಮಾತ್ರ ಮುಂದಿನ ಮಜಲಿಗೆ ನಡೆಯಿತು ಎಂದು ಹೇಳಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಕಥೆ ಕಾವ್ಯಗಳನ್ನು ಬರೆಯುವವರಿಗೆ ಒಟ್ಟು ಕಥೆಯ ಕಟ್ಟಡ ಖಚಿತವಾಗಿರಬಹುದು. ಆಗಲೂ ಹೊರರೇಖೆ ಸಿದ್ಧವಾಗಿರಬಲ್ಲದು ಮಾತ್ರ. ಕಲೆಗಾರನ ಜೀವಭಾವವೂ ಒಲವೂ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯೂ ಕೃತಿರೂಪಕ್ಕೆ ತರಲು ಹಾತೊರೆಯುತ್ತಿರುವ ಸ್ಫೂರ್ತಿಯೂ ಸಂತತವಾಗಿ ಅದನ್ನು ಮಾರ್ಪಡಿಸುತ್ತ ಹೋಗುವುವು. ಕ್ರಿಯೆ ಮುಗಿದ ಮೇಲೆ ಕಲೆಗಾರನು ಪ್ರತಿಯೊಂದನ್ನೂ ಪುನರಾವರ್ತನೆ ಮಾಡಿದಾಗ ಕ್ರಿಯಾ ವಿಧಾನವನ್ನು ನೆನಪಿಗೆ ತಂದುಕೊಂಡು ತಕ್ಕಮಟ್ಟಿಗೆ ನಮಗೆ ವಿವರಿಸಬಲ್ಲನಾದೀತು. ಇಲ್ಲವಾದರೆ ಹೊರಗಿನ ನಮಗೆ ಕೃತಿಯ ಮಿಮೆನಿಂತು ಅಡಗಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿರಬೇಕಾದ ಅಂಶಗಳನ್ನೂ ಪ್ರಧಾನಸ್ಫೂರ್ತಿಯನ್ನೂ ಊಹಿಸಿ ಮಾತ್ರ ತಿಳಿಯಬೇಕಾಗುವುದು. ಅಷ್ಟೇ ಹೊರತು ಮೊದಲು ಹೊಳೆದುದೇನು, ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಏನಾಯಿತು, ಹೋಯಿತು, ಯಾವ ಹೊಸತು ಬಂದು ಸೇರಿಕೊಂಡಿತು — ಮುಂತಾದವು ತಿಳಿಯುವುದಿಲ್ಲ. ಇವೆಲ್ಲ ಆಗಿರುತ್ತದೆ. ರಾಕುಂತಲದಲ್ಲಿಯೂ, ಪಂಪಭಾರತ, ಪಂಪ ರಾಮಾಯಣಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಮೂಲಕಥೆ ಮಾರ್ಪಡುವ ರೀತಿಯನ್ನು ಗಮನಿಸಬಹುದು. ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರನ ಕಥೆ ಯಾವ ಭಾವಕ್ಕೆ ತೂಗುತ್ತದೆ? ವಸಿಷ್ಠ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರರ ಸ್ಪರ್ಧೆಗೋ? ಹರನೇಂಬುದೇ ಸತ್ಯ, ಸತ್ಯವೆಂಬುದೆ ಹರನು ಎಂಬ ರಾಘವಾಂಕನ ಸಿದ್ಧಾಂತಕ್ಕೋ? ಸುಳ್ಳು ಹೇಳದವರಿಗೆ ಸುಡುಗಾಡೇ ಗತಿ ಎಂಬ ಕೈಲಾಸಂ ತತ್ವಕ್ಕೋ? ಈ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲಿಷಿನಲ್ಲಿ Theme, Plot and Subject Matter ಎಂಬ ವಿವೇಚನೆಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾರೆ.

ಕೃತಿಕಾರನ ಮನಸ್ಸು ಒಂದು ಕುಲುಮೆ, ತಾಯೊಡಲು. ಸ್ಫೂರ್ತಿ ಬೆಂಕಿ; ಆಗಿನ ಸನ್ನಿವೇಶ ಮೂಷೆ. ಕಲ್ಪನೆ ಕೆರಳಿಸಿದ ಮೊದಲಿನ ಭಂದವೂ ಅರ್ಥಾದಿಗಳೂ ಆಕೃತಿಗೊಳ್ಳಬಯಸುತ್ತಿರುವ ಜೀವಸತ್ತ್ವವೂ ತಂದೆವೀರೈ. ಆಗ ಒಲಿದ ಆವರಣದಲ್ಲಿ ಪ್ರಭಾವಬೀರುವ ಎಲ್ಲ ಬೆಳಕು, ತೂಕ, ಕುಶಲ ಕರ್ಮಗಳಿಗೂ ಒಳಪಟ್ಟು ಈ ಕಲಾಸತ್ತ್ವ ರೂಪುಗೊಳ್ಳುವುದು. ಇಲ್ಲಿ ಹೇಗೆ ಅವಯವಗೊಳ್ಳುವುದೋ, ನಡೆ ನಡೆಯುವುದೋ ಹಾಗೆ ಕೃತಿ ಆಕೃತಿಗೊಳ್ಳುವುದು. ಕೃತಿ ಹೀಗೆ ಕೃತಕ; ಒಂದು ಮಾಟ. ಒಂದು ರೂಪವಾಗಿ

ಪರಿಣಾಮಗೊಂಡ ಒಬ್ಬರ ಅನುಭವ, ಇಚ್ಛಾಪ್ರವೃತ್ತಿ, ರಚನೆ ಅದು.

ಕಲೆಗಾರನು ಅಸಾಧಾರಣ ಗುಣವುಳ್ಳವನು ಎಂದು ಹೇಳಿತು. ಆದರೂ ಅವನು ಒಂದು ಕಾಲದವನು, ದೇಶದವನು, ಕುಲದವನು ; ಒಂದು ಪಕ್ಷಪಾತ ರಾಗದ್ವೇಷಾದಿಗಳಿಗೆ ಒಳಪಟ್ಟವನು ; ಒಂದು ವಿದ್ಯೆ, ಆಕಾಂಕ್ಷೆ, ಮೂಲ ಸ್ವಭಾವ ಉಳ್ಳವನು. ಅವನ ದೇಹರಚನೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಇದು ಅವನದೇ ಲಕ್ಷಣ, ಬೇರೊಬ್ಬನದಲ್ಲ ಎಂಬಂತಹ ಲಕ್ಷಣ, ಮಾತು, ನಡತೆ, ವೇಷ, ಶೀಲ ಹೇಗೆ ಇರುವುವೋ ಹಾಗೆಯೇ ಅವನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಅವನವೇ ಎನ್ನಬಹುದಾದ ಕಲ್ಪನೆಗಳು ಹುಟ್ಟುತ್ತವೆ. ಸ್ಫೂರ್ತಿಸಮಯದಲ್ಲಿ ಮನಸ್ಸಿನ ತಿರುವು ಹೇಗಿರುತ್ತದೆಯೋ ಆ ತಿರುವು ಅವನ ಕಲ್ಪನೆಗೂ ರೂಪಣಕ್ಕೂ ರಸಧಾತು ವಿಗೂ ಸುಳಿಯುವುದು. ಇದು ಆಯಾ ಸಮಯದ ಗುಣ. ಅವನ ಎಲ್ಲ ಕೃತಿಗಳ ಆಳದಲ್ಲಿ ಅವನ ಪ್ರಧಾನ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವ ಇರುತ್ತ ಅವನ ಮುದ್ರೆಯಂತೆ, ಅಂಕಿತದಂತೆ ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿಯೂ ಆಳುತ್ತಿರುತ್ತದೆ. ಕಾಳದಾಸ, ಷಾ, ಕೈಲಾಸಂ, ಡೇಕ್ಸ್‌ಪಿಯರ್, ತ್ಯಾಗರಾಜ, ಮೀರಾ, ಪುರಂದರದಾಸ ಅವರ ಪ್ರತಿಲಯ ವಿನಾಸದಲ್ಲಿಯೂ ವ್ಯಕ್ತಿವಿವೇಚಕವಾದ ಈ ಅಂಶವನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು.

ಈ ಕಲ್ಪನೆಗಳೂ ಪ್ರೇಷಕಗಳೂ ಎಲ್ಲೆಂದ ಬರುವುವು? ಒಳಗಿಂದ, ಹೊರಲೋಕದಿಂದ, ಹಿಂದಿನ ಕಾಲಗಳಿಂದ, ಮುಂದಿನ ಹಾರೈಕೆಗಳಿಂದ. ಕಲೆಗಾರನ ಇಷ್ಟ ಅನಿಷ್ಟಗಳಿಂದ ; ಅಹಂಕಾರ ವಕ್ರತೆ ಸರಸವಿರಸ ವಿಲಾಸಗಳಿಂದ ; ಇಂಥವನ್ನು ಅದುಮಿ ಮರಸಿಟ್ಟಿದ್ದ ಮನಸ್ಸಿನ ಒಳಪದರಗಳಿಂದ : ಜೀವದ ಚರಿತ್ರೆ ಯಾವ ಯಾವ ಮಜಲುಗಳನ್ನು ದಾಟಿ, ಯಾವ ಯಾವ ಅನುಭವ ಬಂದು ಹೋಗಿ ಎದ್ದು ಬಿದ್ದಿದ್ದರೂ ಅವುಗಳ ಶೇಷ ಮನಸ್ಸಿನ ಆಳದಲ್ಲಿರಲು ಈ ಅವ್ಯಕ್ತ ಜೀತನರಂಗದಲ್ಲಿ ಸೇರಿರುವ ಅಂಶಗಳಿಂದ ; ಕಲ್ಪನೆಯ ಚಿಲುಮೆಯ ತಾಯಿಮೂಲ ಅಲ್ಲಿ. ಇವನ ಮಾನವತೆಯ ಅಂತರಾಂತರದಲ್ಲಿ ಸುಪ್ತವಾಗಿರುವ ಎಲ್ಲ ಮೂಲಪ್ರವೃತ್ತಿ, ಎಲ್ಲ ಜೈತನ್ಯಗಳಿಂದ. ಹಟಾತ್ತಾಗಿ ನೆಲಬಿರಿದು ನೀರೊ, ಎಣ್ಣೆಯೊ ಚಿಗಿದು ಏಳುವಂತೆ ಈ ಸತ್ಯದ ಉರ್ಕು. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಸತ್ಯದ ರೂಪಣಕ್ಕೂ ಬೆಳಕಣಿಗೆಗೂ ಒಗ್ಗಿದವು ಸ್ವೀಕೃತವಾಗುವುವು. ಉಳಿದವು ಹಿಂಗುವುವು. ಕೆಲವು ಕೃತಿಕಾರರ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ರೂಪಣ ಮೊದಲೇ ಪೂರ್ತಿನಡೆದು ಯಂತ್ರದಿಂದೆಂಬಂತೆ ಹೊರಬೀಳುವುದು. ಅಲ್ಲಿ ರಚನೆ ಸುಲಭ. ತಾಯೊಡಲಿಂದ ಸೂರ್ತಿ ಜೀವಂತವಾಗಿ

ಹೊರಬರುವ ಮಗುವಿನ ಪ್ರಸವಕ್ಕೆ ಸೂಲಗಿತ್ತಿ ಹೇಗೆ ನೆರವುಕೊಡುವಳೋ ಹಾಗೆ, ಅಷ್ಟೇ ಇಲ್ಲಿ ಕುಶಲಕರ್ಮ. ಇನ್ನು ಕೆಲವರಲ್ಲಿ ಅಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಮೊದಲಿಟ್ಟು ಬರುಬರುತ್ತ ಮಾರ್ಪಡುವುದು. ಕುಶಲಕರ್ಮ ಹೆಚ್ಚು ಹೆಚ್ಚು ಗೂ ರೂಪಗೊಂಡು ಬೆಳೆಯುವುದು. ಎರಡೂ ಉಂಟು. ಒಬ್ಬೊಬ್ಬರಲ್ಲಿಯೇ ಒಂದು ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ಇನ್ನೊಂದರಲ್ಲಿ ಹಾಗೆ ಆಗಬಹುದು. ಎರಡು ಕೃತಿಗಳೂ ಜಿನ್ನಾಗಬಹುದು.

ಕಲೆಗಾರನ ಮನಃಸ್ಥಿತಿಯನ್ನೂ ಮಗ್ನತೆಯನ್ನೂ ಯೋಗಿಗಳ ಧ್ಯಾನ ಸಮಾಧಿಗಳಿಗೆ ಹೋಲಿಸುವುದುಂಟು. ಹೋಲಿಕೆ ಸ್ವಲ್ಪಮಟ್ಟಿಗೆ ಇದೆ. ಯೋಗಿಗಳ ಧ್ಯಾನ ರೂಪಣಮುಖವಲ್ಲ. ಅಲ್ಲಿ ಆ ಸ್ಥಿತಿಯೇ ಕೊನೆಯ ಗಮ್ಯ; ಇಲ್ಲಿ ಕೃತಿನಿರ್ಮಿತಿ ಗಮ್ಯ. ಆವರೆಗೂ ಉದ್ದೇಗ ಭೂತದಂತೆ ಕೃತಿಕಾರನನ್ನು ಹಿಡಿದಿರುವುದು. ಭೂತವನ್ನು ಹೊರಹಾಕದ ಹೊರತು ಅದರ ಒತ್ತಾಯವೂ ನಿರ್ಬಂಧವೂ ತಪ್ಪವು; ಅದರಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆಯಿಲ್ಲ. ಧ್ಯಾನಸಮಾಧಿಗಳಲ್ಲಿ ಶಾಂತಿ ಉಂಟು. ಇಲ್ಲಿ ಮುಂಗಾರಿನ ಕೆರೆಳು, ಬಿರುಸು, ಅಬ್ಬರ, ಶೃಂಗಾರ ವಿಲಾಸ ಇರುತ್ತವೆ. ಎರಡೂ ಕಡೆ ಮನೋಭೂಮಿ 'ಋತಂಭರಾ ತತ್ರ ಪ್ರಜ್ಞಾ' ಎನ್ನಬಹುದಾದದ್ದು; ಋತದ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಅರ್ಥಗಳಲ್ಲಿ. ಎರಡೂ ಕಡೆ ಚಿತ್ತಸಮುನ್ನತಿ ಉಂಟು. ಆದರೆ ಅದು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಕಾಂತಿ ಧಾತುಗಳದು. ರಚನೆಯ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಕೃತಿಕಾರನ ಎಲ್ಲ ಶಕ್ತಿಯೂ ಒದಗಿ ಪ್ರಸಕ್ತ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಬೇಕಾದ ಸಂಪತ್ತಿಯನ್ನು ಒದಗಿಸುವುದರಲ್ಲಿಯೇ ತೊಡಗಿರುವುದು. ಅಲ್ಲಿ ಸಮಚಿತ್ತವಾದ ನಿರಾಕುಲ ಮನೋವಿಹಾರ, ವಿಶ್ರಾಂತಿ. ಬಹುಶಃ ವಿಕಾರ, ವೇದನೆ, ತಾಪ ಯಾವದೂ ಇಲ್ಲ. ಇಲ್ಲಿ ಆ ಎಲ್ಲ ಇವೆ. ಜೊತೆಗೆ ಸ್ಫೂರ್ತಿಗೆ ವಾಹಕವಾಗಿ ಆಳಾಗಿ ದುಡಿಯುವ ಶ್ರಮಕರ ಪ್ರಭಾವಗಳೂ ದ್ರವ್ಯಸಾಧನ ಸಾಮಗ್ರಿಗಳ ಕಷ್ಟಗಳೂ ಇಲ್ಲಿ ಇರುತ್ತವೆ. ಅವುಗಳ ಮೇಲೆ ಕೃತಿಕಾರನು ಸ್ಥಾಪಿಸುವ — ಸ್ಥಾಪಿಸಲಾರದ ಜಯಗಳಿರುತ್ತವೆ. ಕ್ರಿಯಾ ವಿಧಾನದ ರೋಷ ಉಗ್ರತೆಗಳೂ ಸಂತೋಷಗಳೂ ಕಾಣುತ್ತವೆ.

ಕ್ರಿಯೆ ಹೀಗಿರುವಾಗ ಸ್ಫೂರ್ತಿಗೂ ಕುಶಲ ಕರ್ಮಕ್ಕೂ ಸಂಬಂಧವೇನೆಂದು ಬೇರೆ ಹೇಳಬೇಕೆ? ಮನಸ್ಸಿನ ಭಾವವೂ ಝಂಕಾರವೂ ಬೆರಳ ಮೂಲಕ ವೀಣೆಗೆ ಹೇಗೆ ಅವತರಿಸಿ ಎಷ್ಟು ಅಲ್ಪಕಾಲದಲ್ಲಿ ಭಾವವು ಬೆರಳಿಗೂ ತಂತಿಗೂ ಇಳಿಯುತ್ತದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಊಹಿಸಿ. ಕಲೆಗಾರನ ಮನಸ್ಸು,

ವೃದ್ಧಿಯೊಳಂತೆ ಅವನ ಕೃತಿ. ಅವನ ಶೀಲವಂತೆ ಶೈಲಿ. ಅವನ-ಅವುಗಳ ಮುಟ್ಟಿದಂತೆ ಕೃತಿಯ ಮುಟ್ಟು. ಹೀಗೆ ರೂಪಿಸಿದುದೆಲ್ಲ ಕಲಾಕೃತಿ. ಅದೆಲ್ಲ ಕಲೆಯೇ. ಅಲ್ಲಿನವುಗಳ ಪ್ರಭಾವದಂತೆ, ಯೋಗ್ಯತೆಯಂತೆ ಅಲ್ಲಿ ಹಿರಿ, ಕಿಡಿ, ಸಾಧಾರಣ, ಮಧ್ಯಮ ವರ್ಗಗಳುಂಟಾಗುವುವು.

ಕೆಲವೇಳೆ ಕಲ್ಪನೆ ದೊಡ್ಡದಾಗಿ ಅದಕ್ಕೆ ಸಾಲುಮಟ್ಟು ರಚನಾರಕ್ತ ಇಲ್ಲದಿರಬಹುದು. ಷೇಕ್ಸ್‌ಪಿಯರ್‌ಅಂಥವನ ಶಕ್ತಿಯೇ ಏಕೋ ಏನೋ ಹ್ಯಾಮ್‌ಲೆಟ್‌ನ ಕಲಾಕಲ್ಪಕ್ಕೆ ಸಾಲದಾಯ್ತೆಂದು ಟಿ. ಎಸ್. ಎಲಿಯಟ್ ಅವರ ಮತ. ಈ ಟೀಕೆ ಸರಿಯೊ ತಪ್ಪೊ ಎಂಬ ವಿಚಾರ ಈಗ ಬೇಡ. ಹಾಗೆಯೇ, ಎಣಿಕೆಗಿಂತ ಚೆನ್ನಾಗುವ ಕೃತಿಗಳುಂಟು. 'ಅಯ್ಯವಾರು ಚೇಸಿಂಡಿ ಕೋತಿ ಪಿಲ್ಲಾಯೆ' ಎಂಬಂತೆಯೂ ಆಗುವುದುಂಟು. ಹಾಗೇ ಅಡ್ಡಿ ಅಡಚನೆ ಉಂಟಾಗಿ ಕೃತಿ ತಡೆಯುವುದೂ ಅದರ ಅವಶೇಷ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಬಹುಕಾಲ ಒಡಿಸುವುದೂ ಉಂಟು. ಈ ರೇಷ ಕಡೆಗೆ ಯಾವ ಕೃತಿಯ ಅಂಗವಾಗುವುದೋ ತನ್ನ ಪ್ರಾಧಾನ್ಯವನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಂಡು ಎಂದಿಗಾದರೂ ಬೇರೆಕೃತಿ ಆಗುವುದೋ ಹೇಳಲು ರಕ್ತಪಿಲ್ಲ. ಅಥವಾ, ರಕ್ತಿಗೆ ತಕ್ಕ ವ್ಯಂಜನೆ ಇಲ್ಲದೆ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಸಡಿಲ ಕಾಣುವುದು. ತೊಡಕು, ಸಂದೇಹ ಸುಳಿಯುವುದು. ರಸ ಒಡಬಡಕು, ನೀರು ನೀರು ಆದೀತು. ಕೆಲವರ ರಚನಾಚಾತುರಿಯೂ ಉತ್ತಮವತ್ತಿಯೂ ಅವರ ಕಲ್ಪನೆ ಪ್ರತಿಭೆಗಳಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚು. ನಮ್ಮ ಯಾವ ಸಣ್ಣ ಚಂಪೂಕಾವ್ಯವೂ ಇದಕ್ಕೆ ನಿದರ್ಶನ. ಜಿಲುವಿಗಿಂತ ಇಂಥಲ್ಲಿ ಬೆಡಗಿಗೆ, ಅಬ್ಬರಕ್ಕೆ ಬೆಲೆ ಬಹಳ. ಅಲ್ಲಿ ಕುಶಲಕರ್ಮ, ಕೃತಿ ಎರಡನೆ ಮುಟ್ಟಿದವು. ಅದರ ಮಾಟದಲ್ಲಿ ಸತ್ವ ತನ್ನನ್ನು ಮರೆಯುವುದು. ಕೇವಲ ಕುಶಲ ಕರ್ಮ ಬಲಿತಕಡೆ ಒಂದು ನಿಮಿಷ ಚಿತ್ತರಂಜನೆಯೇನೋ ಆಗಬಲ್ಲದು ; ನಿಜವಾದ ಆನಂದವಿಲ್ಲ. ದರ್ಶನದ ಅಭಾವವೂ ಇದ್ದೀತು. ಆದರೆ ಸಮರಸ ಏರ್ಪಡಿಸಲು ಯಾವ ಸೂತ್ರನಿಯಮವೂ ಇಲ್ಲ. ರೀತಿಗಳು ಅನಂತ. ಚೆನ್ನಾದುದೆಲ್ಲ ರೀತಿಯೇ, ಸರಿಯೇ. ಕೃತಿಯನ್ನು ಮಾಡುಮಾಡುತ್ತ ಕಲೆಗಾರನಿಗೆ ಚಮತ್ಕಾರಗಳೂ ಅವನ್ನು ಮೆರಸುವ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯೂ ಉಂಟಾಗುವುದುಂಟು. ಆಗ ಅವನೇ ಕೃತಿಗೆ ಆ ಬಣ್ಣದ ಕುಚ್ಚುಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟುತ್ತಾನೆ. ಒಂದು ಉಪಮೆಗೆ ಬದಲು ನಾಲ್ಕು ಸಮೆಯುತ್ತಾನೆ : ಷೆಲ್ಲಿ, ಸ್ವಿನ್‌ಬರ್ನ್, ರತ್ನಾಕರ ವರ್ಣಿ ಇವರು ಇದಕ್ಕೆ ಉದಾಹರಣೆಗಳು. ಒಂದು ತಾಳಕ್ಕೆ ಆಡುವಾಗ ಹತ್ತು

ಹೆಜ್ಜೆಯ ಬಡಿತ, ವಿಲಾಸ ಕಟ್ಟುವುವು. ಅದೊಂದು ಬುದ್ಧಿಯ ಸೊಕ್ಕು. ಇಲ್ಲಿ ವದದ ಮಿತಿ ನಿರಾಶೆಯಲ್ಲಿದೆ.

ಕಲೆಯ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಯೋಚಿಸಿದಾಗೆಲ್ಲ ನನಗೆ ಶ್ರೀ ಡಿ. ಪಿ. ಗುಂಡಪ್ಪ ನವರ 'ನಿವೇದನ' ನೆನಪಾಗುವುದು. ಅಲ್ಲಿನ ಒಂದು ಪದ್ಯ

ಮನಕೆ ತೋರ್ಪ ಸೊಬಗನ್ನೆಲ್ಲ
ತನಗೆ ತುಷ್ಟಿಯನ್ನ ತೆರನಿ
ಜನಕೆ ನುಡಿಯಲರಿವ ಸುಕನಿ | ತಿಲಕನಾತನು
ಅನುಬಿಂಬದ ಬರೆವ ಕಲೆಯ | ಕಲಿತನಾತನು —

ಎಂದು ನುಡಿಯುತ್ತದೆ. ಇದು ಕವಿ ಮತ್ತು ಕಾವ್ಯಲಕ್ಷಣವನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಎಲ್ಲ ಕಲೆಗಳ ಮೂಲಸ್ವರೂಪವನ್ನೂ ಸಾಧಾರಣ್ಯದಿಂದ ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ. ಈವರೆಗೆ ನಾನು ಅಡಿರುವುದನ್ನೆಲ್ಲ ನಾಲ್ಕು-ಆರು ಸಣ್ಣ ಸಾಲುಗಳಲ್ಲಿ ಅಡಕವಾಗಿ ಸುಂದರವಾಗಿ ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ. ಈಗಿನ ವಿಷಯಕ್ಕೂ ಸಾಹಿತ್ಯ ವಿಮರ್ಶೆಗೂ ಸಂಬಂಧವಿರುವುದು ಮುಖ್ಯ ಮಾತುಗಳು ಇಲ್ಲಿ ಬಂದಿವೆ ಕೂಡ. ಸೊಬಗು, ತುಷ್ಟಿ, ಜನಕೆ ನುಡಿಯುವುದು, ಅನು, ಕಲೆ-ಈ ಮಾತುಗಳು ಸ್ಫೂರ್ತಿ ಕಲೆಗಾರಿಕೆಗಳೆರಡಕ್ಕೂ ಅತ್ಯಪ್ಪವಾಗಿ ಸಂಬಂಧವಾಗುವವು. ಸಾಹಿತ್ಯ (ಕಲೆಗಾರಿಕೆಗೆಲ್ಲ ಸಾಧಾರಣವಾಗಿ) ತೋರುವುದೆಲ್ಲ-(ಸ್ಫೂರ್ತಿಗೊಂಡಾಗ)-ಸೊಬಗೇ ಆಗಿರುತ್ತದೆ. ಅದಲ್ಲದೆ ಸಂಗತಿಗಳ ವ್ಯಂಜನೆಯೂ ಕಲೆಯಾಗಬಲ್ಲದು. ತಮ್ಮ ಎಲ್ಲ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ಶ್ರೇಷ್ಠ ಕವಿಗಳೆನ್ನುವವರಿಗೆ ಕೂಡ ತುಷ್ಟಿ ಬಾರದಿರುವುದುಂಟು. ಜನ ಹೊಗಳಿ ಹಿಗ್ಗುತ್ತಿರುವ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಮೂಡದೆ ತನ್ಮೂಲಗಳೇ ಬಿಮ್ಮಿಟ್ಟಿದ ಯಾವವೂ ಸೂಕ್ಷ್ಮಗಳು ಕೃತಿಕಾರರನ್ನು ಕೊರಗಿಸುವುದುಂಟು. ಇದು ಅವರ ಅಯೋಗ್ಯತೆಯ ದೈವೀತರ್ಕವೇ ಆಗಿರಬೇಕಾಗಿಯೂ ಇಲ್ಲ. ಹಾಗೆಯೇ ಜನಕ್ಕೆ ನುಡಿಯುವ ಕ್ರಿಯೆ ಕವಿಯ ಮೂಲಬುದ್ಧಿಯಲ್ಲಿ ಜೀವಾಂತವಾಗಿ ಘಟಕವಾಗಿ ಇರಬೇಕಾದ್ದೂ ಇಲ್ಲ. ಕೇಳಲು ಬೇರಾರೂ ಇಲ್ಲದಿರುವಾಗ ಹಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಅಸಂದವಾದೀತು. ಚಿತ್ರಿಸಬೇಕೆನ್ನಿಸಿತು, ಚಿತ್ರಿಸಿದೆವು; ಹಾಡಬೇಕೆನ್ನಿಸಿತು ಹಾಡಿದೆವು ಎಂಬುದುಂಟು. ಅಷ್ಟು ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ಕೂಡ ಈ ಕ್ರಿಯೆ ನಡೆಯಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ-ಕೃತಿಯ ಹುಟ್ಟಿಗೆ.* ಸ್ವಾಭಾವಿಕ ನಿವಾರಣೆಗಾಗಿ, ಒತ್ತುತ್ತಿರುವ

* Expression is not Communication ಎಂಬ ಮಾತನ್ನು ಹೋಲಿಸಿ.

ಹೀಡೆಯನ್ನು ಹೊರಹಾಕುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಕೃತಿ ನಿರ್ಮಾಣವಾಗಬಲ್ಲದು. ಅನುಪಂಚ ಮಾತು ಕೂಡ ಹೀಗೆಯೇ. ಪ್ರತಿ ಕೃತಿಗೂ ಒಂಟುವ ಒಂದು ಅನುವಂಟು. ಕಲೆಯ ಹೊಮ್ಮಿನಲ್ಲಿ ಅದು ಸೇರಿ ಬಂದಾಗ ಮಾತ್ರ ಅದರ ವೈಭವ ಸಹಜ. ಕಲಾವಿನುರ್ದಿಯಲ್ಲಿ ಅದನ್ನೇ ನಾವು ಹುಡುಕುತ್ತಿರುವುದು. ಕಲಿತನಾತನು ಎಂಬಲ್ಲಿ ಅಭ್ಯಾಸ, ಅನುಕರಣೆ, ವ್ಯವಸಾಯಗಳಿಂದ ಬಂದ ಕಲ್ಪಿಯೊಂದನ್ನು ಮಾತ್ರವಲ್ಲ ಇಲ್ಲಿ ಹೇಳುತ್ತಿರುವುದು. ಅವನ ಜಾಣತನ ಹೊಸ ಹೊಸದಾಗಿ ಒಳಗಿನ ಅನುಭವವನ್ನು ರೂಪಿಸುತ್ತದೆ, ಸಾಧಿಸುತ್ತದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಈ ಪದ್ಯ ಸಾಕಲ್ಪದಿಂದ ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ.

ಬೇರೆ ಪ್ರಕರಣ ಬೇರೆ ಪ್ರಯೋಜನಕ್ಕಾಗಿ ಬರೆದ ಪದ್ಯವೊಂದು ವಿನುರ್ದಿಯ ಗದ್ಯ ವಿವರಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ತಿಳಿಸತೊಡಗಲನುವಾಗದು. ಆದರೆ ನಾವು ವಿವರಿಸುತ್ತಿರುವ ವಿಷಯವನ್ನು ಕುರಿತ ಮುಖ್ಯಾಂಶಗಳ ಸ್ಥಾನ ಸಂಬಂಧಗಳು ಅತಿ ರಮ್ಯವಾಗಿ ಅತಿ ಸರಳವಾಗಿ ಅಲ್ಲಿ ವರ್ಣಿತವಾಗಿವೆಯೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದೇನೆ.

ಭಾರತ ಸಂಸ್ಕೃತಿ - ಧರ್ಮ

(ಇಂದಿನ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ)

ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಮಾನವರಿಗೆಲ್ಲ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಸಲ್ಲಬಲ್ಲ ಮಾತು. ಹುಟ್ಟಿದುದು ಹುಟ್ಟಿದಂತಿರದೆ ಎಲ್ಲಿ ಮೇಲ್ಪಡುತ್ತದೆಯೋ ಅಲ್ಲೆಲ್ಲ ಸಂಸ್ಕರಣ ಕ್ರಿಯೆ ಇದೆ. ಗಡಸು ಮೃದುವಾಗಿ, ಒರಟು ನಯವಾಗಿ, ಕಠಿಣ ಕರಗಿ, ಓರೆ ಕೋರೆ ನೇರಗೊಂಡು, ವಿಕಾರ ತಿದ್ದಿ ಚೆಲುವಾಗಿ ಎಲ್ಲಿ ಬದುಕೂ ಕೆಲಸವೂ ಕಾಣುವವೋ ಅಲ್ಲೆಲ್ಲ ಸಂಸ್ಕಾರಕಾರ್ಯ ನಡೆದಿರುತ್ತದೆ. ಇದ್ದದ್ದು ಚೆನ್ನಾಗುವುದು, ಕಂಡದ್ದನ್ನೂ, ಸಿಕ್ಕಿದುದನ್ನೂ ಚೆನ್ನಮಾಡುವುದು — ಇದೇ ಆ ಕೆಲಸದ ಲಕ್ಷಣ. ಇದು ಮಾನವರಿಂದಾದ್ದು ; ಆ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಕೃತಕ. ರೂಕ್ಷ ವಾದ್ದೊಂದೇ ಅಲ್ಲ ನಯವಾಗುವುದು : ನಯ ನಯತರವಾಗುವುದು ; ಇದು ಈ ರೂಪದಲ್ಲಿ ರೂಕ್ಷ ಎಂಬ ನಿರ್ಣಯ ; ನಯಗೊಳಿಸಲು ಇಷ್ಟ ; ಹೀಗೆ ಹೀಗೆ ಮಾಡಿದರೆ ನಯವಾಗುವುದು ಎಂಬ ತಿಳಿವಳಿಕೆ ; ಇವೆಲ್ಲದರಲ್ಲಿ ಅಡಗಿರುವ ಬೆಲೆ, ತೂಕ, ಪ್ರಮಾಣಗಳ ಪ್ರಕಾಶ ; ಎಲ್ಲಕ್ಕಿಂತ ಮೇಲ್ಕಾಗಿ ತಾರತಮ್ಯ ವಿವೇಕ — ಇವು ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಪರ್ಯಾಲೋಚನೆಗೆ ಸೇರಿದ ಸಂಗತಿಗಳು. ಒಳಗೆ ಅಡಗಿದ್ದು ಕೊಂಡು ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದುದಕ್ಕೆಲ್ಲ ಒಲೆದು ಒಲಿದು ಬದಗುವ ಭಕ್ತಿ ('An inward loyalty to the best') ಇದರ ಜೀವಾಂಶ. ಅದು ಹೀಗೆ ಹೀಗೆ ಇರುತ್ತದೆಯೆಂದು ಪಟ್ಟಿ ಮಾಡಿ ತೋರಿಸುವುದು ಶಕ್ಯವಿಲ್ಲ. ಇರುವಲ್ಲಿ ಅದರ ಪ್ರಭಾವ, ಪ್ರಕಾಶ ಹೊಮ್ಮಿ ತೋರುವುದು. ಅನುಭವವೇದ್ಯವಾಗುವುದು. ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಸಂಸ್ಕಾರ, ಒಂದು ಜನವರ್ಗದ ಸಂಸ್ಕಾರ ಒಂದು ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ರೂಪಗೊಂಡ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಈಯೆಲ್ಲ ಅದರ ಪ್ರಕಾರಗಳೇ. ಇವೆಲ್ಲ ಒಂದು ಅವಯವಿಯಲ್ಲಿನಂತೆ ಒಂದರೊಳಗೊಂದು ಹದವಾಗಿ ಸಮರಸದಲ್ಲಿ ಸೇರಿಕೊಂಡು ದೊಡ್ಡದು ಸಣ್ಣದನ್ನು ಪೋಷಿಸಿ, ಎರಡೂ ಪರಸ್ಪರ ಅವಕಾಶಕೊಟ್ಟು ಪರಿಮಳಗೊಂಡಾಗಲೇ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಹಿರಿದಾಗುವುದು. ಅದು

ಒಂದು ಶಕ್ತಿ ಎನ್ನುವುದಕ್ಕಿಂತ ಒಂದು ಪ್ರಭಾವವೆನ್ನುಬಹುದು. ಹೇಗೆ ಇರಲಿ, ಆಗಲಿ, ಮನುಷ್ಯನು ತನ್ನನ್ನೂ ತನ್ನ ಸುತ್ತಲ ಪ್ರಪಂಚವನ್ನೂ ಉತ್ತಮ ಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಲೂ ದಿನದಿನಕ್ಕೆ ತನ್ನನ್ನೇ ಬಹುಶಃ ಮೀರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲೂ ಮಾಡುವುದೆಲ್ಲ ಸಂಸ್ಕಾರ ಕ್ರಿಯೆಯೇ. ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಒಂದು ವಸ್ತುವಲ್ಲ; ಒಂದು ವ್ಯಾಪಾರವಲ್ಲ; ಜೀವದ ಮತ್ತು ಜೀವನದ ಒಟ್ಟು ಒಂದು ರೀತಿ; - ಲೋಕದಲ್ಲಿ ನಡೆವುದಕ್ಕೆ ಮನಸ್ಸು, ನಡತೆ ಹೊಂದಿಕೊಳ್ಳುವ ಒಂದು ರೀತಿ. ಅದರ ಒಳಗೆ ಅಡಗಿರುವ ಎಲ್ಲ ವಿನಯಶಕ್ತಿಗಳ ಮೂಲಧಾತು. ರಸದ ಸವಿಯಂತೆ, ಹೂವಿನ ಪರಿಮಳದಂತೆ ಅದರ ಪ್ರಕಾಶ. ಅದು ಎಲ್ಲ ಯೋಜನೆ ಎಲ್ಲ ಶಿಕ್ಷಣದ ಗಮ್ಯವೆನ್ನುವಾಗ ಕೂಡ ಅವುಗಳ ಹೃದಯದೊಳಗೇ ನಿಂತು ಅವನ್ನು ನಡೆಸುವ ಒಂದು ಪ್ರಭಾವವಿಲಾಸವಾಗುವುದು.

ಎಲ್ಲ ದೇಶ ಕಾಲಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಒಂದೊಂದು ಬಗೆಯ ಸಂಸ್ಕಾರವಿರುವಾಗ ಕೆಲವು ಮೇಲು, ಕೆಲವು ಅಷ್ಟು ಮೇಲಲ್ಲ ಎಂಬ ತಾರತಮ್ಯ ಗೋಚರಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ಮಟ್ಟಗಳು ವ್ಯಕ್ತಿಗಳಲ್ಲಿ, ಜನತೆಗಳಲ್ಲಿ, ಒಂದೇ ಕಾಲದ ಒಂದೇ ಜನವರ್ಗದ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಜನರಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬಂದಿತ್ತು. ಇದರಿಂದ ಅವರ ಲೌಕಿಕ ಸಮಾನತೆಗೆ ಧಕ್ಕೆ ಬಂದರೇನು? ಗುಣದಲ್ಲಿ ಇದು ಮೇಲು, ಇದು ಮಧ್ಯಸ್ಥ, ಎಂಬ ಭೇದ ಯಾವಾಗ ಉಂಟಾಯಿತೋ ಇಂಥ ಎಣಿಕೆ ಅನಿವಾರ್ಯ. ಜನವರ್ಗಗಳಲ್ಲಿ ಪರಸ್ಪರ ವ್ಯವಹಾರ ನಡೆಯುವಾಗ ಒಂದು ಇನ್ನೊಂದರೊಡನೆ ಯಾವ ಮರ್ಯಾದೆ, ಔದಾರ್ಯ, ಸೌಹಾರ್ದ, ನ್ಯಾಯಬುದ್ಧಿ ತೋರಿಸುತ್ತವೆ? ಅದು ಸಮಾನಸತ್ವವುಳ್ಳ ವರ್ಗವಾದರೆ ಹೇಗೆ? ಸ್ವಲ್ಪ ಬೀಳಿದುಬರ್ಲವೋ ಅಧೀನವೋ ಆಗಿದ್ದರೆ ಹೇಗೆ? - ಎಂಬುದೂ ಸಂಸ್ಕಾರದ್ಯೋತಕವಾಗುತ್ತದೆ. ಒಂದೊಂದು ಜನತೆಯೂ, - ಎಷ್ಟು ವಿವಿಧಾಂಗಗಳದ್ದಾಗಲಿ - ಸ್ಥೂಲವಾಗಿ, ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿ ಗುರುತಿಸಬಲ್ಲಂತೆ ಒಂದು ಒಟ್ಟು ಲಕ್ಷಣ, ಒಂದು ವಿಶೇಷ ಬಗೆ ಉಳ್ಳದ್ದು. ಅದು ಸಂಸ್ಕೃತಿ, ಸಂಪ್ರದಾಯ, ದೃಷ್ಟಿ, ಕ್ರಿಯಾವಿಧಾನ, ಪಕ್ಷಪಾತಗಳನ್ನು ಬಿಳಗುತ್ತದೆ; ಕೆಲವನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸುತ್ತದೆ; ಕೆಲವನ್ನು ಪ್ರತಿಭಟಿಸುತ್ತದೆ; ಕೆಲವಕ್ಕಾಗಿ ಜೀವತೆರಲು ಸಿದ್ಧವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಭರತಖಂಡ*ವೆನ್ನುವ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ವಾಸಮಾಡುವ ಜನಕ್ಕೇ ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ - ವಿಶೇಷವಾದ - ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಚರಿತ್ರೆ ಒಂದು ಉಂಟೆನ್ನುಬಹುದು.

* ಭಾರತವೆಂಬ ಮಾತಿನ ಹಿಂದೆ ಇಂದು ಪರಸ್ಪರ ವಿರುದ್ಧವಾದ ಎರಡು ಭೋರಣ

ಅದು ಮೊದಲಿಂದಲೂ ಒಂದೇ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿದೆಯೆಂದಾಗಲಿ, ಅದಕ್ಕೆ ಬೆರಕೆ ಇಳಿದಿಲ್ಲವೆಂದಾಗಲಿ ಅಲ್ಲ. ಒಂದು ಬಗೆಯಲ್ಲಿ ಮೊದಲಾಗಿ, ಬೆಳೆದು ವಿಕಾಸಗೊಂಡ ಈ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಹೋಗುವುದು ಹೋಗಿ, ಉಳಿದುದು ಉಳಿದು ಇದು ಈ ಜನದ ಲಕ್ಷಣ; ಈ ಗುಣ, ಈ ದೋಷ, ಈ ಶಕ್ತಿ, ಈ ದೌರ್ಬಲ್ಯ ಇವರವು ಎಂಬ ಶೀಲ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಚಾರಿತ್ರಿಕವಾಗಿ ಈ ಜನತೆ ಹೇಗೆ ಬದುಕಿದೆ, ಬದುಕಬಯಸಿದೆ? ತನ್ನದಾಗಿ ಯಾವ ಆದರ್ಶಗಳನ್ನು ಮೆರಸಿದೆ? ಮತ, ನಾಹಿತ್ಯ, ಕಲೆ, ಜೀವನರೀತಿ, ವ್ಯವಸ್ಥೆ ವಿರಚಿಸಿದೆ* ಇವನ್ನು ನಡಸಿ ಪ್ರಭಾವಗೊಳಿಸಿ, ಇದಕ್ಕೆ ಇಂದಿನ ಆಕೃತಿ, ಮೈಲಕ್ಷಣ್ಯಗಳನ್ನು ತಂದುಕೊಟ್ಟಿರುವ ಪ್ರಭಾವಗಳಾವುವು ಎಂಬುದನ್ನು ವಿಚಾರಮಾಡಬೇಕಾಗುವುದು. ಈ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ ಇಂದಿನ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಕುರಿತು ಇಲ್ಲಿ ಎರಡು ಮಾತು ಹೇಳಿದೆ.

ಇಂಡಿಯಾದಲ್ಲಿ ನಾನಾ ಮಟ್ಟಗಳ, ನಾನಾ ಬುಡಕಟ್ಟು, ಮನಸ್ಸು, ಮತ, ಭಾಷೆ ಉಳ್ಳ ಜನ ಇದ್ದಾರೆ. ಮೊದಲಿದ್ದವೆನ್ನಬಹುದಾದ ಸ್ತಂಭ ನಾಗ, ದ್ರಾವಿಡಗಳ ಲಕ್ಷಣ ಒಂದೋ, ಮರೆಯಾಗಿದೆ; ಇಲ್ಲವೇ ಅಡಗಿ ಹೋಗಿದೆ.† ಅಂತೂ ಆರ್ಯದ್ರಾವಿಡಗಳೆನ್ನಬಹುದಾದ ಎರಡು ಮುಖ್ಯ ಪ್ರಭಾವಗಳು ಬೆರೆದು ಒಂದು ಪ್ರಧಾನ ಜನವರ್ಗ ಇಲ್ಲಿ ರೂಪುಗೊಂಡಿದೆ. ಸೇತುವಿನಿಂದ ಹಿಮಗಿರಿಯವರೆಗೂ, ಕಚ್ಛದಿಂದ ಕಲ್ಕತ್ತೆಯವರೆಗೂ ಹರಡಿರುವ ಈ ನಾಡಿನಲ್ಲಿ 'ಹಿಂದೂ' ಎಂಬ ಹೆಸರಿನದು ಹೆಚ್ಚು ಭಾಗ. ಅದರ ಇದು ಈ ಜನ ಹೆಸರು. ಈ ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ವೈದಿಕ, ಅವೈದಿಕ ಎರಡೂ ಸೇರಿವೆ. ಇಲ್ಲ

ಗಳಿರುವುದನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ಇಂಡಿಯಾ ಎಂಬ ಹೆಸರು ಪರಕೀಯವೆಂದು ಅದರ ಮೇಲಿನ ಅಸಹನೆಯಿಂದ (India, i. e., Bharat) ಎಂಬ ರಾಜ್ಯ ಘಟನೆಯ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಹಿಂದೂಭಕ್ತಿಯಾಗಿ ಅದು ಸೇರಿಸಿದರೆ, ಯಾವಾಗ ಇಂಡಿಯಾ ಒಡೆದು ಎರಡಾಯಿತೋ ಆಗ ಇಂಡಿಯಾ ಎಲ್ಲಿದೆ? ಈಗಿರುವವು ಭಾರತಪಾಕಿಸ್ತಾನ ಎರಡೇ. ಎಂಬಲ್ಲಿ ಈ ದೃಷ್ಟಿಭೇದ ರಸಭೇದವನ್ನೇ ತರುತ್ತಿದೆ. ಸದ್ಯಕ್ಕೆ ಇದು ವಿಚಾರ್ಯವಲ್ಲ.

• ಈ ಎಲ್ಲದರಲ್ಲಿಯೂ ಇನ್ನೊತ್ತು ಭಾರತ ಸ್ವಂತವಾಗಿ ಏನು ಹೊಸತನ್ನೂ ತೋರಿಸದೆ, ಎರೆಯದೆ ಬರಡಾಗಿರುವಂತಿದೆ.

† ಎಲ್ಲಿಯೇ ಆಗಲಿ ಅಂಥವನ್ನು ಪೂರ್ತಿ ಅಡಗಿಸಲಾದೀತೆ, ಅಡಗಿಸುವುದು ಸರಿಯೆ, ಅದರಿಂದ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ರಸಪ್ರತಿಭೆಗೆ ಭಂಗವಿಲ್ಲವೆ ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳು ಈಗ ಬೇಡ.

ವಾದರೆ ಬೌದ್ಧ, ಜೈನ, ಪರಶ್ವೇಷ, ಸಿಖ್ ಪಂಥಗಳು ಎಣಿಕೆಗೆ ಸೇರವು. ಸದ್ಯಕ್ಕೆ ಈ ಎಲ್ಲವೂ ಒಂದು ಮಹಾಸಂಪ್ರದಾಯಕ್ಕೆ ಒಳಪಟ್ಟವು, ಆ ಮೂಲ ಧರ್ಮದ ಮಾರ್ಪಾಡುಗಳು, ಶಾಖೆ ಸಂಸ್ಕರಣಗಳು, ಗುರುಪರಂಪರೆಯ ಒಂದೆರಡು ಪ್ರಕಾರವನ್ನು ಮಾತ್ರ ವಿಶೇಷವಾಗುವು ಎಂದಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ಇವುಗಳ ಸಾರ ಒಟ್ಟು ಭಾರತಸಂಸ್ಕೃತಿಗೆ ಶಕ್ತಿ, ಕಳೆ ಕೊಟ್ಟಿದೆ. ಕಾಲದಿಂದ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಉಂಟಾದ ಎಲ್ಲ ಚಳವಳಿ, ಚಟುವಟಿಕೆಗಳೂ ತಮ್ಮ ಪ್ರಭಾವ ಬೀರಿ ಈ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ಇಂದಿನಂತೆ ಮಾಡಿವೆ. ಅದು ಚರಿತ್ರೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ವಿಷಯ. ಹಾಗೇ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಹೊರಗಿಂದ ಬಂದ ಇಸ್ಲಾಂ, ಕ್ರೈಸ್ತ, ವಾರ್ಸಿ ಧರ್ಮಗಳೂ ತಂದು ಸೇರಿಸಿದ ನೀತಿ, ವ್ಯಾವಹಾರ, ಧೈಯಗಳ ಅಂಶಕೂಡ.* ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಮೂಲ ಸತ್ವವನ್ನು ಪೋಷಿಸುವವು. ಕೆಲವು ಇನ್ನೂ ಹೊಂದದೆ ಸೆಡೆತು ನಿಂತಿರುವವು. ಜೊತೆಗೆ ಹೊಸಕಾಲದ ವಿಜ್ಞಾನ, ಯಂತ್ರಪಿಲ್ಕ, ಲೋಕಸೆಲ್ಲ ಹತ್ತಿರ ಸರಿದದ್ದರಿಂದ ಉಂಟಾಗಿರುವ ವ್ಯತ್ಯಾಸಗಳು, ಸಕಲ ಪ್ರಾಪಕವಾಗುತ್ತಿರುವ ಸಾಮಾಜಿಕ, ರಾಜಕ ಧೈಯಗಳು - ಇಂದಿನ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯ ವಿವೇಚನೆಯನ್ನು ತೊಡಕುಗೊಳಿಸಿವೆ. ಆಳದಲ್ಲಿ ಘರ್ಷಣೆ ಉಂಟಾಗಿದೆ. ಅವನ್ನು ಒಳಕ್ಕೆ ಸೇರಿಸಿ, ಜೀರ್ಣಿಸಿಕೊಂಡು ತನ್ನ ವಿಶೇಷ ಗುಣವನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಂಡರೆ ಮಾತ್ರ ಭಾರತಸಂಸ್ಕೃತಿ ಸ್ವರಸದಲ್ಲಿ ಉಳಿದೀತು. ಇಂದು ಎಲ್ಲ ನಾಡುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಕಾಣುವ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ, - ಧರ್ಮದ ಒಳಕೋಟಲೆ ಇವೊತ್ತು ವಿಚಾರಲೀಲರಾದವರನ್ನು ಕೆರಳಿಸಿ ಅಶಾಂತಗೊಳಿಸಿದೆ. ನಾಳೆ ಸಮಾಜವನ್ನೆಲ್ಲ ತಳಮಳಗೊಳಿಸಿ ಜೀವನದ ಗುರಿಗಳನ್ನೂ ಹದಗಳನ್ನೂ ಬದಲಿಸುವ ಶಕ್ತಿಯಾಗುತ್ತದೆ. ವ್ರಕ್ತಿಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ, ಅಹಿಂಸೆ ಇವುಗಳಿಗೆ ಅನುಕೂಲವಾದ ಅವರಗ ಉಳಿದಾವೋ, ಇಲ್ಲವೇ ಅವು ಮುಳುಗಿ ಹೋದಾವೋ ಯಾರು ಹೇಳಬಲ್ಲರು ?

ಭಾರತಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ರೂಪರೇಖೆ ಯಾವದೆಂದು ತಿಳಿದು ಇಂದಿನ ಪ್ರಭಾವಗಳ ಸ್ವರೂಪವೆಂಥದು ಎಂದರಿತರೆ ಈ ಸನ್ನಿವೇಶ ಸ್ಫುಟಗೊಳ್ಳುವುದು. ಎಲ್ಲ ದೇಶಗಳಲ್ಲಿಯಂತೆಯೇ ಇಲ್ಲಿಯೂ ವ್ಯವಹಾರಜೀವನ ಮೊದಲಿಂದ ನಡೆದಿದೆ. ಸುಖ, ಸಂಪತ್ತು, ಜಿಲುವುಗಳ ನಾಧನೆಗೆ ಇಲ್ಲಿಯೂ ಸ್ಥಾನಮಾನ ದೊರೆತಿದೆ.

* ಇಂದು ಭಾರತ ಧರ್ಮ, ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಎಂದರೆ ಇನ್ನೆಲ್ಲಕ್ಕೂ ಸಲ್ಲುವುದು, ಇನ್ನೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಒಳಗೊಂಡದ್ದು ಎಂಬ ವಿಶಾಲಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಸರಿ.

ಆದರೂ ಬಹುಮಟ್ಟಿಗೆ ಇಲ್ಲಿ ಅವಕ್ಕೆ ಗೌಣಗಣನೆಯಿತ್ತು. ಇಹಕ್ಕೆಂತ ಪರಕ್ಕೆ ಬೆಲೆಕೊಟ್ಟು, ಇದು ಪ್ರಣಿಕ, ಶಾಶ್ವತದ ಕಡೆಗೇ ನಾವು ಗಮನವಿಡಬೇಕು ಎಂದಾಗ ಲೋಕಶಕ್ತಿಗಳನ್ನು ಕುರಿತ ವಿಚಾರವೂ ಲೋಕಜೀವನವನ್ನು ಕುರಿತ ಚರಿತ್ರೆಯೂ ವಿಶ್ವಾಸವೂ ಕಡಮೆಯಾದುವು. ಇಲ್ಲಿನ ಕಲೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಕ್ರಿಯಾತಂತ್ರದಲ್ಲಿಯೂ ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯರು ಅವಾಸ್ತವಿಕವೆನ್ನುವ ಅಂಶವೇ ಬೆಳೆಯಿತು.

ನಮ್ಮ ಜೀವನದ ಮೇಲೆ ಧರ್ಮದ್ವೇ ಪ್ರಾಬಲ್ಯವೆನ್ನುವುದು ರೂಢಿ. ಜನರ ಬಾಸಗಿ ಬದುಕು, ಸಮಾಜಜೀವನ, ನಡೆನುಡಿ, ಆಹಾರ, ವಿಹಾರ, ಸಂಸ್ಥೆ, ಸಂಸ್ಕರದಾಯ, ಎಲ್ಲವೂ ಮತಧರ್ಮ ಏರ್ಪಡಿಸಿದಂತೆ ಈ ವರೆಗೂ ಸುಮಾರು ನಡೆದುವು. ಆ ಮಾರ್ಯಾದೆಗಳೇ ಮಾರ್ಯಾದೆಗಳು ; ಆ ಬೆಲೆಗಳೇ ಬೆಲೆಗಳು ; ಆ ನಿರ್ಣಯಗಳೇ ನಿರ್ಣಯಗಳು ; ಅದು ಊರಿದ ಹದಗಳೇ ಹದಗಳು. ಅಷ್ಟು ಸಾಕಲ್ಪದಿಂದ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಹೊಕ್ಕು ಬಳಸಿ, ಮತಾಚಾರ ಹಿಡಿದು ನಿಲಿಸಿತ್ತು. ಪರತತ್ವ ವಿನೇಚನೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಸ್ವೀಕಾರದಲ್ಲಿಯೂ ಎಷ್ಟೇ ಒಳಭೇದವಿರಲಿ ಎಲ್ಲ ದರ್ಶನಗಳೂ ಧರ್ಮವನ್ನು ಒಪ್ಪಿದ್ದುವು. ಮತ ಕಾಣಿಸಿದ ಜೀವನ ದೃಷ್ಟಿ, ಅದರ ಪರಮ ಪ್ರಭಾವ ಎಲ್ಲದರ ಮೇಲೂ ತನ್ನ ಅಚ್ಚೊತ್ತಿದ್ದಿತು. ಲೋಕಜೀವನಕ್ಕೆ ಮೀರಿದ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಜೀವನ ಒಂದುಂಟು. ಅದಕ್ಕೆ ಇಲ್ಲಿನದೆಲ್ಲ ಸಾಧಕವಾಗಬೇಕು ; ಜೀವದ ಮೂಲಸತ್ವವೂ ಲೋಕದ ಮೂಲಸತ್ವವೂ ಸಾರತಃ ಒಂದೇ ; ಅದನ್ನು ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರ ಮಾಡುವುದು ಶಕ್ಯ ; ಯೋಗ, ಧ್ಯಾನ ಇದಕ್ಕೆ ನೆರವು ; ಇದನ್ನು ಋಷಿಗಳು ಸಾಧಿಸಿದರು ; ಅವರ ಸಂತತಿ ಕಡಿಯದೆ ನಡೆದು ಬಂದಿದೆ ; ಅದೇ ಶಾಶ್ವತ, ಸತ್ಯ ; ಲೌಕಿಕ ಜೀವನ ಅನಿತ್ಯ, ಅಸತ್ಯ - ಎಂಬದು ಬಹುಮಟ್ಟಿಗೆ ಈ ಜನ ಒಪ್ಪಿದ್ದ ತತ್ವ. ಇದರ ಪರಮ ಲಾಭವನ್ನು - ಸಿಂಶ್ರೀಯಸವನ್ನು - ಸಾಧಿಸಬೇಕಾದರೆ ಲೋಕಸಂಗ್ರಹ ಮಾಡಿ ತೀರಬೇಕು ; ಕೋಟಿ ಮುಖದಲ್ಲಿ ಹೊರಗೆ ಕಾಣುತ್ತಿರುವ ಲೋಕದ ಸೇವೆ ಆ ಪರಶಕ್ತಿಯ ಸೇವೆಯೇ ; ಇದೆಲ್ಲ ಆ ಮೂಲಶಕ್ತಿಯ ಅಂಶವಾದ್ದರಿಂದ ಇದೆಲ್ಲ ಪವಿತ್ರ ; ಎಲ್ಲಕ್ಕೂ ಬಿಡುಗಡೆ ಉಂಟು ; ಎಲ್ಲಕ್ಕೂ ಸಫಲತೆ ಉಂಟು ; ಅದನ್ನು ಸಾಧಿಸುವುದು ಜೀವದ ಪರಮಪ್ರಯತ್ನವಾಗತಕ್ಕದ್ದು ; ಸೇವೆ ಮಾಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಶಕ್ತಿ ಬೇರೆಯಲ್ಲ, ಸೇವೆ ಮಾಡುವುದು ಅನ್ಯವಲ್ಲ ; ಒಂದರ ಎರಡು ಮುಖಗಳು ಅವು - ಎಂಬ ಭಾವ ಬಾಳನ್ನು ನಡೆಸಿತ್ತು.

ಜನ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಬಯಸುವುದು ಸಂಪತ್ತನ್ನು, ಸುಖಭೋಗಾದಿಗಳನ್ನು, ಅಲ್ಲವೆ? ಆಗಬಹುದು. ಧರ್ಮದ ಮಿತಿಗೆ ಒಳಪಟ್ಟು, ಅದಕ್ಕೆ ವಿರೋಧವಾಗದೆ ಅರ್ಥಕಾಮಗಳನ್ನು ಯಾರೂ ಸಂಪಾದಿಸಲಿ, ಅನುಭವಿಸಲಿ. ಆದರೆ ಪರಿಗ್ರಹಕ್ಕಿಂತ ದಾನ ದೊಡ್ಡದು; ಭೋಗಕ್ಕಿಂತ ತ್ಯಾಗ ಹಿರಿದು. ಇನ್ನೊಬ್ಬರ ಒಡನೆಗೆ ಆಸೆ ಸಲ್ಲದು. ತನ್ನ ದರಲ್ಲಿಯೇ ಅತಿ ಮಮತೆ, ಲೋಭ ಸಲ್ಲದು. ಎಂಥ ಸಮಯದಲ್ಲಿಯೂ ಉದ್ವೇಗಬೇಡ. ಕ್ರೋಧಬೇಡ. ಹೀಗೆ ಲೋಕವನ್ನೂ ಧರ್ಮವನ್ನೂ ಗಳಿಸಿ ಲೋಕಾತೀತವಾದ ಮೋಕ್ಷವನ್ನು* - ಇಲ್ಲೆ - ಪಡೆಯಬಹುದು : ಅನಾಸಕ್ತಿ, ನಿರ್ಮೋಹ, ತ್ಯಾಗ, ವೈರಾಗ್ಯಗಳ ಮೂಲಕ ಅದನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಬೇಕು. ಕರ್ಮ, ಭಕ್ತಿ, ಜ್ಞಾನ, ವೈರಾಗ್ಯ - ಯಾವ ಮಾರ್ಗವನ್ನೂ ಹಿಡಿಯಬಹುದು, - ಅವರವರ ಜಾಯಮಾನ, ಒಲವು ಶಕ್ತಿಗಳಿಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ. ಗಮ್ಯವೇನೋ ಅದು. ಜನ್ಮಾಂತರಗಳುಂಟು. ಅವರವರ ಕರ್ಮಬಂಧದಂತೆ ಇವು ಉಂಟಾಗುವುವು. ಅದೇ ಆತ್ಮದ ಚರಿತ್ರೆಯನ್ನು ಒಂದಾಗಿ ಬೆಸೆವ ಸೂತ್ರ. ಅಷ್ಟೇ ಏನು? ಆಯಾ ಕರ್ಮ ಕಥೆಯೇ ಆಯಾಜೀವದ ಚರಿತ್ರೆ. ಹಿಂದಿನ ಕರ್ಮದ ಫಲವನ್ನು - ವ್ಯಕ್ತಿಗಳೂ ಜನತೆಗಳೂ ಸಂಸ್ಥೆಗಳೂ ಭೋಗಿಸಿಯೇ ತೀರಬೇಕಾದರೂ ಮುಂದಿನ ಮೇಲ್ಮೈಗೆ ಸತ್ಕರ್ಮ - ನಿಷ್ಕರ್ಮ ಸಾಧಕವಾಗುವುವು. ಇಲ್ಲಿಯೇ ಆಗಲಿ, ಆಮೇಲಾಗಲಿ, ಸ್ವರ್ಗಾದಿಗಳೂ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರವೂ ದೊರೆಯುವುವು, ಇದು ಖಂಡಿತ, - ಎಂಬ ತಿಳಿವು ಜೀವನದ ದಿಕ್ಕಾಯಿತು. ಸಣ್ಣ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳಿಂದ ಹಿಡಿದು ರಾಜ ಸಂರಾಜರ ನಡತೆಯವರೆಗೂ ಈ ಧರ್ಮ ಬದುಕಿನ ಪ್ರಕಾರವನ್ನು ನಿರ್ದೇಶಿಸಿತು; ಶಾಸನ ಮಾಡಿತು. ವೇದ, ಸ್ಮೃತಿ, ಇತಿಹಾಸ, ಪುರಾಣಗಳು ಈ ಧರ್ಮದ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ತಿಳಿಸಿದುವು, ವಿವರಿಸಿದುವು. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವ ಅಂಶವನ್ನು ಕುರಿತಾಗಲಿ ಸಂದೇಹ ಬಂದಾಗ ಈ ಪ್ರಮಾಣಗಳ ಜೊತೆಗೆ

* ಇದಕ್ಕೆ ಬಿಡುಗಡೆ ಎಂದರ್ಥ; ಒಳ ಹೊರ ನಿರ್ಬಂಧ ಕಾರ್ಪಣ್ಯಗಳಿಂದ ಈ ಬಿಡುಗಡೆ ಬೇಕು. ಅಜ್ಞಾನ, ದಾರಿದ್ರ್ಯ, ಸಂಕೋಚ, ಸಂಸಾರ, ಕರ್ಮ, ಅಭಿಮಾನ ಎಲ್ಲದರಿಂದಲೂ ಈ ಮುಕ್ತಿ ಬೇಕು. ಮುಕ್ತನನ್ನು ತಯಾರಿಸುವ ವಿಧ್ಯೆಯೇ ವಿಧ್ಯೆ, ಆದರೆ ಸಾಧನೆಯೇ ಎಲ್ಲ ಶಿಕ್ಷೆ ವಿನಯಗಳ ಪರಮ ಗುರಿ.

[The aim of all Education is the evolution or the creation of the Free Man] ಸಾ ವಿವ್ಯಾ ಯಾ ವಿಮುಕ್ತಯೇ - ಎಂಬ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಹೋಲಿಸಿ.

ಲೋಕಾಚಾರ, ಕುಲಾಚಾರ, ಶಿಷ್ಟಾಚಾರ ನಡತೆಯನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತವೆಂದರು. ಅಲ್ಲಿಗೂ ಹರಿಯದುದನ್ನು ಆತ್ಮತುಷ್ಟಿಯಿಂದ ನಿರ್ಣಯಿಸಿಕೊಳ್ಳಿ, ಅಂತಃಕರಣವೇ ಪ್ರಮಾಣ ಎಂದು ತಿಳಿಸಿದರು. ಮಹಾಪುರುಷರ, ಸಾಧುಸಂತರ ಚೀವನ ನಾಡಿನಲ್ಲಿ ಒಂದು ಭಕ್ತಿಯನ್ನೂ ಒಂದು ಆದರ್ಶವನ್ನೂ ಹರಡಿತು. ಒಂದು ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ನೋಡಿದರೆ ಶ್ರುತಿ, ಸ್ಮೃತಿಗಳ ಪ್ರಾಧಾನ್ಯಕ್ಕಿಂತ, ರಾಮಾಯಣ ಭಾರತಗಳಲ್ಲಿ ಪುರಾಣಗಳಲ್ಲಿ ವರ್ಣಿತರಾದ ಮಹಾತ್ಮರ ಬದುಕೇ ಜನಕ್ಕೆ ಸುಲಭ ಪ್ರಮಾಣವಾಯಿತು. ಹೀಗೆಯೇ ಭಗವದ್ಗೀತೆ, ಧಮ್ಮಪದ, ಮಹಾಪುರಾಣ, ಗ್ರಂಥಸಾಹೆಬ್, ವಚನಗಳು ಜನ ಜೀವನಕ್ಕೆ ಕೈದಿವಿಗಿಳಾದುವು. ಕಾಲ ಕಾಲಕ್ಕೆ, ಸ್ಥಳ ಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ಅಗತ್ಯವಾದ ಮಾರ್ಗದ ಗಳನ್ನೂ ವರ್ಣಧರ್ಮವನ್ನೂ ವ್ಯವಹಾರಕಾಂಡವನ್ನೂ ಸ್ಮೃತಿಸಂಪ್ರದಾಯವೂ ಶಿಷ್ಟಾಚಾರವೂ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದುವು, ಪರಿಷ್ಕರಿಸಿದುವು, ಖಚಿತಮಾಡಿದುವು. ಋಣವೆಂಬ ತತ್ವ ಲೋಕಸಂರಕ್ಷಕರಾದ ದೇವತೆಗಳಿಗೂ ವಿದ್ಯಾಧಾರ ಮಾಡಿ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಬೆಳೆಸಿರುವ ಋಷಿಗಳಿಗೂ ಮಂತ್ರವನ್ನು ನಡಸಿತಂದಿರುವ ಪಿತೃಗಳಿಗೂ ಸಲ್ಲುವ ಇಷ್ಟವಾದ ಕರ್ತವ್ಯಧರ್ಮವನ್ನು ಬೋಧಿಸಿದುವು. ಅನಿಶ್ಚಯವೂ ಸಂದೇಹವೂ ಹುಟ್ಟಿದರೆ ಯಾರು ಹೇಗೆ ನಿರ್ಣಯಿಸಬೇಕು ಎಂಬುದೂ ಸಭೆ, ಸಭ್ಯ ಇವುಗಳ ಸ್ವರೂಪನಿರ್ಣಯವೂ ಆಯಿತು. ಫಲಕ್ರಿಯೆ ದಿನಜೀವನದಲ್ಲಿ ಆತ್ಮೋನ್ನತಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಆಶ್ರಮಧರ್ಮವೇರ್ಪಟ್ಟಿತು. ಅದು ಸಂಸ್ಕಾರದಿಂದ ಸಂಸ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಆತನನ್ನು ನಡೆಸಬೇಕಾದುದು. ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಜಾತಿ, ಗುಣ, ಕರ್ಮ, ವರ್ಣಗಳ ಪ್ರಕಾರ ವರ್ಣವ್ಯವಸ್ಥೆ ರಚಿತವಾಯಿತು. ಅವರವರು ತಮ್ಮ ಸ್ಥಾನದ- 'ವರ್ಣಾಶ್ರಮ'ದ-ಧರ್ಮವನ್ನು ತಪ್ಪದೆ ನಡೆಸಿದರೆ ಆ ಧರ್ಮ ಅವರನ್ನು ಎತ್ತುವುದು, ಉಳಿಸುವುದು ಎಂಬ ಘೋಷಣೆ ಇದ್ದಾಗ ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿಯೂ ನೆಮ್ಮದಿ, ನಿಶ್ಚಯ ನೆಟ್ಟವು. ಇವುಗಳ ನೆರವಿಗೆ ಕುಟುಂಬ ಮತ್ತು ಗ್ರಾಮಪದ್ಧತಿ, ರಾಜನೀತಿ, ವ್ಯವಹಾರಧರ್ಮ, ಆಪದ್ಧರ್ಮ, ಮೋಕ್ಷಧರ್ಮ, ಅಧಿಕಾರವರ್ಗ, ಪ್ರಚಾರ ಮತ್ತು ಪ್ರಬೋಧ

† ಬುದ್ಧ, ತೀರ್ಥಂಕರ, ಸಾಧು, ಗುರು, ಪುರಾತನ, ಅಳ್ವಾರ್, ನಾಯನಾರ್ ಪರಮಜಂಷ, ಮಹರ್ಷಿ ಯಾವ ಹೆಸರಲ್ಲಿ ಈ ಮಹಾತ್ಮನರ್ಗವಿದ್ದರೂ ಎಲ್ಲರೂ ಈ ದಿವ್ಯ ಪಂಕ್ತಿಗೇ ಸೇರಿದವರು. ಇವರ ಸಂತತಿ ಸಂತತ; ಅನಂತ. ಲೋಕ ಮುಗಿದಾಗ ಅದು ಮುಗಿದೀತು.

ವರ್ಗ ಏರ್ಪಟ್ಟವು. ಆಯಾ ವಿಧಾನವೂ ಫಲಾಫಲಗಳೂ ಖಚಿತವಾದಾಗ ಒಂದು ಧರ್ಮಸಂಪ್ರದಾಯ ನಾಡ ಜೀವನವನ್ನು ಒಂದು ಧಾತುವಿನಲ್ಲಿ ನಡೆಸಿತು, ಆಳಿತು, ಕಾಪಾಡಿತು.

ಇದೆಲ್ಲದರ ಹಿಂದೆ ಒಂದು ನಂಬಿಕೆ, ನಿಷ್ಠೆ, ಒಂದು ಚಾರಿತ್ರ ಇದ್ದುದರಿಂದ ಭಾರತಜೀವನವೂ ಅದು ಕಟ್ಟಿ ಬೆಳೆಸಿದ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯೂ ಒಂದು ಜೀವಂತ ಶಕ್ತಿಯಾಗಿ ಬೆಳೆಯಿತು. ಈ ಚೌಕಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಬಾಳೂ ಸಂಸ್ಥೆಗಳೂ ಬೆಳಗುತ್ತಿರಲು ನಾಡು ಒಂದೆಂಬಂತೆ, ರಾಮೇಶ್ವರ, ಕಂಚಿ, ಗೋಕರ್ಣ, ದ್ವಾರಕಾ, ಮಥುರಾ, ಕಾಶ್ಮೀರ, ನೇಪಾಲ, ಬದರಿ, ಕೈಲಾಸ, ಕಾಶಿ, ಜಗನ್ನಾಥ ಮುಂತಾದ ಯಾತ್ರಾಸ್ಥಳಗಳೂ, ನದಿ, ಸರೋವರ, ತೀರ್ಥ, ಉತ್ಸವ, ಮೇಳ, ಪುಣ್ಯಭೂಮಿ ಮುಂತಾದವೂ ಪವಿತ್ರ ಎಂಬ ನಂಬಿಕೆ ಬೆಳೆದು ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಪ್ರತ್ಯೇಕತೆಗಳನ್ನು ಮೀರಿದ ಧರ್ಮಬಾಂಧವ್ಯವೊಂದಕ್ಕೆ ಗುರುತಾಯಿತು.

ಹೊಸತಾಗಿ ಬಂದುದನ್ನೆಲ್ಲ ಈ ಧರ್ಮ ಒಳಕ್ಕೆ ಸೇರಿಸಿಕೊಂಡಿತು ಅದಕ್ಕೆ ತನ್ನಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾನಕೊಟ್ಟಿತು. ಇದು ಸಹನೆ ಔದಾರ್ಯಗಳ ಸೂಚಕಿಯಾಗಿ ನಮ್ಮ ಧರ್ಮಸಹಿಷ್ಣುತೆಯ ಚರಿತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಮಹಾಂಶವಾಯಿತೇನೋ ಸರಿಯೇ. ಆದರೆ ಇದರೊಳಕ್ಕೆ ಯಾವಯಾವದೂ ಅಂಶ ಸೇರಿಕೊಂಡು ಮೂಲಧಾತುವಿನ ನಿಬಿಡತೆಗೂ ಸಮವಾಯ ಘಟನೆಗೂ ಕುಂದನ್ನು ತಂದಿತು. ಇದರ ವೃತ್ತಿತ್ವದ ನಿಷ್ಠೆಗೇ ಉಂಟು ತಂದಿತೆನ್ನಬೇಕು. ಯಾವುದಾದರೂ ಹೊರಗಿನ ಪ್ರಭಾವ ನಾಡಕಟ್ಟನ್ನು ಮುರಿದೀತೆಂಬ ಭಯ ಸುಳಿದಾಗ ಈ ಧರ್ಮ ಹಾಗೆ ಹೀಗೆ ಸಮನ್ವಯ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿತು. ಅಲ್ಲಿನ ಮುಂದಾಳುಗಳನ್ನು ಋಷಿ, ವೀರ, ಸಂತಪದವಿಗೆ ಸೇರಿಸಿ ಸಾಧುಮಾಡಿಕೊಂಡಿತು. ಪೂರ್ತಿ ಹೊಸ ತತ್ವವನ್ನೂ ದೃಷ್ಟಿಯನ್ನೂ ಮೆರಸಬೇಕೆಂದು ತೋರಿದಾಗ ಕೂಡ ಅವಕ್ಕೆ ಪೂರ್ವಾಚಾರ್ಯ ಪರಂಪರೆ ಇದೆ, ಅವರು ಹೇಳಿದುದನ್ನೇ ಈಗ ವಿಶದಪಡಿಸುತ್ತಿರುವುದು, ಈ ವಿವರಣೆ, ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ, ವಾದಸ್ಥಾಪನೆ ಪ್ರಾಚೀನ ದಿಂದಲೂ ಬಂದುದೇ—ಎಂದು ನುಡಿಯಿತು. ವಿರೋಧದ ಮೊನೆಯನ್ನು ಮುರಿದು ಅದರ ವ್ಯಾಪನೆಗೆ ಅನುಕೂಲ ಮಾಡಿತು. ತನ್ನಿಂದ ಮುಂದಕ್ಕೆ ಯುಕ್ತಿಯೇ ಹೋಗಲಾರದೆಂಬ ಮಟ್ಟಿಗೆ ತರ್ಕ, ಪ್ರಮಾಣ, ಸಿದ್ಧಾಂತ ಬೆಳೆಸಿತು*. ಒಳಗಿನದು ಹೊರಗೆ ಹೋಗಲಾಗದಂತೆ, ಹೊರಗಿನದು ಒಳಕ್ಕೆ

* ತರ್ಕವೂ, ಯಾವುದನ್ನೂ ಅತಿಗೆ ಕೊಂಡುಹೋಗಿ ನಡೆಯುವ ಈ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯೂ

ಬಾರದಂತೆ ಕಟ್ಟು, ನಿಟ್ಟು, ಎರ್ಪಟ್ಟವು. ದುರ್ಗಮ ದುರ್ಗಗಳಂತೆ ಈ ಕಟ್ಟು, ಸುತ್ತ ಸುತ್ತಿಕೊಂಡಿತು. ಇದರಿಂದೆಲ್ಲ ಆಗಬಹುದಾದ ಪ್ರಯೋಜನ ಆಗಿ, ಶಾಂತಿ, ಸಮಾಧಾನ, ತುಷ್ಟಿ, ಪುಷ್ಟಿ ನಾಡಲ್ಲಿ ಬೆಳೆದವು. ಇದೊಂದು ಜೀವಂತ ಸಂಪ್ರದಾಯವಾಗಿ, ಶ್ರದ್ಧೆ ನಡೆಸುವವರೆಗೂ ದೊಡ್ಡದು ಹುಟ್ಟಿತು; ಫಲವಾನ ಮಾಡಿತು.

ಅದು ನಿಂತು ಈಗ ಬದು ಕಾಲವಾಗಿದೆ. ಇಂದು ಈ ಸಂಪ್ರದಾಯಕ್ಕೆ ಕ್ರಿಯಾಶಕ್ತಿ, ರಸಧಾತು ಇಲ್ಲವಾಗಿದೆ. ಅದರ ಅನೇಕ ಭಾಗ ಜಡವಾಗಿದೆ, ಕಲ್ಲಾಗಿದೆ.

ಈಚೆಗೂ, ಆಗೊಂದುಸಲ ಈಗೊಂದುಸಲ ಸುಧಾರಣೆ ನಡೆದಿರುವುದುಂಟು. ಆರ್ಯಸಮಾಜ ವೇದಮತವನ್ನು ಉಳಿಸುತ್ತೇನೆಂದು, ಬ್ರಾಹ್ಮ ಸಮಾಜ ಇದರ ಸಾರವನ್ನು ಉಳಿಸುತ್ತೇನೆಂದು, ಶ್ರೀ ರಾಮಕೃಷ್ಣ ಪಂಥ ಸಮನ್ವಯ ಮಾಡುತ್ತೇನೆಂದು ದುಡಿದಿವೆ. ಬ್ರಾಹ್ಮಪಂಥ ಬಹುಶಃ ಬಂಗಾಳಕ್ಕೆ ಮಿತವಾಗಿ ಕ್ರೈಸ್ತದಂತೆ, ಪರಕೀಯವೆಂಬಂತೆ ಕಂಡೇನೊ ಕುಂದಿದೆ. ಆರ್ಯಸಮಾಜ ವಿದ್ಯಾಸಂಸ್ಥೆಗಳನ್ನು ನಡೆಸಿ ಶುದ್ಧಿಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ ಜಾತಿ ಕೆಟ್ಟವರೆಂಬವರನ್ನು ಪುನಃ ಜಾತಿಗೆ ಸ್ವೀಕರಿಸಿ, ಹಿಂದೂ ಸಮಾಜವನ್ನು ಚುರುಕಿನಿಂದ ಬೆಸೆಯಲು ಯತ್ನಿಸಿದೆ. ರಾಮಕೃಷ್ಣ ಪಂಥ ಸಾಮಾಜಿಕವಾಗಿ ಯಾವ ಹೊಸ ಸಂಸ್ಥೆ ಗುಂಪುಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸದಿದ್ದರೂ ಸಮಾಜಹಿತ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿ ಧರ್ಮಪ್ರಚಾರ ಮಾಡಿದೆ. ಆದರೆ ಇವು ಯಾವವೂ ಸಮಾಜವನ್ನೆಲ್ಲ ಮಾರ್ಪಡಿಸುವ ಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳವಾಗಲಿಲ್ಲ.

ನಮ್ಮ ಜನತೆಯನ್ನು ಇವೊತ್ತು ಸ್ಥೂಲವಾಗಿ ಹೀಗೆ ವಿಂಗಡಿಸಬಹುದು : ಅಧಿಕಾರ ಮೂಲಕವೋ ವಿದ್ಯಾಶಿಕ್ಷಣ ಮತ್ತು ಸಂಚಾರ ಮೂಲಕವೋ ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ರೀತಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಬದುಕಲು ಬಯಸುತ್ತಿರುವವರು ; ಆ ಅವಕಾಶ ವಿಲ್ಲದೆಯೋ ಇದ್ದೊ ಅಭಿಮಾನದಿಂದಲೋ ಭಾರತೀಯಕ್ಕೆ ಒಲಿದವರು — ಎಂದು. ಈ ಇಬ್ಬರಲ್ಲಿ ಒಳ ವಿವೇಚನೆ ಮಾಡಬಹುದು : ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ರೀತಿಗೆ ಪೂರ್ತಿ ಮನಸೋತು ಭಾರತೀಯವೆಂಬುದು ಬೇರೆಯಿಲ್ಲ, ಇದ್ದರೂ ಉಳಿಯಲಾರದು ಎಂಬವರು ; ಉಳಿದೀತು, ಉಳಿಯಬೇಕು ಎಂಬವರು. ಎರಡನೆಯ

ನಾಡಿನ ಸೃಷ್ಟಿಶಕ್ತಿಯನ್ನೂ ಕ್ರಿಯಾಶಕ್ತಿಯನ್ನೂ ಎಷ್ಟು ಕುಂದಿಸಿದವೆಂಬದನ್ನು ಒಂದು ಸಾವಿರ ವರ್ಷದ ನಮ್ಮ ಪಂಥತೆಯ ಚರಿತ್ರೆ ಕಾಣಿಸುವುದು.

ಬಗೆಯವರಲ್ಲಿ ಶಾಸ್ತ್ರ, ಸಾಹಿತ್ಯ, ಸಂಸ್ಕಾರವುಳ್ಳವರಾಗಿ ಪ್ರಾಚೀನ ಸಂಪ್ರದಾಯವನ್ನು ತಿಳಿದು ಅದನ್ನು ಮಾತ್ರ ಒಪ್ಪುವವರು, ಬಹುಮತಿಸುವವರು, ತಿಳಿದೊ ತಿಳಿಯದೆಯೊ ಸಂಪ್ರದಾಯವನ್ನು ಹಾಗೆ ಹೀಗೆ ನಡೆಸುವ ರೂಢಿಯವರೂ ಇಬ್ಬರೂ ಇದ್ದಾರೆ. ಈ ಎರಡು ಗುಂಪುಗಳ ಸುತ್ತ ಮುತ್ತ, ಈಗ ಹೀಗೆ, ಅಗ ಹಾಗೆ ಎರಡೂ ಕಡೆಯ ಭಕ್ತಿವಿಶ್ವಾಸ ಉಳ್ಳವರಿದ್ದಾರೆ. ಯಾವ ಯೋಚನೆಯ ಗೋಚಿಗೂ ಹೋಗಲಾರದವರ ಸಂಖ್ಯೆಯೇ ಎಲ್ಲಿಯೂ ಅಧಿಕ. ಯೋಚನೆ ಮಾಡದಿರುವವರಲ್ಲಿ ಮೂಢಭಕ್ತಿಯಾದರೂ ಸ್ವಲ್ಪವಿದೆ. ಅದು ಇನ್ನೂ ಕೆಲವು ಕಾಲ ನಡೆದೀತು; - ಜನದ ಆರ್ಥಿಕ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯೂ ವಿದ್ಯಾಶಿಕ್ಷಣವೂ ಇಂದಿನಂತೆಯೇ ಇರುವ ತನಕ. ಅವು ಉತ್ತಮಗೊಂಡರೆ ಅವರ ಮನಸ್ಸು ಹೇಗೆ ತಿರುಗುವುದೋ ಹೇಳುವುದು ಕಷ್ಟ. ಅವರ ಮತ ನಂಬಿಕೆಗಳಿಗೆ ಆಧಾರವಾದ ಪುರಾಣ, ಪುಣ್ಯಕಥೆ, ಲೋಕ ಸ್ವರೂಪ, ಅಲೋಕ ವರ್ಣನ, ಸ್ವರ್ಗ ನರಕಗಳ ಆಲೆ ಭೀತಿ, ಇವುಗಳಲ್ಲಿನ ನಂಬಿಕೆ, ಬಹುತರ ಯಾವ ಕಾರಣದಿಂದಲೇ ಆಗಲಿ ಪೂರ್ತಿ ಸಡಿಲವಾದಾಗ ಈ ಜನದ ಗತಿ - ಈ ಜನತೆಯ ಧರ್ಮಸ್ಥಿತಿ, - ಏನಾದೀತೋ ಭೀತಿಯುಂಟುಮಾಡುವಂಥದೆನ್ನಿಸುತ್ತದೆ. ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಹುಟ್ಟು ಪಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಮೂಢಶ್ರದ್ಧೆ ಅತಿಭಕ್ತಿ ಉಳ್ಳವರನ್ನು ಕೆಲವು ಜನಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಹೊರ ಆಚರಣೆ ಸ್ವಲ್ಪಕಾಲ ಹೀಗೇ ಮಾರ್ಪಾಡಲ್ಲದೆ ನಡೆದೀತು. ಎಲ್ಲಿಯೂ ಸತ್ಯವನ್ನು ಅರಸುವ ಶ್ರದ್ಧೆ ಹುಟ್ಟಿಕೊಂಡರೆ ಅಸತ್ತು ಸುಟ್ಟು ಬೂದಿಯಾಗುವುದು, ಒಣ ಅಭಿಮಾನ ಇಂಗಿ ಹೋಗುವುದು. ಯೋಚನೆ ಮಾಡಬಲ್ಲವರಲ್ಲಿ ಕೇವಲ ಭಾರತೀಯವನ್ನೇ ನಡೆಸುತ್ತೇನೆನ್ನುವುದೂ ಕಷ್ಟವಾದೀತು. ಪ್ರಬಲರು, ಪುಷ್ಟರು, ವಿದ್ಯಾವಂತರು ಸ್ವತಂತ್ರ ಧೀಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳ ಮಾನ್ಯರು ಆಧುನಿಕಕ್ಕೆ ಓಲುತ್ತಿರುವಾಗ ಇವರು ಎಷ್ಟು ಯತ್ನಿಸಿದರೂ ಶುದ್ಧ ವೈದಿಕವನ್ನು ಬಾಳುವುದು ಅಶಕ್ಯವಾಗುವುದು. ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯಕ್ಕೆ ಪೂರ್ತಿ ತಮ್ಮನ್ನು ಮಾರಿಕೊಂಡವರ ಮಾತು ಬೇಡವೆಂದಾಗಲೂ ಅವರ ಪ್ರಭಾವವೂ ಕೈವಾಡವೂ ಇಲ್ಲಿನವರ ಮೇಲೆ ಬೀಳುತ್ತಿರುತ್ತದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಮರೆಯಬಾರದು. ಅವರಿಂದ ಆಗುವ ಪ್ರಯೋಜನವೂ ಅವರ ಮೋಹಕತೆಗಳೂ ಹಲವಂಶಗಳಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯಕಾರಿಯಾದಾವು. ಎರಡು ಸಂಪ್ರದಾಯ ದೃಷ್ಟಿ ರೀತಿಗಳನ್ನೂ ಎರಡರ ಬಲಾಬಲ ಪ್ರಯೋಜನಗಳನ್ನೂ ತಿಳಿದು ಅವುಗಳ ಸಾರಸಂಪತ್ತನ್ನು ಕೂಡಿಸಿ ಬಾಳಿಗೆ ದುಡಿಸಿ ಈ ನಾಡಿನ

ವಿಶೇಷಮಾರ್ಗವನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಬೇಕೆನ್ನುವವರು ನಮಗೆ ಗಣ್ಯರು, ಮಾನ್ಯರು. ಅಂಥವರ ಸಂಖ್ಯೆ, ಗುಂಪು ಬೆಳೆಯಬೇಕು ಮಾತ್ರ.

ಇವರಲ್ಲಿ ಸುಧಾರಣೆಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಸೋಲದೆ, ಅಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪ ತೇವೆ ಹಾಕಿ ಕೊಂಡು ಇದ್ದುದನ್ನು ನಡೆಸಿದರೆ ಸಾಕು ಎಂಬ ಮಂದಗಾಮಿ ಅಥವಾ ಸ್ಥಿತಿ ಸಂರಕ್ಷಕರು ಒಂದು ಬಗೆ. ಧಾರಾಳವಾಗಿ ಮಾರ್ಪಾಡುಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ ಕೊಳ್ಳೋಣ, ಇರುವದನ್ನೂ ಅವುಗಳ ಸೂತ್ರಗಳನ್ನೂ ಹಿಗ್ಗಿಸಿ ಏಕಾಸ ಗೊಳಿಸಿ, ಬಿಡುವುದನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಹೊಸತು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳೋಣ ಎಂಬ ಉದಾರ ವಾದಿಗಳದು ಇನ್ನೊಂದು ಬಗೆ. ಇದಾವುದೂ ಸಾಲದು, ಕ್ರಾಂತಿಯೇ ಶರಣು, ಹಿಂದಿನದನ್ನು ಬುಡಮುಟ್ಟಿ ಕಿತ್ತುಹಾಕಿ ಜೀವನದ ಅಚ್ಚನ್ನೇ ಬದಲಾಗಿಸಿ ಪೂರ್ತಿ ಹೊಸತನ್ನು ಯೋಜಿಸಬೇಕು ಎಂಬ ತೀವ್ರವಾದಿಗಳದು ಮತ್ತೊಂದು ಬಗೆ. ಮತಧರ್ಮದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಯಾವುದನ್ನು ಮುಟ್ಟಲೂ ಭಯವೇ. ಮಾರ್ಪಾಡು ಎಲ್ಲಿಗೆ ಹೇಗೆ ಮುಗಿದೀತೆಂಬ ನಿಶ್ಚಯವಿಲ್ಲ. ಸುಧಾರಕರಲ್ಲಿ ತಾನೇ ಯಾರ ಮನಸ್ಸು - ಮಾಟ - ಮಾತು ಸರ್ವಗ್ರಾಹ್ಯ? ಯಾರ ತೀರ್ಮಾನ ಕಡೆಯದು? ನಿರ್ಣಯ ಮಾಡುವ ಬಗೆ ಯಾವುದು? ಎಂಬವು ಇಲ್ಲಿ ಕಷ್ಟಗಳು. ಹಿಂದಿನದು ಎಂಬದಕ್ಕೆ ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಸುಮಾರು ಒಂದು ಸಮಗ್ರ, ಒಂದು ಅಖಂಡ ದೃಷ್ಟಿ ಇತ್ತು. ಸಮಾಜದ ಮುಖ್ಯಾಂಶಗಳನ್ನು ಕುರಿತಾಗಿ ಒಂದು ಸ್ಫುಟ ವಾಣಿ ಇತ್ತು. ಇಂದಿನ ದೃಷ್ಟಿಗಳು ಅನೇಕ, ಧ್ವನಿಗಳು ಹಲವಾರು. ಎತ್ತು ಏರಿಗಳೆದರೆ ಕೋಣ ನೀರಿಗಳೆಯಿತೆಂಬಂತೆ ಸುಧಾರಣೆಯ ಮಾರ್ಗಗಳು ನೂರಾರು ಕವಲಿನವು. ಟಿ. ಎಸ್. ಎಲಿಯಟ್ರು ಕೈಸ್ತವನ್ನು ಕುರಿತು ಆಡಿದಮಾತು ಈ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ ನಮಗೂ ಸ್ಪಷ್ಟುತ್ವ ದೆನ್ನಿಸುತ್ತದೆ: Conservatism conserves often the wrong values ; Liberalism is another name for relaxation of Discipline ; Revolution is a denial of Permanent values. ಆದರೆ ಇಷ್ಟು ಮಾತ್ರ ನಿಜ: ಹಲವಾರು ಬದಲಾವಣೆಗಳಾಗಿ ಇಂದಿನ ಜೀವನರೀತಿಗೂ ರಂಗಿಗೂ ಹೊಂದದಿದ್ದರೆ ನಮ್ಮ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಹೇಳವಾದೀತು ಎನ್ನಿಸುತ್ತಿದೆ.

ಇಂದು ಲೋಕವೆಲ್ಲ ಒಂದು ಊರಿನ ಜನನೆಂಬಂತೆ ಜೀವನ ಬೆಳೆಯುತ್ತಿದೆ. ಹಣದ ಸಂಚಾರ ಮತ್ತು ಹಂಚಿಕೆ, ವ್ಯಾಪಾರ, ಉದ್ಯೋಗ, ಯಂತ್ರಸಾಧನೆ, ಯೋಚನೆ, ನೋಟ, ವ್ಯವಹಾರ, ಯಾನವಾಹನ ಸೌಕರ್ಯ,

ಸಂಚಾರ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ, ವೃತ್ತಾಂತ ಸಂಗ್ರಹ, ಜನತೆಗಳ ಸಹಕಾರ, ಸಹ ಯೋಗ, ಅಟಪಾಟ, ವಿನೋದ, ಊಟ, ಉಡುಪು, ಮರ್ಯಾದೆ - ಎಲ್ಲವೂ ಲೋಕವನ್ನು ಹತ್ತಿರ ಹತ್ತಿರ ತರುತ್ತಿವೆ. ಹೊರ ಅಂಶಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದೇ ಬುದ್ಧಿಯದಾಗಿ ಲೋಕ ಮಾರ್ಪಡುತ್ತಿದೆ. ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯರಾಷ್ಟ್ರಗಳ ಒಳ್ಳೆಯದು ನಮಗೆ ಒಳ್ಳೆಯದನ್ನೂ ಅವರಿಗೆ ಕೆಟ್ಟದ್ದು ನಮಗೆ ಕೆಟ್ಟದ್ದನ್ನೂ ಮಾಡುವ ವಾಗಿವೆ. ಅವರ ರೀತಿನೀತಿಗಳನ್ನು ಅರಿತು, ಕೆಲವನ್ನು ಅನುಸರಿಸದ ಹೊರತು ನಮ್ಮ ಸ್ವಾಸ್ಥ್ಯಗಳು ರಕ್ಷಿತವಾಗುವೆಂಬಂತೆ ಬಲಿಯುತ್ತಿವೆ. ಹೊಂದಿಕೆ, ಅನುಕರಣ, ಸರಿಸ, ಸಿದ್ಧತೆ, ಸಜ್ಜು ಅವರ ರೀತಿಗೆ ಪ್ರೋಟಿಯಾಗಿ ನಡೆಯ ದಿದ್ದರೆ ನಮಗೆ ನಷ್ಟ, ನಾಶ ಎನ್ನಿಸುತ್ತಿದೆ. ಹೊರಗಿನ ಈ ಪ್ರಭಾವ ಬೆರೆಯದೆ ಈ ನಾಡಿನ ಯಾರ ಯಾವ ವಿಶೇಷವೂ ಶುದ್ಧವಾಗಿ ಹಿಂದಿನಂತೆ ಉಳಿಯಲಾರದು. ಈ ಆವರಣದಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಸತ್ವತಃ ತನ್ನ ವಿಶಿಷ್ಟತೆಯನ್ನು ಕಾದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಜನತೆಗೆಲ್ಲ ಹಬ್ಬುವಂತೆ ಇದು ಹೇಗಾಗು ವುದೋ ನೋಡಬೇಕು. ಈ ಸಮಸ್ಯೆಯೇ ಕೃತಕ, ಅನಗತ್ಯ ಎಂಬ ಮಹಾತ್ಮರ ಮಾತು ಈ ಕಷ್ಟವನ್ನು ಕೆಲವರ ಕಣ್ಮರಿಸಾಡಿದೆ. ಆದರೆ ಎಷ್ಟು ಕಾಲ ಇಂಥ ತಡೆ ತಡೆದೀತು? ನಾವು ಕಣ್ಣುಪಟ್ಟಿ ಹಾಕಿ ನಡೆದರೆ ಅಜಿ ಈಜಿನವು ಇಲ್ಲವೆಂದ ಹಾಗಾಯಿತೆ?

ಭರತಖಂಡದ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕತೆಗೆ ಎಂದಿಗೂ ಬೆಲೆಯುಂಟು. ಅದರೆ ಅದನ್ನು ಸಾಧಿಸುವುದು ವ್ಯಕ್ತಿಗಳಿಗೆ ಶಕ್ಯವೇ ಹೊರತು ಸಮಾಜಕ್ಕಲ್ಲ; ಸಮಾಜ ದಲ್ಲಿನ ಬಹು ಮಂದಿಗೆ ಶಕ್ಯವಾದೀತೆಂದೂ ಹೇಳಲಾಗದು. ಅಗುವಷ್ಟಕ್ಕೂ ಅದಕ್ಕೆ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹವಾದ ಜೀವನ ಕ್ರಮವನ್ನು ವಿರಚಿಸುವ ಕಾರ್ಯ ಮಹತ್ವದ್ದೇ. ಶ್ರೇಷ್ಠರು, ಸಂತರು, ಋಷಿವ್ರಾಹ್ಮಣರು, ಉತ್ತಮ ಸಂಸ್ಕಾರಿಗಳು ಹುಟ್ಟಿ ಬೆಳೆಯಲು ಅವಕಾಶವಿರುವಂತೆ ಮಾಡಬೇಕಾದ್ದು ಅಗತ್ಯ. ಅಂಥವರೂ ಇಂದಿನ ಜೀವನಕ್ಕೆ ಸಹಾಯಕವಾಗದಿದ್ದರೆ, ತಮಾಷೆ ಬಂಗಲೆಗಳಲ್ಲಿ ನೋಟಿ ಕೈಟ್ಟಿರುವ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳಂತೆ, ಕಡಲ ನಡುವಿನ ಕಲ್ಲರೆಗಳಂತೆ ಆಗಿಬಿಟ್ಟರೆ ಸಾಲದು. ಬಹಳವೆಂದರೆ, ಅದು, ಒಂದು ಜೀವ ಒಂದು ಹೆದವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿ ರುವುದಕ್ಕೆ ಸಾಕ್ಷಿ*. ತಕ್ಷಣದ ಕೆಲವು ಫಲಗಳು ಅಲ್ಲಿ ದೊರಕಿರುವುವು. ಆದರೆ

* ಯಾವುದು ಹದವೆಂದು ತಿಳಿದರೆ ಅದನ್ನು ಎಲ್ಲೆಯಾದರೂ ಯಾರೂ ಸಾಧಿಸುವುದು ಯತ್ನಸಾಧ್ಯ. ಅಂಥಲ್ಲಿ ಈ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಆ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಎಂಬ ನಿರ್ಬಂಧ ಸಲ್ಲದು.

ತರುವಾಯ, ಅದರ ಹಿಂದೆ ಸುತ್ತಲ ಜೀವನ ಎಂದಿನಂತೆ ಜಡವಾಗಿಯೇ ವಿರಸವಾಗಿಯೇ ಕರ್ಕಶವಾಗಿಯೇ ತೋಳಲಿತು. ಗಾಂಧೀಜಿಯವರಂಥ ತನ ಸ್ವಾಧೀನ ಇನ್ನೊಂದು ರೀತಿಯದು. ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣನ ಕಾಲದ ಈಚೆಗೆ - ಸಂಸಾರ ದಲ್ಲಿಯೂ ವ್ಯವಹಾರದಲ್ಲಿಯೂ ಎಲ್ಲರಂತೆ ನಡೆಯುತ್ತ, ಸಮಾಜದ ಎಲ್ಲ ರಾಜಕ ಧಾರ್ಮಿಕ ಪ್ರಸಂಗಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಜನದ ಒಡಗೂಡಿ ಪಾತ್ರವಹಿಸಿ, ತನ್ನ ಧರ್ಮವನ್ನೂ ಲೋಕಧರ್ಮವನ್ನೂ ಸಮನ್ವಯಮಾಡಿ ಅಖಂಡ ಭರತ ಖಂಡದ ಪ್ರಭಾವಶಾಲಿಪುರುಷರಾಗಿ ಮೆರೆದ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳು ಅಪೂರ್ವ. ಗಾಂಧೀಜಿಯವರಿಗೂ ಆಧುನಿಕತೆಯ ಅನೇಕ ವಿಷಯಗಳು ಒಗ್ಗಲಿಲ್ಲ. ಅದರ ಪರಿಮಂಡಲದಲ್ಲಿ ಮಹಾಶಕ್ತಿಗಳಾಗಿರುವ ಯಂತ್ರೋದ್ಯೋಗ, ಶ್ರಮಕರ ವರ್ಗದ ಸಂಯೋಜನೆ, ಅಲ್ಲಿ ಒಡ್ಡಿರುವ ಕೋಟಿಲೆ, ಕ್ರೋಧ, ಮತಧರ್ಮದ ಮೂಲಭೂತವಿಮರ್ಶೆ ಇವು ಅವರ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಹಿಡಿಸಲಿಲ್ಲ. ನಮ್ಮ ನಾಡಿನ ಮಹಾನಾಡಿಯಂತೆ ಎಂದೆಂದಿಗೂ ಕೇಳಿಸುವ ಧರ್ಮಪಾಣಿ ಅವರದಾದ್ದರಿಂದ ಅವರು ನಾಡಿನ ಪ್ರತಿನಿಧಿಯಾದರು ; ಧ್ವನಿಯಾದರು. ಅವರ ಮೂರ್ತಿತ್ವ ಮಹಾ ಸತ್ವವುಳ್ಳದ್ದಾದ್ದರಿಂದ ಇದಕ್ಕೆ ನೆರವಾಯಿತು. ಹಲವು ಪ್ರಯೋಜನ ಗಳನ್ನು ಸಾಧಿಸಿತು.

ತಂದೆಯ ಸತ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ತನಗೆ ಬರಬೇಕಾದ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಬಿಡುತ್ತೇನೆಂದು ಅಣ್ಣನು ಹೇಳಲು, ತಮ್ಮನು ಕೆರಳಿ ದಶರಥ ಭರತಾದಿಗಳನ್ನೂ ಪ್ರತಿಭಟಿಸಿದ ಎಲ್ಲರನ್ನೂ ನಿಗ್ರಹಿಸಿ ಅಣ್ಣನ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಎತ್ತಿ ಹಿಡಿಯುತ್ತೇನೆಂದು ರೋಷವಾಕ್ಯಗಳನ್ನುನುಡಿದ ಲಕ್ಷ್ಮಣನಿಗೆ, ಕೇವಲ ೧೭ ಪ್ರಾಯದ ರಾಮನು ಅಡಿದ ಮಾತು ಇವರ ಬದುಕಿನ ಮಂತ್ರದಂತೆ ಕಂಡಿತು : ' ದೇವಕಲ್ಪಂ ಋಜುಂ ದಾಂತಂ ರಿಸ್ತೇಣಾಮಹಿ ವತ್ಸಲಂ ' ಅದ ಆತನು ' ನಿರ್ಮನುಷ್ಯಾಂ ಇಮಾಂ ಸರ್ವಾಂ ಅಯೋಧ್ಯಾಂ . . . ಕರಿಷ್ಯಾಮಿ ' (ಜನಕ್ಕೆ ಶತ್ರುಯಿರುವವರು ಸಾರ್ಥಕವಾಯಿತು !) ಇತ್ಯಾದಿಯಾಗಿ ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಕೂಗಾಡಿದಾಗ

ತದೇನಾಂ ವಿಸ್ಮಯಾನ್ಯಾರ್ಥಂ ಕ್ಷತ್ರಧರ್ಮಾಶ್ರಿತಾಂ ಮತಿಂ

ಧರ್ಮಮಾತ್ರಯ ; ಮಾ ತೈಕ್ಷ್ಣ್ಯಂ ; ಮದ್ಬುದ್ಧಿರನುಗಮ್ಯತಾಂ

† ಲೋಕದ ಎಲ್ಲ ಜೀವನ ಇಂದಿಗಿಂತ ಸರಳವಾಗಿ ಪ್ರಾಚೀನದಂತಾಗುವುದು ಸಾಧ್ಯ. ವಿದ್ವರೆ ಅವರ ರೀತಿ ಸರ್ವಚಿಕ್ಕಿತ್ಸಕವಾಗಬಲ್ಲದು. ಇದು ಎಷ್ಟು ಶಕ್ತವೋ ಯೋಚನೆಮಾಡಬೇಕಾದ ಸಂಗತಿ.

ಎಂದನು.* ಈ ಧರ್ಮ ಭಾರತಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ವಿಶೇಷ ಲಕ್ಷಣ. ಇದರಿಂದಾಗಿ ನಮ್ಮ ನಾಡಿಗೆ ಲೋಕವೆಂದನೆ ದೊರಕುವುದು. ನಿಜ. ಇದಕ್ಕೆ ಶಾಂತಿ, ದಾಂತಿ, ಸಹನೆ, ಸ್ವಾಸ್ಥ್ಯ, ಧೃತಿ ಬೇಕು. ಒಂದು ನಾಡಿಗೆ ಇದು ವ್ರತ ವಾಗಬೇಕಾದರೆ ತೀವ್ರವಾದ ಆತ್ಮಶಿಕ್ಷಣವೂ ಸತ್ಯವಿವೇಚನೆಗಳೂ ಬೇಕು. ಇಂದು ಜನ ಎಂದಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಭೋಗಮುಖವಾಗಿ ಸುಖಸಂಗಿಯಾಗಿದೆ. ಪರಾರ್ಥಕ್ಕಿಂತ ಸ್ವಾರ್ಥಕ್ಕೆ, ನಿರಕ್ತಿಗಿಂತ ಕಾಮಕ್ಕೆ, ಹೊಣೆಗಾರಿಕೆಗಿಂತ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಕ್ಕೆ, ಕರ್ತವ್ಯಕ್ಕಿಂತ ಹಕ್ಕುಗ, ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಸತ್ಯಕ್ಕಿಂತ ಮೌಢ್ಯ ತಾಮಸಗಳಿಗೆ ತಿರುಗುತ್ತಿರುವ ಈ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಆ ಬುದ್ಧಿ, ಆ ಬಗೆಯ ಧರ್ಮ ನಿಷ್ಠೆ, ಪಕ್ಷಪಾತ ಬರುವುದು ಕಷ್ಟವೇನೋ. ಸತ್ಯವನ್ನೂ ಔದಾರ್ಯವನ್ನೂ ತ್ಯಾಗವನ್ನೂ ಸಹಿಸದೆ ಅವರ ಧರ್ಮದ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿಯೇ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರನ್ನು ಗುಂಡಿಟ್ಟು ಮುಗಿಸಿದುದೇ ಈ ತಾಮಸಕ್ಕೆ ಸಾಕ್ಷಿ. ಇದು ಸೇದ ಸಮ್ಮತವೆ ? ರಾಸ್ತ್ರ ಸಮ್ಮತವೆ ? ರಾನಾಯಣಕ್ಕೆ ಅಥವಾ ಭಾರತದರ್ಶನಕ್ಕೆ ಸಮ್ಮತವೆ ? ಬೌದ್ಧ ಜೈನಗಳಿಗೆ ಹೊಂದುವ ಬುದ್ಧಿಯ ? ಹಸಿಯ ಅನಾರ್ಯ ವೃತ್ತಿ.

ಅಶಾಂತಿ, ಅಹಿಂಸ, ಸತ್ಯವ್ರತದ ಮಾರ್ಗ ಮಹಾ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳಿಗೆ, ಪ್ರಚಂಡ ಸತ್ವರಿಗೆ ಮಾತ್ರ. ಅಂಥ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳು ಹುಟ್ಟಲು ತಕ್ಕ ಅವರಣಕಲ್ಪನೆ ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದೂ ಅವು ಹುಟ್ಟಿ ಕಾರ್ಯಮಾಡುವಾಗ ಅವನ್ನು ಗುರುತಿಸಿ ಗೌರವಿಸಿ ಸಹಾಯಕವಾಗಿ ನಡೆಯತಕ್ಕದ್ದೂ ಒಂದು ಪುಣ್ಯ. ಎಲ್ಲ ರಾಜ ಕೀಯ ವ್ಯವಹಾರಕ್ಕೂ ವಿದ್ಯಾಶಿಕ್ಷಣ ಕ್ರಮಕ್ಕೂ ಇದು ಗುರಿಯಾಗಬೇಕು. ಆದರೆ ಅದು ಕನಸಿನ ಗಂಟು. ಅಂಥವರು ನಾಡಿನ ಭಾಗ್ಯದಿಂದ ಹುಟ್ಟುವರೇ ಹೊರತು ಐದುಹತ್ತು ವರ್ಷಗಳ ಯೋಜನೆಗಳಿಂದ ತಯಾರಿಸಬಲ್ಲವರಲ್ಲ ; ಆ ಮಿತಿಯ ಒಳಪಡಿಗೆ ನಿಂತ ಕೆಳಮಟ್ಟದ ಜೀವನವನ್ನು ಕುರಿತು ನಾವು ಎಂದಿಗೂ ಯೋಚಿಸುವುದು. ಅಂಥವರು ಸ್ವಯಂ ಆಚಾರ್ಯರು ; ಸರ್ವ ತಂತ್ರ ಸ್ವತಂತ್ರರು ; ಅವರಿಗೆ ಅವರೇ ಕಾಯಿದೆ ; ಅವರೇ ಅಂಕುಶ ; ಧರ್ಮ

* ಆತನ ಹೆಂಡತಿ ಸೀತೆ. ಹನುಮಂತನು, ಅಕೆಯನ್ನು ಹಿಂಸಿಸಿದವರನ್ನು ದಂಡಿಸು ತ್ತೇನೆಂದಾಗ ಆಕೆ ಆಡಿದ

ಪಾಪಾನಾಂ ನಾ ಶುಭಾನಾಂ ನಾ ವರ್ಧಾರ್ಥಾಣಾಂ ಪ್ಲವಂಗಮು

ಕಾರ್ಯಂ ಕರುಣಮಾರ್ಗೇಣ ನ ಕಶ್ಚಿನ್ನಾಪರಾಧ್ಯತಿ ?

—ಎಂಬ ಮಾತೂ ಅದೇ ಧಾತುವಿನದೇ.

ಪ್ರಪಂಚದ ನಿರಂಕುಶರು ಆರಾಜಕರು, (The great spiritual anarchists) ಅವರು. ಆ ಕಲ್ಪನೆಯನ್ನು ಒಪ್ಪಿದ್ದ ಜನಾಂಗವೇ ಜಿನ, ಸಿದ್ಧಬುದ್ಧರನ್ನು ಒಪ್ಪಿ ಸಂಸ್ಕಾರದ ಕೊನೆಮಟ್ಟವನ್ನು ಸೂಚಿಸಿ ಕೃತಾರ್ಥವಾಯಿತು.

ಆದರೇನು? ಯಂತ್ರಗಳನ್ನು ದುಡಿಸಿ ಬೃಹತ್ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಪೋಷಕ ನಾಶಕ ಕ್ರಿಯೆಗಳನ್ನು ರೂಢಿಸುವ ಕಾಲ ಇದು. ವ್ರತ, ಮಡಿ, ಆಚಾರ, ನಿಷ್ಠೆ, ಸಂಕೋಚ, ಶುದ್ಧಗಳ ಬೆಳೆವಣಿಗೆಗೆ ಅನುಕೂಲಕಾಲ ಅಲ್ಲ. ಪ್ರವೃತ್ತಿ, ಅಧಿಕಾರ ಮತ್ತು ಭೋಗ ಮುಖವಾಗಿದೆ ಇಂದು ಜೀವನ; ಜನದ ಆಕಾಂಕ್ಷೆ. ಇದು ಅಂತರ್ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಪ್ರಭಾವವೂ ಹೌದು : ರಾಷ್ಟ್ರಗಳ ಮೇಲೆಯನ್ನು ಮೂರಿದೆ ಈ ಲೌಕಿಕ ದೃಷ್ಟಿ. ವಿಜ್ಞಾನ, ಯಂತ್ರವಿಧಾನಗಳ ಪರಿಪಾಠಿಯನ್ನು ಒಪ್ಪದ ಲೋಕಜೀವನ ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ದುರ್ಬಲವಾಗಿ ಕೊರಗಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಬಹುಶಃ ಆ ಕಾರಣದಿಂದಲೇ ಹೆರವರ ಪಾಲಾಗಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ.

ಹೀಗಾಗಿ ಧರ್ಮದಧಾತು ಕುಂದಿದೆ. ಅದರ ತತ್ವಗಳು ತೀಕ್ಷ್ಣ ವಿಮರ್ಶೆಗೆ ಸಿಕ್ಕಿವೆ. ಹಿಂದಿನ ಮತದ ಹಿಡಿತ ಇಂದು ಸಡಿಲ. ವರ್ಣ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮುರಿದು ಅದರಲ್ಲಿ ನಂಬಿಕೆ ಇಳಿದಿದೆ. ಅದರಿಂದ ಜನವರ್ಗಕ್ಕೆ ಅನ್ಯಾಯ, ಅಸಮತೆ ಎಂದು ಅದನ್ನು ಅಳಿಸುವ ಯತ್ನ ಕಾರ್ಯಕಾರಿಯಾಗುತ್ತಿದೆ. ಅದಕ್ಕೆ ಆಧಾರವಾದ ಸ್ಮೃತಿ, ರಾಜವರ್ಗ, ಮಠ, ಸಂಸ್ಥೆಗಳ ದರ್ಪವೂ ಕಾಂತಿಯೂ ಕುಂದಿವೆ. ರಾಜರಿಗೇ ಇರವೂ ಮಾನ್ಯತೆಯೂ ಇಲ್ಲದಿರುವಾಗ, ದಿಕ್ಕಿಲ್ಲದಿರುವಾಗ ಅವರು ವರ್ಣಾಶ್ರಮ ಧರ್ಮರಕ್ಷಕರು ಹೇಗಾಗಬೇಕು? ಹಳೆಯ ರೀತಿಯ ಗ್ರಾಮ ವ್ಯವಸ್ಥೆ, ಕೂಡುಕುಟುಂಬ ಪದ್ಧತಿ, ವಿನಾಹ ವಿಧಿ ವಿಧಾನಗಳು ಕಳೆದು ಅಲ್ಲಿ ಮೂಲಭೂತವಾದ - (ನ್ಯಾಯವಾಗಿ) - ಮಾರ್ಪಾಡು ಬರುತ್ತಿದೆ. ಸಂಚಾರ ಮತ್ತು ಮಿಳನ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಗಳು ವಿಪುಲವಾಗಿ ಪ್ರತ್ಯೇಕತೆ ಕರಗಿಹೋಗಿದೆ. ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಕೂಲಂಕಷವಾಗಿ ಪರಿಶೀಲಿಸುವ, ಪರಿಶೋಧಿಸುವ, ಧರ್ಮ ತತ್ವಗಳನ್ನೂ ಸಂಸ್ಥೆ ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳ ಬೆಲೆಗಳನ್ನೂ ವಿಮರ್ಶಾತ್ಮಕವಾಗಿ, ಚಾರಿತ್ರಕವಾಗಿ, ತಾರತಮ್ಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಪರೀಕ್ಷಿಸುವ ಬುದ್ಧಿ ಬೆಳೆದು, ಹಲವು ನಂಬಿಕೆಗಳ ಬುಡ ಮೇಲೆದ್ದಿದೆ. ಒಂದು ಕಡೆ ವಿಜ್ಞಾನಮಾರ್ಗ, ಇನ್ನೊಂದು ಕಡೆ ಮಾನವವರ್ಗದ ಮೂಲವಿಜ್ಞಾನ, ಮತ್ತೊಂದು ಕಡೆ ಮನಃಶಾಸ್ತ್ರದ ಬೆಳೆವಣಿಗೆ ಹೊಸಹೊಸ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತ ನಂಬಿಕೆಯ ಮೂಲಗಳನ್ನು ಅಲ್ಲಾಡಿಸುತ್ತಿವೆ. ಪ್ರಾಚೀನ ಅಭಿ

ಪ್ರಾಯಗಳ ಲೋಪಗಳನ್ನೂ ಸ್ಥಾನಮಾನವನ್ನೂ ತೋರಿಸಿಕೊಡುತ್ತಿವೆ. ಆಧುನಿಕ ಸಮಸ್ಯೆಗಳನ್ನು ಆಧುನಿಕ ರೀತಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಎದುರಿಸಿದ ಹೊರತು ಉಳಿಸು ಬಾಳಿಲ್ಲವೆಂಬುದಂತು ಸ್ಥಿರವಾಗಿದೆ. ಸರಸ್ವಾಪ್ತಿಯುಳ್ಳ ಇಂಥ ಪ್ರಭಾವಗಳೂ ಕಮ್ಯೂನಿಸಂ ಅಂತಹ ಪಂಥಗಳೂ ಕ್ರಿಯಾಶಕ್ತಿಗಳೂ ಹರಡಿ ಜೀವನದ ಎಲ್ಲ ಪ್ರಕಾರಗಳೂ ರೂಪಾಂತರಗೊಳ್ಳುತ್ತಿವೆ. ದೇಶದ ನ್ಯಾಯವು ಮತಧರ್ಮದ ಮಂಚಿಕೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಲೌಕಿಕ ವ್ಯವಹಾರ ಮಾತ್ರ ಸಾಧಕ ವಾಗಿರುವೆನೆಂದು ಬದಲಾಗುತ್ತಿರುವಾಗ ಮತಧರ್ಮನಿಷ್ಠವಾಗಿರುತ್ತಿದ್ದ ಎಲ್ಲ ಕರ್ಮವೂ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ವಿಲೇಷಗಳೂ ಹಿಂಗಿ ಖಾಸಗಿಯಾಗಿಯೇ ವ್ಯಕ್ತಿಶವಾಗಿಯೇ ಮುಗಿದಾವು. ನಾಡಿಗೆಲ್ಲ ಅನ್ವಯಿಸುವ ಕಾನೂನು ಸಮಸ್ತ ವ್ಯವಹಾರವನ್ನೂ ನಿರ್ಣಯಿಸಬೇಕೆನ್ನುವಾಗ ಬೇರೆ ನಡೆಯುವುದು ಶಕ್ಯವಿಲ್ಲವಾಗುವುದು. ವಯಸ್ಕರಾದ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ರಾಜಕೀಯ ಮತಾಧಿಕಾರವೂ ಇದೇ ಸನ್ನಿವೇಶದಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀಯರಿಗೆ ಸಮಾನ ವಿದ್ಯಾ, ವಿನಾದ, ಆರ್ಥಿಕ ಸಾಮಾಜಿಕ ರಾಜಕೀಯ ಹಕ್ಕುಗಳೂ ಯಾವಾಗ ದೊರಕಿದವೋ ಆಗ ಸಮಾಜದ ಹಿಂದಿನ ಅಚ್ಚು ಕಟ್ಟು ಬದಲಾಗುವುದು ತಾನೆ?*

ಇದರ ವ್ಯಾವಹಾರಿಕ ಮತ್ತು ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಪರಿಣಾಮ ಹೇಗಾಗುವುದೋ ಹೇಳಲು ಇನ್ನೂ ಐವತ್ತು ವರ್ಷವಾದರೂ ಹಿಡಿದೀತು. ಸಂಪ್ರದಾಯಕ್ಕೆ ಬದಲು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ, ರೂಢಿಗೆ ಬದಲು ಹಣದ ಓಡಿಯಾಟ, ನಾಡಿಕೆಗೆ ಬದಲು ಸ್ಪರ್ಧೆ, ಅಂತರರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಪೇಟೆಯ ಲಾಭದ ವ್ಯವಹಾರ ಪ್ರಪಂಚ-ಇವು ಕಟ್ಟಿನಂತಾಗ ಅವುಗಳ ಅಪಾರ ಪ್ರಯೋಜನಕಾಂಡವೂ ಮೋಹಕತೆಯೂ ಸುಖಾಭಿಲಾಷೆಯ ಪೂರಣದ ದೃಶ್ಯಗಳೂ ಜನರ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಕೋರೈಸುತ್ತವೆ. ಈ ನಾಡಿನ-ಅಷ್ಟೇ, ಏಕೆ? - ಪೂರ್ವ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳೆಲ್ಲದರ ಕಣ್ಣೂ ಅಕಡೆ ತಿರುಗಿದೆ. ಎಲ್ಲರ ರಕ್ತ ವನ್ನೂ ಆಸೆಯನ್ನೂ ಕುದಿಸುತ್ತಿದೆ. ಈ ಕಾವು ಇಳಿದು ಉಪಶಾಂತವಾಗಿ ಪುನಃ ಧರ್ಮದ ಕಡೆಗೆ ತಿರುಗುವವರೆಗೂ ನಮ್ಮ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಕರೆ ದುರ್ಬಲ ಸತ್ತವೇ ಸರಿ.

* ಇದು ತಪ್ಪು. ಆಗಬಾರದಿತ್ತು ಎಂದು ನಾನು ಹೇಳುತ್ತಿಲ್ಲ. ಆಗಬೇಕು. ಇದರಿಂದ ನಮ್ಮ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಮೇಲೆ ಪರಿಣಾಮ ಕ್ರಾಂತಿಕರವಾಗುವುದೆಂದು ಮಾತ್ರ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದೇನೆ. ಕಾನೂನಲ್ಲಿ ಗಂಡು ಹೆಣ್ಣಿಗೆ ತಾರತಮ್ಯ ಉಳಿದರೆ ಅನ್ಯಾಯ ವಾಗುತ್ತದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಯಾರೂ ಮರೆಯಬಾರದು.

ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಎಂಬುದರ ಅನ್ವಯ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಮಂಡಲಿಗಳಲ್ಲಿ ಬೆಳೆದು ಕಾಣುವ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ಶೀಲಕ್ಕೂ ನಡವಳಿಕೆಗೂ ಅಪರಲ್ಲಿ ಉತ್ತಮರಾದವರ ಬದುಕಿನ ಗುಣಕ್ಕೂ ಮಾತ್ರ ಸಂದೀತು. ಎಲ್ಲಿ ಅನ್ಯರನ್ನು ಕಂಡರೆ ವಿಶ್ವಾಸ, ಸೌಹಾರ್ದ, ಅನ್ಯಮತಗಳಲ್ಲಿ ಸಹನೆ, ಒಡನಡೆ, ನಯ, ಸೌಜನ್ಯ ಉಳಿದು ಬದುಕು ಚೆಲುವಾಗುವುದೋ, ಸವಿಯಿಡುವುದೋ, ಸ್ನೇಹ ಪ್ರವಹಾರವನ್ನೊಡುವುದೋ ಅಲ್ಲಿನ ಎಲ್ಲವೂ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಪ್ರಭಾವವುಳ್ಳದ್ದಾಗುವುದು. ಹಿಂದಿನಿಂದ ಈ ಸಂಪ್ರದಾಯಕ್ಕೆ ಬೆಲೆಕೊಟ್ಟ ಭಾರತವೇ ಅದಕ್ಕೆ ಎರವಾದರೆ ಬೇರೆ ನೆಲೆ ಅದಕ್ಕೆ ಎಲ್ಲಿ? ಇಲ್ಲಿ ಉಳಿದು ನೆಲೆ ಕೊಟ್ಟರೆ ಭಾರತದ ಇಂದಿನ ಜೀವನವೂ ಅಮೃತವಾಗುವುದು. ಅನಂತಕಾಲಕ್ಕೂ ಅದರ ಪರಿಮಳ ವ್ಯಾಪಿಸಿ ಅದರ ಬೆಳಕು ನಂದಾದೀವಿಗೆಯಾಗುವುದು. ಅದನ್ನು ಸಾಧಿಸುವುದರೆ ಭಾರತದ ಕೀರ್ತಿ ಮಸುಕಾಗುವುದು.

ಭಾರತಗಳ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣ

ವ್ಯಾಸರು, ಪಂಪ, ನಾರಣಪ್ಪ—ಈ ಮೂವರು ತಾವು ರಚಿಸಿರುವ ಭಾರತಗಳಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ವಿಲ ಚಾರಿತ್ರಗಳನ್ನು ಯಾವ ರೀತಿ ವರ್ಣಿಸಿದ್ದಾರೆಂಬುದು ಇಲ್ಲಿಯ ವಿಷಯ. ಅದನ್ನು ಅಮೂಲಾಗ್ರವಾಗಿ ವಿವರಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಇಲ್ಲಿ ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲವಾದುದರಿಂದ ಸ್ಥೂಲವಾಗಿ ನಿರೂಪಿಸಿ ಉದ್ಯೋಗಪರ್ವದ ಒಂದು ಪ್ರಸಂಗದಿಂದ ಅವುಗಳಿಗಿರುವ ತಾರತಮ್ಯಗಳನ್ನು ವಿವರಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಿದೆ. ಮೂವರ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಕೃಷ್ಣನು ದೇವರೇ. ಆದರೆ ಅವರು ಆತನ ದೇವತ್ವವನ್ನು ನ್ವಾಪಿಸುವ, ರ್ವಾಪಿಸುವ ರೀತಿ ಬೇರೆ ಬೇರೆ. ಅವರ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವವೂ ಮೂರು ಬಗೆಯಾಗಿರುವುದು. ಅವರ ಕಾಲ, ಜೀವಿತ, ದೃಷ್ಟಿವಿಶೇಷ, ಉದ್ದೇಶ ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟು ಅಂತರವಿದೆಯೋ ಅವರು ಚಿತ್ರಿಸುವ ಕೃಷ್ಣ ಚಾರಿತ್ರದಲ್ಲಿಯೂ ಕೃಷ್ಣ ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿಯೂ ಅಷ್ಟೇ ಅಂತರವಿರುವುದೆನ್ನು ಬಹುದು.

‘ಮಹಾಭಾರತ’ದ ಕಾಲವಾವುದೆಂಬುದು ಸಿದ್ಧಾಂತಕ್ಕೆ ಬಂದಿಲ್ಲ. ಈಗ ನಾವು ಮಹಾಭಾರತವೆಂದು ಕರೆಯುವ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಯಾರೊಬ್ಬರೇ ಆಗಲಿ, ಯಾವ ಒಂದು ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ ಆಗಲಿ ಬರೆದರೆ ಎಂಬ ಅಂಶದಲ್ಲಿಯೂ ಭಿನ್ನಾ ಭಿಪ್ರಾಯಗಳಿವೆ. ಮಹಾಭಾರತದ ಮೊದಲ ಕಥೆಯು ಇಷ್ಟೇ ಎಂಬುದನ್ನೂ ಇನ್ನು ಮೇಲೆ ನಿರ್ಧರಿಸಬೇಕಾಗಿದೆ. ಆದರೂ ಅದರ ಚೌಕಟ್ಟು ಇಷ್ಟೇ ಇದ್ದಿರಬಹುದೆಂದು ಉಹಿಸುವುದಕ್ಕೂ ಅನುಮಾನಿಸುವುದಕ್ಕೂ ಸಾಕಾದಷ್ಟು ಪ್ರಮಾಣಗಳಿವೆ. ಸದ್ಯಕ್ಕೆ, ವ್ಯಾಸ ಮಹರ್ಷಿಗಳೇ ಅದನ್ನೆಲ್ಲಾ ಬರೆದವರೆಂದು ಒಪ್ಪಿದಂತೆ ಮುಂದಿನ ಕೆಲವು ಮಾತುಗಳನ್ನು ಹೇಳಿದೆ.

ವ್ಯಾಸರು ಮಹರ್ಷಿಗಳು. ಭಾರತ ವಂಶಕ್ಕೆ ಒಂದು ತೆರದಲ್ಲಿ ಮೂಲ ಪುರುಷರು ; ಭೀಷ್ಮರಿಗಿಂತಲೂ ಮೊದಲು ಹುಟ್ಟಿದವರು ; ಅವರಿಗೆ ಅಣ್ಣ. ಭಾರತ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಮುಖ್ಯ ಪುರುಷರು ಹುಟ್ಟುವುದಕ್ಕೆ ಬಹು ಮುಂಚೆಯೇ ಹುಟ್ಟಿ, ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ನೋಡಿ, ಎಲ್ಲರೂ ತೀರಿಹೋದಮೇಲೂ ಬದುಕಿದ್ದು ಕಾವ್ಯವನ್ನು ಬರೆದವರು. ಅವರು ಬರೆದುದು ಇತಿಹಾಸ. ಆದರಲ್ಲಿ

ಒಂದು ಸಮಗ್ರ ಪ್ರಪಂಚವೇ ಪ್ರತಿಫಲಿಸಿದೆ. ಅಲ್ಲಿ ಕಾಣದ ಪ್ರಾಚೀನ ಜೀವನದ ಮುಖವೇ ಇಲ್ಲ. ಮಹಾಭಾರತವು ಹಲವರ ಬಾಯಿಗಳ ಮೂಲಕ ನಮ್ಮ ಕಾಲದ ವರೆಗೂ ಬಂದಿದೆ. ರಾಮಹರ್ಷಣಿ, ವೈಶಂಪಾಯನ, ಸಂಜಯ, ವ್ಯಾಸ ಮುಂತಾದವರ ಹೇಳಿಕೆಯನ್ನು ಒಳಕೊಂಡಿದೆ. ಕಥೆಯನ್ನು ಕೇಳುತ್ತಿದ್ದ ಋಷಿಗಳು, ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರ, ಜನಮೇಜಯ, ಪರೀಕ್ಷಿತ್ ಮುಂತಾದವರಿಗೆ ಅನೇಕ ಪ್ರಸಂಗಗಳಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವುಂಟಾಗಿ ಅವರು ಹಾಕಿದ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳಿಗೆ ದೊರೆತ ಉತ್ತರಗಳೆಲ್ಲವೂ ಕಥೆಯ ನೆಯ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಹೊಕ್ಕು, ಅದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿದೆ. ಸತ್ಯಪ್ರತಿಪಾದನೆಯೇ ವ್ಯಾಸರ ಉದ್ದೇಶ. ಪಕ್ಷಪಾತದಿಂದ ನಿಜವನ್ನು ಮರೆಯಿಸಲು ಅವರ ಮನಸ್ಸು ಯತ್ನಿಸಿಲ್ಲ. ಯಾರಿಗೆ ಕೀರ್ತಿ ಬರಲಿ ಯಾರಿಗೆ ಅಪಕೀರ್ತಿ ಬರಲಿ, ಇವನು ಕೃಷ್ಣನೆನ್ನದೆ ಅವನು ದುರ್ಯೋಧನನೆನ್ನದೆ ಇದ್ದುದನ್ನು ಇದ್ದಂದೆ ವರ್ಣಿಸಿ, ತಮಗೆ ಆಯಾ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ತೋರಿದ ಧರ್ಮವನ್ನು ಅವರು ಹೇಳಿದ ಹಾಗಿದೆ. ಸ್ವಲ್ಪಮಟ್ಟಿಗೆ ತಾವೂ ಕೈಹಾಕಿ ಭಾರತ ಕಥೆಯನ್ನು ನಡೆಯಿಸಿದ್ದರೂ, ಯಾವ ಮೋಹವನ್ನೂ ಭ್ರಾಂತಿಯನ್ನೂ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡಂತಿಲ್ಲ. ಆದುದರಿಂದ ಅವರ ದೃಷ್ಟಿಯು ಸತ್ಯದೃಷ್ಟಿ, ಧರ್ಮದೃಷ್ಟಿ ಮಾತ್ರ. ಋಷಿಯಲ್ಲದವನು ಈ ಬಗೆಯ ಕೃತಿಯನ್ನು ರಚಿಸಲಾರನು.

ಎಲ್ಲ ಭಾಷೆಗಳ ಎಲ್ಲ ಭಾರತ ಕಥೆಗಳಿಗೂ ನಮಗೆ ಈಗ ತಿಳಿದಿರುವ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಮಹಾಭಾರತವೇ ಮೂಲ.* ವ್ಯಾಸರ ಕಾಲವು ಇತಿಹಾಸ-ಪುರಾಣ ಕಾಲವಾದರೆ ಪಂಪನದು ಕ್ರಿ. ಶ. ಹತ್ತನೆಯ ಶತಮಾನ-ವೀರಕಾಲ; ದೇಶದ ಚರಿತ್ರೆಯ ಪರಿವಿಡಿಯಲ್ಲಿ ಗೊತ್ತಾಗಿರುವ ಸ್ಪಷ್ಟಕಾಲ. ಪಂಪನು ಜೈನ; ತನ್ನ ಪ್ರಭುವಿನ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಸೇನಾಧಿಪತಿಯಾಗಿದ್ದವನು; ಪಂಡಿತ, ರಸಿಕ, ಕವಿ; ಕಾವ್ಯವನ್ನೇ ಬರೆಯಬೇಕೆಂದು ಭಾರತವನ್ನು ಬರೆಯತೊಡಗಿ ಆರು ತಿಂಗಳಲ್ಲಿ ಮುಗಿಸಿದವನು. ಕನ್ನಡ ಸಂಸ್ಕೃತ ಎರಡು ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ವ್ಯುತ್ಪತ್ತಿ ಪಡೆದು, ಉದ್ದಾಮ ಕಾವ್ಯಗಳ ಶೈಲಿಯನ್ನೂ ಒಳಸ್ವಾರಸ್ಯವನ್ನೂ ಸವಿದು ಸಂಸ್ಕಾರಪಡೆದಿದ್ದವನು. ಆದಿಪುರಾಣವನ್ನು ಬರೆದು ಆತನ ಕೈ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಪಳಗಿತ್ತು. ಆತನ ರೀತಿಯು ಆತನ ಇಚ್ಛೆಯಂತೆ ಚಂಪೂ ಕಾವ್ಯ

* ಮಹಾಭಾರತಕ್ಕೂ ಅದಿಯಲ್ಲಿ ವಿಜಯವೆಂಬ 'ಭಾರತ' ಒಂದಿದ್ದರಬೇಕೆಂದು ಕೆಲವರ ಅಭಿಪ್ರಾಯವಿದೆ.

ಗಳ ಘೃಯನ್ನು ಹಿಡಿಯಿತು. ಕಲ್ಪನೆ ವರ್ಣನೆಗಳೆಲ್ಲವೂ ಕಾವ್ಯದ ಹೆದ್ದಾರಿಗಳಲ್ಲಿ ನಡೆದುವು. ವಿಷಯವನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುವುದರಲ್ಲಿಯೂ ಆತನಿಗೆ ಬೇರೆ ಉದ್ದೇಶವಿರಲಿಲ್ಲ. ಮಹಾಭಾರತದ ಕಥೆಯನ್ನೇ ಆತನು ಹೇಳಿದರೂ ತನಗೆ ಬೇಕಾದಂತೆ—ಹಿಂದೆ ಭಾಸಾದಿಗಳು ಮಾಡಿಕೊಂಡಂತೆಯೇ, ಬಹುಶಃ ಅವರನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿಯೇ—ಅಲ್ಲಿ ವ್ಯತ್ಯಾಸಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡನು. ಕಥಾ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವನ್ನು ಅರಿಸಿಕೊಂಡನು; ಕೆಲವನ್ನು ಬಿಟ್ಟನು; ಸ್ವಂತವಾಗಿ ಕೆಲವನ್ನು ಸೇರಿಸಿದನು. ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ತನ್ನ ಅರಸನಾದ ಅರಿಕೇಸರಿಯನ್ನು ಅರ್ಜುನನಿಗೆ ಹೋಲಿಸಿ ಅವನ ಪ್ರಶಂಸೆಗಾಗಿ ತನ್ನ ಭಾರತವನ್ನು—ವಿಕ್ರಮಾರ್ಜುನ ವಿಜಯವನ್ನು—ಬರೆದನು. ಈ ಕಾರಣದಿಂದ ಆತನ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಕೃಷ್ಣನಿಗೆ ಪ್ರಾಧಾನ್ಯವಿಲ್ಲವಾಯಿತು. ಕೃಷ್ಣನ ಪೂಜ್ಯತೆ ಪ್ರಭಾವಗಳಲ್ಲಿಯಾಗಲಿ, ಆತನು ಮಾಡಿದ ಸಹಾಯದ ವರ್ಣನೆಯಲ್ಲಿಯಾಗಲಿ ಯಾವ ತೂಕವೂ ಕಡಮೆಯಾಗಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ, ಇಲ್ಲಿ ಆತನು ಅರ್ಜುನನಿಗೆ ಸ್ನೇಹಿತನಾದ, ಬೆಂಬಲನಾದ ಕೃಷ್ಣದೇವನು ಮಾತ್ರ. ಮಹಾಭಾರತದ ಕಥಾನಾಯಕನು ಯುಧಿಷ್ಠಿರನಾದರೆ ಪಂಪಭಾರತದಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ಅರ್ಜುನನಾಗುವನು.

ವ್ಯಾಸರದು ಇತಿಹಾಸದ ಅಥವಾ ಧರ್ಮದ ಮಹಾಯುಗವಾಗಿ ಪಂಪನದು ಚರಿತ್ರೆಯ ವೀರಯುಗವಾದರೆ ನಾರಣಪ್ಪನದು ಭಕ್ತಿಯುಗ; ವೈಷ್ಣವ ಮತ ಪ್ರಾಬಲ್ಯದ ಕಾಲ. ಭಾರತ ಯುಗವು ಮುಗಿದು, ಭಾಗವತರ ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಕೃಷ್ಣ ಚಾರಿತ್ರದ ಲೀಲಾವಿಲಾಸಗಳೆಲ್ಲ, ಅವತಾರ ಕಾರ್ಯಗಳೆಲ್ಲ, ವೀರರ ಸುತ್ತಲೂ ಹೆಣೆದುಕೊಂಡು ರಾಗಯುಕ್ತವಾಗಿದ್ದ ಕಾಲ. ನಾರಣಪ್ಪನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣ; ರಘುನುಭೋಗ; ರಸಿಕ. ಕೃಷ್ಣಭಕ್ತಿಯ ಪರವಶತೆಯಲ್ಲಿ ಕವಿತ್ವವು ಉಕ್ಕು ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಹಾಡಿದನು;—ಅಥವಾ ನಾರಾಯಣನೇ ಹೇಳಿದುದನ್ನು ಬರೆದುಕೊಂಡವನು. ಆತನಿದ್ದು ದು ಸಾಧಾರಣವಾದ ಒಂದು ಊರಿನಲ್ಲಿ. ಆತನಿಗೆ ಪ್ರತಿಭೆ ಇತ್ತು; ಭಕ್ತಿಯಿತ್ತು; ಕಥೆಯ ವಿಷಯವು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಕೈವಶವಾಗಿತ್ತು; ತನ್ನ ಕಥಾನಾಯಕನ ಕಾರ್ಯದಿಂದ ಬಂದ ಆನೇಶವಿತ್ತು. ಭಾರತವು ಆತನಿಗೆ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣರಾಯನ ಚರಿತೆ. ವ್ಯಾಸರ ಶೈಲಿಯು ವೀರ್ಯವತ್ತಾದ ಇತಿಹಾಸ ಶೈಲಿ; ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಅನುಷ್ಠುಪ್ಪಿನ ಕಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಓಡುವುದು. ಪಂಪನದು ಚಂಪೂ ಶೈಲಿ; ಪಂಡಿತರಿಗೆ

ಮಾತ್ರ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಅರ್ಥವಾಗಬಲ್ಲ ಪ್ರೌಢಕಾವ್ಯ ಶೈಲಿ. ಅದರಲ್ಲಿ ಆತನು ತುಂಬದ ರಸಮಾಧುರಿಯೇ ಇಲ್ಲ, ವೀರಸೌಂದರ್ಯಗಳೇ ಇಲ್ಲ, ರೀತಿನವ್ಯತೆಯೇ ಇಲ್ಲ ಎನ್ನಬಹುದು. ಆದರೆ ಕವಿಗೊಟ್ಟು ಸಂತತವೂ ಎಚ್ಚರದಿಂದ ಅಲಿಸದಿದ್ದರೆ ಅವನ ವೃತ್ತದ ನಾದವಿಲೇಷಗಳು ಕೇಳಿಸದಾಗುವುವು. ಮನಸ್ಸೂ ಹೃದಯವೂ ಅವಿಶ್ರಾಂತವಾಗಿ ತೆರೆದಿರದಿದ್ದರೆ ಅಲ್ಲಿನ ಭಾವರಸ ಚಿತ್ರಗಳೂ, ಮೃದು ಕಲ್ಪನಾ ಪಿಚಕ್ಷಣತೆಯೂ, ಪದ, ಅರ್ಥ, ಧ್ವನಿ, ತಾಸಗಳ ಸಾಮರಸ್ಯವೂ ನಮಗೆ ಗೋಚರಿಸದಾಗುವುವು. ನಾರಣಪ್ಪನ ಭಾಷಾರೀತಿಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವ ವೀರ್ಯಕ್ಕೂ ಶಬ್ದಾರ್ಥ ಧ್ವನಿಗಳಿಗೂ ಕೊರತೆಯಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಯಾವ ಉಕ್ತೆಧೋರಣೆಗೂ ಕಡಮೆಯಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಅವನ ಶೈಲಿಯು ಪಂಡಿತರ ಪ್ರೌಢಶೈಲಿಯಲ್ಲ; ಲೋಕರಂಜನೆಯ ಸರಸಶೈಲಿ; ಕೇವಲ ಸುಲಭವಾದ ಕನ್ನಡ ಪಟ್ಟರೀ ಶೈಲಿ. ಭಾವಿನೀ ಪಟ್ಟದಿಯ ಓಟದಲ್ಲಿ ದೊಡ್ಡ ಕಥೆಯ ಕಥನಕ್ಕೆ ಯಾವೆಲ್ಲ ಅನುಕೂಲವು ದೊರೆಯುವುದೋ, ಅದರ ವಿಭವವನ್ನೆಲ್ಲ, ನಾರಸಂಪತ್ತನ್ನೆಲ್ಲ ರೂಢಿಸಿಕೊಂಡು ಗಂಗಾಪ್ರವಾಹದಂತೆ ಕಥೆಯನ್ನು ಹರಿಯಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗುತ್ತಾನೆ. ಯಾವ ನಿರ್ಬಂಧವನ್ನೂ ಲೆಕ್ಕಿಸದೆ, ಪ್ರತಿಭೆಯು ನುಡಿಸಿದಂತೆ ನುಡಿದು ನಮ್ಮ ನಾಡಿನ ಸುಂದರ ಭಂದಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಗಂಗೆಯನ್ನೂ ರಸವನ್ನೂ ಭಕ್ತಿಯನ್ನೂ ಆವೇಶದ ಉನ್ಮಾದಗಳನ್ನೂ ತ್ವಂಯಸ್ವಚ್ಛಂದವಾಗಿ ಬರೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಿದ್ದಾನೆ. ಈತನು ಕಥೆಯನ್ನು ನಡೆಯಿಸುವ ರೀತಿಯನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ಮಹಾಭಾರತ ಭಾಗವತಗಳ ಪರಿಚಯವಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ಪಂಪ ಭಾಸಾದಿಗಳ ಪರಿಚಯವೂ ಈತನಿಗೆ ಇದ್ದಿರಬೇಕೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಮೂವರೂ ಮೂರು ಮಹಾ ಪ್ರಪಂಚಗಳನ್ನು ನೃಷ್ಟಿ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಅವರ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವ ಅಳತೆ ತೂಕಗಳಿಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಅವರು ಕೃಷ್ಣನ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿರುತ್ತಾರೆ.

ಮಹಾಭಾರತದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ವಿಚಾರವನ್ನು ಒಂದೆರಡು ಮಾತುಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಿ ಮುಗಿಸುವುದು ಕಷ್ಟ. ಪೀಠಾಧೀಶರ ಎದುರಿಗೆ - ಸದ್ಗುಣ ದುರ್ಗುಣಗಳೆರಡರಲ್ಲಿಯೂ ಮೀರಿದ ಮಹಾನುಭಾವರಿದ್ದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ, ಭೀಷ್ಮ ದ್ರೋಣರೂ ವ್ಯಾಸ ವಿದುರರೂ, ದುರ್ಯೋಧನ ಜರಾಸಂಧ ಶಿಶುಪಾಲರೂ, ಭೀಮಾರ್ಜುನ ಯುಧಿಷ್ಠಿರರೂ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಗುಣಶಕ್ತಿಗಳನ್ನು ಮೆರೆದ ರಂಗದಲ್ಲಿ ತಾನು ತನ್ನ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿ, ಎಲ್ಲರನ್ನೂ ಬೆರಗು

ಮಾಡಿ, ಭೂಮ್ಯಂತರಿಕ್ಷಗಳನ್ನು ಸೇರಿಸುವಂತೆ ಒಂದೇ ನಿಲವು ನಿಂತು ತನ್ನ ಮೂರ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಬೆಳಗಿದ ಮಹಾತ್ಮನು ಆತನು. ಅನೇಕ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಪಾಂಡವರ ಸ್ಥಿತಿಯೂ ಆತನ ಸ್ಥಿತಿಯೂ ವರಸ್ಪರ ಹೋಲುತ್ತಿದ್ದುವು. ಇಬ್ಬರೂ ಧರ್ಮಾಭಿಮಾನಿಗಳು. ಕೃಷ್ಣನು ಸೆರೆಯಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ್ದರೆ, ಇವರು ವನದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿ ಬೆಳೆದರು. ಆತನಿಗೆ ರಕ್ತಸರ ಬಾಧೆ ಉಪಟಳಗಳಿದ್ದರೆ ಇವರಿಗೆ ದುರ್ಯೋಧನನ ಮತ್ಸರದಿಂದ ಉಂಟಾದ ಕಿರುಕುಳ; ಪ್ರಾಣಾಪಾಯ. ಆತನಿಗೆ ಯಾದವ ಕಲಹಗಳಿಂದ ವಿಶ್ರಾಂತಿಯಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಇವರಿಗೆ ನಿಲವಿಲ್ಲದ, ನೆಲೆಯಿಲ್ಲದ ಅಲೆದಾಟ; ದೇಶಭ್ರಷ್ಟತ್ವ.

ಮಹಾಭಾರತ ಪ್ರಸಂಜಕ್ಕೆ ಆತನು ಮೊದಲು ಪ್ರವೇಶಮಾಡಿದುದು ದ್ರೌಪದೀ ಸ್ವಯಂವರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ. ಆಗ ಎಲ್ಲರಂತೆ ಸಭೆಗೆ ಬಂದ ಆತನು ಪಾಂಡವರು ಬದುಕಿರುವುದನ್ನೂ ಜಯಶಾಲಿಗಳಾದುದನ್ನೂ ತಿಳಿದು ಸಂತೋಷಪಟ್ಟು ಅವರ ಭಾಗದ ದೇವರು ಅವರನ್ನು ಹುಡುಕಿಕೊಂಡು ಹೋಗುವಂತೆ ರಾತ್ರಿಯ ಕತ್ತಲಲ್ಲಿ ಯಾರೂ ಅರಿಯದಂತೆ ಅವರಿಳಿದು ಕೊಂಡಿದ್ದ ಕುಂಬಾರನ ಮನೆಗೆ ಹೋಗಿ, ವಾಸುದೇವನೆಂದು ತನ್ನ ಪರಿಚಯವನ್ನು ಹೇಳಿ, ಅವರಿಗೆ ಸುಖವನ್ನು ಬಯಸಿ, ಧೈರ್ಯ ಕೊಟ್ಟು ಬರುವನು. ಅವರಲ್ಲಿನ ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಸ್ನೇಹವು ಬೆಳೆಯುವುದು. ತಂಗಿಯಾದ ಸುಭದ್ರೆಯು ದುರ್ಯೋಧನನ ಕೈಸೇರದಂತೆಯೂ ತನ್ನ ಪ್ರೀತಿಗೊಪ್ಪಿದ ಅರ್ಜುನನ ಹೆಂಡತಿಯಾಗುವಂತೆಯೂ ಅರ್ಜುನನ ಪ್ರೇಮಕ್ಕೆ ಅನುಕೂಲವಾದ ತಂತ್ರವನ್ನು ಹೂಡಿ ಆ ಮೂಲಕ ಬಾಂಧವ್ಯವನ್ನು ಬೆಳೆಸುವನು. ಸಮಯ ಸಮಯದಲ್ಲಿಯೂ ಸ್ನೇಹಿತರ ಸತ್ವವನ್ನೂ ದೃಢವನ್ನೂ ನೀತಿಯ ನೆಲೆಯನ್ನೂ ಪರೀಕ್ಷೆಮಾಡಿ, ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಂಡು, ಅವರ ಉತ್ಕರ್ಷೆಯಲ್ಲಿ ಸಂತೋಷ ಪಟ್ಟು, ದುಃಖದಲ್ಲಿ ಭಾಗಿಯಾಗಿ ಸಮಾಧಾನ ಹೇಳಿ, ಘೋರವಾದ ಯುದ್ಧವು ಸಂಭವಿಸಿದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲ ಆಪತ್ತುಗಳಿಂದಲೂ ಅವರನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಿ ತಾನು ದ್ವಾರಕೆಗೆ ಹಿಂದಿರುಗುವನು. ಆರ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಯ ಕುಲಗಳಿಗೆ ಸ್ವಲ್ಪ ದೂರವಾದ (ಅನೇಕ ರಾಜರು ಅವನನ್ನು ಹಾಗೆಂದು ಹೇಳುವವರು) ಯಾದವರ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿ, ಭರತಖಂಡದ ಉತ್ತರ ಪಶ್ಚಿಮ ಪ್ರಾಂತಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ವಂಶದಲ್ಲಿ ಮೊದಲು ಪ್ರಖ್ಯಾತಿ ಪಡೆದು, ತನ್ನ ಗುಣಗಳಿಂದ ಪೂಜ್ಯನಾಗಿ ಪ್ರಜಾರಂಜಕನಾಗಿದ್ದ ಆತನು ರಾಜಸೂಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅಖಿಲ ಭಾರತರಂಗಕ್ಕೆ ಬಂದು

ಅಲ್ಲಿಯೂ ತನ್ನ ವೀರ್ಯವರ್ಚಸ್ವಿಗಳನ್ನು ನಟ್ಟು ಎಲ್ಲರನ್ನೂ ನಡುಗಿಸಿ ಪ್ರತಿಭಟರನ್ನು ಅಡಗಿಸಿದನು. ಆತನ ಸಖ್ಯವಾಗಲಿ ವೈರವಾಗಲಿ ಎಷ್ಟು ಪರಿಣಾಮಕಾರಿ ಎಂಬುದನ್ನು, ಉದ್ಭವನಾದ ಅನುರ್ವಿಷಾದ ಐಶ್ವರ್ಯಾದಿ ಮದಗಳಿಂದ ಅಂಧನಾದ ದುರ್ಯೋಧನನೇ ಆತನಲ್ಲಿಗೆ ಸಮಾಯಬೇಡಲು ಹೋಗುವ ಪ್ರಸಂಗವು ತಿಳಿಸುವುದು. ಕಡೆಗೆ ತಾನು ಪಾಂಡವರ ಕೆಲದಲ್ಲೆ ನಿಂತು ಶಸ್ತ್ರಾಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದು ಯುದ್ಧ ಮಾಡದಿದ್ದರೂ, ತನ್ನ ಮಂತ್ರ ಬಲದಿಂದಲೂ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಣ ಶಕ್ತಿಯಿಂದಲೂ ಸಮಯಚ್ಛತೆಯಿಂದಲೂ ಅರ್ಜುನನಲ್ಲಿ ಅನುಲಗ್ನವಾದ ಪ್ರಾಣದಿಂದಲೂ ಆತನಿಗೆ ಸಾರಧ್ಯಮಾಡಿ, ಪಾಂಡವರ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಸಾಧಿಸಿಕೊಡುತ್ತಾನೆ. ಉದ್ಯೋಗಸರ್ವದ ವರೆಗೂ ಹಿಂದೆ ಹಿಂದೆ ನಿಂತು ಅವರಿಗೆ ಸಮಾಧಾನವನ್ನೂ ಭರವಸೆಯನ್ನೂ ಕೊಡುತ್ತ ಇದ್ದವನು ಅಲ್ಲಿಂದ ಅಚಿ ತಾನೇ ಮುಂದೆ ಹೋಗಿ ರಂತಿ ಸಂಧಾನ ವನ್ನು ನಡೆಯಿಸಿ, ಯುದ್ಧವು ಅನಿವಾರ್ಯವಾಗಲು ಯುದ್ಧಸೂತ್ರವನ್ನು ಹಿಡಿದು, ಅತಿ ಮಾನುಷದಂತೆ ಕಾಣುವ ಶಕ್ತಿಯಿಂದ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಗೆಲುವಿಗೆ ನಡೆಯಿಸುವನು.

ಆದರೂ ಯಾವ ಕಾರ್ಯಸಮಾರಂಭಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಸ್ವಾರ್ಥಪಿಲ್ಲದೆ, ಸ್ವಪ್ರತಿಷ್ಠೆಯ ಚಿಂತೆಯಿಲ್ಲದೆ ಕೆಲಸ ಮಾಡುವನು. ಆತನದು 'ಧರ್ಮಾ ಯತ್ತವಾದ ತೇಜೋಬಲ.' ಯಜ್ಞ, ಧರ್ಮ, ಸತ್ಯ ಇವುಗಳನ್ನು ಕಾಪಾಡಲು ಬದ್ಧಕಂಕಣವಾಗಿ ನಿಂತಿದ್ದನು. ಯಾವುದರಲ್ಲಿಯೂ ಕರ್ತೃತ್ವ ಪಕ್ಷಪಾತವನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಕೆಲಸ ಮಾಡಿದವನಲ್ಲ. ಜರಾಸಂಧನನ್ನು ಕೊಲ್ಲಲು ಹೊರಟಾಗ ಯುಧಿಷ್ಠಿರನ ಧರ್ಮಪ್ರಭುತ್ವವನ್ನು ಒಪ್ಪಿ ಪ್ರಭು ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಕ್ಕಾಗಿ ಹೋಗಿ ಕೆಲಸವನ್ನು ಮುಗಿಸಿಕೊಂಡು ಬರುವನು. ಶಿಶುಪಾಲವಧೆ ಮಾಡಿದುದು ಅವನು ಕೇವಲ ತನ್ನನ್ನು ಬಯ್ದು ಹೀಯಾಳಿಸಿದಾಗ ಅಲ್ಲ; — ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಅಡ್ಡ ಬಂದು ತಾನು ವಹಿಸಿದ್ದ ಯಜ್ಞರಕ್ಷಣ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಶಿಶುಪಾಲನು ಅಡ್ಡಿ ತಂದಾಗ. ವಾಯುಪರೀಕ್ಷಕನು ಮಳೆ ಸಿಡಿಲು ಮಿಂಚು ಗಾಳಿಗಳು ಹೇಗೆ ಸಂಚರಿಸುವುವೆಂಬುದನ್ನು ಮೋಡಗಳ ಮತ್ತು ವಾತಾವರಣದ ಸ್ಥಿತಿಯಿಂದ ತಿಳಿಯುವಂತೆ, ಮುಂದೆ ಯಾವ ಯಾವುದು ಹೇಗೆ ನಡೆಯಬಹುದೆಂಬುದನ್ನು ಯೋಚಿಸಿ, ಧರ್ಮಿಷ್ಠರಾದ ಪಾಂಡವರ ಪಕ್ಷವನ್ನು ವಹಿಸಿದನು. ಅವರ ದ್ವೇಷಿಗಳೇ ತನ್ನ ದ್ವೇಷಿಗಳೆಂದು

ಬೆಂಬಲವಾದನು. ಆಗಿನ ಅಸಹಾಯಶೂರರೆಲ್ಲರೂ — ತನ್ನ ಮೇಲಿನ ವೈರದಿಂದ ಕೆಲವರು, ಪಾಂಡವರ ಉತ್ಕರ್ಷೆಯನ್ನು ಸಹಿಸಲಾರದ ಕರುಬಿಂದ ಕೆಲವರು, ದುರ್ಯೋಧನನ ಸ್ನೇಹದಿಂದ ಕೆಲವರು, ಭಯದಿಂದ ಕೆಲವರು, ಇತರ ಬಗೆಯ ಋಣಗಳಿಗೂ ಬಾಂಧವ್ಯಗಳಿಗೂ ಕಟ್ಟುಬಿದ್ದು ಕೆಲವರು — ಕೌರವರ ಕಡೆ ಸೇರಿಕೊಂಡಾರೊಂದು ಊಹಿಸಿ ಮೊದಮೊದಲೇ ಜರಾಸಂಧ, ಶಿಶುಪಾಲ, ಸಾಲ್ವ, ಏಕಲವ್ಯ ಮುಂತಾದವರನ್ನು ನಿವಾರಿಸಿದ್ದನು ; ತೀರಿಸಿದ್ದನು. ಎಲ್ಲ ಕಡೆಗೂ ಕಣ್ಣಿಟ್ಟು, ಸಮಯವೊದಗಿದಾಗ ಎಲ್ಲ ಕಡೆಯೂ ಕೈವಾಡ ತೋರಿಸಿ ತಾನು ಯಾವುದು ಧರ್ಮವೆಂದು ತಿಳಿದಿದ್ದನೊ ಅದನ್ನು ಸಾಧಿಸಿದನು. ಪ್ರೀತಿಯ ಮಗುವನ್ನು ತಾಯಿಯು ಸಾಕುವಂತೆ, ತಂದೆಯು ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೆ ತರುವಂತೆ, ಅರ್ಜುನ ಸಾತ್ಯಕಿಯರಿಗೆ ಬೇಕಾದರೆ ತನ್ನ ಖಂಡವನ್ನಾದರೂ ತೆರಲು ಸಿದ್ಧನಾಗಿ ಕಾಪಾಡಿ ಪಾಂಡವ ಯಾದವ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ನೆರವೇರಿಸಿ ಲೋಕಕಲ್ಯಾಣವನ್ನು ಸಾಧಿಸುವನು.

ಒಂದೆರಡು ಕಡೆ ಆತನು ಮಾಡುವ ಕೆಲಸವು ಈ ಕಾಲದ ನಮಗೆ ಒಪ್ಪ ದಿರಬಹುದು ; ಒಂದೆರಡು ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೃಷ್ಣನಂತಹವನು ಆಡದಿದ್ದರೆ ಚೆನ್ನಾಗಿರುತ್ತಿತ್ತೂ ಎನ್ನಿಸಬಹುದು. ಆದರೂ ಮೊತ್ತದಲ್ಲಿ ಆತನ ಮೂರ್ತಿತ್ವ ವನ್ನೂ ಕಾರ್ಯಪ್ರಸಂಚನನ್ನೂ ನೋಡಿದುದೇ ಆದರೆ ಗ್ರೀಕರು ನೋಡುತ್ತಿದ್ದಂತೆ ಸ್ಥಿರದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ, ಅಖಂಡ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ (' See it steadily and see it whole '), ನೋಡಿದುದೇ ಆದರೆ, ಈಗಿನ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಅಧರ್ಮವೆಂದು ಕಾಣಿಸುವುದೆನ್ನುವವರೂ ಆಗಿನ ಆತನ ನಡತೆಯನ್ನು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳ ಬಹುದು. ಕಾಲ ದೇಶ ಸ್ಥಿತಿ ಜನ ಸ್ವಭಾವಗಳೂ ಗುಣ ಕ್ರಿಯಾ ಸಂಬಂಧ ಗಳೂ ಹಾಗಿರುವಾಗ — ಪ್ರತಿಯೋಧಿಗಳು ಕಪಟಗಳಾಗಿ ವ್ಯಾಪಕರಾಗಿರು ವಾಗ — ಪಾಪ, ಬೇರೆ ಹೇಗೆ ಮಾಡುವದಕ್ಕೆ ತಾನೆ ಆತನಿಗೆ ಸಾಧ್ಯವಿತ್ತು ? ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಇನ್ನೂ ಒಂದು ಸಂಗತಿಯನ್ನು ನಾವು ನೆನಪಿನಲ್ಲಿಡಬೇಕಾ ಗುತ್ತದೆ : ಆತನು — ಈ ರೀತಿ ಹೇಳಬಹುದಾದರೆ — ಕೇವಲ ಅಥವಾ ಶುದ್ಧ ಧರ್ಮದ ಘನಪಾರಿಯಲ್ಲ; ಉಪಾಸಕನಲ್ಲ. ಶುದ್ಧ ಧರ್ಮವೆಂಬುದು ತಾನೆ ಯಾವುದು ? ಎಲ್ಲಾ ಸಮಯಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ಎಲ್ಲಾ ಕಾಲ ದೇಶ ಸನ್ನಿವೇಶ ಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ಇದೇ ಧರ್ಮವೆಂದು ಯಾವುದನ್ನು ಹೇಳೋಣ ? ಕೇವಲ ಸಮಯಸಾಧನೆಯೆಂದು ಹೊರಗೆ ಕಾಣುವುದು ಕೂಡ, ಒಳಹೊಕ್ಕು ನೋಡಿ

ಕವಿಕಾವ್ಯದೃಷ್ಟಿ

ನೆರೆ, ಅನೇಕ ವೇಳೆ ಧರ್ಮವಾಗಿರಬಹುದು. ಧರ್ಮದ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಆತನೇ ಅನೇಕ ಪ್ರಸಂಗಗಳಲ್ಲಿ ಚರ್ಚೆ ಮಾಡಿ ತನ್ನ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ತಿಳಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಆತನ ಧರ್ಮಕ್ಕೂ ನಡತೆಗೂ ಆತನ ಸಮಗ್ರ ಜೀವನವೇ ಸಾಕ್ಷಿ ಪ್ರಮಾಣ. ಸಮಾಜಹಿತಕ್ಕಾಗಿ, ಲೋಕಕಲ್ಯಾಣಕ್ಕಾಗಿ ಬಾಳಿದವನು ಆತನು. ದೊಡ್ಡ ಹಿತವನ್ನು ಸಾಧಿಸುವವನು ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಹಲವು ಸಣ್ಣ ಹಿತಗಳನ್ನು ಬಲಿ ಕೊಡಬೇಕಾದೀತು. ಸಣ್ಣ ಕಲ್ಯಾಣಗಳು 'ಸ್ವರಸತಯಾ' ಒಳ್ಳೆಯವಾಗಿರ ಬಹುದಾದರೂ ಒಟ್ಟಿನ ಮಂಗಳಕ್ಕೆ ಅಡ್ಡಿ ತರುವಂತಾದರೆ ಅವುಗಳನ್ನು ನಿಸ್ಕರವಾಗಿ ಆಹುತಿ ಕೊಡಬೇಕಾಗುವುದು. ಅವುಗಳು ಉಂದೇ ತೀರ ಬೇಕಾದಾಗ ಅವುಗಳನ್ನು ನೋಡಿ ನಿಟ್ಟುಸಿರು ಬಿಡೋಣ; ಕಣ್ಣೀರು ಹಾಕೋಣ; ಅದರೆ ಗತ್ಯಂತರವಿಲ್ಲ.

ತ್ಯಜೇತ್ ಕುಲಾರ್ಥೇ ಪುರುಷಂ ಗ್ರಾಮಸ್ಯಾರ್ಥೇ ಕುಲಂ ತ್ಯಜೇತ್
ಗ್ರಾಮಂ ಜನಪದಸ್ಯಾರ್ಥೇ ಆತ್ಮಾರ್ಥೇ ಪೃಥಿವೀಂ ತ್ಯಜೇತ್

ಎಂದು ಕಾರವ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಆತನು ಹೇಳಿದ ಶಿಷ್ಯಧರ್ಮದ ನುಡಿಗಳು ಆತನ ಎಲ್ಲ ಕಾರ್ಯಗಳಿಗೂ ಸ್ಫುಟವನ್ನೂ ಬೆಲೆ ಗೌರವಗಳನ್ನೂ ಕಟ್ಟಿಕೊಡುತ್ತವೆ. ಆತನದು ಅನಂತ ಸಂಸಾರ. ಧರ್ಮ, ಸತ್ಯ, ತಪಸ್ಸು, ಯಜ್ಞ, ಸಮಾಜದ ಧದ್ರತೆ - ಇವುಗಳನ್ನು ಉಳಿಸಬೇಕಾಗಲು ಒಂದು ನಿಮಿಷವೂ ವಿಶ್ರಾಂತಿಯಿಲ್ಲದೆ ಶ್ರಮಪಟ್ಟನು. ಕಡೆಗೆ ಒಂದು ವೇಳೆ ಆಗ ತನ್ನ ಸಖರಾಗಿದ್ದ ಪಾಂಡವರು ದುರ್ಮದರಾಗಿ ಕೆಡುಕರಾಗುವ ಸಂದರ್ಭ ಬಂದರೆ ಅವರನ್ನೇ ಮೆಟ್ಟಿ ತುಳಿಯಲು ಆತನು ಹಿಂಜರಿಯುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲವೆಂದು ತೋರುವುದು. ಸ್ವಂತ ಕ್ಷಾಗಬೇಕಾಗಿದ್ದುದೇನು? ಮಹಾಭಾರತದಲ್ಲಿ ವರ್ಣಿತವಾಗಿರುವಂತೆ* ಆತನು ಸಿದ್ಧ ಧರ್ಮದ ಮೂರ್ತಿಯಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಎಲ್ಲದರ ಒಳತಿರುಳನ್ನೂ ಅರಿತಿದ್ದನು. ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಸಾಧಿಸಿದ್ದನು. ಎಲ್ಲಕ್ಕೂ ಕೈಹಾಕಿದರೂ ಯಾವುದಕ್ಕೂ ಅಂಟಿಕೊಳ್ಳದೆ ನಿಕ್ಕಕೊಳ್ಳದೆ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿ, ಅದು ಮುಗಿದ ಮೇಲೆ ಯಃಕಶ್ಚಿತ್ ಮನುಷ್ಯನಂತೆ ಮೃತನಾದನು - ಹೌದು, ಕೃಷ್ಣನು ಮೃತನಾದನು; ಶಾಪಗ್ರಸ್ತನಾಗಿ ಮೃತನಾದನು. ಬಲ್ಲಂತೆ ಪಾಪವನ್ನೂ ಅಧರ್ಮವನ್ನೂ

* ದರಿವಂಶವು ಮಹಾಭಾರತಕ್ಕೆ ಅನೇಕ ಸೇರಿಸಿದ ಕೃಷ್ಣಕಥೆಯನ್ನೊಳಗೊಂಡ ಗ್ರಂಥ; ಭಾಗವತವೂ ವಿಷ್ಣು ಅವತಾರ ಕಥೆಗಳಲ್ಲಿ ಸೇರಿ ಕೃಷ್ಣಚರಿತ್ರಗಳನ್ನು ವರ್ಣಿಸಿ ಉದಾಹರಿಸಿದ ಗ್ರಂಥ; ಎರಡೂ ಭಾರತಕ್ಕೆ ಈಜಿನವು.

ನಾಶ ಮಾಡಿ, ಪುಣ್ಯವನ್ನು ಬಿತ್ತಿ, ಇನ್ನು ತಾನು ಮಾಡಬೇಕಾದುದು ಏನೂ ಇಲ್ಲದಿರುವಾಗ ತನಗೇ ಬೇಸರಬಂದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ, ಎಲ್ಲಿಯೋ ಹೋಗಿ ಹೇಗೋ ಮೃತನಾದನು.

ಆತನು ಹುಟ್ಟಿದಂದಿನಿಂದಲೂ ಕಷ್ಟಜೀವಿಯೇ. ಅಪಾಯಗಳ ದವಡೆ ಯಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿಕೊಂಡಿದ್ದರೂ ಅದನ್ನು ಹಿರಿದು ಹೊರಕ್ಕೆ ಬಂದು ಪಾಂಡವರ ಮೂಲಕ ಖಳಮಂಡಲವನ್ನೆಲ್ಲ ಮುರಿದನು. ತನ್ನ ವಂಶದಲ್ಲಿನ ಅಂತಃಕಲಹ ಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಸರಿಪಡಿಸಿದನು. ಲಂಪಟತೆಗಳನ್ನು ಭಗ್ನಮಾಡಿದನು. ಇತ್ತ ಅಕ್ಕೂರ, ಪಸುದೇವ ಬಲರಾಮರ ಯಾಜಮಾನ್ಯಕ್ಕೆ ಒಳಪಟ್ಟಿದ್ದರೂ, ಅತ್ತ ಯುಧಿಷ್ಠಿರನ ಯಾಜಮಾನ್ಯವನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡಿದ್ದರೂ ಎಲ್ಲರಿಂದಲೂ ಮಾನಿತನಾಗಿ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ತಿಳಿಯಹೇಳಿ ಎಲ್ಲರಿಂದಲೂ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿಸಿದನು. ಎಂತಹ ವಿಸತ್ತುಗಳ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿಯೂ ಸರಸವಾದ, ಸಮತೆ ತಪ್ಪದ, ಸಾತ್ವಿಕ ಜೀವನವನ್ನು ನಡೆಯಿಸಿಕೊಂಡನು ಎಂದು ಹೇಳಬಹುದೇ ಹೊರತು ಮಹಾಭಾರತವನ್ನೆಲ್ಲ ಹುಡುಕಿದರೂ ಎಲ್ಲಿಯೇ ಆಗಲಿ, ಒಂದು ದುರಾಶೆಯ, ಒಂದು ಕಾಮುಕತೆಯ ಸೂಚನೆ (ಶಿಶುಪಾಲನ ಮೂದಲಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಕೂಡ), ಅಧರ್ಮಕಾರ್ಯದ ಒಂದು ನೆಳಲು ಕವಿದು ಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಆತನಿಗೆ ಬಿತ್ತ ನಾವುದು ಹೊಟ್ಟೆ ಯಾವುದು, ಕಳೆ ಯಾವುದು ಪಯಿರಾವುದು ಎಂಬುದು ಗೊತ್ತು. ಆದುದರಿಂದ ಆತನು ಆಗಿನ ಭರತಖಂಡದಲ್ಲಿ ನಾಶಯೋಗ್ಯ ವಾದುದನ್ನೆಲ್ಲ ನಾಶ ಮಾಡಿ, ಧರ್ಮವನ್ನು ಬೆಳೆದಿದ್ದಾನೆ. ಇಂಥವನ ನ್ನಲ್ಲದೆ ಬೇರೆ ಯಾರನ್ನು ದೇವರೆನ್ನುವುದು? ಜೀವನದ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ರಂಗ ದಲ್ಲಿಯೂ ಮಾನವ ಯೋಗ್ಯತೆಯ ಪರಮಾವಧಿಯನ್ನು ಆತನು ತೋರಿಸಿ ದ್ದಾನೆ. ಕೇವಲ ದೇವರು ಹೀಗೆಲ್ಲ ಮಾಡಿದನೆಂದರೆ ಹೆಚ್ಚಿಗೆಯೇನೂ ಇಲ್ಲ; ಮನುಷ್ಯನಾಗಿದ್ದವನು ಈ ಬಗೆಯ ಗರಿಮೆಯಿಂದ ದೈವತ್ವವನ್ನು ಪಡೆದ ನೆಂದರೆ ಮಾನವಸರ್ಗಕ್ಕೇ ಗೌರವ; ಭರವಸೆ. ಎಲ್ಲ ಯತ್ನಗಳಿಗೂ ನಂಬಿಕೆ, ಉತ್ತೇಜನ, ಮೇಲ್ಪಂಕ್ತಿ. ಇದ್ದುದೂ ಹಾಗೆಯೇ.

ಪಂಪನಿಗೂ ಕೃಷ್ಣನಲ್ಲಿ ಗೌರವವಿದೆ. ಆತನ ಕೃಷ್ಣನೂ ಪುರುಷೋತ್ತಮನು. ರಾಜಸೂಯ ಪ್ರಸಕ್ತ ಬಂದು ಯುಧಿಷ್ಠಿರನು ಆತನಿಗೆ ಹೇಳಿಕಳುಹಿ ಅವನ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಕೇಳಲು ಅದು ಬಹಳ ಕಷ್ಟವೆಂದು ಹೇಳುವುದರ ಜೊತೆಗೆ ಹಿಂದೆ ಕೃತಯುಗದಲ್ಲಿ ಸೋಮ ವರುಣರ ರಾಜಸೂಯಗಳಲ್ಲಿ ದೇವಾ

ಸುರ ಯುದ್ಧವು ನೆಗೆಳಲು ಹಿರಣ್ಯ ಕಾಳನೇಮಿ ಮೊದಲಾದ ದೈತ್ಯರೆಲ್ಲರೂ ತನ್ನ ಚಕ್ರಘಾತದಲ್ಲಿ 'ಅಯ್ಯಿ ಮಯ್ಯಿ ದಂತಾದರೆಂದು ಆತನು ವರ್ಣಿಸಿರುವನು. ಅರ್ಜುನನೂ ತಾನೂ ನರನಾರಾಯಣರೆಂದು ಆತನಿಗೆ ಗೊತ್ತಿದ್ದು ಹಲವು ವೇಳೆ ಅರ್ಜುನನಿಗೆ ತಾನೇ ಆ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ತಿಳಿಸುವನು.* ತನಗೂ ಅವನಿಗೂ ಯಾವ ಭೇದವೂ ಇಲ್ಲವೆಂದೂ ಇಬ್ಬರಿಗೂ ಹಲವು ಜನ್ಮಗಳಲ್ಲಿನ ಕಳೆತನವುಂಟೆಂದೂ ತಿಳಿಸುವನು. ಆದರೂ ಕೃಷ್ಣನ ಮುಖ್ಯಸ್ಥಾನವು ಅರ್ಜುನನ ದಿವ್ಯ ಸ್ನೇಹಿತನಾಗಿರುವುದು. ಸರ್ವದಾ ಅವನ ಹಿಂದೆ ನಿಂತು ಅವನಿಗೆ ಸಹಾಯ ಮಾಡುವನು ; ಸಮಯೋಚಿತ ಬುದ್ಧಿಯನ್ನೂ ಕಾರ್ಯ ರೀತಿಯನ್ನೂ ಹೇಳಿಕೊಟ್ಟು, ಅವನ ಜಯಕ್ಕೆ ಸಮಾಯಮಾಡಿ ಅವನಿಗೆ ಮೂರ್ಛಾಭಿಷೇಕ ಮಾಡಿಸುವನು. ಕೃಷ್ಣಾರ್ಜುನ ಸಂಬಂಧಕ್ಕೆ ಪಂಪನು ಹೇಗೆ ಬೆಲೆಗೊಟ್ಟಿದ್ದನೆಂಬುದು ಸುಭದ್ರಾಹರಣ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುವುದು. ಹನ್ನೆರಡು ತಿಂಗಳ ದಿಗ್ವಿಜಯ ಪ್ರಸಂಚವನ್ನೂ ಸುಭದ್ರಾಹರಣ, ಪುರುಷೋತ್ತಮನ ಪರಮ ಮಿತ್ರತ್ವ— ಇವುಗಳನ್ನೂ ಅರ್ಜುನನು ಯುಧಿಷ್ಠಿರನಿಗೆ ವರ್ಣಿಸಲು ಅದನ್ನು ಕೇಳಿ ಎಲ್ಲರೂ ಸಂತೋಷಪಡುವರು. ರಾಜಸೂಯದಲ್ಲಿಯಂತೂ ಕೃಷ್ಣನ ವೀರವನ್ನು ಪಂಪನು ಕಳೆ ಕಟ್ಟುವಂತೆ ವರ್ಣಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಶಿಶುಪಾಲನು ಇತರ ಭಾರತಗಳಲ್ಲಿ ವೀರನಂತೆ ಯುದ್ಧ ಮಾಡಿದ್ದರೂ ಪಂಪನ ಕೃಷ್ಣನಿಗೆ ಅವನಲ್ಲಿ ತೀರಾ ಲಘುಭಾವನೆ. ತನಗೆ ಆರತಿಯತ್ತಿದ್ದ ತಳಿಗೆಯನ್ನು ತಿರನೆ ತಿರುಗಿಸಿ ಅವನ ತಲೆಯನ್ನು ತೆಗೆಯುವನು. ಅಲ್ಲಿಯೂ ಮೈಕುಂಠದ ದ್ವಾರಪಾಲಕನಾಗಿ ಶಾಪಗ್ರಸ್ತನಾಗಿದ್ದವನಿಗೆ ವಿಷ್ಣುವಿನ ಅವತಾರವಾಗಿ ಜನ್ಮವತ್ತಿದ್ದ ಕೃಷ್ಣನು ಮೋಕ್ಷವನ್ನು ಉಂಟು ಮಾಡಿದನೆಂಬಂತೆ ಶಿಶುಪಾಲನ ತಲೆಯು ಆ ತಳಿಗೆಯ ನಡುವೆ ಕಳಕಳಿಸಿ — ನೋಡು ಕೃಷ್ಣ, ಸಾಧಿಸಿದನೆನ್ನವ ತೆರದಲ್ಲಿ — ನಗುತ್ತಿದ್ದ ವರ್ಣನೆಯಿದೆ. ಜರಾಸಂಧ ವಧೆ, ಖಂಡಸ ದಹನ, ರಾಜಸೂಯ ಮುಂತಾದ ಎಲ್ಲ ಸಮಯಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಪಂಪನಲ್ಲಿ ಕೃಷ್ಣನ ಮಿತ್ರತ್ವವೇ ಪ್ರಧಾನ ಸಂಗತಿ. ತನ್ನ ನಾಯಕನ ಕೀರ್ತಿಗೆ ಕುಂದನ್ನು ತರುವ ಯಾವ ಪ್ರಸಂಗವನ್ನೂ ಅವನು ವರ್ಣಿಸಿಲ್ಲ. ಮುಂದೆ ಭೀಷ್ಮನು ಯುಧಿಷ್ಠಿರನಿಗೆ ತನ್ನ ವಘೋಪಾಯ

* ಇದರಿಂದ ಪಂಪನ ಕಥಾನಾಯಕನ ಉನ್ನತಿ ಹೆಚ್ಚುವುದು. ಮಹಾಭಾರತದಲ್ಲಿ ಬಹುವಾಗಿ ವ್ಯಾಸರ, ನಾರದರ, ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಮಾತೇ ಈ ಸಂಬಂಧಕ್ಕೆ ಆಧಾರ.

ವನ್ನು ತಿಳಿಸುವಾಗ ಕೂಡ ' ನರಂಗಜುಪದೀ ತೇಜದಿಂ ನೆಗಬ್ಬು ವೀರ
ಲಕ್ಷ್ಮಿಗೆ ನೆಲೆಯಾಗು ಪೋಗು' ಎಂದು ಹೇಳಿಸಿರುವನು. ಹೆಚ್ಚೆಂದರೆ
ಅರ್ಜುನನ ಸಮಕ್ಕೆ ನಿಂತು ಎಲ್ಲ ಕೆಲಸಗಳನ್ನೂ ನಡೆಯಿಸಿಯಾನೇ ಹೊರತು
ಎಂದಿಗೂ ಅವನಿಗೆ ಮೇಲ್ಮೈ ಅಲ್ಲ. ವರ ಶಾಪಗಳು, ಅಸ್ತ್ರ ಶಸ್ತ್ರ ರಹಸ್ಯಗಳು
ಮುಂತಾದವನ್ನೆಲ್ಲ ಬಲ್ಲವನಾಗಿ, ' ಕಾಲ ಕುಶಲನಪ್ಪುದುಂ' — ಸಮಯ
ವರಿತು ಎಚ್ಚರ ಕೊಡುವನು, ಆಪತ್ತಿನಿಂದ ತಪ್ಪಿಸುವನು. ದ್ರೌಪದೀ
ವಸ್ತ್ರಾಪಹರಣದ ಮಾತೇ ಬರುವ ಸಂಭವವಿಲ್ಲದುದರಿಂದ, ಸತ್ಯಭಾಮೆ
ಯೊಡನಿದ್ದ ಕೃಷ್ಣನ ಹರಕೆಯಿಂದ ಆಕೆಯ ವಸ್ತ್ರವು ಅಕ್ಷಯವಾದ ಪವಾಡ
ವೃತ್ತಾಂತಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲ.* ಅಲ್ಲಿ ಆತನ ಸುಳಿವೇ ಇಲ್ಲ. ರಾಯಭಾರ
ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೂ ಪಂಪನ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಯುಧಿಷ್ಠಿರನ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು
ತಿಳಿದು ದಂಡಪ್ರಯೋಗದ ಮುನ್ನ ಸಾಮವನ್ನು ಮುಂಚಿತಕ್ಕೆ ನಿಜವಾದ ಮಂತ್ರಿ
ಯಂತೆ ಮೊದಲು ಸಂಧಿಯ ಏರ್ಪಾಡನ್ನೇ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ತಿಳಿಸಿ, ತಾನೇ
ಹಸ್ತಿನಾವತಿಗೆ ನೇರ ಹೋಗಿ, ದುರ್ಯೋಧನನನ್ನು ಕಂಡು, ಹೆದರಿಸಿ ಬೆದರಿಸಿ,
ಅವನನ್ನು ರಾವಣನಿಗೂ ನೆಲವನ್ನು ಸೀತೆಗೂ ಹೋಲಿಸಿ ಎಲ್ಲಿಗೂ ಅವನು
ಬಗ್ಗದಿರಲು, ಪಾಂಡವರ ಕೈಯಲ್ಲಿ ನಿನಗೆ ' ನಿಸೇಕಮಾಗದೆ' ಎಂದು ಕೊನೆ
ಮಾತು ಹೇಳಿ ಹಿಂದಿರುಗುವನು. ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಪಂಪನ ಕೃಷ್ಣನು ಆದಿಪುರುಷ
ನಾದ ಶ್ರೀಮನ್ನಾರಾಯಣನಾದರೂ ವೇದ ಪುರಾಣ ಅವತಾರ ಕಥೆಗಳಿಗೆ
ಹೊಂದುವಂತೆ ವಿನುತನಾಗಿದ್ದರೂ ಕಥೆಯ ನಾಯಕನಾದ ಅರ್ಜುನನಿಗೆ
ನಚ್ಚಿನ ಸ್ನೇಹಿತನಂತೆ, ವೀರನಂತೆ, ಮಹಾ ಮಂತ್ರಿಯಂತೆ ಸಹಾಯಮಾಡಿ
ಸೋದರರತ್ತೆಯ ಮಕ್ಕಳಾದ ಪಾಂಡವರ ವಿಶ್ವಾಸವನ್ನೂ ಪೂಜ್ಯತೆಯನ್ನೂ
ಪಡೆದು ತನ್ನ ಭಾಗದ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ನೇರವೇರಿಸುವನು.

ಗದುಗಿನ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಕೃಷ್ಣನು ಮೊದಲಿಂದ ಕಡೆಯವರೆಗೂ ಒಂದೇ
ಬಗೆಯ ಕಾರ್ಯಶಕ್ತಿಯನ್ನೂ ದೈವೀಗುಣವನ್ನೂ ತೋರಿಸುವನು. ಲಕ್ಷ್ಮಿ
ಭೇದನ ಮೂಲಕವಾಗಿಯೇ ದ್ರೌಪದೀಪರಣಯವಾಗಬೇಕಾಗಿದ್ದರೂ,
ಸಾಮಾನ್ಯ ಸ್ವಯಂವರದಲ್ಲಿ ಕನ್ಯೆಯನ್ನು ವರಿಸೆಂದು ಹೇಳುವಂತೆ ಧೃಷ್ಟ-

* ಆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಕೃಷ್ಣನು ಸಾಲ್ವನ ಮೇಲೆ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಹೋಗಿದ್ದನು. ವಸಿಷ್ಠರ
ಉಪದೇಶದಿಂದ ದ್ರೌಪದಿಯು ಗೋವಿಂದನ ಸ್ಮರಣಮಾಡಿದುದರಿಂದ ಆಕೆಯ
ವಸ್ತ್ರವು ಅಕ್ಷಯವಾಯಿತೆಂಬ ಮಾತಿದೆ, ಮಹಾಭಾರತದಲ್ಲಿ.

ದ್ಯುಮ್ಮನು ದ್ರೌಪದಿಗೆ ಇತರರಂತೆ ಕೃಷ್ಣನನ್ನೂ ತೋರಿಸುವನು. ‘ಅಖಿಳ ನಿಗಮಾವಳಿ ಶಿರೋಮಣಿ’ಯಾದ ಕೃಷ್ಣನನ್ನು ವರಿಸು; ಆತನು ‘ಮದನ ನಯ್ಯನು’ ‘ಮೂಜಗನ ಮಾಡಿದನ ತಾತನು’ ಎಂದು ವರ್ಣಿಸುವನು. ಭಕ್ತಿಯ ಉದ್ರೇಕದಲ್ಲಿ ಆಕೆಯು ಆತನನ್ನು ನೆನೆದು ಹೊಂಪುಳಿಯೋಗಿ ರೋಮಾಂಚನದ ಮೈಯುಬ್ಬಿನಲ್ಲಿ ತನುಪುಳಕಾಂಬುಪೂರದಲ್ಲಿ ಮನದೊಳಗೆ ಆತನನ್ನು ಪಂದಿಸುವಳು. ಆತನಲ್ಲಿ ತನಗೆ ಗುರುಭಾವನೆಯೇ ಸಂಜನಿಸಿತೇ ನೆಂದರೆಯೆ ಎಂದು ಮೊದಲಾದ ಭಾವದಲ್ಲಿ ಆರಂಭವಾಗಿ ಆಕೆಯೂ ಇತರರೂ ಕೊನೆಯವರೆಗೂ ಭಕ್ತಿವ್ಯರ್ಗದ ಸೋಪಾನಗಳಲ್ಲಿಯೆ ಏರಿ ಏರಿ ಹೋಗುವಂತೆ ಸನ್ನಿವೇಶಗಳು ವರ್ಣಿತವಾಗಿವೆ. ಸಾರಣಪ್ಪನ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲ ಕೀರ್ತಿಯೂ ಕೃಷ್ಣನಿಗೇ ಸಲ್ಲತಕ್ಕದ್ದು; ಎಲ್ಲ ಕೆಲಸವೂ ಅವನದು; ಎಲ್ಲ ಗುಣದಲ್ಲಿಯೂ ಅವನಿಗೇ ಹೆಚ್ಚಿಗೆ; ಅವನ ಮೇಲೆ ಯಾರ ಕೈಯೂ ಇಲ್ಲ. ಶ್ರೀಮಹಾವಿಷ್ಣುವು ಧರ್ಮಪರಿಪಾಲನೆಗೂ ಪಾಪವಿನಾಶಕ್ಕೂ ಕೃಷ್ಣರೂಪದಲ್ಲಿ ಅವತಾರವೆತ್ತಿ, ಅರ್ಜುನನ ಮೂಲಕ ದುಷ್ಟಶಿಕ್ಷಣ ಮಾಡಿಸಿ, ಭೂಭಾರವನ್ನು ಹರಿಸಿ, ವಿರಾಮವಿಲ್ಲದೆ ಭಕ್ತಪೋಷಣೆ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ ಆತನು ವಿಶ್ವಂಭರ; ಸರ್ವವ್ಯಾಪಿ; ಸರ್ವಾಂತರ್ಯಾಮಿ. ಎಲ್ಲ ಸ್ವತಂತ್ರವೂ ಅವನಿಗೇ ಮಾತ್ರ. ‘ತೇನ ವಿನಾ ತೃಣಮಪಿ ನ ಚಲತಿ’ ಎಂಬ ನುಡಿಂಥಂತೆ ಎಲ್ಲಕ್ಕೂ ಆತನೇ ಜೈತನ್ಯಪ್ರದನು. ಇತರರು ಯಂತ್ರದ ಬೊಂಬೆಗಳು — ಆತನ ಕೈಗೊಂಬೆಗಳು. ಆತನು ಅಡಿಸಿದ ಹಾಗೆ ಪ್ರಪಂಚವು ಆಡುವುದು. ಒಂದು ಕಡೆ ಹೀಗೆ ಇನ್ನೊಂದು ಕಡೆ ಹಾಗೆ, ತಾನೇ ಜನರ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಪ್ರೇರಿಸುವನು; ಮೋಹಗಳನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡುವನು; ಪ್ರೀತಿಯನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸುವನು; ಕ್ರೋಧಗಳನ್ನು ಹುರಿಗೊಳಿಸುವನು. ತನ್ನ ಉದ್ದೇಶಸಾಧನೆಗೆ ಬೇಕಾದಂತೆ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಆಸೆ, ಆಕಾಂಕ್ಷೆ, ಕಾರ್ಯಪ್ರವೃತ್ತಿಗಳುಂಟಾಗುವಂತೆ ಮಾಡಿ, ಒಬ್ಬರನ್ನು ಒಬ್ಬರ ಮೇಲೆ ಬುಗುರಿಗಳಂತೆ ಕಡೆಮಾಡಿ ಬಿಟ್ಟು, ಪೈರಗಳನ್ನು ಬಿತ್ತಿ ಬೆಳೆಯಿಸಿ, ತನಗೆ ಬೇಡವಾದುದನ್ನು ಉರಿಸಿ ಸಾರಮಾಡುವನು. ಭೂಭಾರವನ್ನು ಇಳಿಸಲೆಂದೇ ಹುಟ್ಟಿದವನಾದುದರಿಂದ, ಯುಧಿಷ್ಠಿರನ ಸಾಮವೃತ್ತಿಯಿಂದ ಎಲ್ಲಿ ಸಂಧಿಯಾಗಿಬಿಡುವುದೋ ಎಂದು ಚಿಂತಿಸುತ್ತ ಭಯಪಡುತ್ತಲೇ ಇದ್ದು, ಭೀಮದ್ರೌಪದಿಯರ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಂಡ ಕ್ಷಣವೇ ಅವರಿಗೆ ಅಭಯವನ್ನಿತ್ತು, ತನಗೆ ಇಷ್ಟವಿಲ್ಲದ ಸಂಧಿಯನ್ನು ಸರ್ವ

ವಿಧದಲ್ಲಿಯೂ ಮುರಿದು ಬರುತ್ತೇನೆಂದು ಹೇಳಿ ಹೋಗಿ ಮುರಿದೇ ಬರುವನು! ಆತನ ಯೋಗ್ಯತೆಯೂ ಅತಿಮಾನುಷ ತೇಜಸ್ವಿತೆಯೂ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಗೊತ್ತು. ಶತ್ರುಗಳಾಗಿ ನಿಂತು ಚಲದಿಂದ ಹೋರಾಡಿಸಿದ ಶಿಶುಪಾಲ ದುರ್ಯೋಧನರಿಗೂ ಆತನ ನಿಜವಾದ ವೃತ್ತಾಂತವು ತಿಳಿದಿದೆ. ಹಿಂದಿನ ರಾವಣಾದಿಗಳಂತೆ ತಾವೂ ಆತನನ್ನು ಕೆಣಕಿ ಸಾಯಬೇಕೆಂದೂ ಆತನ ಕೈಯಿಂದ ಹತರಾದರೆ ತಮಗೆ ಮೋಕ್ಷವೆಂದೂ ಅವರು ಅರಿತಿದ್ದರು. ಕ್ಷತ್ರಿಯರು, ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು, ಋಷಿಗಳು, ಹಿರಿಯರು, ಕಿರಿಯರು, ಹಗೆಯರು, ಕಳೆಯರು ಎಲ್ಲರೂ ಆತನ ಮಹಿಮೆಗೂ ಪ್ರತಿಭೆಗೂ ಬಾಗಿ ಶರಣಿಕ್ಕುವರು. ಆತನೋ! ಹೆಸರನ್ನು ನೆನಸಿಕೊಂಡ ಕ್ಷಣ ಭಕ್ತರೆದುರಿಗೆ ಸುಳಿದು ಒದಗಿದ ಕಷ್ಟಗಳಿಂದ ಅವರನ್ನು ಪಾರಾಗಿಸುವನು; ದಾಸನಂತೆ ಅವರಿಗಾಗಿ ದುಡಿಯುವನು. ದ್ರೌಪದಿ, ವಿದುರ, ಅರ್ಜುನ—ಇವರೇ ಸಾಕ್ಷಿ; ಪಾಂಡವರ ಬಂಡಿಯ ಬೋವನಾ ದುದೇ ಪ್ರಮಾಣ. ಆತನ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ಕೊಂಡಾಡಿ, ಪೂರ್ವ ಚರಿತ್ರೆಯ ನ್ನೆಲ್ಲಾ ರಾಜಸೂಯಕಾಲದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಬಿತ್ತರಿಸಿದ ಸತ್ಯದರ್ಶಿ ಭೀಷ್ಮನು, ಯುಧಿಷ್ಠಿರನಲ್ಲಿ ಆತನು ಚಕ್ರ ಹಿಡಿದು ತನ್ನ ಮೇಲೆ ಬರಲು, ಪರಮಭಕ್ತ ನಾಗಿ, ಆತನಿಗೆ ಶರಣಾಗಿ, ದೇವರಿಗಿಂತಲೂ ಭಕ್ತನೇ ಮಿಗಿಲೆಂದು ಹೇಳಿ, ಕೃಷ್ಣನಿಗೆ ಕವಿದಿದ್ದ ತಾಮಸವನ್ನೇ ಹರಿಸಿ ಆತನೇ ನಾಚಿ ಹಿಂದಿರುಗುವಂತೆ ಮಾಡುವನು. ದ್ರೌಪದ, ವಿರಾಟ, ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರ, ವಿದುರ, ಭೀಷ್ಮ, ಯುಧಿಷ್ಠಿರ ಇವರ ಭಕ್ತಿಯೇ ಭಕ್ತಿ! ನಿನ್ನ ಕೈಯೇನೂ ನಮ್ಮ ಮೇಲೆ ನಡೆಯದು ಎಂದು ಆತನೆದುರಿಗೇ ಅನಂತ ವಿಶ್ವಾಸದಿಂದ ನುಡಿಯುತ್ತಿರುವಂತಹ ವೀರ ಭಕ್ತರಿಗೆ ಅಧೀನನು ಆತನು. ಯುಧಿಷ್ಠಿರ ಭೀಷ್ಮಾದಿಗಳು ಅವನ ಕಾಲುಮುಟ್ಟಿ ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡುವರು.* ದ್ರೌಪದ ವಿರಾಟರು ‘ನಿನ್ನ ಪಾದಗಳನ್ನು ತಲೆ ಯಲ್ಲಿ ಹೊತ್ತು ನೀ ನುಡಿದುದನ್ನು ನಡೆಯಿಸುವ ಭಟರು ನಾವು’ ಎನ್ನುವರು.

ತನ್ನ ಕಾರ್ಯಸಾಧನೆಗಾಗಿ ಆತನು ಇದು ಮೇಲು ದಾರಿ ಇದು ಕೀಳು ದಾರಿ ಎಂದು ಯೋಚಿಸುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ; ಅನುಕೂಲ ಸಮಯಕ್ಕಾಗಿ ಕಾಯು ತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಸಮಯವೂ ಕಾರ್ಯವೂ ಆತನನ್ನು ಹಿಂಬಾಲಿಸಬೇಕೇ ಹೊರತು ಆತನು ಅವನ್ನು ಅನುಸರಿಸುವವನಲ್ಲ. ದುಷ್ಟ ಶಿಕ್ಷಣಕ್ಕೂ ಭಕ್ತೋದ್ಧರ

* ಮಹಾಭಾರತದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲೆಡೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಹಿರಿಯರಾದ ಭೀಷ್ಮ ಯುಧಿಷ್ಠಿರರಿಗೆ ಕೃಷ್ಣನೇ ಮೊದಲು ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡುವ ವರ್ಣನೆ ಇದೆ.

ಣಕ್ಕೂ ಎಲ್ಲ ಮಾರ್ಗಗಳೂ ಸರಿಯೆ ಎಂದು ಆತನು ಸಮಯವನ್ನು ಸಾಧಿಸುವನು. ನಮ್ಮ ಕಾಲದವರು ಯಾವುದನ್ನು ಅನ್ಯಾಯ, ಕೃಷ್ಣನಂತಹವನು ಹೀಗೆ ಮಾಡಬಾರದಾಗಿತ್ತು (ಉದಾ—ಕರ್ಣಭೇದ) ಎನ್ನುವರೂ ಅದನ್ನೂ ಮಾಡಿದನು. ಅವನ ಉದ್ದೇಶವನ್ನು ಅಳಿಯುವುದಾಗಲಿ ತೂಗುವುದಾಗಲಿ ನಮಗೆ ಹೇಗೆ ಸಂದೀತು! ಕೃಷ್ಣನ ಎದುರಿಗೆ ನಾವು ಯಾವ ಊರ ದಾಸರಿಗಳು! ಮಾಯೆಗಳನ್ನು ಕವಿಸಿದನು; ತಂತ್ರಗಳನ್ನು ಹೂಡಿದನು; ನಿರಪರಾಧಿಗಳನ್ನು ತೀರಿಸಿದನು; ಶೂರರನ್ನು ಲಕ್ಷ್ಯವಿಲ್ಲದೆ ಕೊಲ್ಲಿಸಿದನು. ಆದರೆ ಆತನು ದೇವರು — ಧರ್ಮಾಧರ್ಮ ಪುಣ್ಯಪಾಪಗಳ ಎಲ್ಲೆಗೆ ಎಟುಕದವನು. ಕೊಲ್ಲುವವರು ಯಾರು ಕೊಲ್ಲಿಸಿಕೊಳ್ಳುವವರು ಯಾರು? ವಿಶ್ವನಿಯಾಮಕನ ಇಚ್ಛೆ ಉದ್ದೇಶಗಳ ನೆಲೆಯನ್ನು ಯಾರು ಅರಿಯಬಲ್ಲರು? ಕೃಷ್ಣನ ಕಾರ್ಯದ ಎದುರು ಯಾವ ಅಡ್ಡಿಯೂ ನಿಲ್ಲದು. ಆತನು ನಿಂತು ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಮಾಡಿಸುವಾಗ್ಗೆ ಆ ಕಾರ್ಯಗಳ ಧರ್ಮಾಧರ್ಮ ಚರ್ಚೆ ಮನುಷ್ಯರಿಗೇಕೆ? * ಎಂಬಂತೆ ಒಂದೊಂದು ರೀತಿ ಒಬ್ಬೊಬ್ಬರನ್ನೆತ್ತಿಕಟ್ಟು—ಕೆಲವು ವೇಳೆ ಸತ್ಯದಿಂದ, ಕೆಲವು ವೇಳೆ ಧರ್ಮದಿಂದ, ಕೆಲವು ವೇಳೆ ಕೇವಲ ತನ್ನ ದಿವ್ಯಬಲದಿಂದ—ಮಾರ್ಗ ಉಪಾಯಗಳು ಯಾವುದರೂ ಸರಿಯೆ— ಎಂದು ತನ್ನ ಕೆಲಸವನ್ನು ಸಾಧಿಸಿದನು. ನಾರಣಪ್ಪನು ಹಳ್ಳಿಯ ಶ್ರೀಮಂತ. ತನ್ನೂರು ತನ್ನ 'ಗಡ್ಡೆ'ಯಲ್ಲಿ ಬಳಕೆಯಾಗಿದ್ದ, ಅಷ್ಟೇನೂ ಗಂಭೀರವಲ್ಲದ, ಕೆಲವು ಮಾತುಗಳನ್ನೂ ಆತನ ಬಾಯಿಂದ ಆಡಿಸಿದ್ದರೂ ಸತ್ಯತಃ ಆತನ ಮಾತುಗಳೆಲ್ಲ, ನಡತೆಯೆಲ್ಲ ಕವಿಯ ಈ ದೃಷ್ಟಿರೀತಿಯಿಂದಲೇ ಶಾಸಿತವಾಗಿವೆ. ಕೃಷ್ಣನು ಎಲ್ಲಿ ಬಂದರೆ ಅಲ್ಲಿ ನಾರಣಪ್ಪನಿಗೆ ಮೈಮೇಲೆ ಎಚ್ಚರ ತಪ್ಪುವುದು. ಉತ್ಸಾಹದ ನೆರೆಯಲ್ಲಿ ಆತನು ಮೇರಿ ಮೀರುವನು. ಆತನು ಮಾಡಿದುದೆಲ್ಲ ಸರಿಯೆ. ಆತನಿಗೆ ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ಯಾರಾದರೂ ನಿಲ್ಲಲಾಗಲಿ ವಾದಿಸಲಾಗಲಿ ಯತ್ನಿಸಿದರೆ, ಅವರಿಗೆ ಎಷ್ಟು ಎದೆ? ನಾರಣಪ್ಪನಿಗೆ ಹಿಡಿಸಲಾರದಷ್ಟು ಆಗ್ರಹ! ಅತಿ ಕಡಮೆಯೆಂದರೆ ಅಖಂಡಷಟ್ಪದಿಯನ್ನೆಳೆದು ಪ್ರಚಂಡವಾದ ಯಾವುದೋ ಒಂದು ಉಪಮಾನವನ್ನು ಹೂಡಿ ಅವರನ್ನು ಕೆಡವಿ ಒರಸಿ ಬಿಡುತ್ತಾನೆ.

* ಗೀತೆಯಲ್ಲಿ ಕೂಡ 'ವಿಮೃಶ್ಯೈತದಶೇಷೇಣ ಯಥೇಚ್ಛಸಿ ತಥಾ ಕುರು' ಎಂಬ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದಾನವಿದೆ ಅರ್ಜುನನಿಗೆ.

ಸರ್ವಶಕ್ತನಾದರೂ ಆತನ ಕೃಷ್ಣನು ದುರ್ಮದನಲ್ಲ, ನಿಷ್ಕರುಣಿಯಲ್ಲ, ಕಠಿಣನಲ್ಲ — ನನರಸಭರಿತನು, ತೇಜಸ್ವಿ. ಎಲ್ಲರ ಕಷ್ಟಗಳಿಗೂ ಮರುಗುವವನು. ಬಾಂಧವ್ಯಗಳ ಮೋಹದಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿಕೊಂಡು ಒದ್ದಾಡುವ, ಒಳತೊಂಟಿಗಳಲ್ಲಿ ನರಳುವ ಪಾಂಡವ ಕರ್ಣಾದಿಗಳನ್ನು ನೋಡಿ ಮನಗರಗುವನು. ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಯೇ ಅವರ ಗುಣಗಳಿಗೆ ಉತ್ಸಾಹಿಸುವನು. ಶತ್ರುಗಳಾದರೂ ತನಗೆ ಒಪ್ಪಿಗೆಯಾದವರ ಬಳಿಗೆ ಯಾರಿಗೂ ತಿಳಿಯದಂತೆ ಯುದ್ಧರಂಗದಲ್ಲಿ ಹೋಗಿ ನಿಜರೂಪದಿಂದ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡು, ಕಣ್ಣೀರೊರಸಿ, ಅವರಿಗೆ ಅಭಯವಿತ್ತು ಬರುವನು; ತನ್ನ 'ಪಾದಾರವಿಂದ'ದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾನ ಕೊಡುವನು. ಆದರೆ ಅವರ ಕಾರ್ಯವಿರುವಾಗ ಈ ಮಾಯೆ, ಈ ಪ್ರೀತಿ ಬಾಂಧವ್ಯಗಳನ್ನು ತುಳಿದ ಹೊರತು ಕೆಲಸವು ನಡೆಯದಾದ ಕಾರಣ ಅವುಗಳನ್ನು ಅಡಗಿಸಿ ವ್ಯಾಪಕನಾಗಿ ಸಮಯಕ್ಕೆ ಬೇಕಾದಂತೆ ತನ್ನ ಬೊಂಬೆಗಳನ್ನು ಅಡಿಸುವನು; ಕೆರಳಿಸುವನು, ಕೊಲ್ಲಿಸುವನು, ಗೆಲ್ಲಿಸುವನು.

ಇನ್ನೊಂದು ವಿಶೇಷ: ಕೃಷ್ಣನ ಪ್ರತಾಪಕ್ಕೆ ಎಲ್ಲರೂ ತಗ್ಗಲೇಬೇಕಾದರೂ ಆತನ ಬುದ್ಧಿಮಂತ್ರಗಳ ಮುಂದೆ ಯಾರ ಪೌರುಷವೂ ನಡೆಯದಾದರೂ ಎದುರಾಳಿಗಳ ಪರಾಕ್ರಮವನ್ನು ಕುರಿತು ಆತನಿಗೆ ಮೆಚ್ಚಿಕೆ ಬಹಳ. ಅವರ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ಎಂದಿಗೂ ತಗ್ಗಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಶತ್ರುಗಳ ಸಾಹಸವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಿದಷ್ಟೂ ಕೃಷ್ಣನ ಸಾಧನೆಯನ್ನು (Achievement) ಹೆಚ್ಚು ಮಾಡುವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದಲೇ ಅಲ್ಲ ನಾರಣಪ್ಪನು ಹೀಗೆ ವರ್ಣಿಸಿರುವುದು, — ಕೃಷ್ಣನು ಗುಣಗ್ರಾಹಿಯಾದುದರಿಂದ. ವೀರರ ಗುಣವನ್ನು ಅರಿತು ಪ್ರಶಂಸೆ ಮಾಡುವುದು ವೀರನಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಸಾಧ್ಯ. ವೃಥಾ ಬಾಯಿಬಡಕನೇ ಶಿಶುಪಾಲ! ಕರ್ಣನು ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಸಾಮಾನ್ಯನೆ! ಅವರವರ ಗುಣಕಥನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ತುಂಬುಬಾಯಿಂದ ಅವರನ್ನು ಪ್ರಶಂಸೆ ಮಾಡುವ ಉದಾರ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು.

ಎಂತಹ ಸಮಯದಲ್ಲಿಯೇ ಆಗಲಿ ಆತನ ಆತ್ಮವಿಶ್ವಾಸಕ್ಕೆ ಚ್ಯುತಿಯಿಲ್ಲ. ಎಲ್ಲಿಯೂ ಸರಸವೇ, ಹಾಸ್ಯವೇ, ಸ್ವಾಸ್ಥ್ಯವೇ, ಬೇಕುಬೇಕಾದಂತೆ ಜನರನ್ನು ಪರಿಹಾಸ್ಯ ಮಾಡುತ್ತ ಯಾವ ಸೂತ್ರವನ್ನು ಹೇಗೆ ಎಳೆಯಬೇಕೋ ಹಾಗೆ ಎಳೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತ, ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ದಕ್ಷತೆಯಿಂದ ನಿರ್ವಹಿಸಿದವನು ಅವನು. ಕೃಷ್ಣನಿಲ್ಲದೆ ಭಾರತವೇನು? ಯಾರ ಪೌರುಷವೇನು? ಏತಕ್ಕೆ ಬೆಲೆ?

ಇದು ಎಲ್ಲಿಯ ವರೆಗೆ ಹೋಗುವುದೆಂದರೆ, 'ಕೃಷ್ಣಮೂಲಮನರ್ಥಾಯ' ಎಂಬ ಉಕ್ತಿಗೆ ಪೂರ್ತಿ ಸತ್ಯ ಬರುವಷ್ಟು ದೂರ; ಮುಂದೆ ಗಾಂಧಾರಿಯ ಶಾಪಕ್ಕೆ ಕೃಷ್ಣನು ಸತ್ಯತಃ ಒಳಪಡುವಷ್ಟು ದೂರ. ಈ ವಿಷಯವನ್ನು ನಾರಣಪ್ಪನು ಸೂಚಿಸಿ ಬಿಟ್ಟುಬಿಡುವುದಿಲ್ಲ. ಎಲ್ಲಿಯೂ ಸಂದಿಗ್ಧವೇ ಇಲ್ಲ. ಮಹಾರಾಜ, ಈಗ ಹೇಳು, ನಿಮ್ಮ ವಂಶದ ನಾಶ ಅಪಜಯಗಳಿಗೆ ಯಾರು ಕಾರಣ? ಅರ್ಜುನನೊ ಕೃಷ್ಣನೊ? ಎಂದು ತಾನೇ ಕೇಳಿ, ಒಂದು ಬಗೆ ಯಲ್ಲಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಇನ್ನೊಂದರಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲ ಕರ್ತೃತ್ವವನ್ನೂ ಕೃಷ್ಣನಿಗೇ ಆರೋಪಿಸುವನು. ಅವನೊಬ್ಬನೇ ಕರ್ತೃ. ಸ್ಥೂಲವಾಗಿ ಕನ್ನಡ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಕೃಷ್ಣ ಚಾರಿತ್ರದ ವರ್ಣನೆ ಹೀಗೆ.

ಮೂವರು ಭಾರತಕಾರರೂ ಕೃಷ್ಣನ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಹೀಗೆ ವರ್ಣಿಸಿದ್ದಾರೆಂದು ಉದ್ಯೋಗಪರ್ವದ ಒಂದು ಪ್ರಸಂಗದಿಂದ ವಿವರಿಸಿದರೆ ಅವರ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಆತನ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವವು ಎಂತಹುದೆಂಬುದು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ನಟ್ಟು ನಿಂತೀತು.

ಮಹಾಭಾರತದ ಪ್ರಕಾರ, ಒಂದು ಕಡೆ ದ್ರುಪದಾದಿಗಳು ಕೃಷ್ಣನ ಸಲಹೆಯಂತೆ ಪಾಂಡವರ ಪರವಾಗಿ ಹಿರಿಯನಾದ ನಯಜ್ಞನಾದ ಪುರೋಹಿತನನ್ನು ಶಾಂತಿಸಂಧಾನಕ್ಕೆ ಕಳುಹಿರುವಾಗ ಇನ್ನೊಂದು ಕಡೆ ದುರ್ಯೋಧನನು ತನ್ನ ಸ್ವಭಾವಕ್ಕೂ ದುರಾಶಯಕ್ಕೂ ತಕ್ಕಂತೆ ಭೇದವನ್ನು ಹೊಡಲೆಳಸಿ, ತಾನು ಮೊದಲು ಕೃಷ್ಣನನ್ನು ಒಳಗುಮಾಡಿಕೊಂಡು ಪಾಂಡವರ ಬೆನ್ನುಮೂಳೆಯನ್ನು ಮುರಿಯಬೇಕೆಂದು ದ್ವಾರಾವತಿಗೆ ತೆರಳುವನು. ಇದನ್ನು ಬೇಹಿನವರಿಂದ ತಿಳಿದ ಯುಧಿಷ್ಠಿರನು ಇನ್ನು ಪ್ರಮಾದವಾದೀತೆಂದು ಅರ್ಜುನನನ್ನು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಕಳುಹುವನು.

ಭೇದವನ್ನು ಬಗೆದ ದುರ್ಯೋಧನನು ಮೊದಲು ಹೋಗಿ ಕೃಷ್ಣನ ತಲೆ ದೆಸೆಯ ಪೀಠದಲ್ಲಿ ಕೂಡುವನು. ಉತ್ತರ ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಹೋದ ಅರ್ಜುನನು ಆತನ ಕಾಲೆಡೆಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳುವನು. ಕೃಷ್ಣನು ಎಚ್ಚರಗೊಂಡಾಗ ಅರ್ಜುನನೇ ಮೊದಲು ಕಾಣಿಸುವನು. ಅಮೇಲೆ ದುರ್ಯೋಧನನು ಕಂಡದ್ದು. ಹೀಗಿದ್ದರೂ ಮೊದಲು ಬಂದ ತನ್ನ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಮೊದಲು ಮಾಡಿಕೊಡಬೇಕೆಂದು ದುರ್ಯೋಧನನು ಅವಕಾಶಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವನು. ಕೃಷ್ಣನ ಬುದ್ಧಿಸೂಕ್ಷ್ಮ, ನಯಜ್ಞತೆ, ಚಾತುರ್ಯಗಳ ಪ್ರಕಾಶವು ಈಗ

ಹೇಗಾಗುವುದು ನೋಡಿ : ನೀನು ಮೊದಲೇ ಬಂದವನೆಂಬುದು ನಿಜವಾದರೂ ನಾನು ಮೊದಲು ಅರ್ಜುನನನ್ನು ನೋಡಿದೆ; ಅಲ್ಲದೆ ನಿಮ್ಮಿಬ್ಬರಲ್ಲಿ ಅರ್ಜುನನು ಕಿರಿಯನು ; ಕಿರಿಯರ ಕೆಲಸವನ್ನು ಮೊದಲು ಮಾಡಿಕೊಡಬೇಕಾದುದು ಶಿಷ್ಟಾಚಾರ. ಆದುದರಿಂದ ಅವನ ಕೆಲಸವನ್ನು ಮೊದಲು ಮಾಡಿಕೊಡಬೇಕು ಎಂದು ಆತನು ಹೇಳುವನು. ದುರ್ಮೋಧನನ ಮಾತುಗಳೂ ಈ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಅರ್ಥವತ್ತಾಗಿವೆ ; ಅವು ಕೃಷ್ಣನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಆತನಿಗಿದ್ದ ಪೂಜ್ಯಭಾವವನ್ನು ತೋರುವಂಥವೂ ಆಹುದು. ಎಲ್ಲಿ ಆತನು ಮೊದಲು ಅರ್ಜುನನಿಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಸಹಾಯ ಮಾಡಿಬಿಡುವನೋ ಎಂದು ಹೆದರಿ ಉಪಾಯದಿಂದಲೂ ನಯದಿಂದಲೂ ತನ್ನ ಕೆಲಸವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸುತ್ತಾನೆ : ಇಬ್ಬರಿಗೂ ನಿನ್ನ ಸಖ್ಯೆ ಒಂದೇ, ಬಾಂಧವ್ಯ ಒಂದೇ ; ನಾನು ಮೊದಲು ಬಂದಿರುವವನು ; ಮೊದಲು ಬಂದವರ ಕೆಲಸವನ್ನು ಸಂತರು ಮೊದಲು ಮಾಡಿಕೊಡುವರು.

ತ್ವಂ ಚ ಶ್ರೇಷ್ಠತಮೋ ಲೋಕೇ ಸತಾಮದ್ಯ ಜನಾರ್ದನ

ಸತತಂ ಸಂಮತಶ್ಚೈವ ಸದ್ವೃತ್ತಮನುಪಾಲಯ—

“ ಸದ್ವೃತ್ತಮನುಪಾಲಯ ” ಎಂದು ಹೇಳಿ ಭದ್ರಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲೆಳಸುತ್ತಾನೆ. ಕೃಷ್ಣನಿಗೆ ಈ ನಯದ ಒಳಗುಟ್ಟು ಅರ್ಥವಾಗದೆ ಇಲ್ಲ. ಆದುದರಿಂದ ಆತನು ನಿಷ್ಪಕ್ಷಪಾತದಿಂದ, ತನ್ನ ಸಹಾಯವನ್ನು ಎರಡು ಸಮಭಾಗ ಮಾಡಿ ಹಂಚುತ್ತಾನೆ ಎನ್ನುವನು. ತನ್ನ ನಾರಾಯಣೀ ಸೈನ್ಯದ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ವರ್ಣಿಸಿ—

ತೇ ವಾ ಯುಧಿ ದುರಾಧರ್ಷಾ ಭವಂತೈಕಸ್ಯ ಸೈನಿಕಾಃ

ಅಯುಧ್ಯಮಾನಃ ಸಂಗ್ರಾಮೇ ನ್ಯಸ್ತ್ರಶಸ್ತ್ರೋಽಹಮೇಕತಃ

ಎಂದು ತಿಳಿಸಿ,

ಅಭ್ಯಾಮನ್ಯತರಂ ಪಾರ್ಥ ಯತ್ತೇ ಹೃದ್ಯತರಂ ಮತಂ

ತದ್ವೃಣೇತಾಂ ಭವಾನಗ್ರೇ ಪ್ರವಾಯಸ್ತಸ್ವಂ ಹಿ ಧರ್ಮತಃ

[ಏತದ್ವಿದಿತ್ತಾ ಕಾಂತೇಯ ವಿಚಾರ್ಯ ಚ ಪುನಃ ಪುನಃ

ತಾನ್ವಾ ವರಯ ಸಾಹಾಯ್ಯೇ ಮಾಂ ಸಾಚಿವೈಷಧಸಾ ಪುನಃ]

ಎಂದು ಅರ್ಜುನನಿಗೆ ವರದಾದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಅವನ ದೃಢವನ್ನೂ ನಿಜವಾದ ಇಷ್ಟವನ್ನೂ—ನೂರ ಒಂದನೆಯ ಸಾರಿ—ಪರೀಕ್ಷೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವನು * ಪಾರ್ಥನಿಗೆ ಈ ಮೊದಲನಕಾಶವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಟ್ಟದರಿಂದ

* ಅಲ್ಲದೆ ನಯದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಮನೆಗೆ ಬಂದಿರುವ ದುರ್ಮೋಧನನ ಪರವಾಗಿಯೂ ಆತನು ನ್ಯಾಯದಿಂದ ವರ್ತಿಸಬೇಕಾಗಿದೆ.

ಸೂಕ್ಷ್ಮಬುದ್ಧಿಯುಳ್ಳ ಅವನಿಗೆ ಯಾವ ಕಡೆ ತೂಕವು ಹೆಚ್ಚಿಂಬುದು ತಿಳಿಯದೇ ಹೋಗುವುದಿಲ್ಲ. ತನಗೆ ಬೇಕಾದುದೇನೆಂಬುದನ್ನು ಆತನು ನಿಶ್ಚಯ ಮಾಡಿಕೊಂಡೇ ಬಂದಿದ್ದಾನಾದ್ದರಿಂದ ಪರೀಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿ ಅರ್ಜುನನು ಉತ್ತೀರ್ಣನಾಗುವನು. ನಿಶ್ಚಿತ್ತನಾದ ಕೃಷ್ಣನನ್ನೇ ಅರ್ಜುನನು ವರಿಸಲು (ಅಯುಧ್ಯಮಾನಃ ಸಂಗ್ರಾಮೇ ವರಯಾಮಾಸ ಕೇಶವಂ) ಆತನ ಆಸೆಯ ನೆಲೆಯು ಕೃಷ್ಣನಿಗೆ ಅರ್ಥವಾಗಿ ಸಂತೋಷವಾಗುತ್ತದೆ. ಇತ್ತ ಸೈನ್ಯವೆಲ್ಲಾ ತನಗೇ ಬಂದುದನ್ನು ನೋಡಿ ದುರ್ರೋಧನನಿಗೆ ಹರ್ಷವಾಗುತ್ತದೆ. ತನಗೇ ತಿಳಿಯದಂತೆ ಕೃಷ್ಣನು ಕೌರವರಿಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಸಹಾಯ ಮಾಡಿದನೆಂದು*— (ಕೃಷ್ಣಂ ಚಾಸಹೃತಂ ಜ್ಞಾತ್ವಾ ಸಂಪ್ರಾಪ ಪರಮಾಂ ಮುಧಂ)—ವರ್ಣನೆ ಇದೆ. ತೃಪ್ತನಾಗಿ ಆನನು ಹೊರಟುಹೋದ ಮೇಲೆ ಇತ್ತ ಕೃಷ್ಣನು ಅರ್ಜುನನನ್ನು ಕದಕಿ ನಾರಾಯಣೇ ಸೈನ್ಯದಂತಹ ಮಹಾ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ನಿಶ್ಚಿತ್ತನಾದ ನನ್ನನ್ನೇಕೆ ವರಿಸಿದೆಯೆಂದು ಕೇಳುವನು. ಈ ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ ಕೃಷ್ಣಾರ್ಜುನರಿಬ್ಬರ ಯೋಗ್ಯತೆಯೂ ಉದಾತ್ತತೆಯೂ ಬೆಳಗುವುವು. ಆ ಸೈನ್ಯವನ್ನೆಲ್ಲಾ ನೀನು ನಾಶಮಾಡಬಲ್ಲೆ ; ನಾನೂ ನಾಶಮಾಡಲು ಸಮರ್ಥನಾಗಿದ್ದೇನೆ. ಲೋಕದಲ್ಲಿ ನೀನು ಕೀರ್ತಿವಂತ ; ನಾನೂ ಕೀರ್ತಿಕಾಮಿ. ಆದುದರಿಂದ ನಿನ್ನನ್ನು ವರಿಸಿದೆನು.

ಭವಾನ್ ಸಮರ್ಥಸ್ತಾನ್ ಸರ್ವಾನ್ನಿಹಂತುಂ ನಾತ್ರ ಸಂಶಯಃ

ನಿಹಂತುಮಹಮಶ್ಯೇಕಃ ಸಮರ್ಥಃ ಪುರುಷರ್ಷಭ

ಭವಾಂಸ್ತು ಕೀರ್ತಿಮಾಲೋಕೇ ತದ್ಯಶಸ್ತಾಂ ಗಮಿಷ್ಯತಿ

ಯಶಸಾ ಚಾಹಮಪ್ಯರ್ಥೀ ತಸ್ಮಾದಸಿ ಮಯಾ ವೃತಃ

ಸಾರಥ್ಯಂ ತು ತ್ವಯಾ ಕಾರ್ಯಮಿತಿ ಮೇ ಮಾನಸಂ ಸವಾ

ಚಿರರಾತ್ರೇಸ್ಥಿತಂ ಕಾಮಂ ತದ್ಭವಾನ್ಕರ್ತುಮರ್ಹತಿ

‘ನಿನ್ನಿಂದ ಸಾರಥ್ಯವನ್ನು ಮಾಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ನನ್ನ ಇಷ್ಟದಲ್ಲಿ ಸರ್ವದಾ ಇದೆ. ಅದನ್ನು ನಡೆಯಿಸಿಕೊಡು ಸಾಕು.’ ಎನ್ನುವುದರಲ್ಲಿ ಕೀರ್ತಿಕಾಮನಾದ ಅರ್ಜುನನು ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಇತರನ ಸಹಾಯವನ್ನು

* ಮಹಾಭಾರತದಲ್ಲಿ ಮೊದಲಿಂದ ಕಡೆಯವರೆಗೂ ದುರ್ರೋಧನನಿಗೆ ವಸ್ತು ಮತ್ತು ಬಾಹ್ಯಶಕ್ತಿ ಸಂಗ್ರಹದಲ್ಲಿಯೂ ಪೌರುಷದಲ್ಲಿಯೂ ನೆಚ್ಚಿಕೆಯೆಂದು ಗೊತ್ತಾಗುವುದು.

ಕೇಳುವಹಾಗಿಲ್ಲ. * ಕೃಷ್ಣನಿಗಿರುವಂತಹ ಕೀರ್ತಿಯನ್ನು ತಾನು ಸಂಪಾದಿಸಬೇಕು. ಎಲ್ಲಿ ಆತನಿದ್ದರೆ ಅಲ್ಲಿ ಧರ್ಮ, ಕೀರ್ತಿ. ಕ್ಷತ್ರಿಯನು ಆದನ್ನಾರ್ಜಿಸಲು ಆತುರನಾಗಿರುವಾಗ ಕೃಷ್ಣನು ಆ ಸಾಧನೆಗೆ ಸಹಾಯಕನಾಗಿದ್ದರೆ ಸಾಕು. ಅಶ್ವತ್ಥದಯವನ್ನರಿತ ಕೃಷ್ಣನಂತಹ ಸಾರಥಿಯು ರಥವನ್ನು ನಡೆಯಿಸಿದರೆ ಶತ್ರುವನ್ನು ನಿಗ್ರಹಿಸಿ ತಾನು ಮಹತ್ಕೀರ್ತಿಯನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಬಲ್ಲೆನೆಂಬ ಅರ್ಜುನನ ಮಾತು ವೀರಯೋಗ್ಯವಾದುದು. ಇದಕ್ಕೆ ಕೃಷ್ಣನ ಉತ್ತರವು ಆತನ ಯೋಗ್ಯತೆಗೆ ತಕ್ಕದಾಗಿದೆ:—

ಉಪಸನ್ನಮಿದಂ ಪಾರ್ಥ ಯತ್ಸ್ವರ್ಥೇಫಾ ಮಯಾ ಸವ

ಸಾರಥ್ಯಂ ತೇ ಕರಿಷ್ಯಾಮಿ ಕಾಮಃ ಸಂಪದ್ಯತಾಂ ತವ

ಎಂದು ಹೇಳಿ ಆಗಲೆನ್ನುವನು. ಅಂತಹ ಕೀರ್ತಿಯ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಅವನೊಡನೆ ಸ್ಪರ್ಧೆ ಮಾಡುವವರು ತಾನೆ ಯಾರಿದ್ದಾರೆ? ಅರ್ಜುನನು ಸ್ಪರ್ಧಿಸಬೇಕೆಂದಿರುವಾಗ ನೆರವು ಕೊಡಲು ಕೃಷ್ಣನಿಗೆ ಸಂತೋಷವೇ ಅಲ್ಲವೇ? ಮಹಾಭಾರತ ಪ್ರಪಂಚಕ್ಕೆ ಒಪ್ಪುವ ಮಾತುಗಳು! ಶ್ಲಾಘ್ಯವಾದ ಕೀರ್ತಿ ಸ್ಪರ್ಧೆ!

ಪಂಪನು ಈ ಸನ್ನಿವೇಶವನ್ನು ಹೇಗೆ ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದಾನೆ ನೋಡೋಣ. 'ನಮಗೆ ಕೆಮ್ಮಿಗಿರಲಾರದು. ದುರ್ಯೋಧನನನ್ನೊಡೆ ಶ್ವೇತಕೃಷ್ಣಕಾರಕಂ. ಕೃಷ್ಣನಂ ತನಗೆ ಮಾಡದನ್ನೆಗಂ ಮುನ್ನಮೆ ಪನ್ನಗಶಯನನಂ ನಮಗೆ ಮಾಡುವುದುತ್ತಮಪಕ್ಷಂ' ಎಂದು ಯುಧಿಷ್ಠಿರಾದಿಗಳು ತಮ್ಮಲ್ಲಿ ಆಲೋಚಿಸಿ ಅರ್ಜುನನನ್ನು ದ್ವಾರಕೆಗೆ ಕಳುಹಲು ಅವನು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಮೊದಲು ಹೋಗಿ 'ದುಗ್ಧಾಬ್ಧಿ ಧವಳಶಯ್ಯಾತಳದೊಳ್ ಮಱಿದೊಡಗಿದ ಮಧುಮಧನನತ್ತೆ ಲಣ್ಣಿದೆ . . . ಕಾಲದೆಸೆಯೊಳುಸಿರದೆ ಕುಳ್ಳಿರೆ' ... 'ದುರ್ಯೋಧನನು ಮಾಗಳೆ ಬಂದು. . . ತೆಲೆದೆಸೆಯೊಳ್ ಕುಳ್ಳಿರೆ'—ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತಿನಲ್ಲಿಯೇ ಎಚ್ಚರಗೊಂಡ ಕೃಷ್ಣನು ತನ್ನ ಕಾಲುಗಳನ್ನೊತ್ತುತ್ತಿರುವ 'ವಿಜಯನನೆ ವಲಂ ಮುಂ ಕಂಡು ಬಲಿಕೆ' ನೃಪನನ್ನು ಕಂಡನು. ಇಬ್ಬರನ್ನೂ ಹರಸಿ ನನ್ನಿಂದ ಏನು ಕಾರ್ಯವಾಗಬೇಕೆಂದು ಅವರನ್ನು ಕೇಳಲು 'ಎಮ್ಮೆಮ್ಮಂ . . .

* ಈ ಅಂಶವು ಕೃಷ್ಣನಿಗೂ ತಿಳಿದಿದೆ. ಅರ್ಜುನನ ಪಾರುಷತ್ಯ ಮಹಾಭಾರತದಲ್ಲಿ ಚ್ಯುತಿಯಿಲ್ಲ; ಆತನ ಸತ್ಯ ಧರ್ಮ ಪರಾಕ್ರಮಗಳಿಗೆ ಬಹುತರವಾಗಿ ಯಾವ ದೊಡ್ಡ ನೆಳಲೂ ಕವಿದಿಲ್ಲವೆನ್ನಬಹುದು.

ಕೆಯ್ಯೊಂಡು ಗೆಲಿಸಲ್ವೇಬ್ಬುಮೆಂದು' ಬಂದೆವು ಎನ್ನುವರು. ಇಲ್ಲಿ ಪಂಪನ ರೀತಿಯೇ ರೀತಿ! ನನ್ನ ಮನ್ನಣೆಗೆ ನೀವಿಬ್ಬರೂ ಸಮ. ವಿಜಯನನ್ನು ಮುಂಚೆ ಕಂಡೆನಾದುದರಿಂದ ಅವನಿಗೆ ನಾನು

ಎನ್ನಂ ಕೊಟ್ಟೆಂ, ನಿನಗಂ

ಪನ್ನಗಕೇತನ, ಚತುರ್ವಲಂಗಳ ನಿತ್ತೆಂ

ಎಂದು ತಾನೇ ತೀರ್ಮಾನ ಮಾಡಿ ಬಿಡುವನು. ಅವರಲ್ಲಿ ಯಾರಿಗೂ ಯಾವ ವರಣ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವೂ ಇಲ್ಲ. ಅರ್ಜುನನಲ್ಲಿ ಆತನಿಗಿದ್ದ ಪಕ್ಷಪಾತವು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುವುದು. ತಾನು ಆಯುಧವನ್ನು ಹಿಡಿಯುವುದಿಲ್ಲ ಮುಂತಾದ ಮಾತೊಂದನ್ನೂ ಪಂಪನು ಕೃಷ್ಣನ ಬಾಯಿಂದ ಹೇಳಿಸುವುದಿಲ್ಲ.† ಆ ಮೇಲೆ ದುರ್ಯೋಧನನನ್ನು ಕಳುಹಿ ಕೊಟ್ಟು ತಾನು ಅರ್ಜುನನೊಡನೆ ವಿರಾಟನ ನಗರಕ್ಕೆ ಬಂದು ಮಂತ್ರಾಲೋಚನೆಗೆ ನೆರೆಯುವನು.

ಉಳಿದಿರುವುದು ನಾರಣಪ್ಪನ ಚಿತ್ರಕಲ್ಪನೆಯ ವಿವರಣೆ. ಸ್ಥೂಲವಾಗಿ ಆತನ ವರ್ಣನೆಯು ವ್ಯಾಸಭಾರತದಲ್ಲಿರುವಂತೆ ಇರುವುದಾದರೂ ಪಂಪನಲ್ಲಿರುವಂತೆ* ಅರ್ಜುನನೇ ಮೊದಲು ಹೋಗಿ ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಕೃಷ್ಣನ ಕಾಲ್ದಿ ಸೆಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಿರುವನು. ದ್ವಾರಕೆಯನ್ನು ಸೇರುವ ಮುಂಚೆಯೇ ಶುಭಶಕುನಗಳಾಗಿ ಆತನ ಮನಸ್ಸು ಸಂತೋಷದಲ್ಲಿದ್ದಿತು. ಆವೂರು ಆತನಿಗೆ ಜೀವಾತ್ಮರ ಮುಕ್ತಿಯ ನೆಲೆ. ದುರ್ಯೋಧನನು ಆ ಮೇಲೆ ಬಂದು ತಲೆದಿಸೆಯಲ್ಲಿ ಕೂಡುವನು. ಕೃಷ್ಣನು ಎಚ್ಚತ್ತು ಮೈಮುರಿದು ಎದ್ದಾಗ ಮೊದಲು ಅರ್ಜುನನನ್ನೂ ಆ ಮೇಲೆ ದುರ್ಯೋಧನನನ್ನೂ ನೋಡಿ ಇಬ್ಬರಿಗೂ ವೀಳೆಯ ಕೊಟ್ಟು ತಾನೂ ಹಾಕಿಕೊಂಡು ಅವರ ಬರವಿನ ಉದ್ದೇಶವನ್ನು ಕೇಳಲು ದುರ್ಯೋಧನನು ಧರಣಿಗಾಗಿ ದಾಯಾದಿಗಳಾದ ತಾವು ಕಾದಾಡುವರೆಂದೂ ಇಬ್ಬರಿಗೂ ಸಮಬಂಧುವಾದ ಕೃಷ್ಣನು 'ನಮ್ಮಿಬ್ಬರಿಗೆ ಬಲವಾಗಬೇಕೆ'ಂದೂ ಹೇಳುವನು. ಯುದ್ಧವು ಸರ್ವಥಾ ಯೋಗ್ಯವಲ್ಲ, ಅಪಕೀರ್ತಿಕರ, ದುರ್ಜನರ

† ಮುಂದೆ ಭೀಷ್ಮನು 'ಪಿಡಿಯೆಂ ಚಕ್ರಮನೆಂಬ ಚಕ್ರಿಯನ್' ಎಂಬ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಇದು ಸೂಚಿತಮಾತ್ರವಾಗುವುದು.

* ಆತನಿಗೆ ಕಥೆಯೇ ಹಾಗೆ ತಿಳಿದಿತ್ತೋ, ಅಥವಾ ಆತನು ಪಂಪನನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿದನೋ, ಅಥವಾ ಭಕ್ತಿಯನ್ನು ಹೆಚ್ಚು ಸ್ಫುಟಗೊಳಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಈ ರೀತಿ ಆತನು ಮಾಡಿವಾ ನೋ ಎಂಬುದು ಯೋಚಿಸತಕ್ಕದ್ದು.

ಮಂತ್ರವನ್ನು ಕೇಳಿ ಸರ್ವನಾಶ ಮಾಡಬೇಡ, ನೀವು ಅನ್ಯೋನ್ಯವಾಗಿ ಬದುಕುವುದೇ ಚೆಂದ, ತನಗೆ ಪರಮ ಸಂತೋಷ ಎಂದು ಎಷ್ಟು ಬಗೆಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದರೂ ಕೇಳದೆ, 'ಧರ್ಮಶ್ರವಣಕೋಸುಗ ಬಾರಿವಾವ್ ಪಾರ್ಥಿವರೆ ಪಂಥದ ಕದನ ವಿದ್ಯಾಕಾಮವೆಮಗಾಯ್ತು,' ಸಹಾಯವಾಗಬೇಕು ಎಂದು ದುರ್ಯೋಧನನು ಉತ್ತರ ಕೊಡುವನು. ಕೃಷ್ಣನು ಅರ್ಜುನನ ಅಭಿಮತವನ್ನು ಕೇಳುವನು. ಆತನು ದುರ್ಯೋಧನನ ಮತವೇ ತನ್ನ ಮತವೆಂದೂ, ಕೃಷ್ಣನ ಅನುನಯವೇ ನಯವೆಂದೂ ಬಹು ಬುದ್ಧಿಯ ವಿನಯದಿಂದ ಹೇಳಿ ತನಗೆ ಯಾವ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವೂ ಇಲ್ಲವೆನ್ನುವನು. ಆಗ ಕೃಷ್ಣನು ತನ್ನನ್ನೊಂದು ಕಡೆಯೂ ಸೈನ್ಯಾದಿಗಳನ್ನು ಇನ್ನೊಂದೆಡೆಯೂ ತೂಕವಿಟ್ಟು, ತಾನು ಆಯುಧ ಹಿಡಿಯುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳಿ, ಯಾವುದು ಇಚ್ಛೆಯಿದ್ದರೆ ಅದನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಬಹುದೆಂದು ಅರ್ಜುನನಿಗೆ ಹೇಳುವನು. ಅರ್ಜುನನು ಸಾರಾಸಾರವನ್ನು ತಿಳಿದವನು; ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಕೃಷ್ಣನ ಗುಟ್ಟನ್ನು ಬಲ್ಲವನು. ಕೇಳಬೇಕೆ? ಕೃಷ್ಣನನ್ನೇ ಕೋರುವನು. ಆದರೆ ಅವನ ವರಣ ಕಾರಣವು ಬಹಳ ಸ್ವಾರಸ್ಯವಾಗಿದೆ! ತಾವು ಬಡವರೆಂದೂ ಅಷ್ಟು ದೊಡ್ಡ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಸಾಕಲಾರೆಂದೂ ಸಿರಿವಂತನಾದ ದುರ್ಯೋಧನನು ಅದನ್ನು ಹೊರೆಯಬಲ್ಲನೆಂದೂ ತನಗೆ ಕೃಷ್ಣನೇ ಸಾಕೆಂದೂ ಹೇಳಿ ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಕೈಮುಗಿಯುವನು! ದುರ್ಯೋಧನನು:— 'ನೀವು ಸುಖದಲಿ ಪಾಂಡವರನುಜ್ಜೀವಿಸುವುದು ನಮಗೆ ಉಳಿದ ಯದುಭೂಪಾಳಿಯನು ಕೃಪೆಮಾಡಬೇಕು' ಎಂದು ಕೇಳಿ 'ಕಡೆಯಲಾನೇ ಹೊರಗು' ಎಂದು ಮುರವೈರಿಯ ಪಕ್ಷಪಾತವನ್ನು ಹಂಗಿಸುವನು. ಅಲ್ಲದೆ ಆಗ ಮಾಡಿದ ವಾಗ್ಧಾನಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ 'ಹೊಕ್ಕಿರಿಯಲಾಗದು' ಎಂದು ಕೃಷ್ಣನಿಗೆ ಹೇಳುವನು.

ನಾರಣಪ್ಪನೂ ಆತನ ಕೃಷ್ಣನೂ ಸರಸಿಗಳು ಇಷ್ಟಕ್ಕೇ ಬಿಡುವರೆ? ಹಿಂದೆ ಕೋಟಿ ದಾನಸರನ್ನೇನೂ ಕೊಂದೆವು, ನಿಜ. ಆದರೆ ಈಗ ಮಿಸುಕಲಾರೆವು; ಚಕ್ರ ಭಂಡಾರಿಸಿತು; ಮುನ್ನಿನ ಜವ್ವನದ ಬಲ ಮಸುಳಿತು; ನಾವು ಉಂಡಾಡಭಟ್ಟರು ಎಂದು ನಗುತ್ತ ಕೃಷ್ಣನು ಹೇಳಿದುದನ್ನು ಕೇಳಿ ದುರ್ಯೋಧನನು 'ಖರೆ, ಲೇಸೆ' ಎಂದು ಹೊರಡುವನು. ಕೋಟಿ ದೈತ್ಯರನ್ನು ಕೊಂದ ಸೂಚನೆಯಂತೂ ಅರ್ಥವತ್ತಾಗಿದೆ. ಮುಂದಿನ ವಿಗ್ರಹಕ್ಕೆ ಅದು ಸಂಚಕಾರ.

ಇದಾದ ಮೇಲೆ ಸಕಲ ಸೈನ್ಯವನ್ನೂ ಬಿಟ್ಟು ತನ್ನನ್ನು ವರಿಸಿದ ಅರ್ಜುನನ ಮಂಕನ್ನು ಕುರಿತು ಆತನು ಪರಿಹಾಸ್ಯಮಾಡುವನು. ಅರ್ಜುನನು ಅದೇ ಗರುಡಿಯಾಳು; ಕೃಷ್ಣನ ವರಸೆಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಬಲ್ಲನು. ತನ್ನ ಸಹೋದರರಿಗೂ ಆತನ ಶಕ್ತಿಯು ಎಷ್ಟೆಂದು ಗೊತ್ತಿರುವುದೆಂದು ಉತ್ತರ ಕೊಡಲು ಕೃಷ್ಣನು ಅಲ್ಲಿಗೂ ಒಂದು ಹೆಜ್ಜೆ ಮುಂದೆ ಹೋಗುವನು. 'ನಾವು ಬರಿಗೈಯವರು; ಅಲ್ಲಿ ನಮಗೆ ಕೆಲಸವಿಲ್ಲ; ಸುಮ್ಮನೆ ಉಂಡು ಕುಳ್ಳಿಹರಲ್ಲ; ಕದನದಲ್ಲಿ ಹಂಗಾಗಿರುವೆ; ನೀವು ನನ್ನನ್ನು ದೇವನೆಂದು ಬಗೆವಿರಿ, ತಮ್ಮಲ್ಲಿ ದೇವತನ ಲವವಿಲ್ಲ; ನಾವು ಬಾರೆವು; ಬಂದು ಮಾಡುವುದೇನು?' ಎಂದು ಪರೀಕ್ಷೆ ಮಾಡುವುದನ್ನು ಕಂಡು ಅರ್ಜುನನು 'ಸೇರಿಗೆ ಪಂಚೇರಾಗಿ' ದೇವರೇ ಏಕೆ! ದೇವರದೇವ ರೊಡೆಯರು; ಆ ಮಾತು ಸಾಕು; ನಾವು ಭಕ್ತರು. ಮುಂತಾದ ಮಾತುಗಳಿಂದ ಆತನ ಕಾಲಿಗೆರಗಿ ಸಾರಥಿಯಾಗಿ ತನ್ನನ್ನು ರಕ್ಷಿಸ ಬೇಕೆಂದು ಕೇಳಿಕೊಂಡು ಕೃಷ್ಣನನ್ನು ಒಪ್ಪಿಸುವನು.

ಭಾರತಕಾರರಲ್ಲಿ ಕೃಷ್ಣನ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವವು ಈ ನಿದರ್ಶನದಲ್ಲಿ ಹೇಗೆ ಬೆಳಗುವುದೋ ಅದೇ ಕಳೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಅವರು ಬಣ್ಣಿಸಿರುವ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಸನ್ನಿವೇಶ ದಲ್ಲಿಯೂ ಬೆಳಗುವುದು. ಕನ್ನಡ ಭಾರತಗಳಲ್ಲಿ ಆತನ ಸ್ವರೂಪವು ನಮ್ಮ ಕಣ್ಣೆದುರಿಗೆ ಹಬ್ಬಿ ಬೆಳೆದು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಮೊದಲು ಯಾವ ರೀತಿ ರೂಪಗೊಂಡು ಕಾಣುವುದೋ ಕಡೆಯವರೆಗೂ ಹಾಗೆಯೇ ನಿಲ್ಲುವುದು. ಮಹಾಭಾರತದಲ್ಲಿ ಹಾಗಲ್ಲ. ಸ್ವಲ್ಪ ಸ್ವಲ್ಪವಾಗಿ ಆತನ ಪ್ರಭಾವವು ಕಾಣಲು ಆರಂಭವಾಗಿ ಆತನು ಸರ್ವವ್ಯಾಪಕನಾಗುವ ದೃಶ್ಯವು ಕಟ್ಟಿನಿಲ್ಲುವುದು. ದೂರದ ಸಮುದ್ರದ ಅಂಚಿನಲ್ಲಿ ಸಣ್ಣ ಚುಕ್ಕೆಯಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದ ಹಡಗು ರೇವಿನಲ್ಲಿರುವ ನಮ್ಮ ಬಳಿಗೆ ಬರುಬರುತ್ತ ಹೇಗೆ ದೊಡ್ಡದಾಗಿ ಕಡೆಗೆ ಬಂದರಿ ನಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ಎದುರಿಗೆ ಬಂದು ನಿಂತಾಗ ಅದರ ಹೊರತು—ಅಲ್ಲಿನ ರಚನೆ, ರೀತಿ, ಜೀವಸಂಸತ್ತು, ಕಾರ್ಯಶಕ್ತಿ ಮುಂತಾದುವು ಹೊರತು—ಬೇರೆ ಯಾವುದೂ—ಕಡೆಗೆ ಸುತ್ತಲ ಸಮುದ್ರ ಕೂಡ—ಹೇಗೆ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕಾಣಿಸದೆ ಹೋಗುವುದೋ ಹಾಗೆ ಸಮಗ್ರವಾಗಿ ಬೆಳೆಯುವುದು. ಆತನು ಧರ್ಮಬಂಧು. ವ್ಯಕ್ತಿ ಗುಣ ಕಾರ್ಯದಕ್ಷತೆ ಶೀಲಚಾರಿತ್ರಗಳಿಂದ ಅಮಾನುಷ ತೇಜಸ್ಸನ್ನು ಬೆಳಗಿ, ಸರ್ವೋತ್ತಮೋಮುಖವಾದ ವ್ಯಾಪಾರದಿಂದಲೂ ವೀರ್ಯಕೀರ್ತಿಗಳಿಂದಲೂ ವೀರಾಧಿವೀರರನ್ನು ಬೆರಗುಮಾಡಿ, ಜ್ಞಾನಪೌರುಷ ಕ್ರಿಯಾಶಕ್ತಿಗಳಿಂದ ಸರ್ವ

ಶ್ರೀಷ್ಠನೆಂದು ಅಗ್ರಪೂಜೆಮಾಡಿಕೊಂಡ ಮಹಾನುಭಾವನು. ಪಂಪಭಾರತದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಅದಿಪುರುಷನ ಅವತಾರನಾದರೂ ಕೇವಲ ವಿಕ್ರಮಾರ್ಜುನನ ದಿವ್ಯಸಖನು, ಮಂತ್ರಿ. ನಾರಣಸ್ಥನ ಭಾರತದ ಪ್ರಕಾರ ಭೂಭಾರವಿಳಿಸಲು ಜನ್ಮವೆತ್ತಿ ಖಳಮಂಡಲವನ್ನೆಲ್ಲಾ ಒರಸಿ ತನ್ನ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡ ಭಕ್ತಬಂಧು ಮಹಾವಿಷ್ಣು. ಆತನೇ ಮಹಾಭಾರತಕ್ಕೆ ಸೂತ್ರಧಾರ; ಕಥೆಯ ಒಬ್ಬನೇ ನಾಯಕ; ಎಲ್ಲ ಚೈತನ್ಯಕ್ಕೂ ಮೂಲ; ಎಲ್ಲರ ಪ್ರವೃತ್ತಿಗಳಿಗೂ ಕಾರಣ; ಎಲ್ಲ ಪ್ರಯತ್ನಗಳ ಗುರಿ; ಎಲ್ಲ ಆಸೆಗಳ ನೆಲೆ. ಅವನಿಲ್ಲದೆ ಭಾರತವಿಲ್ಲ.

— — — — —

ಅಲ್ಲಮ ಪ್ರಭು

ವೀರಶೈವ ಧರ್ಮ ತಲೆಯೆತ್ತಿ ಜನದ ಮನವನ್ನು ತಿದ್ದಲು ತೊಡಗಿ ದಾಗ ಈ ದೇಶದ ಬದುಕಿಗೆ ಒಂದು ಹೊಸ ಕಾವೂ, ತಿಳಿವೂ, ಕಾಂತಿಯೂ, ಶ್ರದ್ಧೆ ಸಿದ್ಧಿಗಳೂ ಬಂದವು. ಒಣಗಿ ಬಂಜೆಯಾಗಿದ್ದ ನೆಲ, ಹಸರು ಹೂ ಹಣ್ಣು ಬಿಟ್ಟಿತು. ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಬಗೆಯಾದ ಹೊಸಜೀವ ಸಂಚಾರ ವಾಗಿ ತೋರಿಕೆಯಾವುದು ನಿಜವಾವುದು, ಗುರಿಯಾವುದು ಸಾಧನೆಯಾ ವುದು, ಅಭ್ಯರವಾವುದು ನಿಷ್ಠೆಯಾವುದು, ಒರಟಾವುದು ನಯವಾವುದು- ಎಂಬ ವಿವೇಕ ಜನಕ್ಕೆ ಬಂದಿತು. ಧಾರ್ಮಿಕ ಜೀವನದಲ್ಲಿಯೂ ಬಿಡುಗಡೆಯ ದಾರಿಯಲ್ಲಿಯೂ ನಡೆಯುವವರು ಯಾವ ಬಗೆಯಲ್ಲಿ ತೊಳಲುತ್ತಾರೆ, ತೊಳ ಲನ್ನು ದಾಟಿಕೊಳ್ಳುವ ಮಾರ್ಗ ಯಾವುದು-ಎಂಬ ಸಂಗತಿ ಪುನಃ ಸಾಮಾನ್ಯ ರೆಲ್ಲರಿಗೂ ತಿಳಿಯುವಂತೆ ಹರಡಿ ಬಂತು. ನೂರಾರು ಸಾವಿರಾರು ವರ್ಷಗ ಳಿಂದ ಈ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಮುಕ್ತಿ ಸಾಧನೆಗಾಗಿ ಪ್ರಚಾರದಲ್ಲಿದ್ದ ಜ್ಞಾನ, ಭಕ್ತಿ, ಕರ್ಮ, ವೈರಾಗ್ಯಗಳ ನಿಜ ಸ್ವರೂಪ ಮರೆತು ಹೋಗಿ ಜಡತೆ ಒಣಸಂಸ್ಕೃತಾ ಯಗಳಲ್ಲಿ ಆ ದಾರಿಗಳು ಮರೆಯಾಗಿಹೋಗಿದ್ದು ದರಿಂದ ಆಗಿನ ಹೊಸ ಶ್ರದ್ಧೆ ಯನ್ನೂ ಸ್ವಚ್ಛವಾದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಜೀವನಕ್ಕೆ ಬೆರಸಬೇಕೆಂಬ ಪ್ರಯತ್ನ ಹುಟ್ಟಿತು. ಸುಕೃತಶಾಲಿಯಾದ ಕನ್ನಡನಾಡಿನಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಅಲ್ಲಮ, ಬಸವೇಶ್ವರ, ಸಿದ್ಧರಾಮ, ಚೆನ್ನಬಸವ, ಮಹಾದೇವಿಯಕ್ಕ ಮುಂತಾದವರು ಹುಟ್ಟಿ ಬಂದು ತಮ್ಮ ಬದುಕಿನಿಂದಲೂ ಮಾತಿನಿಂದಲೂ ಸಂಗತಿ ಉಪದೇಶ ಗಳಿಂದಲೂ ಜನದ ಬದುಕನ್ನು ನೇರ್ಪಡಿಸಿದರು. ಅವರ ಪ್ರಯತ್ನದಿಂದ ಹನ್ನೆರಡು-ಹದಿನಾರನೆಯ ಶತಮಾನಗಳಲ್ಲಿ ಭಾರತದ ಸನಾತನಧರ್ಮ ಪುನಃ ಜೊಕ್ಕವಾಗಿ ಬೆಳಗುವಂತಾಯಿತು.

ಆದೇ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ, ಇನ್ನೂ ಸ್ವಲ್ಪ ಮುಂದಕ್ಕೂ, ಭಕ್ತಿ ಪಂಥಗಳು ನಾನಾ ಬಗೆಯಾಗಿ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಹರಡಿದವು. ಶೈವ ಪಂಥದ ಜೊತೆಗೆ ವೈಷ್ಣವ, ಶ್ರೀವೈಷ್ಣವ ಪಂಥಗಳೂ ಬೇರೊಂದು ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಸಮಾಜದ ಪರಿಶುದ್ಧಿ ಕಾರ್ಯ ವನ್ನು ಕೈಕೊಂಡು ದೊಡ್ಡ ಉಪಕಾರ ಮಾಡಿದವು. ಆದರೆ ಮೇಲ್ನುಟ್ಟದ ಜನರೊಬ್ಬರಿಗಲ್ಲದೆ ಸಾಮಾನ್ಯ ವರ್ಗಗಳ ಉದ್ಧಾರಕ್ಕಾಗಿ ಕೇವಲ ಕನ್ನಡ

ದಲ್ಲಿ ನೊದಲು ಪ್ರಚಾರ ನಡೆದುದು ವೀರಶೈವ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ. ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಕರ್ಮ, ಭಕ್ತಿ, ಜ್ಞಾನ ಈ ದಾರಿಗಳಲ್ಲಿ ನಡೆದ ವಿರಕ್ತ ಶರಣರ ಕೀರ್ತಿ ಮತ್ತು ಕಾರ್ಯಕ್ಷೇತ್ರ ಕನ್ನಡನಾಡಿನಲ್ಲಿ ನೆಟ್ಟು ಫಲಕಾರಿಯಾಯಿತು. ಅವರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬೊಬ್ಬರೂ ಒಂದೊಂದು ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಮಹಾ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳು; ದೊಡ್ಡ ತನದ ಬೇರೊಂದು ಮುಖ ಕಾಣದೆ ಇದ್ದರೆ ಪ್ರಪಂಚದ ದೊಡ್ಡತನವೆಲ್ಲಾ ಅವರಲ್ಲಿಯೇ ಖಂಡಿತವಾಗಿ ಅಡಕವಾಗಿ ಮುಗಿದಿದೆ, ಅನರಿಗೆ ಮೀರಿದ ಭಕ್ತರು, ಮಹಾತ್ಮರು ಇರಲಾರರು ಎಂದು ಹೇಳಬಹುದಾದಷ್ಟು ದೊಡ್ಡ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳು ಅವರು. ಅಲ್ಲಮಪ್ರಭುವಿನ ಪರಿಚಯವಿಲ್ಲದವರಿಗೆ ಮೇಲೆ ತಿಳಿಸಿದ ಇತರ ಮಹಾ ಪುರುಷರ ಮೂರ್ತಿತ್ವವೇ ಸರ್ವಶ್ರೇಷ್ಠವಾಗಿ ಕಾಣುವ ಸಂಭವ ವಿತ್ತು. ಅವರಲ್ಲಿ ಕೂಡ ಯಾರೇ ಆಗಲಿ, ಅಲ್ಲಮಪ್ರಭುವಿದ್ದುದರಿಂದ ಎರಡ ನೆಯ ಎಣಿಕೆಗೆ ಸಂದರೇ ಹೊರತು, ಸ್ವಂತವಾಗಿ ಗುಣಕರ್ಮಸಾಧನ ಬಲ ಗಳಿಂದ ಬದುಕಿನ ಮೇಲ್ಮೈವನ್ನು ಸೇರಿ ಗುರುಪದವಿಗೆ ಏರಿದ್ದವರು. ಅವರ ಲ್ಲಿದ್ದ ಗುಣಗಳನ್ನೇ ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಸಾಮಾನ್ಯರಿಗೆ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲದೆ ಇರುವಾಗ, ಅವರಿಗೆ ಬೆಲೆಕಟ್ಟಿ ಅವರಲ್ಲಿರಬಹುದಾದ ಅತಿರೇಕಗಳನ್ನೂ ಕುಂದುಗಳನ್ನೂ ಜೊಳ್ಳು ಅಪೂರ್ಣತೆ ಕಾರ್ಪಣ್ಯಗಳನ್ನೂ ಕಂಡು ತೋರಿಸುವ ಶಕ್ತಿ ಯಾರಿಗೆ ಉಂಟು? ಸಂಸಾರದ, ಧರ್ಮದ, ಸಾಧನದ, ಸಿದ್ಧಿಯ, ಮುಕ್ತಿಯ ಎಲ್ಲ ಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನೂ ಸಮಗ್ರವಾಗಿ ಅರಿತಿದ್ದ ಅಲ್ಲಮಪ್ರಭು ಇವ ರೆಲ್ಲರಲ್ಲಿಯೂ ಓಡಿಯಾಡಿ ತನ್ನ ಮಾತು ಕತೆ ನಡವಳಿಕೆಗಳಿಂದ ಎಲ್ಲದಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚಿನ ಬೆಳಕನ್ನು ಬೀರಿದುದರಿಂದ ಅವರೆಲ್ಲರ ಕಾಂತಿಗಿಂತ ಮೀರಿದ ಕಾಂತಿ- ಅನೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಅಳವಡಿಸಿಕೊಂಡ ಕಾಂತಿ ಒಂದು ಇದೆ ಎಂಬುದರ ಪರಿಚಯ ಆ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಆಯಿತು. ಆದುದರಿಂದ ಗುರುಗಳ ಗುರುವಾಗಿ, ಜ್ಞಾನಿಗಳಲ್ಲಿ ಜ್ಞಾನಿ ಯಾಗಿ, ಮುಕ್ತರಲ್ಲಿ ವಿರಕ್ತರಲ್ಲಿ ಪ್ರಥಮನಾಗಿ, ಯಾವ ಅಹಂಕಾರವನ್ನೂ ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳದೆ ಸರ್ವಸಮಭಾವದಿಂದ ಎಲ್ಲರಲ್ಲೂ ನಡೆಸುಕೊಂಡು ತನ್ನದೇ ಆದ ಪ್ರೇಮ ಪದಾರ್ಥ ಕರುಣೆಗಳಿಂದ ಜನಕ್ಕೆ ಅನುಗ್ರಹ ಮಾಡಿದ ಹಿರಿಯನು ಅಲ್ಲಮಪ್ರಭು. ಚಾಮರಸನ ಪ್ರಭುಲಿಂಗಲೀಲೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ವಿಶೇಷ ಲಕ್ಷಣದಿಂದ ಆತನ ಜೀವನಚರಿತ್ರೆ ವರ್ಣಿತವಾಗಿದೆ. ಹರಿಹರನ ಪ್ರಭು ದೇವರ ರಗಳೆಯಲ್ಲಿಯೂ, ಪ್ರಭುವಿನ ವಚನಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ಶೂನ್ಯ ಸಂಸಾದನೆಯಲ್ಲಿಯೂ, ಇತರ ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ಕಂಡು ಬರುವ ಪ್ರಭುವಿನ

ವ್ಯಕ್ತಿ ಲಕ್ಷಣ ಒಂದೊಂದು ಬಗೆಯದು ; ಚಾಮರಸನ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಎದ್ದು ಕಾಣುವ ಮೂರ್ತಿ ಬೇರೊಂದು ಬಗೆಯಲ್ಲಿ ಸುಂದರವಾದುದು, ಶುದ್ಧವಾದುದು, ಉನ್ನತವಾದುದು. ಅದರಂತೆ ತಿರುಳನ್ನೂ ಆತನ ಮೂರ್ತಿತ್ವವನ್ನೂ ಅಚ್ಚಳಿಯದಂತೆ ಕಾಣಿಸುವ ಸಂತಕಥೆಗಳು ನಮ್ಮ ನಾಡಿನಲ್ಲಿ ಹಲವಿಲ್ಲ. ಒಂದು ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ನೋಡಿದರೆ ವೀರಶೈವ ಸಂತರ ಚರಿತ್ರೆಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಭುಲಿಂಗ ಲೀಲೆ, ಆತಿ ನಿರ್ಮಲವಾದುದು, ಪ್ರಸನ್ನವಾದುದು.

ಅಲ್ಲಮಪ್ರಭು, ಚಾಮರಸನ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ, ಶಿವನೇ. ಆತನಿಗೆ ಮೀರಿದುದಿಲ್ಲ, ಸೇರದುದಿಲ್ಲ, ಅಶಕ್ಯವಾದುದಿಲ್ಲ, ಹೊರಗಾದುದಿಲ್ಲ. ಹುಟ್ಟಿದ ಕ್ಷಣದಿಂದ ಹಿಡಿದು ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ವರ್ಣಿತವಾಗಿರುವ ಕಡೆಯ ಪದ್ಯದವರೆಗೂ ಕಾಣುವ ಆತನ ಮೂರ್ತಿ ಅಲೌಕಿಕವಾದದ್ದು. ಸಾಮಾನ್ಯರಂತೆ ಆತನು ನಡೆದರೂ ನುಡಿದರೂ ಪ್ರೀತಿಸಿದರೂ ಕೆರಳಿದರೂ ಅಥವಾ ಹಾಗೆ ಕಂಡರೂ ಅದು ಲೋಕಾನುಗ್ರಹಕ್ಕಾಗಿ. ಅಷ್ಟೇ ಹೊರತು ಆತನಿಗೆ ಅದರಿಂದ ಯಾವ ಪ್ರಯೋಜನವೂ ಉದ್ದೇಶಕಾರ್ಥನೆಯೂ ಇಲ್ಲ. ಶಿವನೇ ಅವನನಿಗೆ, ನಾಮ ರೂಪ ಕ್ರೇ ಕಲಾಪ ವಿಹೀನನಾಗಿ ಬಯಲಿಗನಾಗಿ ಜ್ಯೋತಿಸ್ವರೂಪನಾದ ಅಷ್ಟೈತಮೂರ್ತಿಗೆ, ಯಾವುದು ಗುಣ? ಯಾವುದು ಕರ್ಮ? ಯಾವುದು ಯೋಗ? ಯಾವುದು ಮುಕ್ತಿ? ಅದರೂ, ಅವರ ಸತ್ಕರ್ಮ ಪರಿಪಾಕದಿಂದ, ಸುಜ್ಞಾನಿ ನಿರಹಂಕಾರರಿಗೆ ಮಗನಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿದ ಶಿವನು ಅಲ್ಲಮರೂಪದಲ್ಲಿ ಮಗುವಾಗಿ ಕಂಡರೆ, ಏನು ಎಲ್ಲರಂತೆ ಮಗುವೆ ಅವನು? ಭಕ್ತರಿಗೆ ಅವರವರ ಭಕ್ತಿಯಂತೆ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡು ವರಗಳನ್ನು ಕೊಡಬೇಕಾದರೆ ಅವರವರಿಗೆ ಬೇಕಾದಂತೆ ಸುಳಿದಾನು ಮಾತ್ರ. ಅವರಲ್ಲಿ ಬೆರೆಯಲಾರ. ಮಾಯೆ ಕಾಮ ದಿಂದ ಆತನನ್ನು ಬಯಸಿ ಬಳಲಿದಾಗ ಪ್ರಿಯವೇಷಿಯಾದರೂ ಕಾಮಿಯಾಗಿ ಒಲಿದಾನೆ? ಕತ್ತಲೆಯಂತಿರುವ ಕಾಮವೆಲ್ಲಿ? ಸೂರ್ಯನಂತಿರುವ ಆತನ ನಿಷ್ಕಾಮವೆಲ್ಲಿ? ಹಳಹಂಚೆಲ್ಲಿ, ಪರುಷಮಣಿಯೆಲ್ಲಿ?

ಲೋಕಾನುಗ್ರಹಾರ್ಥವಾಗಿ ದೇಶ ದೇಶ ಸಂಚಾರ ಮಾಡುವಾಗ ಹಿರಿಯರು, ಕಿರಿಯರು, ಸಾಧಕರು, ಏಕಾಂತ ನೇಮಿಗಳು, ಭಕ್ತರು, ನೊಂದ ವರು, ಸೊಕ್ಕಿದವರು, ಯೋಗಿಗಳು, ತ್ಯಾಗಿಗಳು, ಅನುಭವಿಗಳು, ಒರಟರು ಮಾಯೆಯ ಜಂಜಡ ಬಿಟ್ಟವರು, ಹೆಂಗಸರು, ಗಂಡಸರು, ಎಲ್ಲ ಬಗೆಯ ಜನರೂ ಸಿಕ್ಕಿದರು. ಅವರ ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಭು ತೋರಿಸಿದ ನಡವಳಿಕೆ

ಆತನಿಗೆ ದೇವತನವನ್ನು ತಂದುಕೊಡುವುದು. ಸಂಸಾರದಿಂದಲೂ, ಕಾರ್ಪಣ್ಯದಿಂದಲೂ, ಅಜ್ಞಾನದಿಂದಲೂ ಬಿಡುಗಡೆ ಹೊಂದಿದವನಾದರೂ ಆತನಿಗೆ ಅಹಂಕಾರವಿಲ್ಲ. ಇತರರು ಕೇಳಿಂಟ ಕಲ್ಪನೆ ಇಲ್ಲ. ತಾನು ವಿರಕ್ತನಾದರೂ ರಕ್ತರನ್ನು ಕುರಿತು ಮಾತನಾಡುವಾಗ ಆತನ ಮನಸ್ಸಿನದು ನಯವಾಗಿ ಗಂಭೀರವಾಗಿ ಕರುಣಾಮಯವಾದ ದಾರಿ. ಗೊಗ್ಗಯ್ಯ ಗೋರಕ್ಷಾದಿಗಳಿಗೆ ತಿಳಿವಳಿಕೆ ಕೊಡುವಾಗ ಆತನು ಕಾಣುವ ನುಡಿಯುವ ಪ್ರಕಾರ ಒಂದು ಬಗೆಯದು. ಅಜಗಣ್ಣನ ಶಿವೈಕ್ಯತೆ, ಮರುಳಶಂಕರ ದೇವರ ಸಿದ್ಧಿ ಸ್ವರೂಪವನ್ನಾಗಲಿ ಅನಿಮಿಷಯ್ಯನ ಲಿಂಗೈಕ್ಯತೆ ಅಥವಾ ಮಹಾದೇವಿಯಕ್ಕನಿಗೆ ಅನುಗ್ರಹಮಾಡುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಾಗಲಿ ತೋರುವ ದಾರಿ ಮತ್ತೊಂದು. ತನ್ನ ಅಣ್ಣನ ನಿಧನದಿಂದ ಕಂಗಾಲಾಗಿ ವಿಶ್ವಾಸ ಒಡೆದು ಮನದ ನೋವು ಹೆಚ್ಚಿಕರುಳು ಹಿಂಡುವಂಥ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಮುಕ್ತಾಯಕ್ಕನಿರುವಾಗ ಆಕೆಯೊಡನೆ ಅಲ್ಲಮನು ನಡೆದುಕೊಂಡ ರೀತಿ ಬೇರೆಂದು ಬಗೆಯದು ; ಸಿದ್ಧರಾಮ ಬಸವೇಶ್ವರರಿಗೆ ತಿಳಿವಳಿಕೆ ಹೇಳಿ ಅವರಿಗೆ ಒಲಿದ ಆತನ ಸ್ವರೂಪ ಮತ್ತೊಂದು ಬಗೆಯದು. ಅನನಿಗೂ ಜಿನ್ನ ಬಸವನಿಗೂ ನಡೆದ ಮಾತಿನ ನಿಲವು ಇನ್ನೊಂದು ವಿಶೇಷದ್ದು. ಆದರೆ ಆ ಎಲ್ಲ ಜ್ಞಾನಿಯ ಮಾರ್ಗ ; ಸುಟ್ಟಿದೋರುವ ಶಿವಮಾರ್ಗ. ಎಲ್ಲ ಸಂಬಂಧಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಆತನ ಮನಸ್ಸು ಮಾತ್ರ ಪ್ರಶಾಂತವೇ, ತಿಳಿಯೇ. ಆ ಮಹಾತ್ಮನ ನಡತೆಯ ನಯ ಒಂದು ಸಲವೂ ಕೆಡಲಿಲ್ಲ. ಆತನ ಕರುಣೆ, ಕ್ಷಮೆ, ಅತ್ಯಪೂರ್ವವಾದವು. ತಂದೆ ಮಗುವನ್ನು ಕಾಣುವಂತೆ, ಗೆಳೆಯನು ಗೆಳೆಯನಿಗೆ ಒಲಿಯುವಂತೆ ಯಾವಾಗಲೂ ಒಲಿಯುವನು. ತಾನು ಹಿಂದೆ ನಿಂತು ಅವರಿಗೇ ಹಿರಿಮೆ ಕೊಟ್ಟು ಅವರೇ ದೊಡ್ಡವರೆಂದು ಮೆರಸುವನು ; ಅವರ ಲೋಪ ದೋಷಗಳಿಗೆ ಮರುಗಿ ಕರುಣೆ ತೋರುವನು ; ಗುಣಗಳನ್ನು ಮೆಚ್ಚಿಕೊಳ್ಳುವನು ; ಯೋಗ್ಯತೆಯನ್ನು ಕೊಂಡಾಡುವನು ; ಕೈ ಹಿಡಿದು ಮೇಲೆತ್ತುವನು ; ಸಮಾಧಾನ ಹೇಳುವನು. ಅತಿ ಕಟುವಾದ ಪ್ರಸಂಗ ಬಂದಾಗಲೂ ಆತನ ನಡತೆಯಲ್ಲಿ ನಿಸ್ಕುರವಿಲ್ಲ. ಯಾವುದನ್ನು ಕಂಡರೂ ಆತನಿಗೆ ದ್ವೇಷವಿಲ್ಲ ; ಎಲ್ಲದರ ಬೆಲೆಯೂ ತಿಳಿದಿದೆ. ಬದುಕಿನಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಕ್ಕೂ ಅದರದರ ಸ್ಥಾನಉಂಟೆಂಬ ಅರಿವಿದೆ. ಅವರವರ ಸ್ಥಿತಿ, ಸಂಸ್ಕಾರ, ಶಕ್ತಿಗಳಿಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಅವರವರು ಮುಂದಕ್ಕೆ ನಡೆಯಬೇಕಾಗಿರುವ ಕಾರಣ ಯಾವುದನ್ನೂ ಒಂದೇ ಏಟಿಗೆ ವೃತ್ಯಾಸಮಾಡಿಬಿಡಬೇಕೆಂಬ ಆತುರವಿಲ್ಲ ;

ಹೆಟಿವಿಲ್ಲ. ಯಾವ ಯೋಗವಾಗಲಿ ವಾದವಾಗಲಿ ತೇಂಕಾರವಾಗಲಿ ಎದುರಿಗೆ ಆತನ ಬಹುಕಾಲ ನಡೆಯದು, ನಿಲ್ಲದು. ಅವೆಲ್ಲ ತಮ್ಮ ದುರ್ಬಲತೆ ಮುರಿದು ಆತನ ಪಾದಮೂಲದಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದು ಶರಣಾಗುತ್ತಿದ್ದುವು ; ನಿರೋಧವಾಗಿ ನಡೆದವರೂ ಕೆಲವೇ ಕ್ಷಣಗಳಲ್ಲಿ ಆತನ ಮಹೋನ್ನತಿಯನ್ನು ಕಂಡು ಆತನನ್ನು ಆರಾಧಿಸುವ ಬಗೆಗೆ ಮುಟ್ಟುತ್ತಿದ್ದರು. ಆತನ ಮನಸ್ಸು, ಮಾತು, ನಡತೆ, ವರ್ಚಸ್ಸು, ಆತ್ಮಗುಣ ಎಲ್ಲವೂ ಒಂದು ಉನ್ನತಿಯ ಎರಕದ್ದು. ಸಿದ್ಧಿಯ ಹಾದರಲ್ಲಿ, ಸರಳ ಸುಂದರವಾದ ನಿರಹಂಕಾರದ ಪ್ರಿಯವಾದ ಒಂದು ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದುದರಿಂದಲೇ ಆತನಿಗೆ ಒಗ್ಗದ ಮನೋಧರ್ಮವೇ ಉಳಿಯಲಿಲ್ಲ ವೆನ್ನಬಹುದು. ಆತನ ಸತ್ಯ ತಾನಾಗಿಯೇ ಹಬ್ಬಿ ಜನರನ್ನು ತಿಳಿವಳಿಕೆಗೆ ತರುತ್ತ ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಆದುದರಿಂದ ಸೃತಿಯೊಬ್ಬರೂ ತಮ್ಮ ಇಷ್ಟದೇವರನ್ನೇ ಆತನಲ್ಲಿ ಕಂಡರು. ತಮ್ಮ ಆದರ್ಶದಲ್ಲಿ ಯಾವ ಕನಸುಗಳನ್ನು ನೇಡುಕೊಂಡು, ಇದು ಶಿವನೆಂದು ಅಂದುಕೊಂಡಿದ್ದರೂ ಆದರ ಮೂರ್ತಿಸ್ವರೂಪ ಅಲ್ಲಮನೆಂದು ಮನಗಾಣುತ್ತಿದ್ದರಾದ ಕಾರಣ ಆತನ ಗೆಲುವು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಯಿತು. ಆತನ ಪ್ರಭಾವ ಅವರ ತಿಳಿವನ್ನು ತಿಳಿಮಾಡಿ ಉದ್ಧಾರ ಮಾಡಿತು. ಒಮ್ಮೆ ಆತನ ಪರಿಚಯವಾಯಿತೆಂದರೆ ಅವರ ಬಾಳಿನ ಹದವೇ ಬೇರೆಯಾಗುತ್ತಿತ್ತು.

ಪ್ರಭು ಆಡಿದ ಮಾತು ಕಠಿನವಲ್ಲ; ಆತನ ಉಪದೇಶದ ದಾರಿ ನೇರ ವಾದದ್ದು; ಉಪಯೋಗಿಸುವ ಸಾಮ್ಯ ಸಾಮತಿಗಳು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಅರ್ಥವಾಗು ವಂಥವು; ಮಾರ್ಗದ ಕಷ್ಟಗಳನ್ನು ಪರಿಹರಿಸುವ ಉಪಾಯವನ್ನು ತಾನೇ ತೋರಿಸಿಕೊಡುವನು. ಮೆಟ್ಟಿಲುಮೆಟ್ಟಿಲಾಗಿ ಕ್ರಮವಾಗಿ ಸಿದ್ಧಿಗೂ ಜ್ಞಾನಕ್ಕೂ ಏರಬೇಕಾದೀತೆಂಬುದನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸಿದನು. * ಎಂಥ ಭಕ್ತರ ಭಕ್ತಿ, ಯೋಗಿಗಳ ಯೋಗ, ವಿರಕ್ತರ ವಿರಕ್ತಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಒಡಕು ಹೇಗೆ ಕಂಡೀತು, ಅಹಂಕಾರ ಮಾಯೆ ಹೇಗೆ ಅವನ್ನು ಬಿಡು ಮಾಡಿ ಯಾವು ಎಂಬುದನ್ನು ತೋರಿಸಿದನು. ಬಿಡನ್ನು ತೇಲಿಸುವ ಅಂಥ ಸಮಯ ಗಳಲ್ಲಿ ಕೂಡ ಆತನು ಯಾವ ದರ್ಪವನ್ನೂ ವಿಜೃಂಭಿಸನು. ತನ್ನ

ಃ ಷಟ್ಸ್ಥಲದ ಸಾಧನೆಯ ವಿಶೇಷವೇ ಇದು. 'ನಿಂತಲ್ಲಿ ಷಟ್ಸ್ಥಲವ ಕಾಂಬ' ಶಕ್ತರು ಇರಬಲ್ಲರಾದರೂ ಸಾಮಾನ್ಯ ದಾರಿ ಇದು.

ಯಾವ ಗರುವಿಕೆಯನ್ನೂ ಅವರ ಮೇಲೆ ಹೊರಿಸನು. ಎಲ್ಲರ ಸಿದ್ಧಿಗೂ ಬಣ್ಣ, ಬೆಲೆ ಕಟ್ಟಿಬಲ್ಲ ಒರೆಗಲ್ಲು ಆತ.

ಅಲ್ಲಮನು ಸೊನ್ನಲಾಪುರದಲ್ಲಿ ಸಿದ್ಧರಾಮನನ್ನು ಕಂಡ ಒಂದು ಸಂದರ್ಭವನ್ನೂ ಅವರವರಿಗೆ ನಡೆದ ವಾಗ್ವಾದವನ್ನೂ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ ಅದರ ಶುಭಸರಿಣಾಮವನ್ನು ಸ್ಥೂಲವಾಗಿ ತೋರಿಸಲು ಮುಂದೆ ಯತ್ನಿಸಿದೆ.

ಸಿದ್ಧರಾಮನು ಕರ್ಮಯೋಗಿ, ಸಂನ್ಯಾಸಿ. ಸಂಸಾರ ಬೇಡವೆಂದು ಅದನ್ನು ತೊರೆದು ಯತಿಯಾಗಿದ್ದವನು. ಯೋಗಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಬಹುದೂರ ಹೋಗಿ ನಾಕ್ಷಾತ್ ಶಿನನ ಮುಕ್ತಾಣ್ಣ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡು ಪ್ರಖ್ಯಾತನಾಗಿದ್ದವನು. ಸಾವಿರಾರು ಜನ ಶಿಷ್ಯರಿಗೆ ಗುರುವಾಗಿ ಸುತ್ತಲ ಪ್ರಸಂಚಕ್ಕೆ ಮಾರ್ಗದರ್ಶಕನಾಗಿದ್ದವನು. ತಿಳಿವಳಿಕೆ, ಧರ್ಮ, ಶಕ್ತಿ ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಆತನನ್ನು ಮಾರಿದವರಿಲ್ಲವೆಂದು ಅಲ್ಲೆಲ್ಲ ತಿಳಿವಳಿಕೆಯಿತ್ತು. ಆತನೂ ತಿಳಿದಿದ್ದನು. ದೇವಾಲಯವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿ ಅದರ ಸುತ್ತ ತೋಟ, ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ ಕೆರೆ ನಿರ್ಮಾಣ ಮಾಡಿ ಆತನ ಲೌಕಿಕ ಕೀರ್ತಿ ಹೆಚ್ಚುವುದರಲ್ಲಿತ್ತು. ಇಂಥ ಕಾರ್ಯಗಳ ನಡುವೆ ಸಿದ್ಧರಾಮನು ಸಿಕ್ಕಿಕೊಂಡಿರುವಾಗ, ಮುಳುಗಿದಂತಿದ್ದಾಗ ಅಲ್ಲಮ ಪ್ರಭು ಸೊನ್ನಲಾಪುರಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತಾನೆ. ಶಿಷ್ಯವೃಂದದ ಉತ್ಸಾಹವನ್ನೂ, ಒಡ್ಡರು ಕಲ್ಲುಕುಟುಕರ ಸಂಭ್ರಮವನ್ನೂ, ಕೆರೆ, ದೇವಾಲಯಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸುವ ಸಿದ್ಧರಾಮನ ಸಡಗರವನ್ನೂ ನೋಡಿ ಬೆರಗಾಗುತ್ತಾನೆ.

ನೂಲ ಸಂಕಲೆಗದಿದು ಕನಕದ

ಕೋಳವನು ಕಾಲಿಗೆ ಕೀಲಿಸ

ಕಾಳುಮತಿಯವನಂತೆ ಸತಿ ಸುತ ಕೂಟ ಭಯವೆಂದು

ಬಾಳಿಕೆಯನತಿಗಳೆದು ಮರಳಿಯು

ಬೋಳುಮಂಡೆಯ ಕೀರ್ತಿಗೋಸುಗ

ಕೋಳುಹೋದನೆ ರಾಮನೆನುತಲ್ಲಮನು ಬಿಜಗಾದ

ಆತನಿಗೆ ಕರುಣೆ ಬರುತ್ತದೆ. ಹೆಂಡಿರುಮಕ್ಕಳ ಚಿಕ್ಕ ಸಂಸಾರವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಈ ದೊಡ್ಡ ಸಂಸಾರವನ್ನು ಸಿದ್ಧರಾಮನಂಥವನು 'ಖ್ಯಾತಿ ಪೂಜಾಲಾಭದಿಚ್ಛೆಯಿಂದ' ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡನಲ್ಲಾ, ಈ ಭ್ರಾಂತಿ ಇವನಿಗೆ ಹೇಗೆ ಹೋದೀತು, ಇಂಥವನೇ ಹೀಗಾದ ಮೇಲೆ ಮಾಯೆ ಮತ್ತಾರನ್ನು ಬಿಡುತ್ತದೆ, ಈತನನ್ನು ತಿರುಗಿಸಬೇಕು, ತಿದ್ದಬೇಕು -- ಎಂದು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ

ಸಂಕಲ್ಪಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವನು. ಅದುದರಿಂದಲೇ ಅಲ್ಲಿನ ಕೆಲಸದ ವಿಚಾರ ಮಾಡುತ್ತ ಮಾಡುತ್ತ ಸಿದ್ಧರಾಮನ ಸಂಬಂಧವಾಗಿ ಒಂದೆರಡು ಅಪಚಾರದಂತೆ ಕಾಣುವ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಆತನ ಶಿಷ್ಯರ ಮತ್ತು ಭಕ್ತರ ಮುಂದೆ ನುಡಿದನು. ನೆಚ್ಚಿನ ಗುರುವಿಗೆ ಯಾವನೋ ದಾರಿಹೋಕನಿಂದ ಅಮರ್ಯಾದೆ ಆಗುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ಕಂಡು ಕೆರಳಿದ ಗುಡ್ಡರು ಪ್ರತಿಭಟಿಸಿ ಆತನಿಗೆ ಎಚ್ಚರಿಕೆ ಕೊಟ್ಟರು ; ಆತನು ಕೇಳದಾದನು. ಸಿದ್ಧರಾಮನನ್ನು ಒಡ್ಡ ರಾಮನೆಂದೇ ನುಡಿಯುತ್ತಿರಲು ಇವನ ಮೇಲೆ ಕಲ್ಲುಸುಳೆ ಕರೆದರು, ಕೆಟ್ಟವಾತನಾಡಿದರು, ಬಿಗಿದು ಕಟ್ಟಿ ಹೋದರು. ಇದಾವುದರಿಂದಲೂ ಅಲ್ಲಮನಿಗೆ ತೊಂದರೆಯಾಗಲಿಲ್ಲ. ಅವರ ಕೋಪ ಕೆರಳಿದಷ್ಟೂ ಆತನು ಶಾಂತನಾದಂತೆ ಕಂಡಿತು. ಆತನ ಆತ್ಮವಿಶ್ವಾಸ ಹೆಚ್ಚುವುದು ಕಾಣಿಸಿತು. ಇದನ್ನು ಕಂಡು ಅರ್ಚಾರ್ಯಚರಿತರಾದ ಅವರು ಒಳಗೇ ಕಳವಳಗೊಂಡರು. ಅಭೂತಪೂರ್ವವಾದ ಈ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಗುರು ಸಿದ್ಧರಾಮನಿಗೆ ತಿಳಿಸಿದರು.೧

ಗುರುಗಳಿಗೆ ಹೇಳಿ ನಿಂದಕನಿಗೆ ಶಿಕ್ಷೆನುಡಿಸುವವರೆಗೂ ತಮ್ಮ ಕೋಪ ಅರುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಿರುವ ಶಿಷ್ಯರಿಂದ, ಯಾವನೋ ಒಬ್ಬ ಜಂಗಮ ತಮ್ಮನ್ನು ಹೀಯಾಳಿಸುತ್ತಿದ್ದಾನೆ ಎಂಬ ಸಂಗತಿ ಸಿದ್ಧರಾಮನಿಗೆ ತಿಳಿದು ಆತನು ಸಿಡಿಮಿಡಿಗೆೊಂಡನು. ಅಹಂಕಾರದ ದರ್ಪದಿಂದ ಅಡಬಾರದ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಆಡುತ್ತ ಗರ್ವಿಸುತ್ತ ಅಲ್ಲಮನ ಎದುರಿಗೆ ಅವನು ಬರುವ ಘಟ್ಟ, ಅವನೇ ಹಾಗೆ ನುಡಿದನೋ ಕೇವಲ ಕವಿಕಲ್ಪನೆಯೋ ಇದು ಯಾರಿಗೆ ಗೊತ್ತು? ಕವಿ ನಿರ್ಮಿತಿ ಹೀಗೆ. ಅಂದು ಅದನ್ನು ಕೇಳಿದವರಾರು? ಬರೆದಿಟ್ಟವರು ಯಾರು? ಕೃಷ್ಣ ರಾಮರ ಮಾತು ಅವರನ್ನು ನಿರ್ಮಾಣ ಮಾಡಿದ ವ್ಯಾಸ ವಾಲ್ಮೀಕಿಗಳ, ಈಜಿನ ಇತರ ಕವಿಗಳ ನಿರ್ಮಿತಿ ಎರಡನೆಯದು. ಸಿದ್ಧರಾಮನು ಬಂದ ಹುರುಪಿನಲ್ಲಿ ತನ್ನನ್ನು ಜರೆವವನು ಜಂಭಾರಿಯಾದರೇನು, ದನುಜಾರಿಯಾದರೇನು, ಮಾರಿ ಕಾಮಾಯೇ ಆದರೇನು, ಇವನಿಗೆ ತಕ್ಕ ಶಾಸ್ತಿ ಮಾಡುವೆನೆಂಬ ಸೊಕ್ಕಿದ್ದಿತು. ಇದನ್ನು ಕಂಡು ಅಲ್ಲಮನಿಗೆ ಬೇಸರ.

೧ ಜನ ಕಲ್ಲು ಕರೆದದ್ದು, ನಿರ್ದೇಶನಂತೆ ನಿಂತ ಅಲ್ಲಮನಿಗೆ ಅದು ತಾಗದೆ ಆತನು ನಗುತ್ತ ಕಲ್ಲರಾಲಿಯ ಮೇಲೆ ನಿಂತದ್ದು ಒಂದು ಪವಾಡವೆನ್ನೋಣ. ಪವಾಡವನ್ನು ಒಪ್ಪದವರು ಒಂದು ಅಲಂಕಾರದ ಅಥವಾ ಭಾವದ ಸಂಕೇತವೆನ್ನೋಣ. ಹೇಗಾದರೂ ಇರಲಿ. ಅಂಥ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಕಾಣುವ ಅಲ್ಲಮನ ನಡತೆ ಮುಖ್ಯ.

ಸಂಸಾರಿಗಳಿಗಿಂತ ಸಿದ್ಧರಾಮನ ನಡತೆ, ಯೋಗ್ಯತೆ ಕೀಳಾಯಿತಲಾ ಇಂಥ ಯತಿತ್ವವನ್ನು ಸುಡುವೆಂದೂ, ಯೋಗಿಯಾದವನಿಗೆ ಇಷ್ಟು ರೋಷ ಅವೇಶ ಏತಕ್ಕೆ ಎಂದೂ ನಗುತ್ತ ಅಲ್ಲಮನು ಕೇಳುತ್ತಾನೆ. ತಮ್ಮ ಗುರುವನ್ನು ಜರೆದದ್ದನ್ನು ಕಂಡು ಶಿಷ್ಯರು ಕಲ್ಲು ಕರೆಯಲು ಐಂದ್ರಜಾಲಿಕನಂತೆ ಅವುಗಳಿಂದ ಪಾರಾದ್ದೂ, ತನ್ನ ಯತಿತ್ವವನ್ನು ಭಂಗಿಸುತ್ತ ಎದುರಿಗೆ ಪರಿಹಾಸ್ಯ ಮಾಡುತ್ತಿರುವುದೂ ಸಿದ್ಧರಾಮನ ಕೋಪವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಿದುವು. ಉದ್ರೇಕಗೊಂಡು ತನ್ನಲ್ಲಿ ಆ ಜೊಂಬತನ ನಡೆಯದೆಂದು ಅಣಕಿಸಿ ಮಾತುಗಳನ್ನಾಡಿದನು. ಅಲ್ಲಮನು ಅದಕ್ಕೂ ತಗ್ಗಲಿಲ್ಲವೇನು, —ಯೋಗಿಗೆ ಹುಟ್ಟಿದ ಈ ಕೋಪಸಂಪ್ರದಾಯವನ್ನು ಕುರಿತು ಎತ್ತಿಯಾದಿ ಇನ್ನಷ್ಟು ಕೆದಕಿ ಮಾತನಾಡುವನು. ಸಿದ್ಧರಾಮನ ಅವೇಶ ತಲೆಗೆರಿದು. ಯೋಗಸಾಧನೆಯಿಂದ ಪಡೆದಿದ್ದ ಉರಿಗಣ್ಣನ್ನು ತೆರೆದು ‘ನಿನ್ನನ್ನು ಸುಟ್ಟೇನು ಜೋಕೆ’ ಎಂದು ಅವನು ಅಲ್ಲಮನನ್ನು ಬೆದರಿಸುವನು. ಅಲ್ಲಮನಿಗೆ ನಗು ಬಂತು. ತಡೆಯಲಾಗದೆ “...ನೊಸಲ ಕಣ್ಣಿನ ಬೇಗೆಯಲಿ ಮುನ್ನಿನಿತ ಕೊಂದೆಯೋ, ಯೋಗಿಯಹುದೈ ನೀನು ಹಿಂಸಾಧರ್ಮಕರ್ಮದಲಿ ; ರಾಗದಂದುರಿದೇಳುತಿಹ ಭವರೋಗಿ ನಿನ್ನೊಳು ಮಾತನಾಡಲಿಕಾಗದೆನುಗೆ ” ಎನ್ನುತ್ತ ಅಲ್ಲಮನು ನುಡಿಯಲು ಸಿದ್ಧರಾಮನಿಗೆ ತಾಳ್ಮೆ-ಮಿತಿ ಮೀರಿತು. ಆತನ ಕಣ್ಣು ತೆರೆದು, ಲೋಕಸುಡುವಂತೆ ಕಿಚ್ಚು ಬರುತ್ತಿರಲು ಸುತ್ತಿನ ಜನ ದಿಕ್ಕಿಟ್ಟಿತು. ಬೇಗೆಗೀಡಾದ ಜನ ಸಿದ್ಧರಾಮನನ್ನು ಅಕ್ಷೇಪಣೆ ಮಾಡಿ ಒದರಿತು. ಅಲ್ಲಮನಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಯಾವ ಕೇಡೂ ಅಗಲಿಲ್ಲ. ಜಗತ್ತಿನ ಕಷ್ಟವನ್ನು ಕಡಮೆ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಆತನು ಸಿದ್ಧರಾಮನ ಹಣೆಬೆಂಕಿಯನ್ನು ತನ್ನ ಕಾಲಿಂದ ಅಡಗಿಸಿ ಶಾಂತಗೊಳಿಸುವನು. ಶಕ್ತಿಯ ಬಲದಿಂದ ಮದಿಸುವ ಪ್ರಬಲರ ಕೋಪವು ಪ್ರಪಂಚಕ್ಕೆ ತಾಳಲಾಗದ ಕಷ್ಟ ಕೊಡುತ್ತಿರುವಾಗ ಅಲ್ಲಮನಂಥ ಕೃಪಾಶೀಲರಲ್ಲದೆ ಬೇರೆ ಯಾರು ಆ ಬೇಗೆಯನ್ನು ಶಮನಮಾಡಬೇಕು ? ಲೋಕೋದ್ಧಾರವಾಗಬಹುದಾದ ರೀತಿಯಾದರೂ ಬೇರೆ ಯಾವುದಿದೆ ? ಹಿಂದೆ ಶಿವನು ಹಾಲಾಹಲವನ್ನು ಕಡಿದು ಲೋಕಗಳನ್ನು ಕಾಪಾಡಿದ್ದು ಹೀಗೆ ತಾನೆ ?

ಪ್ರಚಂಡನಾಗಿ, ಅವಂಧ್ಯವೆಂದು ತಾನೂ ಜನವೂ ತಿಳಿದಿದ್ದ ತನ್ನ ಯೋಗಶಕ್ತಿ ಮುರಿದು ಬಿದ್ದದ್ದನ್ನು ನೋಡಿ ಸಿದ್ಧರಾಮನ ಕಣ್ಣು ತೆರೆಯಿತು. ಅಲ್ಲಮನು ನಿಜವಾಗಿ ಯಾರೋ ಮಹಾತ್ಮನಿರಬೇಕು ಎಂಬ ಅರಿವು

ಮೊಳೆತು ವಿವೇಕಕ್ಕೆ ತಿರುಗಿತು. ತ್ರಿಮೂರ್ತಿಗಳಿಗೂ ಮೀರಿದ ತನ್ನ ಆರಾಧ್ಯ ದೇವತೆ, ನಿರ್ಲೇಪನಾದ ಕಪಿಲಸಿದ್ಧ ಮಲೇಶನೇ ತನ್ನ ಪರೀಕ್ಷೆಗಾಗಿ ಹೀಗೆ ಬಂದಿರಬೇಕು, ಬೇರೆಯಲ್ಲವೆಂಬ ತಿಳಿವಳಿಕೆ ನೆಟ್ಟಿತು. ಇದು ಮೂರನೆಯ ಘಟ್ಟ. ಆಗ ಆತನಿಗೆ ಆದ ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪ ಎದೆ ಕರಗಿಸುವಂಥದು. “ಕುರಿಗಳಿ ಗಿಂತ ನಿಕೃಷ್ಟನಾದೆನಲ್ಲಾ ; ತನ್ನ ದೇವನೇ ತನಗೆ ಒಲಿದು ಬಂದಿರುವಾಗ ಮಾಯೆಯಲ್ಲಿ ಮರೆತೇನೇ” ಎಂದು ಒಳಗೆ ಮರುಗುತ್ತ ಅಲ್ಲಮನೆಡೆಗೆ ಬಂದು ಶರಣುಹೋಗುವನು. ಆಗ ವೃತ್ತಪಡುವುದು ಅಲ್ಲಮನ ನಿಜಗುಣ.

ಮನದೊಳಗೆ ನಸುನಗುತಲೀ ಮೂ
ಖನ ಗುಣಂಗಳನೇನ ಮಾಡುವೆ
ನೆನುತಲಲ್ಲಮ ಸರ್ವಜೀವದಯಾಪ್ರದಾಯಕನು
ತನುಜ ಸಾಕೇಳೇಳು ಖಾತಿಯು
ನೆನಹು ನಮ್ಮೊಳಗಿಲ್ಲವೆನುತಲಿ
ವಿನಯದಿಂದೆತ್ತಿದನು ರಾಮನ ವಿಮಲಮಸ್ತಕನ

ಸರ್ವಜೀವ ದಯಾಪ್ರದಾಯಕನು— ಎಂಬ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಮಾತು ಒಣ ಮಾತಲ್ಲ ಇಲ್ಲಿ ಸಾರ್ಥಕವಾದದು. ಪುಸ್ತಕದ ತುಂಬ ಅಲ್ಲಮನ ಈ ಬಗೆಯ ದಿವ್ಯವಾದ ನಡತೆಯ ಪ್ರಭಾವವಿದೆ. ಸಿದ್ಧರಾಮನೇನೊ ತಕ್ಕ ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡ. ಆದರೆ ಅರನ ಬುದ್ಧಿ ತಿಳಿಯಾಗಲಿಲ್ಲ. ಸಾಮಾನ್ಯರಂತೆ ಬೀದಿಜಂಗಮನ ವೇಷದಲ್ಲಿ ಬಂದರೆ ನನಗೆ ಹೇಗೆ ತಿಳಿಯಬೇಕು? ಜವಳಿಗ ನೆಂದು ಬಗೆದು ನಾವು ಬಳಲಿದೆವು ಕರುಣಿಸಿ ಕಾಪಾಡಬೇಕು ಎಂದು ಬೇಡು ತ್ತಾನೆ. ಅಲ್ಲಮನ ಉತ್ತರ ಅವನ ಯೋಗ್ಯತೆಗೆ ತಕ್ಕದಾಗಿದೆ. ಯೋಗಿಗೆ ಲಕ್ಷಣ ಸರ್ವಸಮದೃಷ್ಟಿ ; ಅದು ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಯೋಗತನ ಸಿದ್ಧಿಸದು ಎಂದು ಆತನು ಸಿದ್ಧರಾಮನಿಗೆ ತಿಳಿಯಹೇಳುವನು. ಎಲ್ಲೋ ಕೆಲವರಿಗೆ, ತನ್ನವರಿಗೆ, ಪ್ರಿಯರಿಗೆ, ಗೋಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ ಶಾಂತಿಗಳಾಗಲಿ ಎಂದು ಹಾರೈಸಿ ಉಳಿದವ ರನ್ನು ಮರೆಯುವುದು ಪಕ್ಷಪಾತ ಎಂದನು. ಸಿದ್ಧರಾಮನಿಗೆ ಈ ಮತ್ತೊಂದು ಪೆಟ್ಟುಬಿತ್ತು. ತನ್ನ ಅವಿವೇಕದ ಅರಿವಾಯ್ತು. ಈ ಅವಿವೇಕವನ್ನು ಸಮಂಜಸ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ಸಿದ್ಧರಾಮನು ‘ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಇನ್ನೂ ಉತ್ತಮ ಅಧಮ ಎಂಬ ಪಕ್ಷಪಾತ ಉಳಿದಿದೆ. ಸರ್ವರನ್ನೂ ಸಮಚಿತ್ತದಲ್ಲಿ ಕಾಣುವ ಅರಿವು ನೀನೊಲಿದಿತ್ತರೆ ಮಾತ್ರ ಬರುವುದು ಎಂದು ನಿವೇದನ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವನು.

ಈ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಪುನಃ ಅಲ್ಲಮನ ಉತ್ತರ ಅವನ ವಿಶೇಷ ಗುಣವನ್ನು ಹೊರಹೊಮ್ಮಿಸುವುದು. ಸ್ವಲ್ಪ ಸ್ವಲ್ಪವಾಗಿ ಸಾಧನಮಾಡಿದರೆ ಸಮಬುದ್ಧಿ ಕುದುರುವುದು. ಚಿತ್ತಶುದ್ಧಿಯಲ್ಲಿ ಯೋಗಮಾರ್ಗವನ್ನು ಅತಿತರೆ, ಜೊತೆಗೆ ಎಲ್ಲದರಲ್ಲಿಯೂ ವಿರಕ್ತಿಯನ್ನು ಪಡೆದರೆ ಬಳಿಕ ಸಮತೆ ಸಮಾಧಿಯಾಗುತ್ತದೆ. ಒಂದು ಬಾರಿಗೆ ಆಗುತ್ತದೆಯೇ ಎಂದು ಅಲ್ಲಮನು ಹೇಳಿದುದರಲ್ಲಿ ' ಒಂದು ಕುಪ್ಪಳಿಕೆಗೆ ಕೈಲಾಸ ಮುಟ್ಟುವೆವು ' ಎಂಬ ವಾದದ ನಿರಸನ ಕಾಣುವುದು.

ಮುಂದೆ ಇನ್ನೂ ಒಂದು ಘಟ್ಟ ಉಂಟು. ಈ ಘಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಸಿದ್ಧರಾಮನ ಶಕ್ತಿ ಸಂಪತ್ತು ಕರಗಿ, ಭ್ರಮೆ ಮುರಿದು, ಪರಿಶುದ್ಧವಾದ ಶರಣಾಗತಿ ಆತನಿಗೆ ಫಲಿಸುವುದು. ತನ್ನ ಒಲುಮೆಯ ಪರಮಸಾಧ್ಯನಾದ ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನ ಸ್ವಾಮಿಯೇ ಈ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಬಂದಿದ್ದಾನೆಂದು ಖಂಡಿತವಟ್ಟು ಹಿಗ್ಗಿ ಸಿದ್ಧರಾಮನು ಸಂಭ್ರಮದಲ್ಲಿ ' ದೇವಾ ! ನಿಮ್ಮಯ ದರ್ಶನ ಸ್ವರ್ಗನವೇ ಸರ್ವ ಸಮಾಧಿಯೆನಗೆ ' ಎಂದು ಹೇಳುವನು, ' ಮನು ಮುನಿ ತ್ರಿವರದಿರೇ ಕೇಳಿನ್ನು ' ಮನವೊಲಿದು ನಿಮ್ಮ ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನನ ನೋಡಲು ಬಿಜಯ ಮಾಡುವುದೆನಿಸಿತು ತನ್ನಯ ಮಠಕ್ಕೆ ಕರೆದನು. ಯತಿಯ ಮಮತೆ, ಮುಕು ಇನ್ನೂ ಪೂರ್ತಿ ಮುರಿದಿಲ್ಲ, ಮತಿ ಕುದುರಿಲ್ಲ ಎಂದು ಅಲ್ಲಮನಿಗೆ ತಿಳಿಯುವುದು. ಪ್ರಭು ಆಡುವ ಮುಂದಿನ ಮಾತುಗಳು ಸಾತ್ವಿಕ ಜ್ಞಾನದ ಪರಾಕಾಷ್ಠೆಯನ್ನು ಮುಟ್ಟಿ ಬೆಳಕು ಕೊಡುವಂತಹವು.

ಬಿಡು ಮರುಳೆ ಮನೆಯೇನು ಮಠವೇ
ನಡವಿಯೇನೂರೇನು ಬೇಬೇಯಂ
ದೇಡೆಗಳುಂಟೇ ಸರ್ವಗತನಾದಾ ಮಹಾತ್ಮಂಗೆ
ನುಡಿದುದೇ ಶಿವತತ್ವದಾಗಮ
ನಡೆದುದೇ ಶಿವಮಾರ್ಗ ಶರಣರ
ತೊಡಕು ತಾನೇಪರಿ ಕಣಾ ರಾಮಯ್ಯ ಕೇಳೆಂದ

ಸಿದ್ಧರಾಮನಿಗೂ ಅವನ ಮೂಲಿಕವಾಗಿ ಪ್ರಪಂಚಕ್ಕೂ ಈ ಮಾತುಗಳಿಂದ ಅಲ್ಲಮನ ಉಪದೇಶವೇನು, ಅವನ ಜೀವಗುಣ ಯಾವ ಹೆದ್ದು, ಆತನ ಸಿದ್ಧಿ ಎಷ್ಟು ಸಂಪೂರ್ಣವಾದುದು ಎಂಬುದು ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ಇದರ ಮೇಲೆ ಸಿದ್ಧರಾಮನಿಗೆ ಮಾತಿಲ್ಲ. ಆತನು ಅಲ್ಲಮನಿಗೆ ಪೂರ್ತಿಯಾಗಿ ಶರಣಾಗಿ, ಆತನ ಅನುಗ್ರಹವನ್ನು ಪಡೆಯುವನು. ಉಪದೇಶವಾಯಿತು.

ಹಲವು ಬಿನ್ನಹಕಂಜುವೆನು ಕೋ
 ಟಲೆಗೆ ನಾನಿನ್ನಾರೆ ಕರ್ಮದ
 ಕಳವಳಕೆ ಬೇಸತ್ತೆ ಖಂಡಜ್ಞಾನ ಮಾರ್ಗದಲಿ
 ಹೊಲಬುಗೆಟ್ಟೆನು ನಿನ್ನ ಪಾದದ
 ನೆಲೆಯ ಕಾಣದೆ ದೇವ ನೀನೇ
 ಸಲಹೆನುತಲಲ್ಲಮಗೆ ಮೈಯಿಕ್ಕಿದನು ರಾಮಯ್ಯ
 ಮತ್ತೆ ಕರುಣಿಸಿ ಹೆರನೊಸಲ ಹಿಡಿ
 ದತ್ತಿ ಬಾರೆಂದೆನುತ ತನ್ನಯ
 ಹತ್ತಿರಕೆ ಕರೆದಾತನನು ಕೈವಿಡಿದು ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿ
 ಹೆತ್ತ ತಂದೆಯದಾವ ಪರಿಯಲಿ
 ಪುತ್ರನನು ಬೋಳೈಸುವಂತಿರೆ
 ನಿತ್ಯನಲ್ಲಮು ಸಿದ್ಧ ರಾಮನನೊಲಿದು ಮನ್ನಿಸಿದ

ಕಾಳಿಕೆ ಹಿಂಗಿದ ಹೊನ್ನಂತೆ ಸಿದ್ಧರಾಮ ಶಿವಯೋಗಿಯು ಅಂತರ್ಮಾರ್ಗದ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಏಕಾಂತದಲ್ಲಿ ಗುರುವಿನಿಂದ ಪಡೆದು ಕೊಂಡನು. ಮೊದಲೇ ತಿಳಿದವನಾದ್ದರಿಂದ ಆತನಿಗೆ ವಿವರವಾದ, ವಿಸ್ತಾರವಾದ ಉಪದೇಶ ಬೇಕಾಗ ಲಿಲ್ಲ. 'ಕಾಗುದುರೆಗಾದರೆ ಶಿಕ್ಷೆಗಳಾಗಬೇಕು ; ಗರುವ ಜಾತ್ಯಶ್ವಕ್ಕೆ ಒಂದೇ ರಾಯರಾಹುತನ ರಾಘವಾಘ ಸಾಕು ; ಶಬ್ದಾಗಮಗಳ ಶಿಕ್ಷೆ ನಿನ್ನಿಗಿನ್ನೇತಕ್ಕೆ' ಎಂದು ಅಲ್ಲಮಪ್ರಭು ಸಿದ್ಧರಾಮನನ್ನು ತಿರುಗಿಸಿದನು. ಇದು ಅಲ್ಲಮನ ಮಾರ್ಗ. ಸಿದ್ಧರಾಮಪ್ರಸಂಗ ಅಲ್ಲಮನ ಗುಣವನ್ನೂ ಸಾತ್ವಿಕವನ್ನೂ ಬೋಧನ ಮಾರ್ಗವನ್ನೂ ಉತ್ತಮ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ತೋರಿಸಿಕೊಡುವ ಒಂದು ಪ್ರಸಂಗ.

ಹೀಗೆ ಅಡಿ ಕೆಲರಿಗೆ ಕರುಣದಲಿ ಮೂ
 ತಾಡಿ ಕೆಲರಿಗೆ ನುಡಿಸಿ ಕೆಲರಿಗೆ
 ನೋಡಿ ಕೆಲರಿಗೆ ಜರೆದು ಕೆಲರಿಗೆ ಜಡಿದು ಕೆಲಬರಿಗೆ
 ಹಾಡಿ ಕೆಲರಿಗೆ ಹರಸಿ ಕೆಲರಿಗೆ
 ಕೂಡಬಲ್ಲನು ನಿತ್ಯಸುಖವನು
 ರೂಢಿಯೊಳು ಘನಮಹಿಮನಮ್ಮಯ ಗುರು ಮಹೇಶ್ವರನು

ಅಲ್ಲಮನಂಥವರ ಮೂರ್ತಿಪರಿಚಯವನ್ನು ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಮಾಡಿ ಕೊಟ್ಟಿದೆ. ಇಂಥ ಮಹನೀಯರು ಹುಟ್ಟಿ ಆ ರೀತಿ ಬಾಳಿದ್ದರಿಂದಲೇ ನಮ್ಮ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗೆ ದೊಡ್ಡತನ ಬಂದಿರುವುದು. ಮುಂದೂ ಹೀಗೆಯೇ ಇಂಥ ಬದುಕು ಸಿದ್ಧಿಗಳಿಂದಲೇ ಈ ನಾಡು ಉಳಿಯುವುದು.

ಶ್ರೀಚಿನ್ನಕೇಶವನ ಅಂತಃಪುರಗೀತೆ

ಶ್ರೀ. ಡಿ. ವಿ. ಗುಂಡಪ್ಪನವರ ಜನಸೇವೆ ಸಾಹಿತ್ಯಸೇವೆ ಎರಡೂ ಬಹು ಮುಖವಾದವು. ಜನಜೀವನಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಬರಸಿ ಬರೆದು ಮಾತನಾಡಿ ಸ್ನೇಹಗಳನ್ನು ಬೆಳಸಿ ಅವರು ನಾನಾ ಉಪಕಾರ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಸಭೆಗಳಲ್ಲಿ ವಾದಿಸಿ, ಸಲಹೆಕೊಟ್ಟು, ಸಂಸ್ಥೆಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿ ನಡಸಿ ಅನೇಕ ಬಗೆಯ ಕ್ರಿಯಾತಂತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ನೆರವಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಹಾಗೆಯೇ ತಮ್ಮ ಪದ್ಯ, ಗೀತ, ನಾಟಕ, ಪ್ರಬಂಧ, ದೇಶಭಕ್ತರ ಜೀವನಚರಿತ್ರೆ, ವೃತ್ತಪತ್ರಿಕೆ, ರಾಜಧರ್ಮಾದಿ ವಿಚಾರವಿಮರ್ಶೆಗಳ ಮೂಲಕವೂ ತಿಳಿವಳಿಕೆಯನ್ನು ದಾನಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ನಮ್ಮ ನಾಡಿನ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ, ಯಾವ ರಾಜಕೀಯ ಮತಪಕ್ಷಗಳಿಗೂ ಸೇರದ ಖಾಸಗಿ ವ್ಯಕ್ತಿಯೊಬ್ಬರು ಜನಜೀವನದ ಸಂಪನ್ನತೆಗಾಗಿ ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿ ಏನೇನು ಮಾಡಬಹುದೋ ಅದನ್ನು ಮಾಡಿ ಒಂದು ಬದುಕಿಗೆ ಸಾಕಾಗುವಷ್ಟು ದುಡಿದಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಹಿರಿಯರು ಈಚೆಗೆ ಬರೆದಿರುವ ಒಂದು ಕೃತಿಯನ್ನು ಕುರಿತು ಎರಡು ಮಾತು.

ಅಂತಃಪುರಗಳು ಇಂದು ಮಾಯವಾಗುತ್ತಿವೆ. ಅವುಗಳನ್ನು ನಡೆಸುವುದು, ಅವನ್ನು ಕುರಿತು ನುಡಿಯುವುದು ಸವಿಯಾಗದೇನೋ. ಲೋಕಧರ್ಮಕ್ಕೆ ವಿರೋಧವೂ ಹೌದು. ಆದರೆ ಇದು ಹಿಂದಿನ ಕಾಲದ ಸಂಗತಿ ; ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ಬೇಲೂರು ಶ್ರೀಚಿನ್ನಕೇಶವ ದೇವರ ಅಂತಃಪುರದ ವಿಚಾರ. ಭಕ್ತಿ ಸಂಪ್ರದಾಯದಲ್ಲಿ ದೇವರೊಬ್ಬನೇ ಗಂಡಂತೆ ; ಉಳಿದ ಜೀವರೆಲ್ಲ ಅವನ ಪ್ರೀತಿಯ ಹೆಣ್ಣುಗಳು. ಆದ್ದರಿಂದ ಆತನ ಅಂತಃಪುರದ ಮೃದು ಊಳಿಗವನ್ನು ನಾವು ಕೀರ್ತಿಸಬಹುದು. ಹಾಗೂ, — ಕವಿಕಲ್ಪನೆಗೆ ಯಾರಡ್ಡಿ ಏನಿದೆ ?

ಸಾಹಿತ್ಯ ಬರಿಯ ವಿನೋದ, ವಿಲಾಸ ಮಾತ್ರ ಅಲ್ಲ. ಉತ್ತಮ ಜೀವನಕ್ಕೆ ಸಾಧನ, ಒಂದು ಉಪಯುಕ್ತ ; ಉತ್ತೇಜಕ, ಉತ್ಪಾದಕ, ಶಕ್ತಿ ; ಒಳ ಬದುಕಿನ ಮಹಾನಾಣಿ ; ಅದರ ಪ್ರವಾದಿ ಎಂಬ ಮಾತು ಗುಂಡಪ್ಪನವರಿಗೆ

ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರಿಯ. ಅದು ಚಿಗುರು, ಹೊವೇಅಲ್ಲ. ಹಣ್ಣು ಬಿತ್ತೂ ಹೌದು; ಸವಿ ಮಾತ್ರವೇ ಅಲ್ಲ, ಷಡ್ರಸ; ನವರಸಗಳ ರಂಗ. ಅದೊಂದು ಶಕ್ತಿ. ಇಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ; ಒಂದು ಸೌಭಾಗ್ಯದ ಸಿದ್ಧಿ. ಜೀವನ ಪರಿಸಾಕಕ್ಕೂ ಬಹುಮುಖ ಸಿದ್ಧಿಗೂ ಅಗತ್ಯವಾದ್ದು. ಉತ್ತಮ ಸಂಸ್ಕಾರದ ಪ್ರತಿಫಲನ ಅದು — ಎಂಬುದು ಅವರ ನಂಬಿಕೆ. ಅಲ್ಪರಂಜನೆಯಿಂದ ಅವರಿಗೆ ತೃಪ್ತಿಯಿಲ್ಲ. ಯಾವ ಯೋಚನೆ, ಮಾತು, ನಡತೆ, ಕ್ರಿಯೆ, ಜೀವನದ ಸಂತೋಷವನ್ನು ಮೆರಸುವುವೋ ಹೃದಾಭಾವ ಚಿದಾಭಾವ, ಅನಂದ ಭಾವಗಳನ್ನು ಬರಿಸಿ, ಸರಸ ಜೀವನಕ್ಕೆ ಪೋಷಣೆಕೊಡುವುವೋ ಆ ಎಲ್ಲದರ ನಿರ್ಮಾಣ, ಪ್ರಚಾರ, ಭೋಗ, ವಿಮರ್ಶೆಗಳ ಕಡೆಗೂ, ಶುಚಿ ರುಚಿಯ ಕಡೆಗೂ, ಅವರ ಒಲವು ಹೆಚ್ಚು. ಅವರ ಕವಿತೆಯಲ್ಲಿ ಎಂದೇ ಆಗಲಿ ಶ್ರದ್ಧೆ, ಅರ್ಥಪುಷ್ಟಿ, ಬುದ್ಧಿಯ ವಿಲಾಸ ಪ್ರಧಾನ. ಅವರ ಕೃತಿಬಂಧ ಬಿಗಿ; ಬಳಸುವ ಮಾತು ಆರಿಸಿದ್ದು. ಬೇಕೆನ್ನಿ ಸಿದಾಗ ತಿಳಿಯಾಗಿ ಸುಲಭವಾಗಿ ಬರೆಯಬಲ್ಲರಾದರೂ ಪ್ರಾಥಿ. ಬಿಚಿ ತತೆ, ಬಂಧ ಗೌರವಗಳಿಗೇ ಅವರಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಬಲ್ಯ. ಪದ್ಯಗಳು ಬಹುಮಟ್ಟಿಗೆ ಸಂಸ್ಕೃತವೃತ್ತ, ಕನ್ನಡ ಕಂದಗಳು. ಅಲ್ಲಿ ಸಮಸ್ತಪದಗಳ ತಾಂಡವ ವಿಶೇಷ; ನಡುಗನ್ನಡ ಹಳಗನ್ನಡಗಳ ರೀತಿಗೆ ಪಕ್ಷಪಾತ. ಈ ಪದ್ಯರೂಪಗಳನ್ನು ಬಳಸುತ್ತಿರುವುದು ಬಹುಮಟ್ಟಿಗೆ ಇಂದು ಇವರೊಬ್ಬರೇ ಎನ್ನಬಹುದು.

ವಾಗ್ವೈಖರಿ, ಶಬ್ದಸೌಷ್ಟವಗಳಿಗೆ ಮೆಚ್ಚಿ ಶಬ್ದವಿಲಾಸ ಚಮತ್ಕಾರಗಳನ್ನು ಮೆರಸುವವರ ಸಂತತಿ ಅಳಿಯುತ್ತಿದೆಯೆಂದು ಅವರಿಗೆ ಕೊರಗು. ಅವರ ಕೃತಿಗಳೆಲ್ಲಂತೂ ವೈದರ್ಭಗಿಂತ ಪಾಂಚಾಲಿ, ಗೌಡೀರೀತಿಗಳ ಮನಸ್ಸು ಹಲವಾರು ಕಡೆ ಕಾಣಿಸಿತು. ಸಾಗುವಾನಿ ಬೇಕಾದರೆ ಅದು ಬಲಿತು ಗಡು ಸಾದಷ್ಟೂ ಪ್ರಯೋಜನಕರವಲ್ಲವೆ? ತೆಂಗಿನ ಗೊಂಚಲು ಬೇಕೆನ್ನಿ ಸಿದರೆ ಆಕಾಶಕ್ಕೆ ತಾನೇ ನಿಲುಕಬೇಕು! ಕುಸುಮ, ಕಿಸಲಯಗಳಿಗೆ ಆಸೆ ಪಡುವವರು ಈ ಮರಗಳನ್ನು ಬಯಸಬಾರದು. ಲತೆಯ ಹಬ್ಬಿಗೆ ದ್ರಾಕ್ಷೆ ಗೊಂಚಲಿನ ಮಧುರ ಮೃದುಲತೆ ರಸಪ್ರಾಚುರ್ಯಗಳನ್ನು ಬಗೆದರೆ ಈಡೇರದು.

ಈ ವರೆಗೆ ಸೌಂದರ್ಯಶಾಸ್ತ್ರಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಅನೇಕ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಒಂದು ಗದ್ಯಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಅವರು ವಿವರಿಸಿದ್ದಾರೆ. 'ನಿವೇದನ'ವೆಂಬ ಕವಿತಾ ಮಂಜರಿಯಲ್ಲಿ ಬೇಲೂರಿನ ಶಿಲಾಬಾಲಿಕೆಯರನ್ನು ಕುರಿತೇ ಹಲವು ಸೀಸ ಪದ್ಯಗಳೂ ಗೀತೆಗಳೂ ಅಚ್ಚಾಗಿವೆ. ಅಲ್ಲಿ ಸೌಂದರ್ಯದ ಸಮಸ್ಯೆಯೂ,

ಜೀವ ದೇವರ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ ಅದರ ಸ್ಥಾನನಿರ್ದೇಶವೂ ಅನುವಾದವೂ ಆಗಿವೆ. ಕಲೆಯೂ ಚಿಲುಪ್ಪೂ ಜನದ ಮನಸ್ಸನ್ನು ದೈವದಿಂದಲೂ ಧರ್ಮದಿಂದಲೂ ಏಕೆ ತನ್ನ ಕಡೆಗೆ ಸೆಳೆಯುತ್ತವೆ? ಸೆರೆ ಹಿಡಿಯುತ್ತವೆ? ಉದ್ದೇಗ ಉಂಟು ಮಾಡುತ್ತವೆ? ಸೌಂದರ್ಯಮುದ್ರಿಕೆಯರಾದ ಶಿಲಾಬಾಲೆಯರ ಸ್ಥಾನವೇನು ದೇವಮಂದಿರದಲ್ಲಿ, ಧರ್ಮಜೀವನದಲ್ಲಿ ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆ ಹುಟ್ಟಿ, ನೀವೇಕೆ ಹೊರಗೆ? ಇಲ್ಲ, ಹೀಗೆ? ದೇವರಿಗೆ ನೀವು ಬೇಡವೆ? ನಿಮ್ಮ ಲಾಸಲಾವಣ್ಯಗಳು ಅವನಿಗೆ ಪ್ರಿಯವಲ್ಲವೆ? ನೀವೂ ಕಲೆಯೂ ಬೇಡವಾದವನು ರಸಿಕ ಹೇಗಾದಾನು? ಅಥವಾ ತಾನು ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡರೆ ನಿಮ್ಮ ಲಾಸಲಾವಣ್ಯ ಧರೆಯಿಂದ ಮಾಯನಾದಾವೆಂದು ನಿಮ್ಮ ಮೇಲಿನ ಕರ:ಣೆಯಿಂದ ತಾನು ಅಡಗಿದ್ದಾನೋ? ನಿಮಗೆ ನಮಗೆ ಕಾಣಿಸದೆ ತಾನು ನೋಡಿ ಆನಂದಿಸುತ್ತಿದ್ದಾನೋ? ಎನ್ನಿಸುವುದು

ಬಿದಿಯ ಕರಚಾತುರಿಯೊಳನಿತಿ ನಿತು ಸುಳಿದು ಸರಿವ
ಮನುಜ ಮಾನಸದೊಳತಿ ಚಿತ್ತದಂ ಚಲಿಸಿ ಮೆರೆವ
ಭುವನ ಜೀವನ ಸಸ್ಯ ಕಮ್ಮತಬಿಂದುಗಳನೆರೆವ

ಪರತತ್ವ 'ಮಾಧುರಿಯನಿನ್ನಿಸು'ತೋರುವ ಕಲಾಮೂರ್ತಿಗಳ ಅಂತರಂಗವನ್ನು ರಸಿಕರು ಬಲ್ಲರು. ಆನಂದ, ಪ್ರೇಮ, ಜೀವನಾಧಾರತೆ ಇವಲ್ಲವೆ ದೇವರ ಲಕ್ಷಣಗಳು? ಇವುಗಳಿಗೆ ಕಾರಣವಾದ ಈ ಕಲಾಕೃತಿಗಳಿಂದ ಸೊಗಸು ಹಾಯುವುದು. ಬಾಳ ದಾರಿ ಸುಗಮವಾಗುವುದು. ಅದೇ ದೇವರಿಗೆ ನಿಮ್ಮಂಥ ಚೆಲ್ವು ಕೃತಿಗಳು ಸಲ್ಲಿಸುವ ಸೇವೆ, ಬಾಳಲ್ಲಿ ನಿಮ್ಮ ಕಾರ್ಯ ಎನ್ನುವರು. ವಿಶ್ವತಂತ್ರ ರಹಸ್ಯಬೋಧನದ ಉತ್ಸಾಹವಿದು. ವಿಶ್ವಶಿಲ್ಪಿಯ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಉಚಿತವೇ ಸರಿ. ಇದರಿಂದ ಲೋಕಹರುಷ ಬೆಳೆಯಲಿ. ಜನದಲ್ಲಿ ಸೌಹಾರ್ದ, ಆದ್ರ್ರತೆ ಹರಡಲಿ ಎನ್ನುವರು. ಕುದಿವ ಲೋಕಕ್ಕೆ ನೀವು ಮುದದ ತಣಿವನ್ನು ಬೀರಿ, ಜನದ ಮತಿವಿಕಾರ ಅಳಿಯಲಿ, ಸರಸತೆ ಲೋಕಕ್ಕೆ ಊಡಿ ಬರಲಿ ಎಂಬುದು ಆಶಯ.

ಆ ಮಾತು ನುಡಿದು ಇಂದಿಗೆ ೨೦-೨೫ ವರ್ಷ ಕಳೆದಿವೆ. ಆದರೂ ಅದೇ ನಿಷಯ ಅವರ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಈಗ ಇನ್ನೂ ಆಳವಾಗಿ ಇನ್ನೂ ಹದವಾಗಿ ನೆನೆದಿದೆ. ಅಲ್ಲಿನ ಶಿಲಾಕಲ್ಪದ ಅನುಭವ ಈ ಗೀತೆಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ಭಾವಮಯವಾಗಿ ಗಾನಮಯವಾಗಿ ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ಆಗಿದೆ.

ದೇವರು ಅನಂದಮಯ. ಆತನ ಸೌಂದರ್ಯ ತರಂಗತರಂಗವಾಗಿ ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿಯೂ ಚಿಮ್ಮಿದೆ. ಚೆಲ್ಲಿದೆ. ಲೋಕದಲ್ಲಿ, ಭಾವದಲ್ಲಿ, ಜೀವದಲ್ಲಿ, ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ, ನಯಸಾಧನೆಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣುವದೆಲ್ಲ ಆ ಅನಂದಭಾಸವೇ. ಅದೇ ಸೌಂದರ್ಯ. ಈ ಸೌಂದರ್ಯದ ಕಡಲನ್ನು ಜಕ್ಕುಣಾಚಾರ್ಯನೂ ಅವನ ಗೆಳೆಯರೂ ಕಡೆದು ಈ ಅಮೃತಬಿಂದುಗಳನ್ನು ದೊರಕಿಸಿಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಚೆನ್ನ ಕೇಶವನ ಅಂತಃಪುರದ ಈ ಚೆಲುವೆಯರು ಚಂದ್ರ, ಲಕ್ಷ್ಮಿ, ವಾರುಣಿ, ಅಮೃತ, ಕಲ್ಪವಲ್ಲರಿಗಳಿಗೆ ಸಾಟಿ. ಅವುಗಳಂತೆಯೇ ಮೋಹಕರು; ಸೌಭಾಗ್ಯ ಸಾಧಕರು. ಅವರ ಮೇಳಗೀತ, ನಾಟ್ಯ, ವಿನೋದ; ಅವರ ಜಲ್ಪ, ಮಂದ ಹಾಸ; ಅವರ ಶೃಂಗಾರ, ಬಿನ್ನಾಣ, ಬಹುರೂಪಿಯಾದ ಅನುರಾಗ-ದ್ಯೋತಕಗಳು; ಬ್ರಹ್ಮಸಂಜ್ಞಾಪಕಗಳು. ಮುಗ್ಧತೆ ಸರಳತೆಯಿಂದಾಗಲಿ ಕುಟಿಲತೆಯಿಂದಾಗಲಿ ಅವರು ಬೇಡುತ್ತಿರುವುದು ಅವನ ಕೃಪಾಪ್ರಸಾದವನ್ನೇ. ಅವರ ಬದುಕು ಅವನ ಸಂತೋಷದಲ್ಲಿ. ಅವನ ವಿರಹ ಅಸಹನೀಯ—ತಮ್ಮ ನಿಲವು, ಭಂಗಿ, ಭಣಿತಿ, ಕಲಾವಿಲಾಸ ಎಲ್ಲ ಆತನಿಗೆ ಅರ್ಪಿತ.

ಈ ಶೃಂಗಾರ ಭಾವಗಳಲ್ಲಿ ದೈವಕ್ಕೂ ಮಾನುಷಕ್ಕೂ ಇರುವ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಸೌಂದರ್ಯತತ್ವದ ಮೂಲಕ ಮುನ್ನುಡಿಯಾಗಿ ೨೫ ಪದ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಕವಿ ತಿಳಿಸುತ್ತಾರೆ. ಸೌಂದರ್ಯವಿಜಯವೆಂಬ ೫ ಪದ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಉಪಸಂಹಾರ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ೫೩ ಮುದ್ದು ಹೆಸರುಗಳನ್ನಿಟ್ಟು ಈ ಶಿಲ್ಪಚತುರೆಯನ್ನು ಕರೆದು ವರ್ಣಿಸಿ ಅವರೊಬ್ಬೊಬ್ಬರಿಗೂ ಒಂದೊಂದು ಹಾಡು ಹಾಡಿ ದೇವನಿಗೆ ಅವರ ನಿವೇದನೆಯನ್ನು ಅರುಹುತ್ತಾರೆ. ದೇವನ ಪ್ರಸಾದ ದೊರೆಯುವುದೆಂದು ಅವರಿಗೆ ಭರವಸೆ ಕೊಡುತ್ತಾರೆ. ವಿವಿಧ ವೃತ್ತಗಳಲ್ಲಿ, ರಾಗತಾಳಗಳಲ್ಲಿ ಈ ನಡೆ ನುಡಿ ಗಾನ ವರ್ಣನೆ ನಡೆಯುವುವು. ೪ ಅಕ್ಷರಗಳ ದೇವರಮ್ಯ ವೃತ್ತದಿಂದ ಹಿಡಿದು ೨೨ ಅಕ್ಷರಗಳ ದೊಡ್ಡ ವೃತ್ತಗಳಿವೆ. ಸಾಂಗತ್ಯವಿದೆ. ಅಪರೂಪವಾದ ಅನೇಕ ವೃತ್ತಗಳ ಬರವಣಿಗೆಯನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಒಂದೇ ಕಡೆ ಕಾಣಬಹುದು. ಕರ್ಣಾಟಕ ಸಂಗೀತ ಸಂಪ್ರದಾಯದಲ್ಲಿ ಉತ್ತಮರಾದವರ ಹಾಡುಗಾರಿಕೆಯನ್ನು ಈ ೫೦ ವರ್ಷಗಳ ಕಾಲ ಕೇಳಿ ಅನುಭವಿಸಿರುವ ಅವರು ತಮಗೆ ಒಪ್ಪಿ ರುಚಿಸಿದ ಧಾಟಿ ತಾಳಗಳಲ್ಲಿ ಹಾಡಿಕೊಂಡು ನಮಗೆ ಆ ಜಾಡು ತೋರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಉಭಯಕಾರರಲ್ಲದ್ದರಿಂದ ಬಹುಶಃ, ಸ್ವರ ತಾಳಗಳ ಪ್ರಸ್ತಾರ ಹಾಕಿ ತಿಳಿಸಿಲ್ಲ. ನಡುವೆ ಒಂದು ಕಡೆ ಭಸ್ಮಮೋಹಿನಿ

ಯರ ಪ್ರಸಂಗ ಬಂದು ಮೋಹಿನಿ ಭಸ್ಮಾಸುರರ ಭೀಷಣ-ಸುಂದರ ನಾಟ್ಯ-ಗೀತವನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಇದೆಲ್ಲ ಕೃತಿಯ ಹೊರಮೈಚಿಲುವನ್ನು ವರ್ಣಿಸಿದಂತಾಯಿತೇ ಹೊರತು ಅವುಗಳ ಗುಣ ಸ್ವರೂಪವನ್ನೂ ಸ್ವಾರಸ್ಯವನ್ನೂ ತಿಳಿಸಿದಂತಾಗಲಿಲ್ಲ. ಮೊದಲ ನಾಂದಿಯಲ್ಲಿ ದೇವಾಲಯದ ಸ್ಥಾಪನೆಯ ಚರಿತ್ರೆ, ಅದನ್ನು ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೧೧೭ ರಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಿಸಿದ ವಿಷ್ಣುವರ್ಧನನ ಉನ್ನತಿಯನ್ನೂ ಆತನು ಮೆರೆದ ಸಮನ್ವಯಧರ್ಮವನ್ನೂ ಶಾಸನಗಳಿಂದಲೂ ಪ್ರಾಚೀನ ಶ್ಲೋಕಗಳಿಂದಲೂ ತೋರಿಸಿ, ಪ್ರತ್ಯಂಗಕ್ಕೂ ಚಿತ್ರಶೋಭೆ ಬರುವಂತೆ ಪುಟ ಪುಟದ ಅಲಂಕಾರ ಮೆರಸಿದ್ದಾರೆ. ಆ ರಾಜನ ಭಕ್ತಿಯೂ ರಸಿಕತೆಯೂ ಕಲಾಭಿನಿವೇಶವೂ ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಈ ದೇವಾಲಯವೆಲ್ಲಿ? ಆತನ ಮತ್ತು ಶಾಂತಲೆಯ ಸಂಸಾರ ದಲ್ಲಿ ಸರಸಸೌಭಾಗ್ಯ ಬೆಳೆಯದಿದ್ದರೆ ಈ ಚಿಲುವಿನ ಬೆಳೆಗೆ ಅವಕಾಶವೆಲ್ಲಿ? ಅವರ ಆಶ್ರಯದಲ್ಲಿ ಈ ಅಮರ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದ ಜಕ್ಕಣನ ಶಿಲಾ ಕಲ್ಪವು ಅನಂತ ಸಂತೋಷದಾಯಿ.

ಕೇಳಿ, ನೋಡಿ, ಅನುಭವಿಸಿ. ಏನು ಕೋಲಾಹಲ ! ಕೇಶವರಂಜನಾತುರ ವಾದ ಈ ಚಿಲುವಿನ ಸಂಭ್ರಮ ! ಒಳಗಿದ್ದು ಕೇಶವನು ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ಈ ಸರಸಸಂರಂಭ ಸಂತತವಾಗಿ ನಡೆದಿದೆ. ತನ್ನ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕಂಡಂತೆ, ಉಳಿಯಲ್ಲಿ ರೂಪುಗೊಂಡಂತೆ ಕಾಣಿಸಿದ ತಿಲ್ಪಿಗೂ, ಮಾಡಿಸಿದ ಅರಸನಿಗೂ, ಅವರು ಕಂಡಂತೆ ನಮಗೂ, ನಾಳೆಯವರಿಗೂ ಕುಂದದ ಅನಂದ ವಾಗಿ ಚಿರನವ್ಯವಾಗಿ, ಅಮರ ಸಂಕೇತವಾಗಿ ಈ ಕಲಾಮಂಡಲ, ಈ ದಿವ್ಯಾನುಭವ ನಿಂತಿದೆ. ಅಲ್ಲಿ ಅಡಗಿರುವುದು ದೇವೋಪಾಸನ ದೀಕ್ಷೆಯನ್ನಿ, ಲಾವಣ್ಯಾರ್ಥ ವಿಕಾಸವನ್ನಿ ; ಸಂತುಷ್ಟಜೀವೋತ್ಸವವನ್ನಿ ; ಧರಾಸ್ವರ್ಗೈಕ ಸಂಸಿದ್ಧಿಯನ್ನಿ. ಇದು ಕಲೆಯ ಪರಿಷತ್ತು. ಚಿಲುವಿನ ಔತಣ.

ಸೌಂದರ್ಯದ ಅರ್ಥವ್ಯಾಪ್ತಿ ದೊಡ್ಡದು. ಅದರ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಶ್ರೀಯುತರು ಇಲ್ಲಿ ಚೆನ್ನಾಗಿ ತಿಳಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಆದರೆ ಅದರ ಎಲ್ಲ ಮುಖಗಳನ್ನೂ ತೋರಿಸುವುದು ಯಾವೊಬ್ಬ ಕವಿಗೂ ಯಾವ ಒಂದು ಕಾಲಕ್ಕೂ ಶಕ್ಯವಲ್ಲ. ಕಲೆ ಹುಟ್ಟಿದಲ್ಲೆಲ್ಲ ಅದು ಕಾಣುವುದು. ಇಲ್ಲಿ ಆಸ್ತಿಕರಾದ ಒಬ್ಬ ಕವಿಗೆ ಶೃಂಗಾರ ಸನ್ನಿವೇಶಗಳ ಮಧುರಭಾವದಲ್ಲಿ ಇನಿಯನಾದ ಭಗವಂತನಿಗೆ ಅರ್ಪಿತವಾದಂತೆ ರೂಪುಗೊಂಡಿರುವ ಪ್ರಸಂಗದ ವರ್ಣನೆ ಮಾತ್ರ ಇದೆ.

ಸೌಂದರ್ಯತತ್ತ್ವಕ್ಕೂ ಅದರ ಒಪ್ಪಿಕೆಗೂ ದೈವದ ಅಸ್ತಿತ್ವದ ಮೂಲಸ್ಥಾಪನೆ ಬೇಕೆ? ಅಸ್ತಿತ್ವದರ್ಶನ ಒಂದರ ಆಧಾರವಿಲ್ಲದೆ ಅದಕ್ಕೆ ನೆಲಸು ಸಾರ್ಥಕತೆ ಇಲ್ಲವೆ? ಆಗವೆ? ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳು ಇಲ್ಲಿ ಸಲ್ಲವು. ನಂಬಿರುವ ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ಮನಸ್ಸು ಅದರ ನಿವೇದನೆಯ ಗಾಢವನ್ನೂ ಗಾಢವನ್ನೂ ಇಲ್ಲಿ ವಿವರಿಸಿರುವ, ಲೋಕ, ದೇವ — ಈ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಕಲಾದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಕಾಣಿಸುತ್ತದೆ.

ಕಾವ್ಯಾಲಯದ ಗೆಳೆಯರಾದ ಶ್ರೀ ಚಿದಂಬರಂ ಅವರು ಈ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಅತ್ಯಂತ ಸುಂದರವಾಗಿ ಪ್ರಕಟಿಸಿ, ಪ್ರಕಟನ ಕಲೆಗೆ ಒಂದು ಅಲಂಕಾರ ನೀಡುವವನ್ನು ದೊರಕಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅಷ್ಟು ಲಕ್ಷಣವಾಗಿದೆ; ಪುಸ್ತಕದ ಅಚ್ಚು ಕಟ್ಟು.

ಶ್ರೀನಿವಾಸರ ಕವಿತೆ

ಉತ್ತಮವಾದ ಸಣ್ಣ ಕತೆಗಳನ್ನು ಮೊದಲು ಬರೆದು ಹೆಸರಾದುದು ಶ್ರೀನಿವಾಸರಿಗೆ ಒಂದು ಬಗೆಯಲ್ಲಿ ಅನ್ಯಾಯವಾಯಿತು : ಅವರ ಇತರ ಕೃತಿಗಳ ಕಡೆಗೆ ಜನರ ಕಣ್ಣು ಅಷ್ಟಾಗಿ ತಿರುಗಲಿಲ್ಲ. ತಿರುಗಿದಾಗ, ಒಂದು ಬಗೆಯ ಚೆಲುವಿಗೆ ಮನಸೋತು, ಇನ್ನೊಂದಕ್ಕೆ ಸುಲಭವಾಗಿ ಒಲಿಯದೆ ಗೌರವ ಕೊಡದಂತೆ ಮಾಡಿತು. ಅದು ಅವರ ಇತರ ಕೃತಿಗಳ ದೋಷವಲ್ಲ. ಅವರವೇ ಸಣ್ಣ ಕತೆಗಳ ಉತ್ಕೃಷ್ಟತೆಯ ಫಲ. ಸತ್ಕರ್ಮದಿಂದ ಕೂಡ ದುಷ್ಟಲ ಬರಬಲ್ಲದೆಂಬಂತೆ ಇದೆ, ಈ ಪರಿಪಾಕ. ಕತೆ ಕವಿತೆಗಳ ಜೊತೆಗೆ ಅವರು ನಾಟಕಗಳನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ, ವಿಮರ್ಶೆಯನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ. ಶ್ರೀನಿವಾಸರ ಕವಿತೆಯನ್ನು ಕುರಿತು ಇಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕು ಮಾತು ಹೇಳುತ್ತೇನೆ. ಸದ್ಯಕ್ಕೆ ಕವಿತೆಯೆಂದರೆ, ಪದ್ಯರಚನೆ ಹಾಡು ಎರಡನ್ನೂ ಒಳಗೊಳ್ಳಲಿದೆ ಈ ಕೆಲವು ನಿಮಿಷಗಳ ಪ್ರಸಂಗ. [ಇದು ಮುಗಿದ ಮೇಲೆ ನನ್ನ ಕಿರಿಯ ಗೆಳೆಯರಾದ ಗಣಪತಿಯವರು ಶ್ರೀನಿವಾಸರ ಒಂದೆರಡು ಪದ್ಯಗಳನ್ನೂ ಒಂದೆರಡು ಹಾಡುಗಳನ್ನೂ ಹಾಡಿ ತೋರುತ್ತಾರೆ. ಗೀತಗಳ ಓಟವನ್ನು ಅಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದು.]

ಶ್ರೀನಿವಾಸರ ಮನಸ್ಸು ಬಹುಮುಖವಾಗಿ ಜೀವನದ ಅನುಭವವನ್ನೂ ಸಂಸ್ಕಾರವನ್ನೂ ಪಡೆದದ್ದು. ಬಡತನದ ಕಷ್ಟ, ಸಿರಿತನ, ಪದವಿ, ಅಧಿಕಾರಗಳ ಸುಖ, ದರ್ಪ ಎರಡನ್ನೂ ಶ್ರೀನಿವಾಸರು ಕಂಡವರು. ಬಗೆಬಗೆಯ ಅಂತಸ್ತಿನ ಜನರ ಸುಖದುಃಖಗಳನ್ನು ಅವರೊಡನೆ ಬೆರೆತು ಅರಿತಿರುವವರು. ಹಳ್ಳಿಗರು, ಪಟ್ಟಣಿಗರು, ಸರಕಾರಿ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು, ವರ್ತಕರು, ಮೃದುವೃತ್ತಿಗಳವರು, ನ್ಯಾಯಶಾಲೆಗಳಿಗೆ ಬರುವವರು — ಎಲ್ಲರೂ ಅವರಿಗೆ ಪರಿಚಿತರು. ಲೆಕ್ಕ, ಕಾಗದ, ವ್ಯಾಪಾರ, ಸಂಚಾರ, ಭಾಷಣ, ಕಾವ್ಯರಚನೆ, ಸಂಘಸಂಸ್ಥೆಗಳ ವಿಚಾರ, ಬೀದಿಯ ಜನರ ವಿನೋದ, ವರಸ — ಎಲ್ಲದರ ದರ್ಶನವೂ ಅವರ ಬಾಳಹದವನ್ನು ರೂಪಿಸಿದೆ. ಆ ಎಲ್ಲದರ ನಡುವೆಯೂ ಇಣಕಿ ತೋರುವುದು ಮಾನವಜೀವನದ ಯಾವುದೋ ಮುಖ, ಸಂದೇಶ; ಅದರ ಹಿಂದಿರುವ ದೇವರ ಸಂಕೇತ ಎನ್ನುವರು. ಮಾನವನ ಬಾಳು ಸೋಕಿದ ಎಲ್ಲ ತಾವಿನಲಿ

ನೋವು ನಗೆ ಈ ಪರಿ ಕಾದಿದೆ ರಸಸೃಷ್ಟಿಗೆ ಎನ್ನುವರು ಅವರು. ಅವರ ಬಾಳಲ್ಲಿ ಮುಕ್ತಿಗಿಂತ ಭಕ್ತಿಭಾವಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಧಾನ್ಯ. ಜನರನ್ನೂ ವಿಷಯಗಳನ್ನೂ ಜೀವನದ ಒಳ, ಹೊರ, ಸುತ್ತಲ ಹಲವಾರು ಮುಖಗಳನ್ನೂ ಕುರಿತು ಬೇರೆ ಬೇರೆಯಾಗಿಯೂ ಒಟ್ಟಿಗೂ ಯೋಚನೆ ಮಾಡಿರುವ ಅವರಿಗೆ ಬಾಳಿನ ತುಂಬು ಕಾಣಿಸುವ ಹಾಗೆ ಇತರ ಹಲವು ಮೇಧಾವಿಗಳಿಗೆ ತಿಳಿಯದೆನ್ನಬೇಕು. ತಿಳಿದ ಹಲವರು ಸಾಹಿತ್ಯಪ್ರಪಂಚಕ್ಕೆ ಸುಳಿದಿಲ್ಲ. ಸುಳಿದವರೆಲ್ಲ ತಮ್ಮ ಜೀವನಾನುಭವದ ವಿಸ್ತಾರ, ವಿವಿಧತೆ ತೋರುವಂತೆ ಬರೆದಿಲ್ಲ. ಒಬ್ಬಿಬ್ಬರನ್ನು ಬಿಟ್ಟು. ಇವರ ಕವಿತೆಯಲ್ಲಿ ಆ ವಿಸ್ತಾರ, ಆ ವಿವಿಧತೆ ಇದೆ. ಒಂದು ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ಹೇಳಬಹುದಾದ ಅಂಶವೆಂದರೆ ಅದು ಒಂದು ಅಖಂಡ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವ: ಉಳಿದ ಯಾರ ಬರವಣಿಗೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಸಮಗ್ರವಾದ ಸುಸಂಗತವಾದ ಒಂದು ಬದುಕಿನ ಎಲ್ಲ ಮುಖಗಳೂ, ನೋಟ ನುಡಿಗಳೂ ಇವರಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕುವಂತೆ ಸಿಕ್ಕುವು; ಇವರಲ್ಲಿಂತೆ ಸಾಕಲ್ಯದಿಂದ ಬದುಕಿನ ಹದ, ನಯ ಪ್ರತಿಫಲಿಸಿಲ್ಲ. ಇವರಿಗೆ ನೋವು, ಕಷ್ಟ, ಪಾಪ, ಕ್ರೌರ್ಯ, ಅನ್ಯಾಯ, ಅಸಮತೆಗಳ ಅನುಭವವಿಲ್ಲವೆನ್ನುವವರೂ ಅವರನ್ನು ಮೃದು, ಮಡಿ ಎನ್ನುವವರೂ ಇವರ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಸರಿಯಾಗಿ ಓದಿಲ್ಲವೆನಿಸುತ್ತದೆ. ಇಷ್ಟು ನಿಜ : ಇವರು ಅಂಥವನ್ನೂ ವಿಗಡವಾಗಿ, ಕಿರಿಚಿ ಹೇಳುವುದಿಲ್ಲ; ಹಲ್ಲುಮಸೆದು, ಕರ್ಕಶವಾಗಿ ನುಡಿದು, ಆವೇಶಗೊಂಡು ಅಬ್ಬರಿಸುತ್ತ, ಅಕ್ಷರ ಮತ್ತು ಪದ ಡಂಬರಗಳನ್ನು ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ತುಂಬುವುದಿಲ್ಲ. ಇಲ್ಲಿ ಮಾತು, ನಡತೆ, ಮೃದು; ವೇಷ ಸೌಮ್ಯ. ಶ್ರೀನಿವಾಸರ ಮಾರ್ಗ ತಾಳ್ಮೆಯ ಮಾರ್ಗ. ದೃಷ್ಟಿ, ನಾಲ್ಕು ಕಡೆಯೂ ನೋಡಿ ಅರಿತು ಸತ್ಯವನ್ನು ಕಾಣಿಸುವ ದೃಷ್ಟಿ. ಹೀಗಾಗಿ, ಅವರ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ, ವಿಜೃಂಭಣ, ವಾಗ್ಗೋರಣೆ, ಸಮಸ್ತಪದಗಳ ಅಟೋಪ ಕಾಣಬಹುದಾದ ಕರ್ಕಶ ಸನ್ನಿವೇಶಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಅವರ ನುಡಿ ಹಿಡಿತದಲ್ಲಿಯೇ ನಯದಲ್ಲಿಯೇ ನುಡಿಯುವುದು. ಅವರ ಬರವಣಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಶಕ್ತಿಯಿಲ್ಲವೆಂದು ದೂರು ಹೊರುವ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಅದು ನಯ ವಾಗುವುದು. ಬೆಡಗಿನ ಪದಗುಂಫನ, ಮೆಳೆಗಟ್ಟಿದ ಪದಸಂಘಟನೆ ಪ್ರಾಥಿಗಳನ್ನು ಅವರಲ್ಲಿ ಕಾಣಲಾಗದು. ಹಾಗೆಯೇ ಬಿಗಿಪೆಂದು ಹೆಸರಿಟ್ಟು ಆ ಬಿಗುವಿಗೆ ಅರ್ಥವನ್ನೂ ರಸವನ್ನೂ ನಯವನ್ನೂ ಬಲಿಕೊಡುವ ಅಭ್ಯಾಸವೂ ಒಲವೂ ಅವರಿಗಿಲ್ಲ. ಯಾರ ಬರವಣಿಗೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಎಲ್ಲವೂ ಚೆನ್ನಾಗಿರುವುದು ಶಕ್ಯವಿಲ್ಲ. ಆತ್ಮತ್ವಮ ಕವಿಗಳ ಬರವಣಿಗೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಅಸಮತೆಯಿರುತ್ತದೆ.

ಇದನ್ನು ಬಲ್ಲವರು ಯಾರೇ ಆಗಲಿ ಶ್ರೀನಿವಾಸರ ಉತ್ತಮ ಕವಿತೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ವಿಶೇಷ ಒನಸನ್ನೂ ನುಣುಪನ್ನೂ ಅರ್ಥಸುಭಗತೆಯನ್ನೂ ಕಾಣ ಬಲ್ಲರು.

ಅದರ ಒಂದೆರಡು ಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನು ವಿವರಿಸುತ್ತೇನೆ.

ಅವರ ಅನುಭವಪ್ರಪಂಚದ ವ್ಯಾಪ್ತಿ ಬಹು ದೊಡ್ಡದು. ಅತ್ಯಲ್ಪ ಸಂಗತಿಗಳಿಂದ ಹಿಡಿದು — ಒಂದು ಎಲೆ, ಒಂದು ಹುಳು, ಹಕ್ಕಿ, ಮೇಕೆ, ಕೋಣ, ನೀರ ಮೇಲಿನ ಹಾವಸೆ, ಹಳ್ಳಿಯ ಮುದುಕಿ, ಗೌಡ, ಮೂಕ, ಹೆಳವ ರಿಂದ ಹಿಡಿದು — ಒಂದು ದೇಶ, ಜನ, ರಾಜನೀತಿ, ವೇದಾಂತ, ಕಲೆ, ವಿಧಿ, ಇಹಪರ, ದೇಶದೇಶಾಂತರ, ಕಾಲಕಾಲಾಂತರ, ಹಿರಿಯರ ಕವಿಗಳ ವಿಜ್ಞಾನಿ ಗಳ ವಿಮರ್ಶೆ, ಜೀವವ್ಯಾಪಾರದ ತೊಡಕು ತೊಳಲುಗಳ ವರೆಗೂ ಅದು ಹರಡಿ ಹಬ್ಬಿದೆ. ಅವರ ಪ್ರೀತಿಯ ಕಣ್ಣಿಗೆ ದೊಡ್ಡದು ಚಿಕ್ಕದು ಎಂಬ ಭಿನ್ನತೆ ಯಿಲ್ಲ. ಎಲ್ಲದರ ಒಳಗೂ ಒಂದೇ ಜೀವದ ಪ್ರವಾಹವನ್ನೂ ಸ್ಫುರಣೆಯನ್ನೂ ಅವರ ಮನಸ್ಸು ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಭಗವಂತನ ಶಕ್ತಿಯ ಅಥವಾ ಕಳೆಯ ಒಂದಂಶವನ್ನೂ ವಿಲಾಸವನ್ನೂ ಪ್ರತಿಯೊಂದರಲ್ಲಿಯೂ ಕಾಣುವರು. ಇಲ್ಲಿ ಕೂಡ ಅವರ ಮೇಲೆ ದೂರು ಹೊತ್ತಿದೆ — ದೇವರು, ಭಗವಂತ, ಈ ಶಕ್ತಿಯ ಅಂಶ, ಅವರ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಅತಿಯಾಗಿದೆಯೆಂದು. ಏಕೆರಬಾರದು? — ವಿಶ್ವಾಸದಲ್ಲಿ ಬೇರಿಟ್ಟು ಅದು ಅವರ ಬಾಳನ್ನು ಪರಿಮಳಿಸುತ್ತಿದ್ದರೆ? ಕಾವ್ಯಭಾವವನ್ನೂ ಆಳಗೊಳಿಸಿದರೆ? ದೂರಿನ ಸತ್ಯಾಸತ್ಯತೆ ಹೇಗೇ ಇರಲಿ, ಅವರ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿಪದ್ಯಗಳು ಹಲವು; 'ಬಿನ್ನಹ'ದ [ಮತ್ತು 'ಮನವಿ'ಯ] ತುಂಬ ಬಹುಮಟ್ಟಿಗೆ ಅವೇ. ಇತರ ಅನೇಕ ಪದ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಅವರ ದೃಷ್ಟಿಯ ಹಿಂದೆ ದೇವರ ವಿಲಾಸವೂ ಪ್ರಭಾವವೂ ಕೈಗುಣವೂ ಕಾಣುತ್ತವೆ. ಆ ಎಲ್ಲ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿಯೂ ಸುಮಾರು ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕವಾಗಿ ಬಂದ ದೈವ ತತ್ವದ ಪ್ರತಿಸಾದನೆಯೂ ವರ್ಣನೆಯೂ ಇರುತ್ತವೆ. ಈಗಿನ ಕಾಲದವರ ಯೋಚನೆಯ ಸಾರ ಅಂಶವೆಲ್ಲ ಅವರ ಕಲ್ಪನೆಯ ಹಿಂದೆ ಇರುತ್ತದೆಯಾದರೂ ಅವರು ಬಳಸುವ ಮಾತು, ಹೋಗುವ ದಾರಿ, ಬೆಳಸುವ ಕಲ್ಪನೆ ಸಾಂಪ್ರ ದಾಯಿಕವಾಗಿ ಮಾತ್ರವೇ ಕಂಡು, ಕೆಲವರಿಗೆ ಸಮದ ನಡೆಯಂತೆ ಕಾಣಿಸ ಬಲ್ಲದು. ಆದರೆ ಅಂಥ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಉತ್ತಮಾದ ಭಾವವನ್ನೂ ಅರ್ಥದ ಒಯ್ಯಲನ್ನೂ ನೋಡಿದರೂ ಅಲ್ಲಿ ಆಳ, ಶ್ರದ್ಧೆ, ಪ್ರಾಮಾಣಿಕತೆ ಇವೆ.

ಹೊಸಕಾಲದ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿನ ಹಲವಂಶಗಳನ್ನು ಅರಗಿಸಿಕೊಂಡಿರುತ್ತದೆ. ಹೊಸದಾಗಿ ಸ್ವಂತ ಬಾಳಲ್ಲಿ ತಾವು ಅರಿತಂತೆ ಕಾಣಿಸಲು ಹಾತೊರೆಯುತ್ತಿರುವ ಒಂದು ಜೀವಭಾವ ಕಾಣುತ್ತದೆ. 'ಬರುತಲಿಹನು' 'ಸದ್ಯ' 'ವ್ಯಾಕುಲ' 'ವೈಶಾಖದಲ್ಲಿ' ಮುಂತಾದವುಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ನವಕಾಲದ ಬಣ್ಣ, ಕಳೆ ಇವೆ.

ಒಡನೆಯೇ ಇನ್ನೊಂದಂಶವನ್ನು ಹೇಳಬೇಕು. ಯಾವಾಗ ದೈವತತ್ವವನ್ನೂ ಈ ಬಗೆಯ ಅಸ್ತಿತ್ವತೆಯನ್ನೂ ಒಪ್ಪಿದವೋ ಆಗ ಅದಕ್ಕೆ ಎಲ್ಲ ಅರ್ಪಿತ, ಎಲ್ಲವೂ ಅದರ ಅಜ್ಞೆಗೆ ಹೆಜ್ಜೆಯಿಟ್ಟೇತು ಮಾತ್ರ, ಅದರ ಪ್ರಭಾವ ಧರ್ಮ ಪ್ರಭಾವ, ಎಂದಾಗುತ್ತದೆ. ಜಗತ್ತಿನ ಸ್ಥಿತಿಗತಿಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಟೀಕೆಯೂ ನಮ್ಮ ಕಲ್ಪನಾವಿಲಾಸಗಳ ಬಣ್ಣ ರೀತಿಗಳೂ ಮಾರ್ಪಡುತ್ತವೆ. ದೇವರ ವ್ಯಾಪಾರ ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿಯೂ ಕಾಣುವುದೆಂದಾಗ ಕೆಟ್ಟದಕ್ಕಿಂತ ಒಳ್ಳೆಯದರ ಕಡೆಗೇ ಚೆಲುವುಗಳ ಕಡೆಗೇ ಹೆಚ್ಚು ಬೆರಳು ತೋರಿಸುತ್ತ ಮನಸ್ಸು ಸಮಾಧಾನ ನುಡಿಯುತ್ತ ಹೋಗುವುದು. ಅನುಕೂಲಕಲ್ಪನೆಗೂ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಕ್ಕೇ ಮನಸ್ಸು ಎಳೆಯುವುದು. ಹಳಸಿದುದು ಕೊಳೆತುದು ಇವುಗಳ ಕಡೆ ಮನಸ್ಸು ಹೋಗದು. ಅವರಿಗೆ ಕಾಣುವುದು ದೇವರ ಪ್ರೇಮ, ಜಗತ್ತಿನ ಚೆಲುವು — ಸೌಭಾಗ್ಯ. ಬಂದ ಎಲ್ಲ ತೊಂದರೆಯೂ ಕಷ್ಟವೂ ಅವನಿಗೆ ಅರ್ಪಿತ, ಅವನು ನೋಡಿ ಕೊಳ್ಳುವನು ಎಂಬ ನಂಬಿಕೆ ಅವರ ಎಲ್ಲ ತಾಪವನ್ನು ಹರಿಸುವುದು. ಎದೆ ತಲೆಗಳ ಮೇಲಿನ ಭಾರವನ್ನು ಇಳಿಸುವುದು. ಒಂದು ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಅವರು ನುಡಿಯುವ ಮಾತು ತೆಂಗಾಳಿಯಂತೆ ಮೃದು, ಅಪ್ಯಾಯಕರ, ಸುಗಂಧಪೂರಿತ ; ಜೀವನವನ್ನು ಹರಸಿ, ಕ್ಷಣಿಕದಲ್ಲಿ ಪರಸತ್ತವು ತಳಿರುವಂತೆ ಮಾಡುವಂಥಾಷ್ಟು. ಮರಣ ಮರಣವಲ್ಲ, ಅದರಲ್ಲಿ ಜೀವನದ ಮೊಳಕೆಯಿದೆ, ಸುಖದಲ್ಲಿಯೂ ಪರಮಾತ್ಮನುಂಟು ಎಂಬ ಮಾತು ನಾನು ತಿಳಿದಂತೆ ಇನ್ನಾರ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಹೊಸಕನ್ನಡದ ಮೊದಲ ಕವಿಗಳಲ್ಲಿ ಬಂದಿರಲಿಲ್ಲ. ಅವರ 'ಬಿನ್ನಹ'ದ ಕೋಗಿಲೆಯ ದನಿಯಲ್ಲಿ ಭರವಸೆಯ ಒತ್ತಡವಿದೆ. ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿಯೂ ಚೆಲುವು ದೊರೆಯಾಳುತ್ತಿದೆ — ಎಂಬ ಸಂತೋಷವನ್ನು ಅವರು ಬೀರುತ್ತಾರೆ.

ದಿನದಿನದ ಸಾಮಾಜಿಕ ಜೀವನದ ಕಷ್ಟ ಕಾರ್ಪಣ್ಯಗಳ ಕಡೆ ಅವರ ಕವಿ ಮನಸ್ಸು ಉಗ್ರವಾಗಿ ವ್ಯಗ್ರವಾಗಿ ತಿರುಗಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ನೋವಿನ ಅನುಭವ, ಬದುಕಿನ ವಿಕಾರ, ಭೀಕರತೆ, ಅಭಾಸಗಳು ಅವರ ಕಾವ್ಯಕ್ಕೆ ಬರಲಿಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳಿಕೂಡದು ಎಂದೆನ್ನಲಿವೆ? ಅವರು ಕಾಣಿಸುವ ಸುಂದರ ದರ್ಶನದ ಜೊತೆಗೆ

ಸಮಾಜದ ಹಲವು ವಿಷಮಚಿತ್ರಗಳನ್ನೂ ತೋರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಮದಲಿಂಗನ ಒಡೆದ ಸರಸ, ಒಲವು; ದುಷ್ಟರು ಬಲಾತ್ಕಾರದಿಂದ ಕೆಡಿಸಲು ಮೈಲಿಗೆಯೂ ಎಂಜಲೂ ಆದ ಚಿಕ್ಕಮಲ್ಲಮ್ಮನ ಒಡಲ ಸೌಭಾಗ್ಯ; ಹೆಂಗಸಿನ ಗುಣಕ್ಕೇ ಶಕ್ತಿಗೇ ಹೀನತೆಕಾಣಿಸುವಂತೆ, ಅಕ್ಷೇಪಣೆ ಮಾಡುವಂತೆ ಆದ ಬುದ್ಧನ ತ್ಯಾಗ, ಅದರಿಂದ ಉಂಟಾದ ಯಶೋಧರೆಯ ನೋವು; ಚಂದ್ರನಿಗೆ ಆಸಪಟ್ಟ ಪಾರಿಜಾತದ ಬೇನೆ; ತಿರಸ್ಕೃತರ ದೀನತೆ, ಹಾಳೂರಿನ ಭಂಗ; ಗಂಡುಹೆಣ್ಣುಗಳ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ ನಡೆವ ರಾಕ್ಷಸತೆ, ಹೊಲೆಯರ ಉತ್ತಮರ ನಡುವೆ ಬಲಿದಿರುವ ಅನ್ಯಾಯ, ದೇವಾಲಯ, ಮಠ, ಹರಿಕಥೆ ಇಂತಹ ಅವಕಾಶಗಳಲ್ಲಿ ಜನದ ಅಸಭ್ಯತೆ, ಶಕ್ತಿಯಿರುವವರ ಅಮಾನುಷ ವರ್ತನೆ — ಹೀಗೆ ಎಷ್ಟೋ ವಿರಸಗಳ ಎಣಿಕೆ ಅವರ ಬರವಣಿಗೆಯ ತುಂಬ ಇದೆ. ಅವುಗಳ ಹಿಂದಿರುವ ನೋಟ ಬದುಕನ್ನು ಬೆಸೆಯುವ ಸಮಗ್ರ ನೋಟ; ಕರಗುವ ನೋಟ, ತಿದ್ದುವ ಒಲಿಸಿ ಸರಿಪಡಿಸುವ ನೋಟ.

ಪ್ರಕೃತಿಯ ಸೌಂದರ್ಯ ಸೌಭಾಗ್ಯಗಳ ವರ್ಣನೆ ಅವರ ಕವಿತೆಯಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿಯೂ ಸಿಕ್ಕುವುದು. ಮನುಷ್ಯನು ಪ್ರಕೃತಿಯ ಒಂದಂಗ; ಅವನು ಅದನ್ನು ಹಳಿದು ಮೆಟ್ಟಿ ಅದಕ್ಕೆ ವಿರೋಧವಾದಂತೆ ಬಾಳುವುದಕ್ಕಿಂತ ಅದರಲ್ಲಿ ಸೇರಿಕೊಂಡು ಅದರ ಅವರಣದ ಪರಮಸಾರವೆಂಬಂತಹ ಬದುಕು ಬಾಳಬಾರದೆಂಬುದು ಅವರ ಯೋಚನೆ. ಸರಸಿಯ ನೀರ ಹೂಗಳ ಚೆಲುವೂ, ಚಿಗರಿಗಣ್ಣುಗಳ ಚೆಲುವೂ, ಎಂಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕೃತಿಯ ಚೆಲುವೂ, ಆ ನಡುವೆ ನಿಂತ ಹೆಣ್ಣು ಚೆಲುವೂ ಒಂದೇ ಚೆಲುವಿನ ರೂಪಗಳು. ಚಿಗುರು, ಹೂ, ಎರಳೆ, ಹೆಣ್ಣು ಇವರು ಬೇರೆಮಾಡಿ ತೋರಿಸಬೇಕಾದ ಸತ್ವಗಳಲ್ಲ. ಮನಸ್ಸು, ನಡತೆ, ಭಾವ, ಮಾತು ಇವುಗಳ ಚೆಲುವೂ ಈ ಸೃಷ್ಟಿಯ ಚೆಲುವಿಗೆ ಸೇರಿಕೊಂಡರೆ ಬಾಳ ಚೆಲುವೂ ಫಲಿಸಿತು, ಸಮರಸ ಉಂಟಾದೀತು, ಆ ಮೂಲಕ ದೇವರ ಒಲವೇ ಅರಳಿ ಅಳಿತು ಎಂಬುದು ಅವರ ಭಾವ.

ಸಾಹಿತ್ಯ ಜೀವನದ ವಿಮರ್ಶೆಯನ್ನುವುದುಂಟು. ಅದನ್ನು ನುಡಿದ ಆರ್ನಾಲ್ಡ್ ಉತ್ತಮ ವಿಮರ್ಶಕನೂ ಕವಿಯೂ ಆಗಿದ್ದ. ಕಾವ್ಯಸತ್ಯ, ಕಾವ್ಯ ಸೌಂದರ್ಯಗಳಿಗೆ ಹೊಂದುವ ತತ್ವಗಳಿಗೆ ಒಳಪಟ್ಟರೆ ಮಾತ್ರ ಅಂತಹ ವಿಮರ್ಶೆ ಕವಿತೆಯಾಗುತ್ತದೆ ಎಂದೂ ಆ ಒಡನೆಯೇ ಅತನು ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ. ಹಾಗೆ ಹೊಂದುವಂತಹವು ಶ್ರೀನಿವಾಸರ ಅನೇಕ ಕವಿತೆಗಳು. ನೇರವಾಗಿ

ಬೋಧಿಸುವ, ತತ್ವವನ್ನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಟ್ಟು ಸ್ಥಾಪಿಸಲು ಬರೆದಿರುವ ಕವಿತೆಗಳೂ ಇವೆ. ಆದರೂ ಕವಿತಾವಿಲಾಸಕ್ಕೆ ಮೇಲ್ಮೈ ಆಗಿ ವಿಮರ್ಶೆಯೂ ಧರ್ಮದರ್ಶನವೂ ಒಳಗಿಂದ ಅಡಗಿ ನುಡಿಯುವ ಕವಿತೆಗಳೂ ಹಲವಾರು ಇವೆ. ಅವನ್ನು ಓದುವುದು ಅವಕ್ಕಾಗಿಯೇ; ಅಲ್ಲಿರುವ ತತ್ವಕ್ಕೆ, ಗದ್ಯಾರ್ಥಕ್ಕೆ ಅಲ್ಲ. ಜೀವನ ವಿಮರ್ಶೆಮಾಡಬೇಕೆಂದು ತೋರಿದ ಒಂದು ಕಾಲದಲ್ಲಿ 'ಮಲಾರ'ದ ೧೪ ಸಾಲಿನ ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಬರೆದು ಆ ಬಗೆಯ ಪ್ರಪಂಚವನ್ನೂ ತೆರೆದರು. 'ಮಲಾರ'ದ ಹತ್ತಿಂಟು ಪದ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಕಾವ್ಯಗುಣ ಜೀವನ ವಿಮರ್ಶೆ ಎರಡೂ ಸಮನಾಗಿ ಸೇರುವುದನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು.

ಕವಿತೆಯಲ್ಲಿ ವೃದುವಾದ ನಗೆಯನ್ನು ತಂದು ಸೇರಿಸುವುದು ಕಷ್ಟ. ಆ ಕಷ್ಟವನ್ನು ಅವರು ಕಾಣರೆಂಬಂತೆ ನಗೆಯ ವಿಲಾಸವನ್ನು ನೀಲಗಾರ ಮಾಡ, ಆಕಾಶಗಂಗೆಯಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಒಂದು ಘಟನೆ ಮುಂತಾದೆಡೆಗಳಲ್ಲಿ ನೀಳ್ಗವಿತೆಗಳಲ್ಲಿ ಬಹು ಜಿನ್ನಾಗಿ ತುಂಬಿದ್ದಾರೆ. ಅರೆತೆರೆದ ಅವರ ತುಟಿ, ಮುಗುಳುನಗೆ ನಕ್ಕು ಹೃದಯವನ್ನು ಅರಳಿಸಿ ಮನಸ್ಸನ್ನು ನಿರಾಳವಾಗಿ ಮಾಡುವುದು. ಸಣ್ಣ ಮಕ್ಕಳನ್ನೂ ಹೆಣ್ಣು ಜೀವನವನ್ನೂ ಕುರಿತು ಅವರ ಆದರ ಬಹಳ. ಮಕ್ಕಳಿಗೆ, ಅದಕ್ಕಿಂತ ಅತಿಶಯವಾಗಿ ತಾಯಿಹೆಣ್ಣಿಗೆ ಸಲ್ಲಿಸುವ ಕಾಣಿಕೆ ಅತಿಶಯವಾದದ್ದು. ಮನುಷ್ಯನ ನಯ ನಾಗರಿಕತೆಯೆಲ್ಲ ಗಂಡು ಹೆಣ್ಣಿನ ಪರವಾಗಿ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳುವ ನಡತೆಯ ಸಂಸ್ಕಾರದಲ್ಲಿದೆ ಎಂಬಂತೆ ಇರುತ್ತದೆ ಹೆಣ್ಣನ್ನು ಕುರಿತು ಅವರು ಬರೆಯುವ ಬರಹ. ಅವರ ನಿಷ್ಪಕ್ಷಪಾತ ಹಲವು ವೇಳೆ ವಿಚಿತ್ರವಾಗುವುದು. ಕಿರಿಯರ, ವಿಮರ್ಶಕರ ಆಕ್ಷೇಪಣೆಯನ್ನು ಕುರಿತು ಉತ್ತರ ಕೊಡುವಾಗಲೂ ಒಬ್ಬ ಬೆಲೆಹೆಣ್ಣು ಹರಿಕಥೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದುದನ್ನು ಕುರಿತು ಕಠಿನ ನುಡಿವಾಗಲೂ ಅದರ ಪರವಾಗಿಯೂ ನುಡಿಯಬಲ್ಲ ಮನಸ್ಸು ಅವರಿಗೆ ಇದೆ. ಒಂದೇ ರೀತಿ ನೋಡಿದರೆ ಅನ್ಯಾಯವಾದೀತೆಂದು ನಿರೋಧ ತೋರಿಸಿದ ವಸ್ತುವಿನ ಪರವಾಗಿ ಕೂಡ ಏನು ನುಡಿಯಬಹುದೋ ಅದನ್ನು ಉದಾರವಾಗಿ ನುಡಿಯುತ್ತಾರೆ. ಇದು ಅವರ ಮನಸ್ಸಿನ ವಿಶದತೆ ವಿಶಾಲತೆಗಳಿಗೆ ಸಾಕ್ಷಿ.

ಕತೆಹೇಳುವ ಸಂದರ್ಭಬಂದಾಗಲೆಲ್ಲ ಆ ಕವಿತೆಯ ಬಣ್ಣ ಬೆಳಗುವುದು. ಅವರ ಕಥನಕಾವ್ಯಗಳು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಜಿನ್ನಾಗಿರುವುವು. ಒಂದು ವಿಶೇಷ ಜೀವಕಳೆ ಮೊದಲಿನಿಂದಲೂ ವಿಷಯವನ್ನು ಸುತ್ತಿಕೊಳ್ಳುವುದು.

ಕಥೆಯ ಪರಿಣಾಮಕ್ಕೆ ಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ನಡಸುವುದು. ಮೊದಲ ಕವಿತೆಗಳಲ್ಲಿ 'ಮದಲಿಂಗನ ಕಣಿವೆ' ಈಚಿನವುಗಳಲ್ಲಿ 'ರಾಮನವಮಿ', 'ಗೌಡರ ಮಲ್ಲಿ', 'ನವರಾತ್ರಿಯ ಕಥೆ', 'ಸೋಜಿಗದ ಹೊಳಲು', 'ಜೀನಿ ಡ ಆರ್ಕ್', 'ಪ್ರಮದ್ವರೆ' ಮತ್ತು ನಾಮದ ಮಹಿಮೆಯ ಕೆಲವು ಭಾಗಗಳು — ಮುಂತಾದೆಡೆ ಬರುವ ಕವಿತೆಯ ಸೊಗಸೂ ಕಲ್ಪನೆಯೂ ಅಸಾಧಾರಣವಾದವು. ಚಾಸರನ 'ಕ್ಯಾಂಟರ್‌ಬರಿ ಟೇಲ್ಸ್' ಬಗೆಯ ನವರು ಗರಿಮೆ ಉಳ್ಳವು ಇವು.

ಇನ್ನು ಅವರು ಬಳಸುವ ಮಾತು, ಅರ್ಥ, ಅಥವಾ ಛಂದೋರಚನೆಯನ್ನು ಕುರಿತು ಒಂದು ಮಾತು ಹೇಳಿ ಈ ಭಾಷಣವನ್ನು ಮುಗಿಸಬಹುದು. ಎಲ್ಲಿ ನಂತೆಯೇ ಇಲ್ಲಿಯೂ ಮಾತು ಸುಲಭ. ನೇರವಾಗಿ ಅರ್ಥ ಕೊಡುವಂಥಾದ್ದು. ನುಣುಪಾದ್ದು. ಅದು ಬಹುತರ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಅರ್ಥವಾಗುವ ಕನ್ನಡ. ಅತಿ ಗ್ರಾಮ್ಯವಲ್ಲದ ಅತಿ ಪ್ರೌಢವಲ್ಲದ ನುಡಿಗಟ್ಟಿನ ರೂಢಿ ಅವರಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷ. ಛಂದಸ್ಸಿನ ಅನೇಕ ಪ್ರಕಾರಗಳಲ್ಲಿ ಅವರು ಕೃತಿಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದ್ದಾರೆ ಯಾದರೂ ನಾಲ್ಕುಪಾದಗಳ ಪದ್ಯಗಳು ಅವರಿಗೆ ಪ್ರಿಯ, ಹಿತ. ಕಥನಕವಿತೆಗಳಿಗೆ ಒಂದೊಂದು ಸಲ ಲಾವಣಿ ಧಾಟಿಗಳನ್ನೂ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಹೊಂದಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಸರಳರಗಳೆಯನ್ನು ಮೊದಲಿಂದಲೂ ತಮ್ಮ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ದುಡಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಅದರ ಬನಿ, ಬಿಗಿವು ಒಂದೊಂದು ಕಡೆ ಸಾಲದೆನ್ನುವವರುಂಟು. ಮಾತುಗಳ ಶಯ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಿಲ್ಲಿ ಸಡಿಲಕಾಣುವುದುಂಟು; ಸಾಲುಗಳಿಗಾಗಿ ಆಯ್ದು ಸೇರಿಸುವ ಪದಗಳಲ್ಲಿ ಅಗತ್ಯಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ಧಡುವತಿ ಇಲ್ಲದೆ ಇರಬಹುದು. ಆದರೆ ಕೃತಿಯ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೂ ರಸಸಾಧನೆಗೂ ವಿರೋಧವಾಗುವಷ್ಟು ಇದೆಯೆಂದರೆ ನಾನು ಒಪ್ಪಲಾರೆ. ಸರಳರಗಳೆಯಲ್ಲಿ ಕಥನಕವನವನ್ನು ಸಾಮಾನ್ಯರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಮೊದಲುಮಾಡಿ ಅಗತ್ಯಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಬೆಳೆಸುತ್ತಾರೆ. ಅತಿ ಉನ್ನತಿಗೆ ಎತ್ತದೆ, ಅತಿ ಗದ್ಯತೆಗೆ ಇಳಿಸಿ ನೆಲದಲ್ಲಿ ಉರುಳಾಡಿಸದೆ ಅವರ ಸರಳ ರಗಳೆ ಸಹಜವಾಗಿ ನಡೆಯುತ್ತದೆ. ಅದರ ಓಟವನ್ನೂ ಜೀವನಧರ್ಮವನ್ನೂ ಅರಿತು ಕೊಂಡವರು ಆ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಓದಬೇಕಾದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಓದಿದರೆ — ಇದು ಅಗತ್ಯ — ಅಲ್ಲಿ ಲಯದ ರಮ್ಯತೆಯನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ಅಲ್ಲಿ ಅರ್ಥ ಭಾವ ಮತ್ತು ಯತಿವಿಲಾಸ ಇವೆ. ರಚನೆಯ ವಿಚಕ್ಷಣೆಯಿದೆ. ಘಟ್ಟದಿಂದ ಘಟ್ಟಕ್ಕೆ ಕಥಾಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ಮುಂದುವರಿಸುವ ಜಾಣ್ಮೆಗೆ ಹೊಂದಿಕೊಂಡು ನಡೆಯುವ ಚಿತ್ರಗಳ, ಸಂವಾದಗಳ, ವರ್ಣನೆಗಳ ಸೊಗಸು ಸೌಹಾರ್ದದಿಂದ

ಓದಿದರೆ ಮಾತ್ರ ಗೊತ್ತಾಗುವುದು. ಅದನ್ನು ಛಂದಸ್ಸು ಪ್ರತಿಫಲಿಸುವುದು. 'ಯಶೋಧರಾ' ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಅವರು ಸರಳ ರಗಳೆಯಿಂದ ಉತ್ತಮವಾದ ಕಲಸ ಮಾಡಿಸಿ ಗೆದ್ದಿದ್ದಾರೆ. ಅವರು ಇತರ ಬಗೆಯ ೮-೧೦ ಸಾಲಿನ ಪದ್ಯಗಳನ್ನೂ ಪಟ್ಟದಿ ಕಂದ ವೃತ್ತಗಳನ್ನೂ ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ. ಹೆಚ್ಚು ಸಾಲಿನ ರಚನೆಯಲ್ಲಿ ಅವರು ಕೃತಕೃತ್ಯರಾಗಿರುವುದು 'ಸಾನ್ನೆಟ್' ಎಂಬ ೧೪ ಸಾಲಿನ ಪದ್ಯಗಳಲ್ಲಿ. ಅರ್ಥಭಾವಗಳ ಬಂಧುರತೆ, ರಚನಾ ಸಂಪುಷ್ಟಿ, ನಾದ ಲಯಗಳ ಬಿಗಿಕಟ್ಟು, ಸಮರಸತೆ, ಹೂಟ ಇವನ್ನು ಸಾಧಿಸುವದರಲ್ಲಿ ಅವರ ೧೦-೨೦ ಸಾನ್ನೆಟುಗಳು ಶ್ರೇಷ್ಠವರ್ಗಕ್ಕೆ ಸೇರಬಲ್ಲವು.

ನಾಟಕಗಳಲ್ಲಿಯೂ 'ಬಿನ್ನಹ' 'ಅರುಣ' 'ಮನವಿ' ಮುಂತಾದ ಪದ್ಯ ಸಂಕಲನಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಹಾಡುಗಳಿವೆ. ಆ ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿಯೂ ಮೃದುವಾದ ಕೋಮಲ ವಾದ ಮನೋವೃತ್ತಿಯ ಸಂಚಾರ ಕಾಣಿಸುವುದು. ರಾಣಿಯ ಮನೆ, ಮೋಹ, ನಿರೀಕ್ಷೆ, ತೆಂಗಾಳಿ, ಪ್ರಾಚೀ ಸುಂದರಿ, ಕಾವೇರಿ, ಕಾಕನ ವನಗೀತೆ, ವೈಶಾಖದಲ್ಲಿ, ಪ್ರಾರ್ಥನಾಗೀತಗಳು ಮುಂತಾದ ಹಲವು ಹಾಡುಗಳು ಮೇಲ್ಪರದವು. ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಬಹುಕಾಲ ನಿಶ್ಯಬ್ದವಾಗಿ ನೆಲಸಿ ಸಂತೋಷ ಕೊಡುವಂಥವು. ಹಲವು ನಿರ್ದಶನಗಳನ್ನು ಕೊಡಬಹುದಾದರೂ ಇಲ್ಲಿ ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲ. ಕಾಕನ ಹಾಡಿನ ಸೊಗಸು ಷೇಕ್ಸ್‌ಪಿಯರ್ 'ಟಿಂಪೆಸ್ಟ್' ನಾಟಕದಲ್ಲಿನ ಎರಿಯೆಲ್ ಹಾಡಿನಂತೆ ಇದೆ. ದುಂಬಿ ಹೂವಿನ ಸುತ್ತು ಅದರ ಸೊಬಗಿಗೆ ಸೊಕ್ಕಿ ಅದರ ಆಸ್ಪಾದನೆಗೆ ಹೇಗೆ ಜೇಂಕರಿಸುವುದೋ ಹಾಗೆ ಅವನು ತನ್ನ ವನಶೋಭೆಗೆ ಸೊಕ್ಕುತ್ತಾನೆ. ಮಧುವನ್ನು ಸವಿದು ದುಂಬಿ ಹೇಗೆ ತೃಪ್ತವಾಗಿ ಮೆರೆಯುವುದೋ ಹಾಗೆಯೇ ತೃಪ್ತನಾಗಿ ಮೆರೆಯುತ್ತಾನೆ. ಆ ಚಿತ್ರಗಳ ತುಂಬು ಬಲುಸೊಗಸು. ಆ ವಸ್ತುಪ್ರಪಂಚ ನಮ್ಮ ಕಣ್ಣೆದುರಿಗೆ ನಿಲ್ಲುತ್ತದೆ. ಕಾಕನಂತೆ ಶ್ರೀನಿವಾಸರು ಚೆಲುವಿನ ಸುಖ ಸೌಭಾಗ್ಯಗಳ ಆರಾಧಕರು, ಕಾವಲವರು. ಆ ಬಗೆಯ ಸೌಭಾಗ್ಯದ ಭೋಗಿಗಳು.

F⁶ ಆರೋಹಣ

ದಿ ಅಸೆಂಟ್ ಆಫ್ F⁶ (The Ascent of F⁶) ಎಂಬುದು ೧೯೩೬ರಲ್ಲಿ ಬರೆದ ಒಂದು ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ನಾಟಕ. ಅದನ್ನು ಬರೆದವರು ಹೆಸರಾದ ಇಬ್ಬರು ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಸಾಹಿತಿಗಳು. (೧) ಡಬ್ಲ್ಯು. ಎಚ್. ಆಡೆನ್ ಎಂಬವರು ಹೆಸರಾದ ಕವಿಗಳು. (೨) ಸಿ. ಐಷರ್‌ವುಡ್ ಎಂಬವರು ಒಳ್ಳೆಯ ಕಾದಂಬರಿಕಾರರು. ಇಬ್ಬರೂ ಸೇರಿ ಈ ನಾಟಕವನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ. ಇದಲ್ಲದೆ, “ ಆನ್ ದಿ ಫ್ರಾಂಟಿಯರ್ ” ಮತ್ತು “ ದಿ ಡಾಗ್ ಬಿನೀತ್ ದಿ ಸ್ಪಿನ್ ” ಎಂಬ ಇನ್ನೆರಡು ನಾಟಕಗಳು ಇವರಿಬ್ಬರೂ ಕೂಡಿ ರಚಿಸಿದವು. ಇವರು ಚುರುಕಾದ ಬುದ್ಧಿಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳವರು. ನಾಟಕದ ಮೂಲಕ ಬದುಕಿನ ಒಂದು ಹೊಸ ದರ್ಶನವನ್ನು ತೋರಿಸಬೇಕೆಂದೂ ಹಲವು ಬಗೆಯ ನಡವಳಿಕೆಗಳನ್ನು ವಿಮರ್ಶೆಮಾಡಬೇಕೆಂದೂ ಈ ನಾಟಕ ಕರ್ತೃಗಳಿಗೆ ಉದ್ದೇಶ ಇರುವಂತೆ ಸ್ಪಷ್ಟಪಡುತ್ತದೆ. ನಾಟಕಕ್ಕೂ ಅಲ್ಲಿ ವರ್ಣಿತವಾಗಿರುವ ಜನಗಳಿಗೂ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟಂತೆ ಚಿತ್ರಗಳು ಜೀವಂತವಾಗಿರುತ್ತವೆ. ಮೊದಲಿಂದ ಕಡೆಯವರೆಗೂ ಮುಂದೇನು ನಡೆಯುತ್ತದೆ ಎಂಬ ಆಸಕ್ತಿ ಉರುತ್ತದೆ. ನಾನಾ ಬಗೆಯ ಹಾಡು, ವಿನೋದ, ಮಾತುಕತೆ, ಮೇಳ, ನರ್ತನ ಮುಂತಾದವೂ ಇವರ ನಾಟಕಗಳಲ್ಲಿ ಬರುವುವು. ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲಿನ ದೃಷ್ಟಿ ಬದುಕಿನ ಒಂದು ಬಗೆಯ ನಾಟಕೀಯವಾದ ವಿಮರ್ಶೆ. ತತ್ವವನ್ನು ಕುರಿತ ಒಣ ವಿಮರ್ಶೆ ಅಲ್ಲ. ಈ ವಿಮರ್ಶೆ ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ತೋರಿಸುವ ಸಂಗತಿಗಳೊಳಗೆ, ಆ ಮೂಲಕ, ರೂಪಗೊಂಡು ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಇಂಥ ಜನರೂ ಇಂಥ ಕಾರ್ಯಗಳೂ ಇಂಥ ಆಸೆ ಆಕಾಂಕ್ಷೆಗಳೂ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಇಂದು ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿಯೂ ಕಾಣುವಂಥವೇ ಹೌದು. ಕೇವಲ ಕಾಲ್ಪನಿಕವಲ್ಲ.

೧

ಈ ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಸೂಡೋಲ್ಯಾಂಡ್ ಇಂಗ್ಲಿಷರಿಗೆ ಸೇರಿದ ಒಂದು ವಸಾಹತು (Colony). ಅಲ್ಲಿನ ಜನ ‘ ಅನಾಗರಿಕರು. ’ ಇಂತಹ ಹಲವಾರು ನಾಡುಗಳನ್ನು ಇಂಗ್ಲಿಷರೂ ಅವರಂತಹ ಇತರ ಬಿಳಿಯ ಜನರೂ

ತಮ್ಮ ವಶದಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು ಆಳುತ್ತಾರೆ. ಇಂಥವುಗಳಿಂದಲೇ ಅವರ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ. ಅವನ್ನು ದುಡಿಸಿ ಅವುಗಳಿಂದ ಪ್ರಯೋಜನ ಪಡೆಯುತ್ತಾರೆ. ಅವುಗಳಿಗಾಗಿ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮಲ್ಲಿ ಕಾದಾಡುತ್ತಾರೆ. ಸೂಡೋಲ್ಯಾಂಡಿನ ಗಡಿ ಪ್ರಾಂತ ಒಂದು ಬೆಟ್ಟಸಾಲು. ಆ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿಗೆ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ಅದನ್ನು ಯೂರೋಪಿನ ಆಸ್ಪಿಯಾ (ಒಂದು ಕಲ್ಪಿತ ಹೆಸರು) ದೇಶಕ್ಕೆ ಸೇರಲು ಬಿಡಬೇಕೆಂಬ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯ ಫಲಿಸಿದುದು ಇಲ್ಲಿ ಕಥಾವಸ್ತು. ಈ ಎರಡು ರಾಷ್ಟ್ರಗಳಿಗೂ ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಸ್ಪರ್ಧೆ ಇರುವಂತೆ ವರ್ಣನೆ ಇದೆ. ಯಾರು ಮೊದಲು ಆ ಬೆಟ್ಟಸಾಲಿನ ಅತಿ ಎತ್ತರದ F⁶ ಶಿಖರ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೋ ಅವರಿಗೆ ಸುತ್ತುಮುತ್ತಲೆಲ್ಲ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ ದೊರಕುವುದೆಂದು ತಿಳಿವಳಿಕೆ, ನಂಬಿಕೆ ಇದೆ. ಇದು ಹಿನ್ನೆಲೆ.

F⁶ ಶಿಖರವನ್ನು ಹತ್ತುವುದು ಬಹು ಕಷ್ಟ. ಹತ್ತಲು ಪ್ರಯತ್ನಪಟ್ಟವರು ಯಾರೂ ಈವರೆಗೆ ಕೃತಾರ್ಥರಾಗಿಲ್ಲ. ದುಸ್ಸಾಧ್ಯವಾದ ಈ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಮಾಡಲು ಸಾಮಾನ್ಯ ಆರೋಹಕರಿಗೆ ಧೈರ್ಯ ಸಾಲದು. ಆದುದರಿಂದ ಅದು ಎಲ್ಲ ಆರೋಹಿಗಳ ಕನಸು. ಇಂತಹ ಸನ್ನಿವೇಶದಲ್ಲಿ ಅದನ್ನು ಮೈಕಲ್ ರ್ಯಾನ್‌ಸಮ್ ಎಂಬಾತ ತನ್ನ ನಾಲ್ವರು ಜೊತೆಗಾರರೊಡನೆ ಏರುತ್ತಾನೆ. ಜೊತೆಯವರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ಹೊರತು ಉಳಿದವರೆಲ್ಲ ಈ ಪ್ರಯತ್ನದಲ್ಲಿ ಸಾಯುತ್ತಾರೆ. ಮೈಕಲ್‌ಗೆ ಪ್ರೇರೇಪಣೆ ಹೇಗೆ ಬಂದಿತು? ನಿಶ್ಚಯ ಏಕೆ ಉಂಟಾಯಿತು? ಅದಕ್ಕಾಗಿ ನಡೆದ ಪ್ರಯತ್ನದ ಸ್ವರೂಪವೇನು? ಆರೋಹಣದ ವಿವರಗಳಾವುವು? ಸಾಧಿಸಿದ ಪ್ರಯೋಜನವೋ ಅಪ್ರಯೋಜನವೋ ಎಂಥದು? ಈ ಎಲ್ಲ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿಯೂ ಅದನ್ನು ಏರಿತ ಮೈಕಲ್ ರ್ಯಾನ್‌ಸಮ್ ಮನಸ್ಸು, ಚಾರಿತ್ರ, ಗೆಲುವು, ಸೋಲು ಎಂತಹವು ಎಂಬುದನ್ನು ಈ ನಾಟಕ ಚಿತ್ರಿಸುತ್ತದೆ. ಜೊತೆಗೆ ಸಾಮಾನ್ಯರ ಆಸೆ ಅಗತ್ಯಗಳಿಗೂ ಈ ಸಾಹಸಿಗಳ ಮತ್ತು ಶ್ರೀಮಂತ ಜೀವನಕ್ಕೂ ಇರುವ ವ್ಯತ್ಯಾಸವು ವ್ಯಂಗ್ಯ ಚಿತ್ರವಾಗಿ ರೂಪಿತವಾಗುವುದು. 'A' ದಂಪತಿಗಳ ಸಂಭಾಷಣೆ ನಾಟಕಕ್ಕೆ ಒಂದು ಸಂತತ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನದಂತೆ ಮೇಳರೂಪದಲ್ಲಿ ಏರ್ಪಡುವುದು. ಸಂತೋಷ ಸುಖಗಳಿಲ್ಲದ ಅವರ ಜೀವನ ಮುಖ್ಯ ನಾಟಕದ ಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ಅಣಕಿಸುವಂತೆ, ಹಳಿಯುವಂತೆ ಇರುವುದು. ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಹಲವು ವಿಷಮ ವಿರಸಚಿತ್ರಗಳ ರೂಪಣವಿದೆ.

ಬರಿಯ ಒಂದು ಬೆಟ್ಟ ಹತ್ತುವುದು ಇಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯವಲ್ಲ. ಅದರ ಹಿಂದೆ ಎರಡು ಆಶಯಗಳಿವೆ. ಒಂದು ರಾಜಕೀಯ, ಇನ್ನೊಂದು — ಇತರರಿಗೂ ತಿಳಿಯದೆ — ನಾಯಕನಲ್ಲಿಯೇ ಕಾರ್ಯಮಾಡುವ ಅಂತಃಪ್ರವೃತ್ತಿ. ರಾಜಕೀಯ ಹೊರಗೆ ವಿಜೃಂಭಿಸುತ್ತದೆ. ನಾಯಕನ ಆವೇಶ ಹಿಂದೆ ಅಡಗಿದ್ದರೂ ಅದೇ ಒಳಗೆ ಕಾರ್ಯಮಾಡುವ ದುರ್ದಮ್ಯ ಶಕ್ತಿ. ಅದರ ಪರಿವಾರವಾಗಿ ಇತರ ಲೌಕಿಕ ಶಕ್ತಿಗಳೂ ಬಣ್ಣಗಳೂ ಬೆರೆಯುತ್ತವೆ. ಇವೆರಡೂ ಈ ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಹೇಗೆ ಚಿತ್ರಿತವಾಗಿವೆ ಎಂಬುದು ನಾಟಕತಂತ್ರಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಅಂಶ.

ಎರಡಂಕದ ನಾಟಕ ಇದು. ಇಷ್ಟವಿಲ್ಲದ ಮೈಕಲ್ ರ್ಯಾನ್‌ಸಮ್ ಈ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಕೈಗೊಳ್ಳಲು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡನು. ಹೇಗೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಮೊದಲ ಅಂಕ ತೋರಿಸುವುದು. ಇದರಲ್ಲಿ ಮೂರು ದೃಶ್ಯಗಳಿವೆ. ಎರಡನೆಯ ಅಂಕದಲ್ಲಿ ಬೆಟ್ಟದ ಆರೋಹಣ. ದಾರಿಯಲ್ಲಿನ ಕಷ್ಟನಿಷ್ಠರ, ಸಾವು, ಬೆಟ್ಟದ ಒಂದು ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ವಾಸವಾಗಿದ್ದ ಒಂದು ಮಠದವರ ವಿಹಾರ, ಕಡೆಯಲ್ಲಿ ಮೈಕಲ್ ಸಾಧಿಸಿದ ಜಯ, ಶಿಖರದ ಮೇಲೆ ಅವನು ಸತ್ತುಬಿದ್ದ ದೃಶ್ಯ— ಇವನ್ನು ಕಾಣಿಸಿ ಸತ್ಯದ ಒಂದು ಹೆಚ್ಚು ದರ್ಶನವನ್ನು ತೋರಿಸಿ ನಾಟಕ ಮುಗಿಯುತ್ತದೆ. ಮನುಷ್ಯನ ಸ್ವಭಾವಕ್ಕೂ ಮೂಲಪ್ರವೃತ್ತಿಗಳಿಗೂ ಸಂಬಂಧಿಸಿದುದು ಕಡೆಯಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸುವ ಆ ಸತ್ಯದರ್ಶನ.

ಮೊದಲಂಕದ ಮೊದಲ ದೃಶ್ಯದಲ್ಲಿ ಏಕಾಂತದಲ್ಲಿ, ವಿವಿಕ್ತವಾದ ಒಂದು ಬಂಡೆಯ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತು ಡಾಂಟೆ ಕವಿ ಬರೆದ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಮೈಕಲ್ ರ್ಯಾನ್‌ಸಮ್ ಓದುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ಎತ್ತರದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತ ಅವನಿಗೆ, ಕೆಳಗೆ ದೂರದ ಕಣಿವೆ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ, ಹಳ್ಳಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಜನಸಂದಣಿಯಿರುವ ಪಟ್ಟಣಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಜನಜೀವನ ಯಾವ ರೀತಿಯದು ಎಂಬುದು ಗೊತ್ತು. ನಗರಗಳಲ್ಲಿ ಅಶಾಂತಿ, ಅನ್ಯಾಯ, ಮೋಹ, ರಾಗದ್ವೇಷ; ಹಳ್ಳಿಗಳಲ್ಲಿ ಆಜ್ಞಾನ; ಪಶುಜೀವನಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಮೇಲಲ್ಲದ ದೈಹಿಕಜೀವನ. ಇವಕ್ಕಿಂತ ಮೇಲ್ಮಟ್ಟದ ಬದುಕು ಎಲ್ಲಿಯೂ ಇಲ್ಲ. ಈ ಎರಡಕ್ಕೂ ಮೀರಿದ ಬುದ್ಧಿ

ಶಕ್ತಿ, ಯೋಚನೆ, ಧರ್ಮಪ್ರವೃತ್ತಿ, ವಿನೇಚನಾಶಕ್ತಿ, ಆದರ್ಶ - ಉಳ್ಳವನು ಅವನು. ಡಾಂಟೆ ಪುಸ್ತಕದಲ್ಲಿ ಯೂಲಿಸಿಸ್ ತನ್ನ ಜೊತೆಯವರನ್ನು ಕುರಿತು ಧರ್ಮ, ಜ್ಞಾನ ಎಂಬ ಎರಡು ಮಾತುಗಳನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸಿದುದನ್ನು ಓದಿದ ಕೂಡಲೇ ಅವನಿಗೆ ಜುಗುಪ್ಸೆಯೂ ಕೋಪವೂ ಬರುತ್ತವೆ. ನಿಜವಾಗಿ ಯೂಲಿಸಿಸಿಗಾಗಲಿ, ಆ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಬರೆದ ಡಾಂಟೆಗಾಗಲಿ ಆ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಬಳಸಲು ಅಧಿಕಾರವಿಲ್ಲ ಎನ್ನುತ್ತ ಅವರಿಬ್ಬರ ಜೀವನದ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನೂ ಸನ್ನಿವೇಶವನ್ನೂ ನೆನೆದು ಟೀಕಿಸುತ್ತಾನೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಯೋಚನೆ ಬೆಳೆಯುತ್ತದೆ; ಜ್ಞಾನ, ಧರ್ಮ ಎಂಬ ಮಾತುಗಳು ಅಯೋಗ್ಯರ ಬಾಯಿಗೆ ಸಿಕ್ಕುವೆ; ಅವನ್ನು ಬಳಸುವವರಿಗೆ ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ನಂಬಿಕೆ ಇಲ್ಲ; ಶ್ರದ್ಧೆ ಇಲ್ಲ; ಪುಸ್ತಕಗಳಲ್ಲಿಯೂ ವಾದಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಮತದವರ ಉಪದೇಶ ಸಮಯಗಳಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರವೂ ಸ್ಪರ್ಥೆಗಳಲ್ಲಿ ಹುಡುಗರಿಗೆ ಬಹುಮಾನ ಹಂಚುವಾಗಲೂ ಇನ್ನೊಬ್ಬರಿಂದ ದುಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾದಾಗಲೂ ಅಸಕ್ತ ಬೆಲೆಯೇ ಹೊರತು ನಿಜವಾಗಿ ಜ್ಞಾನಧರ್ಮಗಳ ಅರಿವಾಗಲಿ, ಪ್ರಭಾವವಾಗಲಿ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲ — ಎನ್ನುತ್ತ ನಿಟ್ಟುಸಿರು ಬಿಡುತ್ತಾನೆ. ಧರ್ಮವಂತೆ! ಜ್ಞಾನವಂತೆ! ಇವರಿಗೆ ಫಲಿಸಬೇಕಾದುದು ಶಕ್ತಿ, ಪ್ರಭಾವ ಎನ್ನುತ್ತ ಸಿಡುಕುತ್ತಾನೆ. ಲೋಕಸ್ವಭಾವವನ್ನು ನೋಡಿದರೆಯೋ ಅವನ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿಯೂ ದುಃಖ, ಪಾಪ, ಅನ್ಯಾಯ, ದುರ್ಬಲರ ಶೋಷಣ ತುಂಬಿವೆ.

ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ವಿರೋಧವಾಗಿ ಬಾಳನ್ನು ಮೋಹಗೊಳಿಸಲು ಹೊರತಳುಕಿನ ಸಾವಿರ ಮೋಹಗಳೂ ಪ್ರಚೋದನೆಗಳೂ ಹುಟ್ಟಿಕೊಳ್ಳುವುವು. ಎಂದಿಗೆ ಬಿಡುಗಡೆಗೊಂಡೇನೆಂದು ಇವುಗಳ ಸೆರೆಯಲ್ಲಿ ಮಾನವಜೀವನ ಏದುವುದು, ನಾನೂ ಇದಕ್ಕೆ ಹೊರತಲ್ಲ, ಹುಟ್ಟಿದಿರುವುದು ಮೇಲು, ಹುಟ್ಟಿದ್ದಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಬೇಗ ತೀರಿಕೊಂಡರೆ, ಈ ಎಲ್ಲ ಅನ್ಯಾಯ ದೌರ್ಜನ್ಯಗಳಿಂದಲೂ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು ಎನ್ನಿಸುತ್ತಿದೆ. ಮುಂದೆ ಬೆಳೆಯುವ ನಾಟಕ, ಕ್ರಿಯೆ ಈ ಚಿತ್ರದ ನಿದರ್ಶನವೆಂಬಂತಿದೆ. ಈ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಅವನ ಸ್ನೇಹಿತರು ಕೆಳಗಿಂದ ಅವನನ್ನು ಕೂಗಿ ಕತ್ತಲಾಗುವ ಮುಂಚೆ ಇಳಿಸಿ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗುತ್ತಾರೆ. ಲೋಕದ ಕರೆ, ಮೋಹನ, ಅಸುರೀವ್ಯವಹಾರಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳಾಗಿ ಆತನ ಸೋದರ ಜೇಮ್ಸ್ ಮತ್ತು ಅವನ ಸಂಗಡಿಗರು ನಿಲ್ಲುತ್ತಾರೆ.

ತೆರೆ ಬಿದ್ದ ಕೂಡಲೆ 'A' ದಂಪತಿಗಳ ಮೇಳಚಿತ್ರ: ಹೆಂಡತಿ

ಬೇಸತ್ತು ಸಂಜೆ ಗಂಡ ಬರುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಕಾದಿದ್ದಾಳೆ. ಅವರ ಬದುಕಿಗೆ ಯಾವ ಹೊಸತೂ ಬಾರದು. ಯಾವ ವಿಶೇಷವೂ ಇಲ್ಲ. ಯಾವ ಸೌಂದರ್ಯ ಸಾಹಸಗಳೂ ಲಭ್ಯವಲ್ಲ. ಅವರು ಕೇಳುವ ಯಾವ ರೇಡಿಯೊ ವೃತ್ತಾಂತದಲ್ಲಿಯೂ ಓದುವ ಯಾವ ವರದಿಯಲ್ಲಿಯೂ ತಿರುಳಿಲ್ಲ. ಎಲ್ಲೂ ಮಾತು, ಮಾತು, ಮಾತು : ರಾಜಕೀಯದ ಮಾತು, ಸಂಧಾನ, ಷರತ್ತು, ಮಾನ, ಕಲಹಗಳ ಮಾತು. ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನದ ಜೀವನಕ್ಕೂ ಅವರ ಬದುಕನ್ನು ಹೆಚ್ಚು ಸುಲಭವಾಗಿ, ಹೆಚ್ಚು ಸುಖವಾಗಿ ಮಾಡಲೂ — ಯಾವ ಪ್ರಯತ್ನವೂ ಎಲ್ಲಿಯೂ ಇಲ್ಲ. ಅವರನ್ನು ಒಲಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಯುದ್ಧ ಸಮಯಗಳಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ. ದುಡಿಯುವುದಕ್ಕೆ ಬೇಕಾದರೆ ಅವರು ; ಹೆತ್ತ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಬಲಿಕೊಡುವುದಕ್ಕೆ ಅವರು. ಅವರ ಮುಖದ ಮೇಲೆ ಒಂದು ಕಿರುನಗೆ ಸುಳಿಯುವಹಾಗಿಲ್ಲ. ತಮ್ಮ ಜನಸನ್ನ ಕುರಿತು ಒಂದಂಶದಲ್ಲಿ ಹೆಮ್ಮೆಪಡುವಂತಿಲ್ಲ. ಕನಸಿನಲ್ಲಿಯಾದರೂ ಮಾಡಿ ಹರ್ಷಪಡುವಂತಹ ಒಂದು ವಿಶೇಷವಿಲ್ಲ. ತಮ್ಮ ಮನಸ್ಸಿನ ಸೆರೆಗಳಿಂದ ತಮ್ಮನ್ನು ಪಾರುಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಒಂದು ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲ. ಪಟ್ಟಣದ ಗೊಂದಲವನ್ನೂ ಒತ್ತಡಗಳನ್ನೂ ಬಿಟ್ಟು ಹೋಗಿ ಪ್ರಕೃತಿಯ ಶಾಂತವಾದ ರಮ್ಯಜೀವನದಲ್ಲಿ ಬೆರೆಸಿ ಒಂದವಕಾಶವಿಲ್ಲ. ನಾಗರಿಕತೆ ದೊರಕಿಸಿರುವ ಯಾವುದಕ್ಕೆ ನಾವು ಕೃತಜ್ಞರಾಗಿರಬಹುದು ? ಎಲ್ಲಕ್ಕೂ ಕಾಲ ವೀರಿತು. ಲೋಕ ನಿರಾಶೆಗೊಂಡಿದೆ. ನಮ್ಮ ಜೀವ ಬರಡು, ಬೆಂಡು. ಬದುಕಲು ಸಂತೋಷವಿಲ್ಲ. ಅಂಥದೊಂದನ್ನು ಕೊಡಿ, ಬಹುಕಾಲ ಕಾದೆವು, ಇನ್ನು ಹೆಚ್ಚು ಕಾಲ ಕಾಯಲಾರೆವು ಎಂಬ ಕೂಗು ಇವರ ಮಾತಿನ ಸಾರ. ಇದು ನಾಟಕದ ಪಲ್ಲವಿಯಂತೆ ಇದೆ.

ಎರಡನೆಯ ದೃಶ್ಯ ವ್ಯವಹಾರ ಚಿತ್ರ : ವಸಾಹತು ಕಚೇರಿಯಲ್ಲಿ ನಡೆಯುತ್ತದೆ. ಮುಂದಿನದು ಮೈಕಲ್ ಮನೆಯಲ್ಲಿನ ದೃಶ್ಯ. ಅವನ ನಾಲ್ವರು ಸಂಗಡಿಗರ ಸ್ವಭಾವವನ್ನು, ಅವರಲ್ಲಿ ಪರಸ್ಪರ ಇರುವ ವಿಶ್ವಾಸದ ಕಟ್ಟನ್ನು ಅದು ತೋರಿಸುತ್ತದೆ. ಆಣ್ಣನು ಬಂದದ್ದು ತಮ್ಮನಿಗೆ ಇಷ್ಟವಿಲ್ಲ. ಚಿಕ್ಕಂದಿನಿಂದ ಹೀಗೆಯೇ. ಯಾವುದೋ ಕಾರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ತನ್ನನ್ನು ಹೊಂದಿಸಲೋ ದುಡಿಸಲೋ ಎಂದಿನಂತೆ ಇಂದೂ ಬಂದಿದ್ದಾನೆಂದು ಅವನ ನಿಜವಾದ ಊಹೆ. ಬಂದ ಕೆಲಸವನ್ನು ಹೇಳಿದ ಮೇಲಂತೂ ಅವನಿಗೆ ಒಳ ಉದ್ದೇಶ ಅರ್ಥವಾಗುವುದು. ಪ್ರತಿಷ್ಠೆ, ರಾಜತಂತ್ರ, ಹಣ, ಪ್ರಯೋಜನ — ಇವಕ್ಕೆ

ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಯಾವುವೋ ಅರ್ಥಗಳು ಅವನ ಪ್ರತಿ ಮಾತಿನ ಹಿಂದೆಯೂ ಇರುವುವೆಂದು ಗೊತ್ತು. “ನಮ್ಮಿಬ್ಬರ ಪ್ರಸಂಚ ಬೇರೆ ಬೇರೆ, ನಿನ್ನದರಲ್ಲಿ ನೀನಿರು, ನನ್ನದರಲ್ಲಿ ನಾನಿರುತ್ತೇನೆ” ಎನ್ನುವನು. ಇದಕ್ಕುತ್ತರವಾಗಿ ಜೇಮ್ಸ್ ಅವನ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಮೋಹಿಸುವ ಮಾತನಾಡುವನು. “ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಸರಕಾರದ ಪರವಾಗಿ ನೀನು ಒಂದು ಬಹು ಮುಖ್ಯವಾದ ಉಪಕಾರ ಮಾಡಬೇಕು ಎಂದು ನಾನು ಕೇಳುತ್ತಿರುವುದು; ನೀನು ಒಪ್ಪುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ನನಗೆ ಗೊತ್ತು; ನನ್ನಲ್ಲಿ ಅಪನಂಬಿಕೆ ನಿನಗೆ; ಆದರೆ ಈಗ ನಿನಗೆ ಒದಗುತ್ತಿರುವುದು ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ಅವಕಾಶ; ನಿನ್ನ ಒಟ್ಟು ಬದುಕಿನಲ್ಲಿಯೇ ಇಂಥದು ಬಹುದೊಡ್ಡದು; ನಿನ್ನ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಪ್ರಿಯವಾದ್ದನ್ನೇ ಈಗ ಮಾಡಬಹುದಾಗಿದೆ. If ಹತ್ತುವುದಕ್ಕೆ ಒಂದು ಸಾಹಸಿಗರ ತಂಡವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗು” ಎನ್ನುವನು.

ಪರ್ವತಾರೋಹಣದ ಮೋಹ ಅವನ ವ್ಯಸನ. ಆದ್ದರಿಂದ ರ್ಯಾನಾಸಮ್ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಅಣ್ಣನ ಮಾತು ಸ್ವಲ್ಪ ಕಲಕುವುದು. ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನ ಭವಿಷ್ಯವೂ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಭವಿಷ್ಯವೂ ಹಲವು ರಾಜಕೀಯ ಪ್ರಯೋಜನಗಳೂ ಇದರ ಮೇಲೆ ನಿಂತಿವೆ ಎಂದಾಗ “ನಿನ್ನ ಪುರೋಭಿವೃದ್ಧಿಯೂ ಇದರೊಡನೆ ಸೇರಿಕೊಂಡಿಲ್ಲವೆ? ಎಲ್ಲಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ತೂಕ ಅದರದಲ್ಲವೆ?” ಎಂದು ಮೈಕಲ್ ಕೇಳಿ, “If ನನಗೆ ದೊಡ್ಡದು ನಿಜ; ಆದರೆ ಈಗ ಹೀಗೆ ಹೋಗಲು ನನಗೆ ಒಪ್ಪಿಕೆಯಿಲ್ಲ” ಎನ್ನುತ್ತಾನೆ.

ಮುಂದೆ ಇಸಬೆಲ್ ಎಂಬಾಕೆ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಮಹಿಳೆಯರೆಲ್ಲರ ಪರವಾಗಿ ಮಾತನಾಡುವಳು. ಈ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಸಾಧಿಸಿದರೆ ನಮ್ಮ ನಾಡಿನ ಮಹಿಳಾವರ್ಗವೆಲ್ಲ ನಿಮಗೆ ಕೃತಜ್ಞವಾಗಿರುವುದು, ಅವರ ವೀರಭಕ್ತಿ ನಿಮಗೆ ದೊರಕುವುದು ಎಂದು ಮೊರೆಯಿಡುವಳು. ಅವನು ಇನ್ನೂ ಒಲ್ಲೆನೆಂದಾಗ, “ಕಾರಣ ನನಗೆ ಗೊತ್ತು. ನೀವು ಹೆದರಿದ್ದೀರಿ” ಎನ್ನುವಳು. ಹೆಂಗಸು ಗಂಡಸನ್ನು ಕುರಿತು ಈ ಮಾತಾಡುವುದು ಗಂಡಸಿಗೆ ಕಣಕು ನುಡಿ; ಮೂದಲಿಯ ಚುಚ್ಚುನುಡಿ. ಅಂತಹ ಭಯ ತನ್ನಲ್ಲಿ ಬರಲಾರದು ಎಂದು ರ್ಯಾನಾಸಮ್ ಹೇಳುವನು. ಇಲ್ಲಿಗೆ ಈ ಗುಂಪಿನ ಸ್ಟ್ರಾಗ್‌ಮ್ಯಾಂಟಲ್ ಎಂಬವನ ಸರದಿ ಬರುವುದು. ಲೋಕವ್ಯವಹಾರದ ಮಾತನ್ನು ಹೇಳಿ ಇವನನ್ನು ಒಪ್ಪಿಸಲು ಅವನು ಯತ್ನಿಸುವನು. “ನಾನು ನಿಮಗೆ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿಯೂ ಧೈಯಗಳನ್ನು

ಸೂಚಿಸಿಯೊ ನುಡಿಯುತ್ತಿಲ್ಲ. ನಾನು ಲೌಕಿಕ ದೃಷ್ಟಿಯವನು, ಕಾರ್ಯಶೀಲನು. ನೀವೂ ಅಂಥವರೇ. ಇದನ್ನು ಏರುವುದರಿಂದ ಪ್ರಯೋಜನ ಉಂಟು. ಬೇಕಾದಷ್ಟು ಹಣ ಸಿಕ್ಕುತ್ತದೆ. ಆ ಹಣದಿಂದ ನಿಮ್ಮ ಸ್ವಂತ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ಈ ಸಾಹಸದಲ್ಲಿ ಕೇವಲ ರಾಜ ಕೀಯವಿದೆ. ಅದು ನಿಮಗೂ ಗೊತ್ತು ನನಗೂ ಗೊತ್ತು. ಆ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಅಷ್ಟಾಗಿ ಹೆಚ್ಚಿಕೊಳ್ಳಬೇಡಿ. ಅಂತಹ ಕೊಳೆ ಕೆಲಸವನ್ನೆಲ್ಲ ನಿಮ್ಮ ಅಣ್ಣ, ನಾನು ಮಾಡುವೆವು. ನಮಗಭ್ಯಾಸವಿದೆ. ನಮ್ಮನ್ನು ಮರೆತುಬಿಡಿ. F⁶ಗೆ ಹೋಗಿ. ಅದರ ಸಂತೋಷಗಳೇನೋ ಆ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಅನುಭವಿಸಿ. ಪರ್ಮಿತಾ ರೋಹಣದ ಚರಿತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಅತ್ಯುನ್ನತ ಹೆಸರನ್ನು ಪಡೆಯಿರಿ. ಇನ್ನಿಷ್ಟು ವರ್ಷ ವಯಸ್ಸು ಚಿಕ್ಕವನಾಗಿದ್ದರೆ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿ ನನ್ನನ್ನೂ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಿ ಎಂದು ನಾನೂ ಕೇಳುತ್ತಿದ್ದೆ” ಎನ್ನುವನು. ರ್ಯಾನ್‌ಸಮ್ ಇದಕ್ಕೆ ಉತ್ತರವಾಗಿ, “ನಾನು ಒಲ್ಲೆನೆನ್ನುವುದು ನಿಮಗೆ ಅರ್ಥವಾಗದು, ಒಲ್ಲೆ” ಎಂದು ತನ್ನ ನಿರ್ಣಯ ಹೇಳುವನು.

ಇಷ್ಟು ಹೊತ್ತಿಗೆ ಜೇಮ್ಸ್ ಏರ್ಪಾಟಿನಂತೆ ಇವರ ತಾಯಿ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬರುವಳು. ತಾಯಿಗೂ ರ್ಯಾನ್‌ಸಮಿಗೂ ನಡೆವ ಸಂಭಾಷಣೆ ಈ ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಉತ್ತಮವಾದ ಚಿತ್ರಖಂಡ, ಭಾವಖಂಡ. ತಾಯಿಪ್ರೇಮ ಸ್ವಾಭಿಮಾನ ಇಲ್ಲಿ ಬೆಸೆಯುವುವು. ಅವನ ಮನಸ್ಸು ಮುರಿಯುವುದು. ಆರೋಹಣವನ್ನು ಕೈಕೊಳ್ಳಲು ಅವನು ಒಪ್ಪುವನು. ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ವೃತ್ತಪತ್ರಿಕೆಗಳವರು, ರೇಡಿಯೋದವರು ಈ ಸಮ್ಮತಿಯನ್ನೂ ಅದರ ಮಹತ್ವವನ್ನೂ ಬಗೆಬಗೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಚಾರ ಮಾಡುವರು. ಸೂಡೋಲ್ಫಾಂಡ್ ವಿಚಾರ, ಮೈಕಲ್ ಯೋಗ್ಯತೆಯ ವಿಚಾರ, ಅವನ ವರ್ಣನೆ, ಚಾರಿತ್ರ, ಸಾಧನೆ, ಅವನ ಸಾಹಸ, ಸಂಗಡಿಗರು, ಈ ಕಾರ್ಯದ ಹಿರಿಮೆಯ ವಿಚಾರ—ಇವೇ ಎಲ್ಲರ ಕಿವಿತುಂಬ, ಎಲ್ಲರ ಕಣ್ಣು ತುಂಬ. ಸ್ವಲ್ಪಕಾಲ ಎಲ್ಲರ ಮನಸ್ಸೂ—ಹಿಮ್ಮೆಳದ ‘A’ ದಂಪತಿಗಳದು ಕೂಡ—ಈ ಕಡೆ ಆಕರ್ಷಣೆಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ತಾಯಿ ತನ್ನ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹದಲ್ಲಿಯೂ ಅಸೆ ಪ್ರೀತಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಒಂದು ಕಡೆ “ನಿನ್ನ ಬಳಿಯೇ ನಾನಿದ್ದೇನೆ. ನಿನಗೆ ಸಹಾಯ ಮಾಡುತ್ತೇನೆ” ಎಂದರೆ ರ್ಯಾನ್‌ಸಮ್ ಉತ್ತರ ಇದು: “ನೀನಲ್ಲ, ಅಮ್ಮ; ನೀನಲ್ಲ ಕಡೆಗೆ ನನ್ನೊಡನಿದ್ದು ಕಾಪಾಡುವುದು; ಅದೊಂದು ಭೂತವನ್ನು”. ಈ ಸಂಗತಿ ಮೊದಲಿಗೂ

ನಿಜ, ಕಡೆಗೂ ನಿಜ. ಇಲ್ಲಿಗೆ ಮೊದಲಂಕ ಮುಗಿಯಿತು.

ಎರಡನೆಯ ಅಂಕದ ನಾಲ್ಕು ದೃಶ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಆರೋಹಕರು ಹೊರಟದ್ದು, ಬೆಟ್ಟವನ್ನು ಹತ್ತಿದ್ದು ವರ್ಣಿತವಾಗುತ್ತದೆ. ದಾರಿಯ ನಡುವೆ ಸಿಕ್ಕಿದ ಮಠದ ಅಧಿಕಾರಿ ಇವನಿಗೆ ತೋರಿಸುವ ಒಂದು ಮಣಿಯ ಒಳಗೆ ಭೂತದ ಸ್ವರೂಪ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಈ ಭೂತ ಹೊರಗಿನ ಯಾವುದೂ ಅಲ್ಲ. ಅವರವರ ಮನಸ್ಸಿನ ಒಳಗೇ ಅಡಗಿ ಕೂತಿರುವ ಆಸೆ ಆಕಾಂಕ್ಷೆ, ಪ್ರತಿಷ್ಠೆ, ಭಾವಗಳ ಕಾಮನೆಯ ಪ್ರತಿರೂಪ. ಈ ಭೂತ ನಿಜ. ಅವರವರ ಸ್ವಭಾವಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಆಸೆಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಅವರಿಗೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಕಾರ್ಯ ಮಾಡುತ್ತದೆ. ನಿನ್ನಂತಹ ತೊಡಕಾದ ಮತ್ತು ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಸ್ವಭಾವದವನಿಗೆ ಭೂತ ಧರಿಸುವ ವೇಷಗಳು ಅತಿಸೂಕ್ಷ್ಮ. ಅದನ್ನು ಕನಸಿನಲ್ಲಿ ಕಾಣುವಂತೆ, ಒಂದು ಅಮೂರ್ತವಾದ ಭೀತಿ ಎನ್ನಲೆ? ಮಸುಕು ಮುಂಜಾವ ನೀನು ಎಚ್ಚರ ಗೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವಾಗ ನಿನ್ನ ಮೇಲೆ ಆ ವರೆಗೆ ಎರಗಿದ್ದು, ಆಗ ಹೊರಟು ಹೋಗುತ್ತಿರುವ ನೆಳಲು ಎನ್ನಲೆ? ನಿನಗೆ ಜೀವನದ ಸ್ವರೂಪ ಗೊತ್ತು. ನಿನ್ನ ಇಚ್ಛೆಯಿಂದ ಈ ಭೂತವನ್ನು ಅಡಗಿಸುತ್ತೇನೆಂದಿದ್ದೀಯೆ. ಭೂತವನ್ನು ಗೆದ್ದು ಮಾನವರನ್ನು ಕಾಪಾಡುತ್ತೇನೆಂದಿದ್ದೀಯೆ. ಲೋಕಕ್ಕೂ ನಿನ್ನ ಉಪಕಾರ ಬೇಕಾಗಿದೆ. ನಿನಗೆ ಅದನ್ನು ಮಾಡುವ ಶಕ್ತಿಯಿದೆ. ಬುದ್ಧಿಯಿದೆ. ನೀನು ಹೇಳಿದಂತೆ ನಿನ್ನ ಸುತ್ತಮುತ್ತಿನದೆಲ್ಲ ನಡೆಯುವುದು. ಕೆಣ್ಣು ಮುಚ್ಚಿಕೊಂಡು ವಿಧೇಯತೆ ತೋರಿಸುವುದು. ಯಾರಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿಯೂ ಸ್ವನಾಶದವರೆಗೂ ತಮ್ಮನ್ನು ತೆತ್ತುಕೊಳ್ಳುವ ವೀರಭಕ್ತಿಯೂ ಇವೆಯೋ ಅಂಥವರನ್ನು ಆಕರ್ಷಿಸುವ ಪ್ರಭಾವ ನಿನ್ನದು. ನಿನ್ನ ಇಚ್ಛಾಶಕ್ತಿಗೆ ಅಧೀನವಾಗಿ ಆ ಕಾರ್ಯ ನಡೆಯಬಲ್ಲದು. ಅದರೆ ಬೆಟ್ಟವೇರುವ ಹಟವನ್ನು ಬಿಡಬಲ್ಲಿಯೆ? ಎಂದು ಕೇಳುತ್ತಾನೆ. ಭೂತದ ಕರೆಯೇ ಪ್ರಬಲವಾಗಿ ರ್ಯಾನ್ ಸವನ್ ಇಲ್ಲವೆನ್ನುತ್ತಾನೆ.

ಈ ಭಾಗದಲ್ಲಿನ ಇವರಿಬ್ಬರ ಸಂಭಾಷಣೆ ವಿಶೇಷ ಅರ್ಥವತ್ತಾದ್ದು ; ಪ್ರಭಾವವುಳ್ಳದ್ದು. ಸ್ವಂತ ಸಂಸ್ಕಾರ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ನಿಜವಾಗಿ ತಾನೂ ಕೃತಾರನಾಗಿಲ್ಲವೆಂದು ಮಠಾಧಿಕಾರಿಗೆ ಗೊತ್ತು. ಮನಶ್ಯಾಂತಿ ಅವನಿಗೂ ದೊರೆತಿಲ್ಲ. ಅವನ ತೊಳಲಲ್ಲಿ ಅವನಿದ್ದಾನೆ. ಇತ್ತ ಉತ್ಕಟ ಸ್ವಾಭಿಮಾನದಿಂದ ಪ್ರೇರಿತವಾದ ಸ್ವಂತ ಹಟವನ್ನು ಕುರಿತು “ಇದರಿಂದ ನಾನು ನಾಶವಾಗುತ್ತಿದ್ದೇನೆ”

ಎಂದು ರ್ಯಾನ್‌ಸಮನೂ ಒಳಗೆ ಅರಿಯುತ್ತಾನೆ. ಈ ಅರಿವು ನಾಟಕದ ಬೆಳಕು.

ಮುಂದೆ ರ್ಯಾನ್‌ಸಮಿನೊಡನೆ ಮೂವರು ಗೆಳೆಯರು ಹೊರಡುತ್ತಾರೆ. ಆರೋಹಣದಲ್ಲಿ ಮೊದಲು ಹೊಚ್ಚ ಹೊಸದಾಗಿ ತಾನು ಕಂಡುಹಿಡಿದ ಐದೇಲಿಯ ಒಂದು ಸಸ್ಯವನ್ನು ಆ ಎತ್ತರದಲ್ಲಿ ಕಂಡು ತೃಪ್ತನಾಗಿ ಬರುತ್ತಿದ್ದಾಗ ಮೇಲಿಂದ ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ಮಂಜಿನ ಬಂಡೆ ಉರುಳಿ ಬಿದ್ದು ಗೆಳೆಯನಾದ ಲ್ಯಾಂಪ್ ಸಾಯುತ್ತಾನೆ. ಮುಂದಿನ ಮಜಲಲ್ಲಿ ಶಿಖರಭಾಗಕ್ಕೆ ನಾಯಕನು — ತನ್ನನ್ನಲ್ಲ — ಡೇವಿಡ್‌ನನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗುತ್ತಾನೆಂಬುದನ್ನು ಕೇಳಿ ಅಪಮಾನಗೊಂಡು ತನ್ನ ಕರುಬು ಅಯೋಗ್ಯತೆಗಳಿಗೆ ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪಪಟ್ಟು, ಉದ್ವೇಗದಲ್ಲಿ ಹೊರಗೆ ಹೋಗಿ, ಕಮರಿಯಿಂದ ಕೆಳಗೆ ಬಿದ್ದು ಇಯನ್ ಷಾಕ್ರಾಸ್ ಸಾಯುವನು. ಇನ್ನಷ್ಟು ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಡೇವಿಡ್ ಕೂಡ ತೀರಿಕೊಳ್ಳುವನು. ಕಡೆಯಲ್ಲಿ ಆಸ್ತ್ರಿಯಾದವನು ಕಾಲಿಡುವ ಮುಂಚೆಯೇ ರ್ಯಾನ್‌ಸಮ್ ಬ್ರಿಟಿಶರ ಪರವಾಗಿ F⁶ ಶಿಖರವೇರಿ ನಿಲ್ಲುವನು. ರಾಜಕೀಯ ಕಾರ್ಯ, ಆರೋಹಣದ ಕೀರ್ತಿ, ದೇಶದ ಲೌಕಿಕ ಹಿತ ಎಲ್ಲ ಸಾಧಿಸುವುವು. ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿಯೂ ಇದರ ಸಂಭ್ರಮವೇ, ಇದರ ಪ್ರಶಂಸೆಯೇ ಆಗಿರುವಾಗ ಮೈಕಲ್ ಶಿಖರದ ಕೋಡು ಬಂಡೆಯ ಮೇಲೆ ಸತ್ತುಬಿದ್ದಿರುವನು.

ಅದನ್ನು ತಿಳಿಸುವ ಮುಂಚೆ ಕಡೆಯ, ಖನೆಯ ದೃಶ್ಯ ಒಂದು ಬಗೆಯಲ್ಲಿ ಕಲ್ಪನೆಯ ಸಂಕೇತದೃಶ್ಯವನ್ನು ತೋರಿಸುವುದು. ಇಷ್ಟು ಆಹುತಿಗಳನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡ ಭೂತದ ಮೂರ್ತಿ ಸ್ವಾಭಿಮಾನ, ಆರೋಹಣಫಲ ಎಂಬುದರ ದರ್ಶನ ಅಲ್ಲಿ ಆಗುವುದು. ಲೋಕದ ಎಲ್ಲ ಅನ್ಯಾಯ, ಕಷ್ಟಗಳಿಗೂ ಕಾರಣ ವೇನೆಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಗೂ ಉತ್ತರ ಸಿಕ್ಕುವುದು.

ಕಲಾಕೃತಿಯ ಅರ್ಥ

ಶಾಸ್ತ್ರಪ್ರಸಂಚದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಕ್ಕೂ ಖಚಿತವಾದ ಅರ್ಥವಿರುತ್ತದೆ; ಇರಬೇಕು. ಯಾವ ಸಂದೇಹಕ್ಕೂ ಎಡೆಯಿಲ್ಲದಂತೆ ಪ್ರಮಾಣ, ಕಾರ್ಯಕಾರಣ ವ್ಯಾಪಾರ, ವಿವರಣೆ, ನಿದರ್ಶನ - ಅಲ್ಲಿ ಇರುತ್ತವೆ. ವಿಷಯಾಂಶಗಳಿಗಿರುವ ಪರಸ್ಪರ ಸಂಬಂಧವೂ, ಪರಿಶೀಲನೆಯಲ್ಲಿ ಬಳಸುವ ಬೆಲೆಗಳೂ ಯುಕ್ತಿಯೂ ಇಂಥವೇ ಎಂದು ಗೊತ್ತಿರುತ್ತದೆ. ವಾದಸರಣಿ, ಪರಿಭಾಷೆ ಮತ್ತು ತತ್ವವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸುವ ಕ್ರಮಗಳು ಸಿದ್ಧವಾಗಿರುತ್ತವೆ; ಸರ್ವಗ್ರಾಹ್ಯವಾಗಿರುತ್ತವೆ. ಯುಕ್ತಿಯನ್ನು ಒಪ್ಪುವ ಎಲ್ಲರೂ ಎಲ್ಲ ಕಾಲ ಎಲ್ಲ ದೇಶಗಳವರೂ ಬಹು ಮಟ್ಟಿಗೆ ಇದು ಹೀಗೆಯೇ ಸರಿ ಎಂದು ಅರ್ಥ ಮಾಡಲು ಅಲ್ಲಿ ಅವಕಾಶ ಹೆಚ್ಚು. ಉದ್ದೇಶವೇ ಅದು. ವಿಜ್ಞಾನದಲ್ಲಿಯೂ ಇದೇ ರೀತಿಯ ಅವಕಾಶ ಸಾಲಭ್ಯ ಗಳುಂಟು. ಜೊತೆಗೆ ಅದಕ್ಕೇ ವಿಶೇಷವಾದ ಅಳತೆ, ತೂಕ, ಎಣಿಕೆಗಳ ವಿಧಾನವೂ ಪರೀಕ್ಷೆ ಪ್ರಯೋಗಗಳ ಮಾರ್ಗವೂ ಸೇರುವುವು. ಪ್ರತೀಕ್ಷಣ ಪ್ರಯೋಗಗಳಿಂದ ಒಂದು ರೀತಿ ಏರ್ಪಟ್ಟ ವಾದವೋ ಸಿದ್ಧಾಂತವೋ ಸರಿ ಅಥವಾ ಅಲ್ಲ ಎಂದು ನೇರವಾಗಿ ಎಲ್ಲರೂ ಒಪ್ಪಿಯೇ ತೀರಬೇಕು. ಅವುಗಳಿಂದ ಹುಟ್ಟುವ ಅನುಮಾನವೂ ಹಾಗೆಯೇ ಸರ್ವಥಾ ನಿರ್ಣಾಯಕ. ವೇದಾಂತಾದಿ ದರ್ಶನಗಳಲ್ಲಿಯೂ ವಾದಭಾಗ ಇಂಥ ವಿಧಾನಗಳನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿಯೇ ಸಾಕಲ್ಪದಿಂದ ತೀರ್ಮಾನಗಳನ್ನು ಸಾಧಿಸಬೇಕಾದೀತು. ಈ ಎಲ್ಲಿಯಾಗಲಿ ವಿಶದತೆ, ಖಚಿತತೆ, ಅಸಂದಿಗ್ಧತೆ, ಸಾಂಗತ್ಯಗಳಿಗೇ ಬೆಲೆ. ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಅಂತಃಕರಣಕ್ಕೆ, ಭಾವರಂಜನೆಗೆ, ಮೋಹಕ್ಕೆ, ಅಭಿಮಾನಕ್ಕೆ ಸ್ಥಾನವಿಲ್ಲ. ಕಲೆಯ ಪ್ರಸಂಚದಲ್ಲಿ ಅರ್ಥ ಇಷ್ಟೇ-ಹೀಗೇ-ಸರಿ ಎಂದು ಖಂಡಿತವಾಗಿ ಎಲ್ಲ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಎಲ್ಲರೂ ಒಪ್ಪುವಂತೆ ಹೇಳುವುದು ಕಷ್ಟ. *

* ಆದರೆ ಇದನ್ನು ಸಾಧಿಸುವುದು ಪರಮ ಪ್ರಯತ್ನವಾಗಬೇಕಾದುದು ಅಗತ್ಯ. ಸಯೆನ್ಸ್‌ಫಿಕ್ ಕ್ರಿಟಿಸಿಸಂ (ಶಾಸ್ತ್ರಶುದ್ಧ ವಿಮರ್ಶೆ) ಒಂದಿದೆಯೆಂಬವರಿಗೆ ಈ ಗುರಿಯೇ ಮೆಕ್ಕಾ. ಇಲ್ಲಿ ಮೆಕ್ಕಾ ಅಂತಹ ಯಾತ್ರಾಸ್ಥಾನ ಒಂದಿದೆಯೇ ಎಂಬುದೇ ಚರ್ಚಾಂಶವಾಗಬಲ್ಲದು.

ಕಲೆಯ ಸ್ವರೂಪವೇ ಈ ಕಷ್ಟಕ್ಕೆ ಕಾರಣ. ಕಲೆಗೂ ದರ್ಶನಾದಿ ಗಳಿಗೂ ಭೇದವುಂಟು. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಕಲಾಕೃತಿಯೊಂದರ ಅರ್ಥವನ್ನು ಕುರಿತು ಬಗೆ ಬಗೆಯ ಭಿನ್ನಾಭಿಪ್ರಾಯ ಹುಟ್ಟುವುದು. ಅರ್ಥಗ್ರಹಣದಲ್ಲಿ ಈ ಭಿನ್ನತೆ ಉಂಟಾದರೆ ವಿಮರ್ಶೆ ಹೆಚ್ಚು ಕಡಿಮೆ ಆಗುವುದು ಸಹಜವೇ ಅಲ್ಲವೇ ?

ಕಲಾಕೃತಿಗಳ ಅರ್ಥ ಇದೇ ಸರಿ ಎಂದು ಹೇಳುವುದು ಶಕ್ಯವೇ ಇಲ್ಲವೇ ಎಂದರೆ ಇಲ್ಲವೆಂದು ಯಾರೂ ಹೇಳಲಾರರು. ಸ್ಫೂಲಾರ್ಥ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಸ್ಪಷ್ಟ ಗೋಚರ ವಾಗುವದು ; ಗ್ರಾಹ್ಯವಾಗಬಲ್ಲದು. ನಯ ಸೂಕ್ಷ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ಕೃತಿ ಉತ್ತಮ ವಾದಂತೆಲ್ಲ ಗ್ರಹಣ ಕಷ್ಟತರವಾಗುವದು. ಈ ಕಷ್ಟ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳಲ್ಲಿನಂತಲ್ಲ. ಕಲೆಗೇ ವಿಶೇಷವಾಗಿ, ಅದರ ಮೂಲಸ್ವರೂಪಕ್ಕೂ ಭಾವಗ್ರಹಣಕ್ಕೂ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ್ದು. ಕಲೆಗಾರನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿ ಬೆಳೆದು ರೂಪಗೊಂಡ ಯಾನದೋ ಒಂದು ಅರ್ಥಕಲ್ಪನೆ ಇನ್ನೊಬ್ಬರ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಮುಟ್ಟುವಾಗ ಪ್ರತಿ ಹೆಜ್ಜೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಮಾರ್ಪಡಲು ಅವಕಾಶವಿದೆ. ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ಮತ್ತು ಬಳಸಿರುವ ದ್ರವ್ಯದ ವಾಹಕ (Medium), ವಸ್ತು, ಸಾಮಗ್ರಿ ಸಾಧನಗಳ ಲಕ್ಷಣಕ್ಕೂ ಚರಿತ್ರೆಗೂ, ಜನರ ಅನುಭವ, ಸಂಸ್ಕಾರ, ಭಾವಸೂಕ್ಷ್ಮತೆ ಗಳಿಗೂ ಹೊಂದಿರುತ್ತದೆ. ರಾಗದ್ವೇಷಗಳ ಕೆರಳುವಿಕೆಗೋ ಉಪಶಾಂತಿಗೋ ಉದಾಸೀನತೆಗೋ ಕಾರಣವಾಗುತ್ತದೆ. ಇದು ಕೇವಲ ಬುದ್ಧಿಗಾಗಲಿ, ಖಚಿತತೆಗಾಗಲಿ ಮಾತ್ರ ಒಳಪಟ್ಟುದಲ್ಲ. ಚಿತ್ತವೇಧಕವಾಗಿ ಮನಸ್ಸಿನ ಮೇಲೆ ಬಗೆ ಬಗೆಯ ಭಾವಪರಿಣಾಮಗಳನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡುವುದು. ಹೊಳೆದ, ಅರಿತ ಅರ್ಥ ಅಗಲವಾಗಿ ಹರಡಿಕೊಳ್ಳುವದು. ಆವೇಶಗಳನ್ನೂ ಸುಖದುಃಖಗಳನ್ನೂ ಹರಿಸಬಲ್ಲ ಒಂದು ವ್ಯಾಪಾರ ಈ ಅರ್ಥಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಕವಿದು ಸೇರಿಕೊಂಡಿರುತ್ತದೆ. ಭಿನ್ನ ಪ್ರಕೃತಿ, ಸಂಸ್ಕಾರ, ಶಿಕ್ಷಣ, ರುಚಿ ಗಳುಳ್ಳ ಜನಕ್ಕೆ ಭಿನ್ನ ಫಲಗಳನ್ನು ತರುತ್ತದೆ.* ಗಣಿತದಲ್ಲಿ ಮೂರಕ್ಕೆ

* ಹೀಗಾಗಿ ಸಕಲ ಮನೋಜ್ಞತ್ವ (Universal appeal) ಎಂಬ ಮಾತಿಗೇ ಮಿತಿ ಉಂಟಾದೀತು. ಕಲೆಯಲ್ಲಿ ಏಕಲೋಕತೆಗಿಂತ ಭಿನ್ನಲೋಕತೆ, ಬಹುಲೋಕ (Multiverse) ಪ್ರಕಾಶಕ್ಕೆ ಬೆಲೆ. ಮನೋಪ್ರಪಂಚಗಳು ಬೇರೆಯಾದಂತೆ ಕಲೆಯ ಅರ್ಥವಿಲಾಸ ಅನೇಕ ಬಗೆಯಾಗುವುದು. ಗ್ರಹಣದಲ್ಲಿ

ಮೂರು ಸೇರಿದರೆ ಮೊತ್ತ ಆರಾಗಲೇಬೇಕು.* ಕಲೆಯಲ್ಲಿ ಮೂರಕ್ಕೆ ಮೂರು ಸೇರಿದಾಗ ಆರೇ ಆಗುತ್ತದೆಂಬ ನಂಬಿಕೆ ಖಂಡಿತವಿಲ್ಲ. ಜೊತೆಗೆ ಇನ್ನೂ ಏನೇನೂ ಆಗುತ್ತದೆ.† ಭೂಮಿ ಆಕಾಶಗಳಿಗೆ ಇರುವಷ್ಟು ವೃತ್ತಾಸ ಹುಟ್ಟಿ ಕೊಂಡು ಪ್ರಬಲಿಸಬಲ್ಲದು. ಕಲಾಸತ್ಯವೇ ಹೀಗೆ.

ಇರುವುದೆಲ್ಲ ಸತ್ಯ; ೧ ಆಗುವುದೆಲ್ಲ ಸತ್ಯ; ಭಾವಿಸುವುದೆಲ್ಲ ಸತ್ಯ; ಆಗ ದಿದ್ದರೂ ಆಗುವದೆಂದು ಭ್ರಮಿಸುವ ಭ್ರಮೆಗಳೂ, ಸಂಶಯ ಸಂದೇಹಗಳೂ ಸತ್ಯ. ಹೀಗೆ ವಸ್ತು ಸತ್ಯ, ಭಾವ ಅಥವಾ ಕಲ್ಪನಾ ಸತ್ಯ ಎಲ್ಲ ಸತ್ಯವೇ. ಗುಣಾರೋಪಣೆ, ವಾದ, ವಿಮರ್ಶೆ, ಅಣಕ, ಪಕ್ಷಪಾತ ಇವೂ ಹಾಗೇ. ಅದಕ್ಕೆ ಕಾಲ, ದೇಶ, ವರ್ತಮಾನ, ಲಿಂಗಾದಿ ಭೇದಗಳ ಮಿತಿ ಇಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಇವೆಲ್ಲ ಕಾರ್ಯಕಾರಿ ; ಕರ್ಮಪ್ರೇರಕ.‡ ಹಾಗೂ

ಕ್ರಮಕ್ರಮವಾಗಿ ಅರ್ಥ ಬೆಳೆಯುತ್ತದಾಗಿ ಮೊದಲ ಅರ್ಥ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿಯೋ ಕೊನೆಯದು ಮೊದಲಿನದರಿಂದಲೂ ಮಾರ್ಪಡುವುದು.

* ನವೀನ ಗಣಿತದಲ್ಲಿ ಇದು ಹೀಗೆ ಆಗಬೇಕಿಲ್ಲವಂತೆ. ಆ ವಿಚಾರ ಸದ್ಯಃ ಬೇಡ.

† ಸಂಖ್ಯೆ ಆರಾದರೂ ಅನಾವಶ್ಯಕವೋ ಅತಿಶಯವೋ ಆಗಬಹುದು; ಬೇಸರ ತರಬಹುದು; ಒಟ್ಟಿಂದ ಕೆಡಿಸಬಹುದು; ವಿರಸ ಹುಟ್ಟಬಹುದು; ಸಂತೋಷ ಹೊಮ್ಮಬಹುದು; ಲಡಾಯಿ ಹತ್ತಬಹುದು; ತಲೆಗಳು ಕಡಿದು ಬೀಳಬಹುದು; ಮದುವೆಗಳೋ ನಿರ್ಣಯಗಳೋ ನೆರೆಯಬಹುದು; ಮುರಿಯಬಹುದು.

‡ ಸತ್ಯವೆಂಬ ಪದದ ಅರ್ಥಗ್ರಹಣದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಅನಿಶ್ಚಯ ಇರುವುದುಂಟು; ಮೂಲಾರ್ಥ ಇರವಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ್ದು; ಜೊತೆಗೆ, ಅದನ್ನು ಕುರಿತು ಮನುಷ್ಯನು ಇದು ಹಾಗೆ, ಅದು ಮತ್ತೊಂದು ರೀತಿ, ಇದರ ಸ್ವರೂಪ, ಗುಣ, ಕ್ರಿಯೆ, ಪ್ರಯೋಜನ ಇಂಥಾದ್ದು ಮಾತ್ರ, ಬೇರೊಂದಲ್ಲ ಎಂದು ಮಾಡುವ ಯುಕ್ತಿ ಮುಂತಾದ ಬುದ್ಧಿವ್ಯಾಪಾರದ ಫಲವಾಗಿ ಮಾಡಿದ ವಿನೇಚನೆಗೆ ಸೇರುತ್ತದೆ. ಅದು ಅರಿವಿನ ಭಾಗ. ಇಂಗ್ಲೀಷಿನಲ್ಲಿ ಕೂಡ Truth ಎಂಬ ಪದಪ್ರಯೋಗದಲ್ಲಿ ಈ ಸಂದಿಗ್ಧತೆ ಹುಟ್ಟಿದೆ. ಅಲ್ಲಿಯೇ Reality ಎಂಬುದನ್ನು ಇರವನ್ನು ಸೂಚಿಸುವ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿಯೂ Truth ಎಂಬುದನ್ನು ಅರಿವಿನ ಕಂಡು ಹೇಳುವ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿಯೂ ಬಳಸಿದರೆ ಈ ಸಂದಿಗ್ಧತೆ ಸ್ವಲ್ಪ ನಿವಾರಣೆಯಾದೀತು.

‡ ಮನುಷ್ಯನ ಮನಸ್ಸನ್ನೂ ಬದುಕನ್ನೂ ಒಳಗಿನಿಂದಲೂ ಹೊರಗಿನಿಂದಲೂ ಮಿಡಿಸುವ, ಉದ್ದೇಶಗೊಳಿಸುವ ಎಲ್ಲವೂ ಸತ್ಯವೇ ಎಂಬುದನ್ನು ಒಪ್ಪಲಾರದವರು ವ್ಯವಹಾರ ಜಗತ್ತಲ್ಲದ ಬೇರೊಂದು ಅಲೌಕಿಕ ಪ್ರಪಂಚದವರು ಎನ್ನಬೇಕು.

ಸತ್ಯವೆನ್ನುವಾಗ ಕಲೆಯಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷ ವಿವೇಚನೆ ಮಾಡುತ್ತೇವೆ. ಕಲೆಗಾರನು ಕಂಡು ಕಾಣಿಸುವ ಸತ್ಯದ ಸ್ವರೂಪವೂ ಅವನ ದರ್ಶನ ಮತ್ತು ಅವನ ಮಾಟಗಳೂ (The Vision and the Design) ಒಂದು ಬಗೆಯಲ್ಲಿ ಕೃತಕ.

ಕಲಾಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ರೂಪಗೊಂಡಿರುವ ಸತ್ಯ ಯಾವುದು ಎಂಬುದನ್ನು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗಿರುವಾಗ ಹೀಗೇ — ಇನ್ನೂ ಅನೇಕ ವಿಚಿತ್ರ ಅಂಶಗಳು ಎಣಿಕೆಗೆ ಬರುವುವು. ಇದ್ದುದೇನು? ಕೃತಿಕಾರನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಮೊದಲು ಸುಳಿದುದೇನು? ಅಲ್ಲಿ ಅದು ಹೇಗೆ ಬೆಳೆಯಿತು? ಎಲ್ಲಿನ ಯಾವ ಅಂಶಗಳು ಹೇಗೆ ಸೇರಿ ರೂಪಾಂತರವಾಯಿತು? ಕಡೆಗೆ ಇದು ಹೇಗೆ ಅವಯವ ಗೊಂಡಿತು, ಆಕೃತಿಗೊಂಡು ಅರ್ಥಸಂಪತ್ತಿ ಪಡೆಯಿತು? ಯಾವ ಕ್ರಿಯಾ ವಿಧಾನದಿಂದಲೂ ದ್ರವ್ಯಸಾಧನೆಗಳ ಪ್ರಯೋಗದಿಂದಲೂ ಅನುಭವ ಕುಶಲತೆಗಳ ನೆರವಿಂದಲೂ ಹೊರಬಂದು ಈ ನಿರ್ಮಿತಿಯಾಯಿತು ಎಂಬ ವರೆಗೂ ನಿರ್ಮಾಣವಿಧಾನದ ವ್ಯಾಪ್ತಿ ಇರುತ್ತದೆ.* ಪ್ರೇರಣೆ, ಕಲ್ಪನೆ, ಕ್ರಿಯಾಕುಶಲತೆ, ನಿರ್ಮಿತಿ—ಇದು ಜಾಡು. ಮೊದಲು ಸುಳಿದ ಅರ್ಥ ಸ್ಫುಟವಾದ ಆಕೃತಿಯನ್ನು ತಾಳಿ ಒಂದು ಸಮಗ್ರ ಕೃತಿಯಾಗುತ್ತದೆ. ಎಂದರೆ ವಸ್ತುಸ್ಥಿತಿ, ಸಾಮಗ್ರಿ ಯಾವುದೇ ಇದ್ದಿರಲಿ, ಕಲೆಗಾರನು ಅದನ್ನು ಕಂಡ ಸನ್ನಿವೇಶ, ರೀತಿ, ದೃಷ್ಟಿಯ ಫಲವಾಗಿ ಅವನು ಕಾಣಿಸುತ್ತಿರುವ ಅರ್ಥ ಅವನ ಕರ್ಮದಲ್ಲಿ ರೂಪಿತವಾಗಿ ಕೃತಿಯಾಯಿತು. ಅವನ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಕ್ರಿಯೆ ಮುಗಿಯಿತು.

ಆದರೆ ಅದರ ಅರ್ಥ ಇದೇ ಸರಿ ಎಂದು ಅದನ್ನು ನೋಡಿದವರೂ ಪರಿಚಯ ಮಾಡಿಕೊಂಡವರೂ ಅರಿಯಬೇಕಲ್ಲವೆ? ಕೃತಿ ನಿರ್ಮಾಣ ಮಾಡಿದ ಮೇಲೆ ಕೃತಿಕಾರನು ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಸರಿದು ನಿಲ್ಲುತ್ತಾನೆ; ಅಲ್ಲಿಗೆ ಅವನ ಅಲಂಕಾರ ಅಲಂ—ಅರಂ—ಆಯಿತು;† ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ನೇರವಾಗಿ ಅವನ ನೆರವು

* ಇದರ ಪರಿಶೀಲನೆ, ವಿಧಾನ ನಿರೂಪಣೆ, ಇನ್ನೂ ಖಚಿತವಾಗಿ ನಡೆಯಬೇಕಾಗಿದೆ. ಮೂಲ ಕಲ್ಪನೆ, ಅದು ರೂಪಗೊಳ್ಳುವ ವಿಧಾನಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಸಂಗತಿಗಳು ಇನ್ನೂ ಎಲ್ಲ ತಿಳಿದಿಲ್ಲ.

† Finished ಎಂಬ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಮಾತಿನಲ್ಲಿನ ಎರಡು ಅರ್ಥಗಳೂ ಹೀಗೇ ಮುಗಿಯಿತು, ಇನ್ನು ಸಾಕು, ಸರ್ವಾಭರಣ ಭೂಷಿತವಾಗಿ ಸಜ್ಜುಗೊಂಡು ಹೊರಬಿದ್ದಿತು—ಎಂಬಲ್ಲಿ ಕೂಡಿರುವಂತೆ.

ಅಷ್ಟಾಗಿ ಅಗತ್ಯವಾಗಬಾರದು. ತಾಯಿ ಮಗುವಿನಂತೆ, ತಂದೆ ಮಗನಂತೆ ಈ ಎರಡೂ ಒಂದೇ ಕ್ರಿಯೆಯಲ್ಲಿ ಕೂಡಿದಂತೆ ಇಲ್ಲಿ ಸಂಬಂಧ ಹುಟ್ಟಿದುದು ಪೂರ್ತಿ ಬೇರೆ ಜೀವ; ವ್ಯಕ್ತಿ ಬೇರೆ. ಮಗುವಿನದರಂತೆಯೇ ಕೃತಿಯ ಜೀವನ ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ಇಲ್ಲಿಯೂ ಬೇರೆ; - ಸ್ವತಂತ್ರ. ಮಗುವಿನ ಹಸುಳಿತನದಲ್ಲಿ ಅಸಹಾಯವಾದ ಅದರ ಪೋಷಣೆ, ಲಾಲನೆ ತಾಯಿ ತಂದೆಯರ ಹೊಣೆ. ಕಲಾನಿರ್ಮಿತಿಯ ವಿಚಾರ ಹಾಗಲ್ಲ. ಕೃತಿಯಾಗಿ ಒಂದು ಸಲ ರೂಪಗೊಂಡ ಮೇಲೆ ಅವನ ಕಾವು ಅದಕ್ಕೆ ಬೇಕಿಲ್ಲ. ಅದರ ಬದುಕು ಬೇರೆಯಾಯಿತು. ಅಂದಿನಿಂದ ಎಂದೆಂದಿಗೂ ಅದು ಸ್ವಸಂಪೂರ್ಣ ಸತ್ತ್ವ; ಕಲೆಯಾಗಿ. ಇತರ ಜನ ಅದರಲ್ಲಿ ಕಾಣಲಾಗದ ಅರ್ಥವನ್ನು ಎಂಥ ಕಲೆಗಾರನೂ ತೋರಿಸಿ ಕೊಡಲಾರ.* ಪ್ರಪಂಚಕ್ಕೆ ಒಂದು ಹೊಸ ಪದಾರ್ಥ ಉಂಟಾಗಿ ಈಗ ಅದು ಎದುರಿಗೆ ಇದೆ. ಅದನ್ನು ಜನ ಸಂದರ್ಶಿಸುತ್ತಾರೆ. ತಮಗೆ ತೋರುವ ಅರ್ಥವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ; ನುಡಿಯುತ್ತಾರೆ. ಕಂಡು ಪ್ರೀತಿಯನ್ನೂ ಅಪ್ರೀತಿಯನ್ನೂ ಪಡೆಯುತ್ತಾರೆ; ವಿಮರ್ಶೆ ಮಾಡಿ ಬೆಲೆ ಕಟ್ಟುತ್ತಾರೆ; ಅದರ ಉಪಯುಕ್ತತೆಯನ್ನು ಕುರಿತು ಹಾಗೆ, ಹೀಗೆ, ಇಷ್ಟು ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಒಪ್ಪಿಗೆಯಾಯಿತು, ಚೆನ್ನಾಗಿಲ್ಲ ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಕೃತಿಯಿಂದ ಬಗೆಬಗೆಯ ಬೋಧನೆಯಾಗುವ ಅರ್ಥವೂ ಅವರ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಆಗುವ ಪರಿಣಾಮಗಳೂ, ಅವರ ಸಂಸ್ಕಾರ, ಬೆಲೆ-ತೂಕ, ನಯ-ನಾಜೂಕು, ವಿವೇಚನೆ, ಔದಾರ್ಯ ಕಾರ್ಪಣ್ಯ, ಶುಚಿ-ರುಚಿ-ಇವೆಲ್ಲ ಆಗ ಅದರ ಅರ್ಥಾಂಗವಾಗಿ ಪ್ರಪಂಚಕ್ಕೆ ಸಂಚರಿಸಿ ಬರುತ್ತವೆ. ಸಹೃದಯರಾದ ವಿಮರ್ಶಕರು ಕೃತಿಯಿಂದ ಯಾವೆಲ್ಲ ಅನುಭವಗಳನ್ನು ಪಡೆಯುವರೋ, ಅದೆಲ್ಲ ಕೃತಿಯ ಅರ್ಥ. ಅವರ ಗ್ರಹಿಕೆ

* ನನ್ನ ಕಾಲದವರಾಗಿಗೂ ನನ್ನ ಅರ್ಥವನ್ನು ಗ್ರಹಿಸುವ ಯೋಗ್ಯತೆಯಿಲ್ಲ. ಮುಂದಿನ ಕಾಲಗಳಲ್ಲಿ ನನಗೆ ಸಮಾನಸತ್ತ್ವರಾದರೂ ಹುಟ್ಟಿದರೆ ಅವರಿಗೆ ತಿಳಿದೀತೋ ಏನೋ ಎಂಬ ಅಹಂತೆ ಇರುವಲ್ಲಿಯೂ ಇದು ಸತ್ಯ. ಒಬ್ಬ ಗಣಿತ ಕಾರನು ೪೦-೫೦ ವರ್ಷದ ಲೆಕ್ಕ ಮಾಡಿ ತನ್ನ ತೀರ್ಮಾನವನ್ನೂ ಸಮೀಕರಣಗಳನ್ನೂ ಬರೆದಿಟ್ಟನಂತೆ; ಕಡೆಯಲ್ಲಿ 'ಔಟ್'—ಇದು ಮುಗಿಯಿತು; ಇನ್ನಾರಿಗೂ ಎಂದಿಗೂ ಇದು ತಿಳಿಯದೆ ಇರಲಿ ಎಂದನಂತೆ. ಇಂಥ ಸಿದ್ಧಿ ವಿಚಿತ್ರ; ಬ್ರಹ್ಮರಾಕ್ಷಸತೆ ಇದು ಎಂದು ನಮ್ಮ ಗುರುಗೊಳೊಬ್ಬರು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಅದರಿ ಮನಸ್ಸಿನ ಒಂದು ಸ್ಥಿತಿಯ ನ್ಯೂತಕ ಅದು.

ಯಲ್ಲಿನ ಲೋಪದೋಷ ಅನೌಚಿತ್ಯ ಕಳೆದು ಅದರ ಗ್ರಹಿಕೆಗೆ ಸೇರುವ ಭಾವ ಪುಷ್ಟಿಯೆಲ್ಲ ಅದಕ್ಕೆ ಸೇರುವುದು. ಕೃತಿ ದೊಡ್ಡದಾದಷ್ಟೂ* ಅನುಭವ ಶಾಲಿಗಳಾದ ರಸಿಕರ, ವಿಮರ್ಶಕರ ವಿವೇಚನೆ ಉತ್ತಮವಾದಷ್ಟೂ ಕೃತಿಯ ಅರ್ಥ ನಯವಾಗುವುದು, ಆಳವಾಗುವುದು, ವಿಸ್ತಾರವಾಗುವುದು. ಇಂತಹ ಅರ್ಥ ಬೆಳೆದು, ಆ ಅರ್ಥದ ಚರಿತ್ರೆ ಬೆಳೆದು ಆ ಚರಿತ್ರೆ ಹಬ್ಬುವುದು. ಇದನ್ನು ಅನುಭವಿಸಬಲ್ಲ ಮನುಷ್ಯರು ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಇರುವವರೆಗೂ—ಕಡೆಯ ಮನುಷ್ಯನ ಕೊನೆಯ ಅರ್ಥಗ್ರಹಿಕೆಯ ವರೆಗೂ—ಈ ಅರ್ಥಚರಿತ್ರೆ ನಡೆಯುವುದು. ಈ ಬಗೆಯ ಕ್ರಿಯೆಗೆ ನಿಲವು, ನಿಲುಗಡೆ, ಇತಿಮಿತಿ ಇಲ್ಲ. ಇದೊಂದು ಅನಂತ ವ್ಯಾಪಾರ.

ಕೆಲವು ಕೃತಿಗಳ ಅರ್ಥ ಇಷ್ಟೇ ಸರಿ, ಅದರಲ್ಲಿ ಇನ್ನೇನೂ ಇಲ್ಲ ಎಂದು ಹೇಳಿ ಮುಗಿಸಬಹುದು. ಅಂತಹದು ಸಾಮಾನ್ಯಕೃತಿ. “ಹಾಸಿ ಉಂಡು ಬೀಸಿ ಎಸೆದ ಬಾಳೆ ಎಲೆಯಂತೆ”. ಯಾವದೋ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿತು; ಅದರ ಪ್ರಯೋಜಕತೆ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಮುಗಿಯಿತು. ಹಲವು ವೇಳೆ ಅದರ ಅರ್ಥ ಅದರ ಮೇಲ್ಮಯ್ಯಲ್ಲಿಗೇ ತಿಳಿದುಹೋಗುವುದು. ಅದರಲ್ಲಿ ಮಟ್ಟ, ಪದರ, ಅಂತರಾಂತರ, ಹೃದಯ, ಗೂಢ—ಚರ್ವಣ ಮಾಡಿದಂತೆಲ್ಲ ಮೆಲುಕಿದಂತೆಲ್ಲ ರಸಪುಷ್ಟಿ—ಹೆಚ್ಚುವ ಅಂಥದೇನೂ ಇರುವುದಿಲ್ಲ.

ಲೋಕದ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಕೃತಿಗಳೆಂದು ಹೆಸರುಗೊಂಡು ರಸಜ್ಞರ ಪ್ರೀತಿಗೂ ಗೌರವಕ್ಕೂ ಪುನಃಪುನಶ್ಚರ್ವಣಕ್ಕೂ ಎಡೆಗೊಟ್ಟು ಅಮರವಾಗುವ ಕೃತಿಗಳ ಅರ್ಥ ಹಾಗಲ್ಲ.† ಕಾಲದಿಂದ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಅವುಗಳ ಅರ್ಥವಂತಿಕೆ ಹೊಸ ಅಂಶಗಳ ಪರಿಶೀಲನದಿಂದಲೂ ಹೊಸದರ್ಶನದಿಂದಲೂ ಕಳೆಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಹೊಸ ಸನ್ನಿವೇಶ, ಮನಃಸ್ಥಿತಿಗಳಲ್ಲೂ ಅವುಗಳ ಪರಿಚಯವನ್ನು ಮಾಡಿ ಕೊಂಡವರು ಹೊಸ ಭಾವ, ಆದೇಶ, ಅರ್ಥಕಲ್ಪನೆಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ

* ಇಷ್ಟಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶ ಕೊಡುವಷ್ಟಾದರೂ ಕೃತಿ ಅರ್ಹವಾಗಿರಬೇಕು ಮಾತ್ರ—ದೊಡ್ಡ ಕೃತಿ, ಚಿಕ್ಕ ಕೃತಿ ಎಂದರೇನು? ಪ್ರಮಾಣಗಳಾವುವು? ಎಂಬುದೂ ವಿವೇಚನೆಗೆ ಒಳಪಡುವ ವಿಷಯ.

† ಇದು ಎಂದು ನಿಂತುಹೋಗುವುದೋ ಹೇಳುವ ಧೈರ್ಯ ಯಾರಿಗಿದೆ? ನಿಂತಂದು ಅವು ಮೃತ. ಅವುಗಳ ಭಾವಪ್ರೇರಕ, ಕ್ರಿಯಾಪ್ರೇರಕ ಶಕ್ತಿ ನಿಂತಿತು, ಅದ್ದರಿಂದ. ಅಮೃತತ್ವದ ಮೂಲಾಧಾರ ತತ್ವ ಇಲ್ಲಿದೆ ಎನ್ನಿಸುತ್ತದೆ.

ಕೊಂಡು ಅದರ ಅರ್ಥಚರಿತ್ರೆಗೆ ತಮ್ಮ ದರ್ಶನವನ್ನು ಸೇರಿಸುವಾಗ ಅದೇ ಆಗ ತಾನೇ ಕಂಡ ಸತ್ಯದಂತೆ, ಅದರ ಸೌಂದರ್ಯಮಂಡಲ ಪ್ರಕಾಶಗೊಳ್ಳುವುದು. ಕಲಾಸತ್ಯ ಹೀಗೆ ಸಂತತವಾಗಿ ನೂತನ; ಸನಾತನ. ಸ್ವಿ ವಾಲ್ಟೀಕೆ, ಷೇಕ್ಸ್‌ಪಿಯರ್, ಸಾಫೋಕ್ಲೀಸ್, ವ್ಯಾಸಾದಿಗಳಿಂದ ಇಂದಿಗೂ — ಮುಂದಿಗೂ ದಿನದಿನವೂ ಕಾವ್ಯಕೃತಿ ಪ್ರೇರಿತವಾಗುವುದು ಶಕ್ಯ. ಅವರ ತಂದೆತನ ಈ ಕಾಲದ—ಬೇರೆ ದೇಶದ, ಭಾಷೆಯ ಮಕ್ಕಳಲ್ಲಿಯೂ ಸದಾ ನಡೆಯುತ್ತಿರುವುದು. ಅವರ ಅನ್ಯತತ್ವ, ವೀರ್ಯ, ಸೃಷ್ಟಿಶಕ್ತಿ ಹೀಗೆ ನಿರಂತರವಾದ್ದು. ಇದು ವಸ್ತುವಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಸೇರಿದ್ದಲ್ಲ; ಕಲ್ಪನೆ, ಕಲಾದ್ರವ್ಯ, ಉಪಯೋಗಿಸುವ ಕರಣ ಸಾಧನಗಳಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಮಿತವಾದ್ದಲ್ಲ; ಒಂದು ದೃಷ್ಟಿಗೆ, ರೂಪಣಕ್ರಮಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರ ಒಳಪಡುವುದಿಲ್ಲ. ಈ ಎಲ್ಲಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಸಂಪ್ರದಾಯ ರೀತಿನವ್ಯತೆಗಳಲ್ಲಿ ಅಳೆದು ಮುಗಿಯುವುದಿಲ್ಲ; ಒಂದು ಜೀವಂತ ಕ್ರಿಯಾಪ್ರಸರ (A live Continuum) ಅದು. ಕಲೆಗಾರನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಯಾವ ಕಲ್ಪನೆ ಜಾಗೃತವಾಯಿತೋ, ಯಾವ ಬೆಳಕು ಮಿಂಚಿ ಮಾಯವಾಯಿತೋ, ಅದು ಅವಯವಗೊಂಡು ಬಲಿತು ಪೂರ್ತಿ ರೂಪಗೊಂಡಾಗ ಯಾವ ಅಂಶಗಳು ಹಿಂಗಿ ಇನ್ನಾವ ಸತ್ವ ಸೇರಿಕೊಂಡಿತೋ, ಹುಟ್ಟಿದ ಕೃತಿಯನ್ನು ನೋಡಿದಾಗ ಯಾರು ಯಾರು ಹೇಗೆ ಹೇಗೆ ಅದನ್ನು ಅನುಭವಿಸಿ ಅರ್ಥ ಮಾಡಿಕೊಂಡರೋ, ವಿವೇಚನೆ ಮಾಡಿದರೋ, ಅದರಿಂದ ಏನೇನು ಫಲ ಪರಿಣಾಮಗಳುಂಟಾದುವೋ ಇವೆಲ್ಲ ಕೃತಿಯ ಅರ್ಥಪ್ರಪಂಚವೇ. ಕಲ್ಪಿಸಿದ, ಅನುಭವಿಸಿದ ಅರ್ಥ ಕೃತಿನಿಷ್ಠವಾಗಿ ಅಲ್ಲಿನ ಅಂಶಗಳಿಂದ ಸಾಧಿಸಬಲ್ಲವಾಗಿರುವವರೆಗೂ ಆ ಕಲ್ಪನೆಗೆಲ್ಲ ಅವಕಾಶವುಂಟು. ಅದೆಲ್ಲ ಸರಿ.

ಕೃತಿಕಾರನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಈ ಹೊಸ ಕಂಡ ಅರ್ಥವಿತ್ತೆ? ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆ ನ್ಯಾಯವಾಗದು. ಇತ್ತೋ ಇಲ್ಲವೋ ನಮಗೇನು ಗೊತ್ತು, — ಇದು ನನ್ನ ಅರ್ಥವಲ್ಲವೆಂದು ಅವನೇ ಹೇಳದೆ ಇರುವ ವರೆಗೂ? ಅವನು ಹೇಳಿದರೆಷ್ಟು, ಬಿಟ್ಟರೆಷ್ಟು? ನಾವು ಇಲ್ಲಿ ಈಗ ಯೋಚಿಸುತ್ತಿರುವುದು ಅವನ ಅರ್ಥವಲ್ಲ — ಕೃತಿಯ ಅರ್ಥ. ಅವನ ಅರ್ಥ ಅವನ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಬೇರೆಯಾಗಿ ಅಕೃತಿಗೊಂಡಿದೆಯೆಂದು ಇತರರೆಲ್ಲರಿಗೆ ತೋರುತ್ತಿದ್ದರೆ ಅವನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಏನಿದ್ದರೆ

ಏನು ? ಏನಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಏನು ? ಸ್ವಂತವಾಗಿ ಅವನು ಇದು ನನ್ನ ಅರ್ಥ ಎಂದು ಹೇಳಿದರೆ ಅದನ್ನೂ ಗಮನಕ್ಕೆ ತಂದುಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ಕೃತಿಯ ಅರ್ಥಸಾಧಕವಾದ ಅಂಶಗಳಲ್ಲಿ ಅದೂ ಒಂದು. ಅಷ್ಟೇ ಕೃತಿಕಾರನ ಇಷ್ಟ ಅವನು ಹೇಳುವಂತೆ ನೆರವೇರಿದೆಯೆ ಇಲ್ಲವೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಇತರರು ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ಕೃತಿಯ ಆಧಾರದ ಮೇಲಿಂದ ನಿರ್ಣಯಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಎಂದರೆ, ಆತನ ಅರ್ಥ, ಉದ್ದೇಶ ಭವ್ಯವಾಗಿದ್ದು ಕೃತಿ ಆ ಮಟ್ಟಕ್ಕೆ ಏರಿಲ್ಲದಿರುವುದು ಶಕ್ಯ.* ಅವನ ಕಲ್ಪನೆಯ ನೂರು ಮಡಿ ಸುಂದರವಾದ — ಹೃದಯ ಸ್ಪೃಕ್ತಾದ — ಅರ್ಥಸಂಪುಷ್ಟಿ ಹುಟ್ಟಿ ಅವನ ಕಾಲದ ಇತರರಿಗೂ ಬೇರೆ ಕಾಲದವರಿಗೂ ಹಾಯ್ದು ಅವರನ್ನು ರೋಮಾಂಚಗೊಳಿಸಬಹುದು. ಒಂದು ನೇರವಾದ ಉದ್ದಿಷ್ಟ ಭಾಗ; ಇನ್ನೊಂದು ಅದರಲ್ಲಿ ಇತರರು — ಬಹುಶಃ ತಾನೇ ಕೆಲವು ಕಾಲಾನಂತರ — ಕಂಡ, ಉಂಡ ಭಾಗ.

ಇಷ್ಟೆಲ್ಲ ಒಂದು ಕೃತಿಯ ವಿಚಾರವಾಯಿತು, — ಸ್ಥೂಲವಾಗಿ ಅದು ಕಲೆಗಾರನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿದ್ದ ಮಟ್ಟಿಗೂ ನಿಜ. ಅದನ್ನು ಅನುಭವಿಸಿದ ರಸಾನುಭವಿಗಳಲ್ಲಿ ಇದ್ದಷ್ಟೂ ನಿಜ. ಅದನ್ನು ಕುರಿತು ಅವರುಗಳು ಮಾಡಿದ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಾದಿಗಳೂ ಮಾಡಿದ ಪ್ರತಿಪಾದನೆಗಳೂ ನಿಜ. ಅನಂತಕಾಲದ ವರೆಗೂ ಈ ಅರ್ಥ ಬೆಳೆಯುವಾಗ ಕೃತಿಯ ಅರ್ಥವೆಂದರೆ ಈ ವ್ಯಾಪನೆಯುಳ್ಳ ಸಮಗ್ರ ಅರ್ಥಚರಿತ್ರೆಯೂ ಸೇರುತ್ತದೆ. ಯಾವ ಅರ್ಥಕಲ್ಪನೆ ನ್ಯಾಯ,

* ನನ್ನ ಕೃತಿಯನ್ನು ಜನ ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಂಡಿಲ್ಲ, ಕೊಳ್ಳಲಾರರು ಎಂದು ಮುಂತಾಗಿ ಕೃತಿಕಾರನು ಈ ಕಾರಣದಿಂದಲೂ ಹೇಳಬಹುದು, ತಮ್ಮ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿದ್ದದ್ದು ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಮೂಡಿಯೇ ಇರಬೇಕು ಎಂಬ ಭ್ರಾಂತಿಗೆ ಅವಕಾಶವುಂಟಾದ್ದರಿಂದ. ಅದು ಮೂಡದಿರಬಹುದು. ದ್ರವ್ಯವನ್ನು ಬಳಸುವ ಜಾಣ್ಮೆ, ಕೃತಿಗಾರಿಕೆ, ಶಕ್ತಿ ಅವನಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲದಿರಬಹುದು. ಸಾಕಾದಷ್ಟು 'ಸಮಾಧಿ'ಯೋ ರೂಪಣಶಕ್ತಿಯೋ ಇಲ್ಲದಿರುವದರಿಂದ ಭ್ರಾಂತಿ ಇಂಥಲ್ಲಿ ಕರುಣಾಜನಕವಾಗುವುದು. ಆತನು ಅತಿ ಜಾಣನಾಗಿ ತನ್ನ ಕಾಲದವರ ಶಕ್ತಿಗಿಂತ ಬಹು ವೇಗವಾಗಿ ಚಿಂತಿಸಬಲ್ಲವನಾಗಿದ್ದರೆ ಸದ್ಯಕ್ಕೆ ಅವನ ಅರ್ಥ ಗ್ರಾಹ್ಯವಾಗದೆ ಕ್ಲಿಷ್ಟವಾಗಿದ್ದು ಮುಂದಿನ ಕಾಲಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ಸುಲಭವಾಗುವ ಸಂಭವವೇನೂ ಉಂಟು. ಹಾಗೆಯೇ ಈ ಅಧಿಕಯೋಗ್ಯತಾವಾದವನ್ನು ಆಯೋಗ್ಯರು ತಮ್ಮ ಕೃತಿಯ ಪರವಾಗಿ ಅಡಿ ಗುಣಾರೋಪಣೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲೂ ಬಹುದು. ಇಂಥ ಜಾಣತನ ಐಲುತನಗಳಿಗೆ ಕೊನೆಯಿಲ್ಲ.

ಯಾವುದಲ್ಲ ಎಂದು ತೇಲಿ, ಅಳಿದ ಭಾಗ ಅಳಿದು ಉಳಿದು ನಿಂತದ್ದೂ ಬೆಳೆದದ್ದೂ ಈ ಪ್ರಪಂಚದ ಜೀವಸತ್ತ್ವವೇ ಆಗುವುದು.

ಕಲೆ ಎಂಬ ಮಾತು ಒಂದು ಬಗೆಯ ಕೃತಿಜಾತಿಯ ವಿಚಾರಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧ ಪಟ್ಟ ವಾಚಕ. ಒಂದೇ ಕಲೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಎಲ್ಲ ಕಾಲದ ಎಲ್ಲ ರೀತಿಯ ಕೃತಿಗಳೂ ಒಂದರಿಂದ ಇನ್ನೊಂದು ಅರ್ಥವಾಗುವುವು. ತಾರತಮ್ಯಜ್ಞಾನ, ಇದಕ್ಕೆಲ್ಲ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ತತ್ವಭಾಗ — ಬೆಳೆಯುವುದು. ಸ್ಫೂರ್ತಿ, ನಿರ್ಮಿತಿ, ಆಸ್ವಾದನ, ವಿಮರ್ಶೆ ಈ ಎಲ್ಲದರ ಚರಿತ್ರೆ — ಎಂಬ ಭಾಗಗಳ ಸಾಂಗತ್ಯ ವನ್ನೂ ನಿರಂತರ ಪರಿಸರ ಸ್ವರೂಪವಾದ ಯಾವುದೋ ವ್ಯಾಪಾರ ಈ ಅರ್ಥದ ನೆಲಸನ್ನು ಸೂಚಿಸುವುದು. *

ಕಲೆ ಎಂಬುದು ಕಲೆಯಲ್ಲಿನ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣುವುದು ಮಾತ್ರವಲ್ಲ; ಹಲವು ಬಗೆಯ ಕಲೆಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಮಾತೂ ಹೌದು. ಪ್ರತಿ ಕಲೆಗೂ ಅದರದೇ ಆದ ವಿಶಿಷ್ಟ ಲಕ್ಷಣ ಉಂಟು. ಇತರ ಕಲೆಗಳಿಗೂ ಅದಕ್ಕೂ ಸಾಮಾನ್ಯವಾದ ಅಂಶಗಳುಂಟು. ಯಾವದೋ ನಿರ್ಮಾಣಶಕ್ತಿಯ ರೂಪಣಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಮನೋವ್ಯಾಪಾರವೊಂದು ಕಡೆ; ಕ್ರಿಯಾರಚನೆ ಯೊಂದು ಕಡೆ—ಪ್ರತಿಭಾತ್ಮಕವಾದ್ದು ಕರ್ಮಕೌಶಲರೂಪವಾದ್ದು—ಒಂದೇ

* ಉದಾ: ಕಡೆಗೆ — ಒಂದು ಮಂಚ, ಪೆಟ್ಟಿಗೆ ಎಂಬವನ್ನು ನೋಡೋಣ. ಜನ ಯಾವದೋ ಒಂದು ಉಪಯೋಗಕ್ಕಾಗಿ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಒಂದು ವಸ್ತುವನ್ನು ತಯಾರು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಬಗೆಬಗೆಯ ಗಾತ್ರ, ಆಕಾರ, ಗುಣ ಉಳ್ಳ ಮಂಚಗಳೂ ಪೆಟ್ಟಿಗೆಗಳೂ ಅತ್ಯನಾಗರಿಕರಿಂದ ಹಿಡಿದು ಅತಿಕುಶಲ ಕಲೆಗಾರರ ಕೈವಾಡದಿಂದಾದ ಸುಂದರ ಕೃತಿನಿರ್ಮಿತಿಯವರೆಗೂ ಹರಡುವ ಮಂಚಗಳೂ ಪೆಟ್ಟಿಗೆಗಳೂ ದೇಶ ದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ತಯಾರಾಗುತ್ತವೆ. ಒಂದು ಕಾಲದಿಂದ ಇನ್ನೊಂದಕ್ಕೆ ಒಂದು ದೇಶದಿಂದ ಬೇರೊಂದಕ್ಕೆ ವಸ್ತುಗಳಾಗಿ ಚಿತ್ರಗಳಾಗಿ ರೂಪಸೂಚಿಕೆಗಳಾಗಿ (migration of forms) ಬರುತ್ತವೆ. ಒರಟಾದವು, ವಿಕಾರವಾದವು ತ್ಯಾಜ್ಯವಾಗಿ ನಾಶವಾಗಿರುತ್ತವೆ; ಬೇಸರ ಅಸಹ್ಯ ತಂದಿರುತ್ತವೆ. ಒಂದನ್ನು ನೋಡಿ ಮತ್ತೊಂದು ಅದನ್ನು ಬದಲಿಸಿ, ಮಿೂರಿ ಇನ್ನೊಂದು ಆಕೃತಿಗೊಳ್ಳುತ್ತಿರುತ್ತವೆ. ಕೆಲವು ಸುರೂಪಿ (ಅದರೆ ರೂಪ ಯಾವಾಗ ಸುರೂಪಿ ಯಾವಾಗ ಸುರೂಪಿ ಎಂಬುದು ಇಲ್ಲಿ ವಿಚಾರ್ಯ) — ಕೆಲವು ಚೆನ್ನಿಲ್ಲ (ಏಕೆ? ಎಂಬುದು ಬೆಲೆಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ್ದು. ಯಾರಿಗೆ? ಎಂಬುದು ರುಚಿ-ಸಂಸ್ಕಾರಗಳಿಗೆ ಹೊಂದಿದ್ದು) — ಹೀಗಾಗಿ ಅನಂತ ಕಾಲದ ವರೆಗೂ ಯಾವ ಯಾವ ಮಂಚಗಳೂ

ವಿಧಾನದ ಎರಡು ಮುಖಗಳಂತೆ, ವಾಕ್ ಅರ್ಥಗಳಂತೆ, ಸೂರ್ಯನ ಶಾಖ ಬೆಳಕುಗಳಂತೆ, ಹಾರುವ ಹಕ್ಕಿಯ ಎರಡೂ ರೆಕ್ಕೆಯ ಬಡಿತದಂತೆ — ಒಂದ ರೊಳಗೊಂದು, ಸೇರಿಕೊಂಡಿರುವುದು. ಕಲೆಯ ಅರ್ಥವೆಂದಾಗ ಈ ಮನೋ ವ್ಯಾಪಾರದ, ಈ ಕ್ರಿಯಾಯೋಗದ ಎಲ್ಲ ತತ್ವಭಾಗ, ಎಲ್ಲ ಚರಿತ್ರಭಾಗ, ಎಲ್ಲ ಕೃತಿಯ ಅನುಭವ ವಿಮರ್ಶ ಚರಿತ್ರಗಳ ಭಾಗ, ರುಚಿ ನೀತಿಗಳ ಭಾಗ ಸೇರುವುವು. ಒಂದು ವಿಶಿಷ್ಟ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಆಸ್ವಾದಿಸಿದಾಗ ಮಾತ್ರ ಮಹಾ ಅನುಭವವನ್ನು ತಂದು ಜಗತ್ತನ್ನು ಸಂಸ್ಕಾರಗೊಳಿಸಬಲ್ಲ ಯಾವದೋ ಸತ್ವಪ್ರಕರಣವಾಗಿ ಪ್ರಭಾಮಂಡಲವನ್ನು ರಚಿಸಿಕೊಂಡು ಬಾಳಿನ ಸಾರವನ್ನು ಪೋಷಣೆ ಮಾಡುತ್ತಿರುವುದು.

ಪೆಟ್ಟಿಗೆಗಳೂ ಅಲ್ಲಿನ ಕುಸುರಿ, ನಯ, ನುಣುಪು, ಆಕಾರ, ಅಂಗರಚನೆ, ಸುಭಗತೆಗಳೊಡನೆ ತಯಾರಾಗುವುವೊ ಅವೆಲ್ಲವುಗಳ ಅಕೃತಿಸಂಪತ್ತಿ ಅವುಗಳ ಅರ್ಥಲಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಸೇರಿರುತ್ತವೆ. ಮಂಚವೆಂದರೆ ಅಂಥ ಎಲ್ಲವೂ; ಪೆಟ್ಟಿಗೆ ಯೆಂದರೆ ಪೆಟ್ಟಿಗೆಯೆಂಬ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ, ಬಳಸಿದ ಎಲ್ಲವೂ. — ಜೊತೆಗೆ ಮಂಚ ಪೆಟ್ಟಿಗೆ ಎಂದರೆ ಅಲಂಕಾರಿಕವಾಗಿ ಬಲಿಯುವ ಲಕ್ಷಣವ್ಯಂಗ್ಯಾರ್ಥಗಳೂ, ಭಾವಾರ್ಥಗಳೂ, ಸಂಕೇತಗಳೂ ಒಡಬೆರೆತ ಸರಸ ವಿರಸಗಳ ವ್ಯಾಪಾರವೂ ಸೇರಿಕೊಂಡು ಸುಖ ದುಃಖಗಳನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡುವವು. ಮೂಲಾರ್ಥವನ್ನು ಪೋಷಿಸುವುವು. ವಸ್ತುಸತ್ವಗಳಾದ ಇಂಥವುಗಳ ಅರ್ಥವೇ ಹೀಗೆ ಹರಡುವುದೆಂದಾಗ ಗಾನ, ನಾಟ್ಯ, ಚಿತ್ರಾದಿಗಳಲ್ಲಿನ ಪ್ರತಿಭಾಸಂಪನ್ನವಾದ ಸತ್ವಗಳ ಅರ್ಥವಂತಿಕೆ ಇನ್ನೆಷ್ಟು ಸರಸ ಪ್ರಸರವುಳ್ಳದ್ದಾಗಬಹುದೆಂಬುದನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು.

ಮನೋಹರ ಗ್ರಂಥಮಾಲೆ, ಧಾರವಾಡ

ಈ ಗ್ರಂಥಮಾಲೆಯು ಹದಿನೈದನೆಯ ಅಗಸ್ತ್ಯ ೧೯೩೩ಕ್ಕೆ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗಿದೆ.

ಕಾದಂಬರಿ, ಸಣ್ಣ ಕತೆ, ನಾಟಕ, ಹರಟೆ, ದಿನಚರಿ ಮೊದಲಾದ ಸರಸಸಾಹಿತ್ಯ ವನ್ನೂ ಕಾವ್ಯ, ವಿಮರ್ಶೆ, ವೇದಾಂತ, ವಿಜ್ಞಾನ ಮೊದಲಾದ ವಿಚಾರಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನೂ ಸಂಗೀತ, ನೃತ್ಯ, ಚಿತ್ರಕಲೆ, ಶಿಲ್ಪಕಲೆ, ಆರೋಗ್ಯ, ಗ್ರಹಜೀವನ, ಸೂಚಿಶಿಲ್ಪ, ಗೃಹಾಲಂಕಾರ, ಪ್ರವಾಸ ಪರಿಚಯ ಮೊದಲಾದ ಸರ್ವಜ್ಞಾನ ಪರಿಚಯವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಡುವ ಪ್ರಯೋಜಕ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನೂ ಈ ಗ್ರಂಥಮಾಲೆಯು ಪ್ರಕಟಿಸುತ್ತದೆ.

ಈ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಯುತರಾದ ದ. ರಾ. ಬೇಂದ್ರೆ, ವಿ. ಕೃ. ಗೋಕಾಕ, ರಂ. ಶ್ರೀ. ಮುಗಳಿ ಇವರು ಪ್ರಾರಂಭದಿಂದಲೂ ಈ ಗ್ರಂಥಮಾಲೆಗೆ ಸಾಹಿತ್ಯ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಸಲಹೆಗಾರರಾಗಿ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ.

ಇಡೀ ಕನ್ನಡ ನಾಡಿನ ಸಿದ್ಧಹಸ್ತ ಬರೆಹಗಾರರೆಲ್ಲರೂ ಈ ಗ್ರಂಥಮಾಲೆಗಾಗಿ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಬರೆದುಕೊಟ್ಟು ಅದರ ಗೌರವವನ್ನೂ ಕೀರ್ತಿಯನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚಿಸಿದ್ದಾರೆ; ಗ್ರಂಥಮಾಲೆಯ ಸಾಹಿತ್ಯಸ್ಥಾನವನ್ನು ಉನ್ನತವಾಗಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಗ್ರಂಥಮಾಲೆಯ ಹೊಸ ವರ್ಷಾರಂಭವು ಅಗಸ್ತ್ಯ ತಿಂಗಳಿಂದಾಗುತ್ತದೆ.

ಅಗಸ್ತ್ಯದಿಂದ ಜುಲೈ ವರೆಗಿನ ಒಂದು ವರ್ಷದ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಈ ಗ್ರಂಥ ಮಾಲೆಯು ತನ್ನ ಗ್ರಾಹಕರಿಗೆ, ಅವರಿಂದ ಸಂದ ಚಂದಾಹಣದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಸಾವಿರ ಪುಟಗಳ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸುವುದು. ಅಂಚೆಯ ದರ ಮೊದಲಿಗಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚಿತ್ತು ಏರುತ್ತ ಬಂದಿದ್ದರಿಂದ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಒಂದೇ ಕಂತಿನಲ್ಲಿ, ಹೆಚ್ಚಿಂದರೆ ಎರಡು ಕಂತುಗಳಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ, ಚಂದಾದಾರರಿಗೆ ರಚಿಸ್ಪರದಿಂದ ತಲುಪಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ.

ಆಯಾ ವರ್ಷದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾಗುವ ಗ್ರಂಥಗಳ ಸಂಖ್ಯೆಯು ಅವುಗಳ ಪುಟ ಸಂಖ್ಯೆಯ ಪ್ರಮಾಣದ ಮೇಲಿಂದ ಹೆಚ್ಚು ಕಡಿಮೆಯಾಗಬಹುದು.

ಗ್ರಂಥಮಾಲೆಯ ಸದ್ಯದ ವಾರ್ಷಿಕ ಚಂದಾ ಆರು ರೂಪಾಯಿ ಎಂಟಾಣಿ ಮಾತ್ರ (೬-೮-೦) ಇದೆ.

[ಅಗಸ್ತ್ಯ ೧೯೫೪ರ ಹಿಂದೆ ಗ್ರಂಥಮಾಲೆಯ ವಾರ್ಷಿಕ ಚಂದಾ ೮ ರೂಪಾಯಿ ಇದ್ದುದನ್ನು, ಹೊಸ ವರ್ಷದಿಂದ—ಅಂದರೆ ಅಗಸ್ತ್ಯ ೧೯೫೪ ರಿಂದ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗುವ ವರ್ಷದಿಂದ—ಆರು ರೂಪಾಯಿ ಎಂಟಾಣಿಗೆ ಇಳಿಸಲಾಗಿದೆ.]

ಗ್ರಂಥಮಾಲೆಗೆ ಒಂದೇ ಸಲಕ್ಕೆ ೧೫೦ ರೂಪಾಯಿ ಸಲ್ಲಿಸಿದವರನ್ನು ಅಜೀವ ಚಂದಾದಾರರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡು, ಅವರಿಗೆ ಆ ವರ್ಷದಿಂದ ಪ್ರಾರಂಭ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಅವರ ಅಜನ್ಮಪರ್ಯಂತ ಮಾಲೆಯ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಹಾಗೆಯೇ ಸಲ್ಲಿಸಲಾಗುವುದು. ಮತ್ತು ಬಡಿಯುತ್ತಿರುವವರನ್ನು ಅವರಿಗೆ ಅರ್ಧ ಬೆಲೆಗೆ ಕೊಡಲಾಗುವುದು.

ವರ್ಷದಲ್ಲಿ ಯಾವಾಗ ಬೇಕಾದರೂ ಹೊಸದಾಗಿ ಚಂದಾದಾರರಾಗಬಹುದು.

ಚಂದಾಹಣವನ್ನು ಮುಂಗಡವಾಗಿ ಕೆಳಗೆ ಕಾಣಿಸಿದ ವಿಳಾಸಕ್ಕೆ ಮನಿಯಾರ್ಡರ ಮೂಲಕ ಕಳುಹಿಸಿಕೊಡಬೇಕು.

ಗ್ರಂಥಮಾಲೆಯ ಹಿಂದಿನ ಗ್ರಂಥಗಳಿಗೆ ಚಂದಾಸವಲತ್ತು ಅನ್ವಯಿಸುವುದಿಲ್ಲ.

ಗ್ರಂಥಗಳಿಗಾಗಿ ಬೇಡಿಕೆ ಕಳಿಸಿಕೊಡುವವರು “ಮಾರಾಟಕ್ಕೆ ದೊರೆಯುವ ಗ್ರಂಥಗಳ” ಪಟ್ಟಿಯನ್ನು ದಯವಿಟ್ಟು ಗಮನಿಸಬೇಕು.

ಪುಸ್ತಕವ್ಯಾಪಾರಿಗಳಿಗೆ (Recognised) ಮುಖಬೆಲೆಯ ಮೇಲೆ ೧೮% ಕಮಿಷನ್ ಕೊಡಲಾಗುವುದು. ನೂರು ರೂಪಾಯಿಗಳ ಮೇಲ್ಪಟ್ಟ ಬೇಡಿಕೆಗಳಿಗೆ ೨೫% ಕಮಿಷನ್ ಕೊಡಲಾಗುವುದು. ಪ್ಯಾಕಿಂಗ್, ಅಂಚೆನೆಚ್ಚ ಪ್ರತ್ಯೇಕ.

ವಿಳಾಸ :

ಸಂಪಾದಕ :

ಮನೋಹರ ಗ್ರಂಥಮಾಲಾ, ಧಾರವಾಡ

ನೂರಾಟಕ್ಕೆ ದೊರೆಯುವ ಗ್ರಂಥಗಳು

ಕಾದಂಬರಿಗಳು :

೧. ಧರ್ಮಸೆರೆ	ಜಡಭರತ	೨	೦	೦
೨. ನಿಸರ್ಗ	ಮಿರ್ಜಿ ಅಣ್ಣಾರಾಯ	೩	೮	೦
೩. ಅನಂತ	ಸತ್ಯಬೋಧ	೧	೪	೦
೪. ಕಾರಣಪುರುಷ	ರ. ಶ್ರೀ. ಮುಗಳಿ	೧	೮	೦
೫. ಗಂಗಾಸಾನಿ	ವರಗಿರಿ	೧	೧೪	೦
೬. ಮಾದನ ಮಗಳು	ಎಂ. ವಿ. ಸೀ.	೬	೦	೦
೭. ಮುನಿಯನ ಮಾದರಿ	ಅಶ್ವತ್ಥ	೨	೧೨	೦
೮. ಮರ್ಯಾದೆ ಮಹಲು	ಅಶ್ವತ್ಥ	೩	೮	೦
೯. ಮೇದಿನಾಪುರದ ಮಲ್ಲ	ಗುರುರಾಜ ಜೋಶಿ	೧	೮	೦
೧೦. ಇಂದ್ರಚಾಪ	ತಟ್ಟೇರ ರಂಗರಾವ್	೨	೮	೦
೧೧. ಎರಡನೆಯ ಸಂಬಂಧ	ಎನ್ಕೆ. ಕುಲಕರ್ಣಿ	೩	೦	೦
೧೨. ಗೃಹದಾರಣ್ಯಕ	ನಾ. ಕಸ್ತೂರಿ	೧	೮	೦
೧೩. ಗೃಹದೇವತೆ	ಶ್ರೀಮತಿ ಚಂಪಕಮಾಲಾ	೪	೦	೦
೧೪. ಔರಂಗಜೇಬ	ಕೆ. ವಾಸುದೇವಾಚಾರ್ಯ	೩	೦	೦
೧೫. ಯವನಸೈರಂಧ್ರಿ	ಕೆ. ವಾಸುದೇವಾಚಾರ್ಯ	೨	೪	೦
೧೬. ವಾಲ್ಮೀಕಿವಿಜಯ	ಕೆ. ವಾಸುದೇವಾಚಾರ್ಯ	೧	೦	೦

ನಾಟಕಗಳು :

೧೭. ಎತ್ತಿದ ಕೈ	ರಂ. ಶ್ರೀ ಮುಗಳಿ	೧	೧೪	೦
೧೮. ಯುಗಾಂತರ	ವಿ. ಕೃ. ಗೋಕಾಕ	೦	೧೨	೦
೧೯. ಬತ್ತಿದ ಬೆಳೆ	ಶಿವರಾಮ ಕಾರಂತ	೧	೦	೦
೨೦. ವೇಣುಮಾನ	ಶ್ರೀಮತಿ ಪ. ಸೀತಾದೇವಿ	೦	೧೨	೦
೨೧. ಮಗು	ಅಶ್ವತ್ಥ	೧	೮	೦
೨೨. ಹೊಸ ಸಂಸಾರ	ದ. ರಾ. ಬೇಂದ್ರೆ	೨	೮	೦
೨೩. ಪತಿಸೋದ್ಧಾರ	ಎನ್ಕೆ ಹುಯಿಲಗೋಳ	೧	೮	೦
೨೪. ಭಾಗ್ಯಶ್ರೀ	ಲ. ಜಿ. ಬೇಂದ್ರೆ	೧	೦	೦
೨೫. ನಲದಮಯಂತಿ	ಕೆ. ವಾಸುದೇವಾಚಾರ್ಯ	೧	೮	೦
೨೬. ವಿನೂರ್ವಕ ವೈದ್ಯ	ವಿ. ಕೃ. ಗೋಕಾಕ	೦	೬	೦

ಸಣ್ಣ ಕತೆ, ಲಲಿತಪ್ರಬಂಧಗಳು :

೨೭.	ಕುರಿಹಿಂಡು	ಜಲಧರ	೨	೮	೦
೨೮.	ಹೂಬಾಣಗಳು	ಪ. ರಮಾನಂದ	೩	೦	೦
೨೯.	ಜಡಭರತನ ಕನಸುಗಳು	ಜಡಭರತ	೧	೮	೦
೩೦.	ಪ್ರೇಮವಿಜಯ	ಕೆ. ವಾಸುದೇವಾಚಾರ್ಯ	೨	೮	೦
೩೧.	ತೊಳೆದ ಮುತ್ತು	,, ,,	೩	೨	೦
೩೨.	ಬೆಳಗಿದ ದೀಪಗಳು	,, ,,	೧	೧೨	೦
೩೩.	ಬಹುಮಾನ ಪಡೆದ ಬರಹಗಳು	ವಿವಿಧ ಲೇಖಕರು	೧	೧೨	೦
೩೪.	ಚೀನದ ಬಾಳು-ಬದುಕು	,, ,,	೭	೦	೦
೩೫.	ಬಾಳ ಹೊಳೆ	ಅಶ್ವತ್ಥ	೨	೮	೦
೩೬.	ಮಾಲಾ ಮತ್ತು ಇತರ ಕತೆಗಳು	ಶ್ರೀಮತಿ ಕಾತ್ಯಾಯಿನಿ	೨	೦	೦
೩೭.	ಕೆಂಪು ಗುಲಾಬಿ	ಶ್ರೀಮತಿ ಸೀತಾರತ್ನ	೧	೮	೦
೩೮.	ಬಾಗಿನ	ಶ್ರೀಮತಿ ಆರ್. ಲಲಿತಮ್ಮ	೧	೦	೦

ಕಾವ್ಯಗಳು :

೩೯.	ಗರಿ	ಅಂಬಿಕಾತನಯದತ್ತ ಒಳ್ಳೆ ಕಾಗದ	೨	೮	೦
೪೦.	ಸಖೀಗೀತ	,, ,,	೨	೮	೦
೪೧.	ಬಾಳದೇಗುಲದಲ್ಲಿ	ವಿ. ಕೃ. ಗೋಕಾಕ ಒಳ್ಳೆ ಕಾಗದ } ಸಾದಾ }	೫	೦	೦
೪೨.	ಸಮುದ್ರಗೀತಗಳು	,, ,,	೧	೦	೦
೪೩.	ಬಾಸಿಗ	ರಂ. ಶ್ರೀ. ಮುಗಳಿ	೧	೦	೦
೪೪.	ಮಹಾಯುದ್ಧ	ಅಶ್ವತ್ಥ	೧	೮	೦

ಇತರ ಸಾಹಿತ್ಯ :

೪೫.	ಸಾಹಿತ್ಯ ಮತ್ತು ವಿನೂರ್ತಿ	ದ. ರಾ. ಬೇಂದ್ರೆ	೧	೮	೦
೪೬.	ದತ್ತವಾಣಿ	ಮಿರ್ಜಿ ಅಣ್ಣಾರಾಯ	೧	೪	೦
೪೭.	ಮಾತೃವಾಣಿ	ಮಧುರಚೆನ್ನ	೧	೪	೦
೪೮.	ಯಗಪ್ರವರ್ತಕ ಬಸವಣ್ಣ	ಚಿಂತಾಮಣಿ	೧	೦	೦
೪೯.	ಯಾತ್ರಿಕ	ರಂಗನಾಥ ದಿವಾಕರ	೨	೦	೦
೫೦.	ಕವಿ-ಕಾವ್ಯ-ದೃಷ್ಟಿ	ವಿ. ಸೀತಾರಾಮಯ್ಯ	೨	೦	೦

